

TIJDSCHRIFT VOOR
JEUGDHULPVERLENING,
JEUGDWERK,
JEUGDBESCHERMING,
JEUGDGEZONDHEIDSZORG,
JEUGD GEESTELIJKE
GEZONDHEIDSZORG,
JEUGDONDERZOEK EN
JEUGDBELEID

THEMAGEDEELTE

Jeugdparticipatie

44

VERVOLG DISCUSSIE OVER
VOORTBESTAAN VDJ

INHOUDELIJKE VISIE OP
VERNIEUWDE JEUGZORG

KINDERWERK TIMMERT
AAN DE WEG

JEUGD PREVENTIE PROJECT
LAND VAN CUIJK

METHODE OM HULPAANBOD
IN TE DELEN IN
HULPARIANTEN

95/44

COLOFON

TJJ verschijnt 10x per jaar en wordt uitgegeven door Stichting JWI, Amersfoort

Redactie:

mw. drs. A. M. W. G. van de Beek,
drs. M. A. J. L. Clarijs (hoofdredacteur),
W. A. J. Derrix (plv. hoofdredacteur),
mw. drs. J. Ferrier, mw. drs. M. J. M. Geenen,
mw. M. G. G. van Gilse, mw. F. Hajer,
mw. drs. H. M. Harten,
drs. R. M. Haverkamp, prof. dr. J. M. A. Hermanns,
E. H. van Hierden, drs. J. M. Kok,
dr. L. E. E. Ligthart, mr. dr. A. J. van Montfoort,
prof. dr. J. D. van der Ploeg, prof. dr. F. Verheij,
mw. drs. A. A. van de Voorde,
mw. drs. M. D. G. C. Vorstermans,
mw. drs. M. M. A. van IJzendoorn

Basis lay-out:
Marcel Verhallen

Redactie-adres:

Redactie Tijdschrift voor Jeugdhulpverlening en
Jeugdwerk

René Clarijs, hoofdredacteur
Hans Derrix, plv. hoofdredacteur
Ria Schouten, eindredacteur
Patrice Clarijs, redacteur
Postbus 1206, 3800 BE Amersfoort,
033 - 465 11 06

Abonnementen-administratie en losse nummers:

Uitgeverij SWP, Postbus 578
3500 AN Utrecht, 030 - 236 80 60

Abonnementen:

Een jaarabonnement kost f 75,-
Studentenabonnement f 62,50

Abonnementsprijzen voor instelling f 105,-
Collectieve abonnementen instelling f 45,-
Buitenlandse abonnementen anders dan België,
Luxemburg en Nederlandse Antillen betalen een
toeslag van f 22,50 per jaargang.

Abonnementen worden automatisch verlengd tenzij
ze vóór 1 december schriftelijk worden opgezegd.

Advertentietarieven:

1/1 pag. f 990,-, 1/2 pag. f 550,-
1/4 pag. f 330,-, 1/8 pag. f 180,-
Toeslag steunkleur f 500,-

Foto omslag: Theo van Hal

*De in dit nummer op de foto's geportretteerden hebben
geen enkele relatie tot de onderwerpen in de artikelen,
tenzij anders vermeld - red. TJJ*

JEUGDPARTICIPATIE

De nieuwste trend in jeugdland heet jeugdparticipatie. TJJ combineert deze beweging met de pedagoog die zich in zijn praktijk en zijn geschriften het sterkst heeft gemaakt voor een respectvolle participatie van de jeugd: de pedagoog, kinderarts en schrijver Korczak. Hij wordt 'de advocaat van het kind' genoemd. De artikelen in dit themagedeelte vormen de Nederlandse praktijkpendant van Korczaks gedachtengoed.

Pagina 4

BUREAU JEUGDZORG

Welke functies moet een Bureau Jeugdzorg uitoefenen? Welke maatregelen moeten worden getroffen voor een goede diagnostiek en zorgtoewijzing? Dit zijn enkele van de vele vragen die naar voren komen in de discussie omtrent de ontwikkeling van de Bureaus Jeugdzorg. Joke van Harten-Oudijk vindt dat de discussie met name rond de organisatorische vormgeving gevoerd wordt en dat een werkinhoudelijke visie ontbreekt.

Pagina 77

KINDERWERK

Het kinderwerk is bezig de eigen positie te versterken. Steeds meer profileert het zich als de belangenbehartiger van het kansarme kind. Er is zelfs al een naam aan deze ontwikkeling gegeven: probleemgericht werken. Niet iedereen is even optimistisch over deze nieuwe trend. Ria Schouten laat de voor- en tegenstanders aan het woord.

Pagina 83

JEUGD PREVENTIE PROJECT

Door de verontrustende stijging van de criminaliteit is in de gemeente Cuijk een Jeugd Preventie Project opgezet. Het project is ondergebracht bij een regionale hulpverleningsinstelling. Tiny Delisse, directeur van deze instelling, maakt na anderhalf jaar de balans op.

Pagina 88

INHOUD

THEMA

- 2 IN MARGINE
René Clarijs
- 4 JEUGDPARTICIPATIE
- 5 EEN HARTSTOCHTELIJK STRIJDER VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND
Janusz Korczak, een globale schets van zijn leven en werk
Theo Cappon
- 9 ER MOET NOG HEEL WAT GEBEUREN
Jeugdparticipatie op gemeentelijk niveau
Nelleke Hilhorst en Cor van 't Hoff
- 13 DE CRUCIALE RELATIE TUSSEN PARTICIPATIE EN SOCIALE COMPETENTIES
Sociaal talent in zicht. Advies van de Raad voor het Jeugdbeleid
Saskia van Oenen
- 18 JEUGDPARTICIPATIE, MEER DAN EEN NIEUWTJE
Klariet Bolle
- 24 PARTICIPATIE ALLOCHTONEN IN HET JEUGD- EN JONGERENWERK
Ihsan Temur
- 30 HOE KINDERACHTIG IS KINDERINSpraak?
Opbouwwerk heeft steeds meer aandacht voor de wensen van kinderen
Max van der Vaart
- 39 OVERLEGGEN PAST NIET BIJ STOER IMAGE; DE LASTIGE ROL VAN EEN BEWONERSRAADSLID
Het functioneren van de bewonersraad van de OGH
Lida van de Voorde
- 44 ACTIE IS LEUK, MAAR JE MOET NIET OVERDRIJVEN
Kinderen voor vrede, een praktijkmodel
Klariet Bolle
- 52 KINDEREN WAREN VOOR ÉÉN DAG GEDEPUTEERDE
23 april internationaal kinderfeest
Ihsan Temur
- 54 ERVAREN, LEREN EN DOORGEVEN
Jongeren in beweging door jongeren, een methodiek
Marian ter Haar
- 59 JONGEREN PRATEN MEE IN HILVERSUM
Jongerenopbouwwerk: intermediair tussen jongeren en organisaties
Marjan Adema
- 65 "DIRECTEUREN Zouden ZICHZELF WÉRKELIJK EENS SERIEUS MOETEN NEMEN"
Een gesprek over directeurs en de inhoud van het werk
René Clarijs
- 72 WAARTOE BESTAAT DE VDJ?
Drie bijdragen aan de landelijke discussie
- 76 EERST DE INHOUDELIJKE VISIE, DAN DE ORGANISATORISCHE VERNIEUWINGEN
Aanbevelingen voor de reorganisatie van de jeugdhulpverlening
Joke A. van Harten-Oudijk
- 83 HET KINDERWERK TIMMERT AAN DE WEG
Een werksort in verandering
Ria Schouten
- 88 VRIJWILLIGHEID MOET NIET ONTAARDEN IN VRIJBLIJVENDHEID
Jeugd preventie project 'Land van Cuijk'
Tiny Delisse
- 94 BINGO OF: HOE TREF JE DE JUISTE HULP-VARIANT?
Daan Wienke
- 98 INFORMATIE
- 110 SERVICE

Inspectoraal nadenken

Dág Regine,

Mijn tante is een dame. Ze is ruim 94 nu, leest het Handelsblad nog zonder bril, en wandelt elke dag een fors eind, uiteraard zonder stok. Ze citeert voortdurend de klassieken, alle verschillende uitvoeringen van de liederen van Schubert kan ze zonder één hapering meezingen, en ze kan fel discussiëren over de verwording van de sociaal-democratie. Een gehoorapparaatje is de enige fysieke dissonant.

Mijn tante woont in een ouderencentrum. Ze is bijzonder goed bij de tijd, maar de laatste maanden zegt ze soms bijzondere dingen. Nu is zo'n bejaarde omgeving ook weinig stimulerend voor enige hersenactiviteit: er vallen voortdurend mensen om je heen weg, en een groot deel van degenen die nog overblijven is door een steeds verdergaand dementeringsproces zo gek als een mandje. Maar wat te denken van de volgende gespreksbijdrage? Ze zegt dan bijvoorbeeld: "Soms hoor ik hier wel eens een boot vertrekken. Wat mij met verstomming slaat, aangezien er geen haven in de buurt is." Ze vervolgt: "Soms hoor ik plots treinen voorbijrijden. Wat in principe niet kan, want er ligt geen spoor." Dan: "Soms denk ik dat ik gek ben." Ze kijkt me nu lachend aan, en zegt dan: "Maar ook dat is onmogelijk, want deze buurt heeft geen gesticht."

Ik weet geen weg met deze haast Kamaurkaiaanse vorm van humor. Is dit nu een gestileerde grap zonder weerga, is dit humoristische verwerking van zich zorgen maken over haar toekomst, slaat de demencie-bacil toe?

Zes weken geleden belde iemand van de verzorging op of ik langs wilde komen; men maakte zich ernstige zorgen. Het probleem was dat mijn tante 'stemmen hoorde'. De verzorgsters verkneukelden zich nogal over het voorval, vooral omdat mijn tante beweerde dat het steeds over sex ging. Wat voor de werkers bijzonder komisch was (de deftige dame ineens geobsedeerd door sex?), bleek voor mijn tante intriest te zijn. Ze beweerde bij hoog en laag dat ze die stemmen hoorde, maar durfde nauwelijks te verwoorden wat ze hoorde. Het was affreus, veraffronterend, abject, enzovoorts. Met het schaamrood op haar kaken. Daar word je nou 94 jaar voor.

Regine, kortelings heb ik het jaarverslag 1994 van je Inspectie voor jeugdhulpverlening en jeugdbescherming ontvangen. Gelukkig een fleuriger kaftje, maar voor de rest zo op het oog veel gelijkenis met de voorgaande jaarverslagen. Voor de aardigheid heb ik die van 1992 en 1993 er eens bij gepakt. Een afgewogen inhoudelijke vergelijking zal ik hier niet maken, maar sommige zaken moeten me toch van het hart.

Er vallen mij in eerste instantie drie zaken op. 1. Er worden in elk jaarverslag enorm veel aanbevelingen gedaan, deels aan adres onbekend. Het gevolg lijkt mij voorspelbaar: niemand in de sector voelt zich aangesproken door de overdaad aan goede raad. 2. Voortdurend komen dezelfde onderwerpen terug waarvan geconcludeerd wordt door de Inspectie dat ze

(nog steeds) onvoldoende functioneren. 3. De taal waarin het een en ander verwoord wordt, varieert van mierzoet ("De Inspectie constateert een toenemende bereidheid van de uitvoerders om te gaan voldoen aan de minimale kwaliteitseisen", pag. 5, 1993) tot neutraal.

Als ik er over nadenk, Regine, hangen deze drie punten samen. Mijn eindconclusie is dat er ten aanzien van een hoop heikele punten (bijvoorbeeld: klachtenregeling, ouders bij de behandeling betrekken, registratiegegevens, toetsbaar kwaliteitsbeleid, onafhankelijke plaatsingsfuncties, aanwezigheid van indicatiestellingen en hulpverleningscontracten) de afgelopen jaren slechts tergend langzaam iets ten goede is veranderd. De ruimte ontbreekt hier om het schema af te drukken dat ik in kladversie gemaakt heb van een aantal onderwerpen die elk jaar in het jaarverslag terugkomen met een haast gelijklopende aanbeveling. (In dat opzicht zou je je volgend jaar veel werk kunnen besparen door gewoon met vaste macro's te werken. Als je die ook nog in kleur afdruckt met de vermelding "zoals in '92, '93 en '94", scheelt dat veel leestijd.)

Nou snap ik heus wel, Regine, dat jij vindt dat je geen ijzer met handen kunt breken. Maar we kunnen het toch een keer proberen? Ik denk niet dat de weerbarstigheid van de materie én de sector overwonnen wordt door jaarlijks herhaalde vriendelijke verzoeken tot verbetering en inkeer. Door de redelijk vrijblijvende formuleringen in je aanbevelingen ("De

Inspectie beveelt aan ...”), doordat zij vaak ongericht zijn (wie zou zich het in Godsnaam aan moeten trekken?), en doordat er zo enorm veel aanbevelingen gedaan worden (door de bomen het bos), moet je oppassen dat je aanbevelingenlijst niet tot een traditionele hilariteit verwordt (“Heb jij het laatste verslag van de Inspectie al gezien?” “Ja, want ik heb die van drie jaar geleden nog.”). Je ziet, ik kies met opzet voor chargeren boven een genuanceerd betoog.

Nu lijkt het me niet jouw persoonlijke stijl om de sector of bepaalde organisaties die jaar in, jaar uit in overtreding zijn, eens van onder uit de zak te benaderen. Maar het moet me van het hart: na drie jaarverslagen verlang ik erg naar wat krasere taal, naar een stevig veroordelend standpunt, naar een spectaculair oordeel dat respect afdwingt. Ik maak natuurlijk kans op een enorme uitglijder nu, want ik weet niet of dergelijke mogelijkheden in de taakvaststelling van de Inspectie besloten liggen. Evenmin wil ik somberen, en meeroepen met de achteroverhangers dat er in wezen toch nooit iets zal veranderen. Het is ingegeven door enig ongeduld richting uitvoerders, waarvan ik vind dat zij ten aanzien van allerlei onderwerpen nu genoeg tijd hebben gehad om het te regelen. Je constateert bijvoorbeeld in het jaarverslag van 1994 dat je bij zo’n 30 procent van de instellingen nog steeds geen schriftelijk vastgelegd klachtrecht hebt aangetroffen (pag. 16). In 1993 klaagde je daar ook al over (pag. 17), en in 1992 vond je het ook al weinig adequaat geregeld (pag. 27). Wat mij betreft zou je die weigerende uitvoerders bij naam en toenaam mogen noemen in het jaarverslag van 1995, en als ze het dan nog niet

hebben willen regelen, valt er juridisch dan niet een beetje te dreigen? Ook ik geef dat in principe oproepen tót meer helpt dan forceren, maar als de ander niet wil of niets doet, verwacht ik dat een Inspectie ook iets kan afdwingen.

Om mijn verlanglijstje te completeren, wil ik graag de volgende twee punten toevoegen.

VOG, VEDIVO, Justitie, IPO, NZf, VWS, etcetera, bedenken jaarlijks allerlei plannen en projecten ter verbetering van de sector. Sommige plannen worden zelfs ten uitvoer gebracht. Een groot probleem bij deze plannenmakerij is dat er geen organisatie is die op *inhoudelijk* niveau te gegas kan geven, die de discussie aankan én -durft. Laten we als voorbeeld het cliëntenbeleid nemen. Directie Jeugdbeleid (DJB) is op zoek om dat handen en voeten te geven. Na jarenlange oriëntatie wordt de installatie van de cliëntvertrouwenspersoon een onderdeel van dat beleid. Tot zover niets dan lof. Voorlopig als experiment bij vijf organisaties houdt een speciaal daarvoor getrainde volwassene enkele uren per week een spreekuur voor jeugdigen die zijn opgenomen in een instelling.

Ik moet je zeggen, Regine: dan ben ik stomverbaasd. Terwijl de ene afdeling van DJB zich uit de naad werkt om jongerenparticipatie vorm te geven, ontwerpt de andere afdeling een model waar volwassenen weer de spil zijn waar het om draait. Als er niet zulke goede voorbeelden in het buitenland waren (Engeland, Canada) waar jongeren zélf vanuit een professionele jongeren-clientenorganisatie (getraind en ondersteund door volwassenen) dit werk doen, zou je mij daar niet over horen. Nu lijkt het een gotspe. Maar wie kan er nu zo’n discussie met DJB aan? Niet het veld:

dat is op inhoud niet georganiseerd. Niet de VOG, NZf en VEDIVO: dit is geen belangenbehartiging. Niet justitie: ambtenaren onder elkaar? IPO: andere taakstelling. Hier lijkt mij een rol weggelegd voor de Inspectie, die vanuit een onafhankelijke positie zich kritisch kan uitspreken over een dergelijks beleidsvoornemen, waarvan implementatie dreigt. Ik zou verrukt zijn van een toegevoegd hoofdstuk in het volgende jaarverslag waarin een aantal beleidsvoornemens van verschillende clubs tegen het licht worden gehouden met praktisch, concreet, direct, én in beginsel constructief commentaar daarop.

Mijn tweede wens is dat het praktisch gehalte van je aanbevelingen sterk toeneemt. Om een willekeurig voorbeeld te noemen: een aanbeveling dat “het aanbeveling verdient dat overheden en uitvoerders verder nadenken (over ... etc.)” (pag. 23, 1994) gaat er bij mij in als koek, maar ik heb niet de illusie dat dat ook maar iemand aanzet tot concrete actie.

Na zes weken besmukte opmerkingen van de verzorgsters te hebben moeten verdragen, is voor mijn tante het ‘sex’-probleem opgelost. Ik heb haar gehoorapparaat eens goed bekeken en beluisterd, en verdomd, ik hoorde ook stemmen! Wat bleek nu het geval? Haar gehoorapparaat zat via een bepaalde golffrequentie soms gekoppeld aan een 06-sexlijn. Een PTT-fout, die nu hersteld is. Mijn tante is gered. Zo’n aanbeveling dus, op praktisch niveau die snel tot tastbaar resultaat leidt. Een droom voor de Inspectie, of hanteert zij een andere doelstelling?

Met vriendelijke groet,
René Clarijs

Korczak en jeugdparticipatie

THEMA

De pedagogische modellen die in Nederland, en in het bijzonder in de jeugdzorg, gehanteerd worden, zijn bijna zonder uitzondering afkomstig van Westerse pedagogen. De kind-bestudeerders die de pech hadden ten oosten van Pruisen te wonen, droegen het lot van Westerse onbekendheid met zich mee. Hoe belangwekkend de gedachten van bijvoorbeeld Comenius, Makarenko en Korczak ook waren, ze bepaalden nimmer de pedagogische discussies in ons land. We lieten ons sturen door Freud, Montessori, Piaget en Petersen. De Westerse rijkdom is maar betrekkelijk.

Korczak, die deze maand in ons land zo centraal staat, onder andere door The First Dutch International Korczak Meeting van 23 t/m 27 oktober in Vierhouten, kan echter voor een doorbraak in de achterstelling van aandacht zorgen. Zijn gedachtengoed kan nu een nationale revival krijgen doordat het zo nauw aansluit bij de nieuwste trend in jeugdland: jeugdparticipatie.

De naderende belangstelling van de overheden en het particulier initiatief voor jeugdparticipatie brengt de redactie van TJJ ertoe om deze beweging te combineren met de pedagoog die zich in zijn praktijk en zijn geschriften het sterkst heeft gemaakt voor een respectvolle participatie van de jeugd: de pedagoog, kinderarts en schrijver Korczak, die vooral bekendheid verkreeg doordat hij 30 jaar lang (van

1912 tot 1942) een joods weeshuis in Warschau leidde. Hij wordt 'de advocaat van het kind' genoemd.

TJJ presenteert in dit themagedeelte een aantal artikelen dat de Nederlandse praktijkpendant vormt van Korczaks gedachten over jeugdparticipatie.

Na een korte introductie van Korczak door Theo Cappon, de voorzitter van de Korczakstichting, geeft het tweede artikel het onderzoek weer van onderzoeksbureau Van Dijk, Van Soomeren en Partners, dat in opdracht van VWS de stand van zaken onderzocht in ons land inzake jeugdparticipatie; niet allerlei projecten passeren de revue, maar wel de gemeenschappelijke kenmerken. Voor het broodnodige overzicht.

Recentelijk heeft de Raad voor het Jeugdbeleid een advies uitgebracht waarin jeugdparticipatie een belangrijke rol speelt; Saskia van Oenen, de secretaris van de adviescommissie, vat het advies hierop samen.

Klariet Bolle beschrijft waar je in de praktijk op moet letten als je jeugdparticipatie wilt organiseren. Allochtone jongeren mobiliseren om te participeren wordt een stuk ingewikkelder; Ihsan Temur heeft een methodiek ontwikkeld hoe je dat het beste aan kunt pakken. De afstudeerscriptie van Max van der Vaart over kinderspraak bevat vooral praktijkgestuurde noties; zijn belangrijkste bevindingen vindt de lezer terug in TJJ.

Hoe ver kun je gaan met inspraak? Om

extremen te presenteren beschrijven Lida van de Voorde en Dries Peters, respectievelijk directeur van de justitiële OGH-stichting te Zetten en voormalig lid van de bewonersraad van de OGH, het model van de bewonersraad aldaar.

Hoe met weinig structuur en nog minder middelen een project een succes kan worden komt aan bod in het artikel van Klariet Bolle over Kinderen voor Vrede, die zojuist De Wisselprijs van de Janusz Korczakstichting ontving.

Ihsan Temur beschrijft vervolgens in het kort jongerenparticipatie op beleidsniveau: van gemeenteraden tot Provinciale Staten, en binnenkort als sluitstuk het Nationaal Jeugddebat in de Tweede Kamer. Marian ter Haar interviewde Fred Klootwijk, die vertelt over zijn sportproject met jongeren in een viertal plaatsen in Nederland. Marjan Adema tenslotte beschrijft het project Jongerenparticipatie in Hilversum.

Alle wezenlijke onderdelen uit Korczaks ideeënwereld vinden hun vertaling in voornoemde artikelen. Korczak is meer dan geschiedenis. Deze pedagoog uit de praktijk is de inspiratiebron voor particulier én overheidsbeleid over jeugdparticipatie.

René Clarijs

JANUSZ KORCZAK, EEN GLOBALE SCHETS VAN ZIJN LEVEN EN WERK

Een hartstochtelijk strijder voor de rechten van het kind

Theo Cappon

In al zijn boeken liet de pedagoog, kinderarts en schrijver Janusz Korczak (1878 - 1942) merken wat hij vond van de morele opvoeding. Hij zag om zich heen dat de volwassenen de kinderen kneedden en vormden naar hun eigen ideeën. Korczak wilde het kind bevrijden van een manipulerende volwassenenwereld. Zo organiseerde hij in zijn weeshuis van alles om het recht en de verantwoordelijkheid van kinderen te garanderen. Een schets van het leven en werk van deze 'advocaat van het kind' door Theo Cappon.

Janusz Korczak, een Pools-joodse arts, is over de hele wereld bekend geworden als pedagoog, schrijver en directeur van een vooruitstrevend weeshuis. Hij werd op 6 augustus 1942 met zijn tweehonderd kinderen weggevoerd uit het ghetto van Warschau naar het vernietigingskamp Treblinka, waar ze allen nog dezelfde dag werden vergast.

ZIJN LEVEN

Wat maakte zijn leven zo bijzonder en waarom zijn er op dit moment overal in en buiten Europa verenigingen die zijn ge-

dachtengoed willen uitdragen?

Eerst een globale schets van zijn leven. Janusz Korczak (schrijversnaam voor Henryk Goldszmit) wordt in 1878 in Warschau geboren. Hij groeit op in een welgesteld en zeer beschermd milieu. Zijn vader is advocaat en de joodse familie is sterk in de Poolse cultuur geassimileerd. Zijn moeder hecht veel waarde aan fatsoen, netheid en orde. Ze wil niet dat Henryk met het 'volk' in aanraking komt. Daardoor voelt Janusz Korczak zich tijdens zijn kinderjaren dikwijls erg eenzaam. In Korczaks studentenjaren wordt het gezin Goldszmit getroffen door de dood van vader. Korczak geeft als medisch student bijlessen om moeder en zus te onderhouden. Tijdens zijn studie krijgt hij grote belang-

Janusz Korczak

foto: Janusz Korczak Stichting

stelling voor sociaal-pedagogische vraagstukken. Hij raakt onder andere betrokken bij literaire en politieke groeperingen. Hij hekelt allerlei maatschappelijke misstanden en schrijft in 1901 *Kinderen van de straat*.

In 1905 krijgt Korczak een aanstelling in het Baumann-kinderziekenhuis, maar slechts voor korte duur, want spoedig breekt de Russisch-Japanse oorlog uit. Hij moet zich als legerarts melden. (Een groot deel van Polen maakte immers deel uit van het Russische Rijk). In het verre oosten wordt hij getroffen door het leed van kinderen ten gevolge van de oorlog. Na deze oorlog begint hij een particuliere praktijk als arts en hij bezoekt vele arme gezinnen. In Warschau met haar zevenhonderdduizend inwoners heersen vooral onder de arme joodse bevolkingsgroep vreselijke wantoestanden. Hij krijgt grote bekendheid en ontmoet overall grote sympathie. Bij Korczak en enkele vrienden rijpt het idee om een kindertehuis te stichten voor wezen en verwaarloosde kinderen. Zo start hij in 1912 'Dom Sierot' (Huis der wezen). Hij neemt uiteindelijk de leiding op zich van dit weeshuis en heeft er met een aantal onderbrekingen tot aan zijn dood in 1942 gewoond. Het weeshuis vormt volgens hem de ideale observatieplek om kinderen te leren kennen. Voor hem is de arts/pedagoog het beste in staat om het totale kind te zien en te doorgronden. Ondanks veel werkzaamheden buiten Dom Sierot vindt hij altijd tijd om bij de kinderen te zijn; samen

eten, voorlezen, naar bed brengen of zieke kinderen verzorgen. Vanaf het allereerste begin werkt hij nauw samen met Stefanie Wilczynska. Zij heeft ook tot aan haar dood in Treblinka in Dom Sierot gewerkt.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog, als Korczak weer als arts in Rusland gelegerd is, maakt hij een begin met zijn wellicht bekendste boek *Hoe houd je van een kind*. Na de oorlog zet hij zich daadkrachtig in voor de culturele wederopleving van zijn land. Overal wordt hij als gastspreker gevraagd en tegelijkertijd noteert hij dagelijks in zijn dagboek talloze observaties bij kinderen. In al zijn boeken blijkt hoe goed hij naar kinderen kijkt. In zijn weeshuis organiseert Korczak van alles om het recht en de verantwoordelijkheid van kinderen te garanderen (kinderrechtbank, geldbank, kinderparlement, mentorschap bij kinderen, kinderkrant etcetera). Eind twintiger jaren is hij met zijn weeshuis 'Republiek der jongeren' in binnen- en buitenland bekend. In het begin van de twintiger jaren schrijft hij enkele kinderboeken, onder andere het bekende *Koning Matthijsje de Eerste*. Veel van zijn pedagogische ideeën zijn hierin terug te vinden. De positie van kinderen tegenover volwassenen is het centrale thema. In diezelfde jaren is Korczak de initiatiefnemer van een kinderpagina die elke week als bijlage verschijnt van de bekende Poolse krant *Revue*. Op deze wijze worden kinderen serieus genomen en letterlijk gehoord. Ook de wekelijkse radiopraatjes van Korczak over opvoeding vormen een enorm succes. In 1928 schrijft hij *Het Recht van het kind op Respect*.

Begin dertiger jaren verandert de situatie in Europa snel. Het antisemitisme groeit. Korczak wordt verboden zijn radiopraatjes te houden. Voor hem een grote ontgoocheling, omdat hij zijn leven lang gevochten had voor een Pools-joodse verdraagzaamheid. In 1939 wordt Polen overrompeld door de nazi's. Alle joden, dus ook de kinderen uit Dom Sierot worden overgebracht naar het Warschause ghetto.

De situatie aldaar wordt met de dag ondragelijker. Veel zieke en verweesde kinderen, honger, tyfus, en dergelijke. Met veel moeite probeert Korczak zijn kinderen te verzorgen en in leven te houden. Op 6 augustus 1942 worden de kinderen en de leiding van het weeshuis weggevoerd naar de 'Umschlagplatz'. De oud-

ste kinderen dragen de allerkleinsten naar de goederenwagons. Twee dagen later worden ze alle vergast in het vernietigingskamp Treblinka.

ZIJN IDEEËN

Korczak heeft geen systematische pedagogiek geformuleerd. Veeleer zijn het beeldende beschrijvingen van wat er tussen kinderen en volwassenen gebeurt. Niet alleen in belangrijke werken als *Hoe houd je van een kind*, *Het recht van een kind op respect*, maar ook in zijn vele kinderboeken en radiopraatjes.

Wat is het bijzondere aan zijn opvoedingsideeën? Als er één punt uit zijn denken over opvoeding naar voren gehaald kan worden, dan is dat het idee van respect voor het kind. Het kind is in elke fase een volwaardig menselijk wezen en niet slechts een onafgevoerd wezen, wat nog van alles niet kan. We hebben in het algemeen te weinig respect voor de ervaringen waarover het kind reeds beschikt. We hebben als opvoeders de gevoeligheid voor het moeilijke proces van groeien bij het kind verloren. Kortom, we zijn ongeduldig geworden en gunnen het kind niet het **recht op de dag van vandaag**.

Voor Korczak staat in het opvoedingsgebeuren de gelijkwaardigheid van kind en volwassene centraal. Tussen kind en opvoeder moet een dialoog bestaan. Hij plaatst vertrouwen tegenover wantrouwen in de opvoeding. "We laten", aldus Korczak, "het kind te weinig zelf dingen ervaren en beleven. Over alles wat het doet willen we waken. Wij zijn ervaren en we hebben

het beste met je voor." Korczak had groot respect voor de eigen identiteit van het kind. Hij schrijft: "Alleen in grenzeloze onwetendheid en oppervlakkigheid kan men over het hoofd zien dat een zuigeling een bepaalde, duidelijk omlinjende individualiteit belichaamt, die gevormd werd door zijn aangeboren temperament, door kracht, intelligentie, zelfgevoel en levenservaring." In veel van zijn beschrijvingen over kinderen blijkt dat hij ieder kind ontmoet op een unieke wijze. Voor ieder probleem, ieder kind, iedere dag is een unieke reactie van de opvoeder nodig. Nauw hiermee verbonden is een uitspraak van Korczak: "Een

"EEN KIND

IS NOOIT JE BEZIT"

kind is nooit je bezit." Heel scherp heeft hij gezien hoe volwassenen kinderen bewust maar meestal onbewust beschouwen en gebruiken als een soort verlengstuk van zichzelf.

In al zijn werken, en zeker binnen zijn kinderboeken, laat Korczak merken wat hij vindt van de morele opvoeding. De volwassenen kneden en vormen de kinderen naar hun eigen ideeën. Hij ziet om zich heen dat kinderen zo goed mogelijk aangepast worden aan maatschappelijke instituties. Korczak wil het kind bevrijden van een manipulerende volwassenenwereld. Het is overigens beslist niet zo dat hij een kloof wil scheppen tussen kinderen en volwassenen. In zijn boek *Als ik weer klein ben* schildert hij op een magistrale wijze de innerlijke strijd, de onmacht en het verdriet van de volwassene: "Het zou zelfs zo ingebracht kunnen zijn, dat de mens steeds afwisselend nu eens groot

en dan weer klein was. Ongeveer zoals winter en zomer, dag en nacht, slapen en wakker zijn. Dan zou niemand zich verwonderen en dan zouden ze elkaar beter verstaan, de grote mensen en de kinderen."

Korczaks vertrouwen in kinderen en hun moreel oordelen bracht hem er toe een kinderrechtbank in het leven te roepen. Korczak trachtte het strafstelsel zo in te richten dat het niet leidde tot vergelding en leed toebrengen, maar dat de straffen leidden tot inzicht en herstel van de relatie met de anderen.

Korczak was geen zwevende romanticus, maar een hartstochtelijk strijder voor de rechten van het kind die menigmaal teleurgesteld wordt en zich dikwijls machteloos voelt. Maar in zijn denken en handelen is heel duidelijk de aansporing aanwezig: oordeel toch mild en geduldig als kinderen of volwassenen in deze samenleving falen. Tegenover zijn twijfel staat uiteindelijk zijn onbedwingbare hoop op een betere wereld.

(Theo Cappon is voorzitter van de Janusz Korczak Stichting)

Werken van Janusz Korczak vertaald in het Nederlands:

Hoe houdt je van een kind?. Bijleveld, Utrecht 1984.

Als ik weer klein ben. Bijleveld, Utrecht 1987.

Ghetto-dagboek. Bijleveld, Utrecht, verschijnt najaar 1995.

Alleen met God. Gebeden van een mens die niet bidt. Verkrijgbaar via Korczak Stichting.

Een mensenleven voor het kind. Janusz Korczak, 1878 - 1942. Kok, Kampen.

Kinderboeken:

Koning Matthijsje de Eerste. Van Goor, Amsterdam, 1981.

Koning Matthijsje op een onbewoond eiland. Uitverkocht.

Een uitgebreid overzicht van literatuur van en over Janusz Korczak is verkrijgbaar bij de Janusz Korczak Stichting, Postbus 70048, 1007 KA Amsterdam.

Er moet nog heel wat gebeuren

Nelleke Hilhorst en Cor van 't Hoff

Voor alle projecten voor jeugdparticipatie in Nederland geldt dat de betrokken jeugd niet geïnteresseerd is in vage projecten, ze wil geen ver-van-mijn-bed-show, prefereert een aanpak dicht bij huis en wil wel dat er echt iets gebeurt. Aldus blijkt uit een onderzoek dat bureau Van Dijk, Van Soomeren en Partners in 1994 uitvoerde in opdracht van het ministerie van (toen nog) WVC. 39 lopende projecten werden geïnventariseerd. Nelleke Hilhorst en Cor van 't Hoff vatten de resultaten samen.

Het ministerie van WVC heeft in *Jeugd betrekken*, een notitie over jeugdparticipatie uit 1993 aangegeven een gerichte bijdrage te willen leveren aan de bevordering van de maatschappelijke participatie van jeugdigen. Onder participatie wordt verstaan dat een jeugdige (0 - 25 jaar) het recht heeft om als volwaardig individu deel uit te maken van de maatschappij. Dit betekent dat jeugdigen de gelegenheid moeten krijgen en aangemoedigd moeten worden taken op zich te nemen, verantwoordelijkheden te dragen en eigen beslissingen te nemen. Jeugdigen kunnen zo invloed uitoefenen op de eigen leefsituatie en het toekomstperspectief. Door participatie kan de binding van een jeugdige met de maatschappij worden versterkt.

Spelen op Maat in Bellingwedde

De Stichting Welzijn besloot in 1992 tot het ontwikkelen en

verbeteren van speelvoorzieningen op acht verschillende locaties in de gemeente. De kinderinspraak vond plaats via elf betrokken basisscholen. Door middel van het maken van opstellen, maquettes en tekeningen gaven de kinderen op school vorm aan hun ideeën over spelen en speelplekken. De resultaten werden overhandigd aan de speciaal voor het project aangetrokken ontwerper. Deze ging met de kinderen en de volwassenen alle acht locaties langs om ideeën en wensen uit te wisselen met de betrokkenen. Pas daarna ging de ontwerper aan de slag.

Jongerenradio Air Peace in Almere

Air Peace is een door jongeren zelfstandig gerunde radiozender die is voortgekomen uit twee piratenzenders. Met behulp van een jongerenwerker zijn de toenmalige piraten naar de gemeente gestapt met het verzoek om legalisering en subsidie. Momenteel is een groep van 25 jongens actief. Een kwart van de

groep is van Surinaamse of Antilliaanse herkomst. Een keer per twee weken is er overleg met de jongerenwerker. Op vrijdag, zaterdag en zondag worden programma's uitgezonden die voor 50 % uit muziek en 50 % uit informatie bestaan. Er zijn onder andere contacten met het Arbeidsbureau voor een vacature-overzicht.

Kindergemeenteraad in Schiedam

De kinderverkiezingen zijn parallel gehouden met de gewone gemeenteraadsverkiezingen in 1994. Aan de verkiezingen van de kinderraad is vooraf veel publiciteit gegeven. Er zijn zes kinderpunten gevormd door kinderen van de hoogste klassen van de lagere scholen in Schiedam. Hieruit is een gemeenteraad gekozen van 35 kinderen, die in principe vier jaar deel uitmaakt van deze raad. Zij zullen vier projecten per jaar behandelen, op gebieden die voor kinderen relevant zijn, zoals groenvoorziening, milieu en verkeersveiligheid. De 'gewone' gemeenteraad biedt ambtelijke ondersteuning en in de begroting zijn deelbudgetten vrijgemaakt voor de uitvoering van de projecten die door de kinderraad worden ingebracht. Eenderde van de kinderraadsleden is allochtoon, wat overeenkomt met de opbouw van de plaatselijke multi-culturele samenleving.

De hierboven beschreven projecten zijn voorbeelden van verschillende soorten jeugdparticipatie. Het betreft drie van de 39 lopende projecten voor jeugdparticipatie, die we in opdracht van het ministerie van (toen nog) WVC in 1994 geïnventariseerd hebben. De resultaten van dit onderzoek staan weergegeven in de rapportage *Van speelplaats tot beleid* en worden kort samengevat in dit artikel.

INCIDENTELE PARTICIPATIE

De projecten voor jeugdparticipatie hebben enkele overeenkomstige kenmerken. De belangrijkste zijn een concrete doelstelling (jeugdigen zijn niet geïnteresseerd in vage projecten), een herkenbaar onderwerp dat jeugdigen aanspreekt (ze willen geen ver-

van-mijn-bed show), situering binnen de eigen woon- en leefomgeving (ze preferen een aanpak dicht bij huis) en resultaatgerichtheid (ze willen wel dat er echt iets gebeurt). We constateren dat de in kaart gebrachte projecten vaak kleinschalig zijn en dat de aanpak over het algemeen ad-hoc is. Van een structureel beleid op het terrein van jeugdparticipatie kan niet of nauwelijks worden gesproken, de projecten zijn in het algemeen geen onderdeel van een breder beleid.

De breed geïnventariseerde projecten richten zich op enkele concrete onderwerpen¹. De belangrijkste zijn:

- de inrichting van de leefomgeving van jeugdigen;
- de actieve vrije tijdsbesteding van jeugdigen;
- beheer van de eigen organisatie of ruimte;
- directe bevordering van de politieke participatie;
- uitwisseling;
- onderzoek.

Zoals blijkt uit deze onderwerpen houden jeugdigen zich niet zozeer bezig met het beïnvloeden van bureaucratische processen, maar nemen zij het initiatief om actief een bijdrage te leveren aan een verbetering van hun eigen leefomgeving en daarmee van de samenleving. Vanuit het oogpunt van een belangrijke doelstelling van jeugdparticipatie - een versterking van de binding van de jeugdige aan de maatschappij - zijn dit dan ook relevante initiatieven.

Tegelijkertijd echter gaat het veelal om incidentele participatie: zodra het doel is bereikt (de speelplaats is ingericht) valt de groep jeugdigen uit elkaar. De betrokkenen gaan dan niet verder met een vergelijkbaar of juist een heel ander onder-

werp.

Ook gemeenten weten niet tot een breder beleid voor jeugdparticipatie te komen. Uit de voor het onderzoek verrichte interviews met bestuurders, beleidsambtenaren en andere (vaak professionele) betrokkenen concluderen wij dat dit gebrek aan verbreding niet zozeer veroorzaakt wordt door het ontbreken van een politieke wil, al stond de bevordering van jeugdparticipatie op zichzelf destijds laag op de politieke agenda. De aanwezige wil wordt onvoldoende omgezet in concrete stappen.

Een aspect dat hierin onder meer een rol speelt, is het feit dat

EEN TERUGHOUDENDE OPSTELLING VAN BEGELEIDERS LAAT HET INITIATIEF BIJ DE JONGEREN

men nog te weinig gericht is op het structureel betrekken van jeugdigen en de wegen daartoe niet duidelijk voor ogen heeft. Bovendien is de bestaande cultuur binnen gemeenten nog teveel aanbodgericht en heeft men nog te weinig oog voor de inbreng van bewoners, laat staan van jeugdigen. Al is op veel plaatsen in de afgelopen jaren - vooral onder de noemer sociale vernieuwing - een ontwikkeling zichtbaar naar een meer vraaggerichte opstelling en het betrekken van bewoners bij het gemeentelijk beleid. Er bestaan duidelijke parallellen tussen jeugdparticipatie en sociale en bestuurlijke vernieuwing. In beide gevallen gaat het erom dat aan burgers invloed wordt gegeven en dat men inspeelt op de bestaande behoeften. Gezien de overeenkomstige doelstellingen zou je mogen verwachten dat de participatie van jeugdigen op veel plaatsen een goed ontwikkeld onderdeel zou zijn van het beleid op het terrein van sociale vernieuwing. Dit is niet het geval. Hier zijn jeugdigen nog teveel een ondergeschoven kindje.

Bij het ontbreken van verdere verbreding is het eveneens van belang dat er nauwelijks methoden voor jeugdparticipatie bestaan. Ook de bestaande verkokering binnen de gemeentelijke organisatie betekent een hobbel op de weg naar participatie.

Uit interviews die wij met actieve jeugdigen voerden blijkt dat het aan de jeugd niet zozeer zal liggen: zij willen wel participeren. Vooral kinderen (tot 12 jaar) vinden het leuk om zich te bemoeien met zaken die voor hen van belang zijn en willen daarover meedenken en meebeslissen. Voor jongeren (vanaf 13 jaar) geldt dat zij wat minder snel enthousiast zijn. Zij hebben ook andere dingen aan hun hoofd, zoals het maken van huiswerk. Ideeën hebben beide leeftijdsgroepen voldoende en met ondersteuning van volwassenen gaan zij adequaat om. Kinderen en jongeren nemen adviezen van volwassenen serieus, mits deze bij hun wensen en mogelijkheden aansluiten. Zij staan in principe open voor alternatieven en hebben voldoende realiteitszin om onhaalbare plannen bij te stellen.

SLAAG- EN FAALFACTOREN

Jeugdigen en volwassenen zijn het redelijk eens over de voorwaarden voor zinvolle en structurele jeugdparticipatie, of met andere woorden over de slaag- en faalfactoren voor projecten. Als aan deze voorwaarden bij de opzet en de uitvoering niet wordt voldaan, kan er best sprake zijn van een leuk project, maar levert dat project geen bijdrage aan de participatie van jeugdigen.

Uit het onderzoek kunnen de volgende voorwaarden voor zinvolle participatie worden gedistilleerd.

Een goede begeleiding door volwassenen is een belangrijke voorwaarde voor het slagen van participatieprojecten. De opstelling van de begeleiders luistert zeer nauw. Een terughoudende opstelling van begeleiders laat het initiatief bij de jongeren, die daarmee hun eigen verantwoordelijkheid hebben. Naarmate de betrokken jeugd jonger is of de sociale achterstand groter, zal de rol van volwassen begeleiders groter moeten zijn. De bemoeienis van professionele begeleiders moet niet te ver gaan. Wanneer het initiatief en de invulling van het programma bij volwassen begeleiders ligt, ontstaat snel een schoolse situatie waarbij de deelnemende jeugd weinig vertrouwen in de eigen mogelijkheden krijgt.

De participatie moet aansluiten bij de belevingswereld van jeugdigen. Dit geldt zowel voor het onderwerp als de locatie waar het plaatsvindt: in de buurt waar de jeugdige woont en zijn vrije tijd doorbrengt.

Zowel jeugdigen als volwassenen geven aan, dat het voor jeugdigen duidelijk moet zijn dat hun opvattingen serieus genomen worden. Wanneer zij het idee hebben dat hun initiatieven niet gewaardeerd worden en er niets mee wordt gedaan (en die indruk ontstaat al snel wanneer hun plannen in de ambtelijke molen worden behandeld), ontstaan frustraties en zullen zij niet actief worden of blijven. Jongeren meten de belangstelling van officiële instanties af aan de snelheid en de inhoud van de reactie die zij (of andere jeugdigen) krijgen op initiatieven van hun kant. Als niet goed naar jeugdigen geluisterd wordt, of als er met hun informatie niets gebeurt, zal dit ook voor de andere jeugd ontmoedigend en contra-productief werken. Gezien de onderlinge contacten die jeugdigen onderhouden, doen slechte ervaringen snel de ronde en blijven deze lang 'hangen'. De meest gehoorde klacht is dat brieven niet beantwoord worden, en dat "je nooit meer iets hoort". Gezien het verschillend tijdsbesef van jeugdigen en volwassenen is een snelle reactie op verzoeken van jeugdigen van belang. Als dat niet mogelijk is, moeten jeugdigen te horen krijgen op welke termijn zij wel iets kunnen verwachten.

Daarnaast is een goede informatievoorziening van groot belang. Jeugdigen moeten op de hoogte gesteld worden van de mogelijkheden en onmogelijkheden binnen hun gemeente. Gemeenten zullen van hun kant flexibeler met (beleids)plannen om moeten gaan. Nu lijken veel initiatieven van jeugdigen onmogelijk.

lijk, terwijl zij bij nader inzien wellicht inpasbaar zijn in al bestaande plannen of beleidsvoornemens.

Ook een goede communicatie is belangrijk; er moet geluisterd worden naar de mening van jeugdigen. Bij overleg is begrijpelijk taalgebruik over en weer een voorwaarde. Persoonlijke contacten van actieve jeugdigen met vertegenwoordigers van officiële instanties betekenen hierbij een stimulans. Het gemeentelijk apparaat is voor jeugdigen ondoorzichtig en door directe persoonlijke contacten kan wederzijdse informatie duidelijker overkomen.

De gemeentelijke wegen zijn voor jeugdigen moeilijk te doorgronden. Vandaar dat een wijkgerichte aanpak door jeugdigen zeer gewaardeerd wordt. Dan is immers de aanwezigheid van vertegenwoordigers van instellingen en gemeenten heel concreet. Op wijkniveau komen de belangen van de betrokken partijen samen: jeugdigen en volwassen bewoners wonen en leven er, (welzijns)instellingen bieden er hun produkten aan en gemeenten hun diensten.

Een andere voorwaarde voor zinvolle participatie is dat deze moet leiden tot concrete, ook voor andere jeugd zichtbare en positieve resultaten. Voor de motivatie van jeugdigen is het daarbij van belang dat die resultaten op korte termijn zichtbaar worden. Op dit moment zijn met name gemeenten vaak niet ingesteld op een snelle reactie op initiatieven van burgers. Budgetten en plannen liggen voor langere tijd vast en er is weinig ruimte voor het inspelen op plotseling opborrelende initiatieven. Men lijkt niet ingesteld te zijn op het geven van concrete informatie over bijvoorbeeld het tijdsbestek waarin een reactie of uitvoering verwacht kan worden.

Een budget waar op korte termijn over beschikt kan worden kan snellere reacties op initiatieven mogelijk maken. Dit zal voor jongeren duidelijker maken dat hun ideeën serieus genomen worden, en motiverend werken. Binnen een wijkgerichte aanpak zijn dergelijke budgetten goed inpasbaar.

Een andere belangrijke factor die succes of falen van een project kan betekenen is dat jeugdigen de tijd moeten hebben om te experimenteren. Participatie kan ook gezien worden als een nuttige leerschool voor later.

TOEKOMST

Uit ons onderzoek kwam naar voren dat de geïnterviewde gemeenten van plan waren in de toekomst jeugdparticipatie te wil-

len (blijven) stimuleren. Dit onder andere door het realiseren van de belangrijkste randvoorwaarde, de financiering van veelbelovende initiatieven. Al blijft daarbij de boodschap dat er weinig geld beschikbaar is.

Daarnaast ziet men een duidelijke rol voor de centrale overheid weggelegd. Er bestaat grote behoefte aan methodieken van participatie en aan informatie over bestaande projecten. Van het ministerie van VWS verwacht men tevens dat zij door het entameren van experimentele projecten voor een verdere stimulans van jeugdparticipatie zorgt.

Het is de vraag in hoeverre gemeenten en rijk, in casu het ministerie van VWS, verder om zullen gaan met jeugdparticipatie. In het startdocument *Perspectief voor jeugdigen - Kansen voor gemeenten* uit 1995 stelt het ministerie dat jeugdparticipatie een belangrijk onderdeel is van het lokaal preventief jeugdbeleid. Hierin staat het bevorderen van de eigen kracht van jeugdigen centraal door het vergroten van de sociale binding van jeugdigen. Tegelijkertijd echter constateert men dat het betrekken van jeugdigen nog niet overal hoog op de politieke agenda staat. En ook al is dat wel het geval, dan heeft men vaak onvoldoende ideeën om dit uitgangspunt in de praktijk te realiseren.

Mogelijk kan de op basis van het startdocument in oktober ingestelde projectgroep Ontwikkeling Lokaal Preventief Jeugdbeleid ertoe bijdragen dat aan jeugdparticipatie meer structureel wordt vormgegeven. De jeugd verdient het. Bij haar werkzaamheden kan de projectgroep gebruik maken van de hier samengevatte inventarisatie, al is er nog meer op concrete ervaringen gebaseerde kennis noodzakelijk om gemeenten voldoende te faciliteren.

(Nelleke Hilhorst en Cor van 't Hoff zijn werkzaam bij onderzoeks bureau Van Dijk, Van Soomeren en Partners)

Noot

1. In een bijlage worden voorbeelden beschreven van projecten die zich richten op deze onderwerpen.

De rapportage Van speelplaats tot beleid, uitgevoerd door Van Dijk, Van Soomeren en Partners te Amsterdam is per fax (070 - 340 62 51) te bestellen bij het ministerie van VWS, afdeling Publiekwoortlichting.

De cruciale relatie tussen participatie en sociale competenties

Saskia van Oenen

Voor participatie heb je sociale competenties nodig, én omgekeerd. In zijn advies *Sociaal talent in zicht* constateert de Raad voor het Jeugdbeleid dat de ontwikkeling van programma's of methodiek om de participatie en sociale competenties te bevorderen in de kinderschoenen staat. Er zijn wel initiatieven ontplooid, maar hierbij is toch meer sprake van incidenten dan van een brede systematische aanpak. Een serieuze aanpak vraagt om samenwerking. Want de ontwikkeling van programma's en methodieken vindt nu eenmaal niet in geïsoleerde hokjes plaats. Er zit volgens de raad maar één ding op: kinderen, jongeren, praktijkmensen en beleidsmakers moeten samen om de tafel om reëel uitvoerbare plannen op te stellen en uit te voeren. Op deze manier vallen de bureaucratische schotjes sneller dan tussen professionele onderhandelaars onder elkaar.

Juni 1995 publiceerde de Raad voor het Jeugdbeleid het advies *Sociaal talent in zicht*. Het is een advies over de bevordering van maatschappelijke zelfstandigheid van jongens en meisjes en advies werd geschreven op verzoek

van de ministeries van VWS, OCenW en SZW. Centraal hierin staat de relatie tussen participatie en de ontwikkeling van sociale competenties.

De Raad voor het Jeugdbeleid pleit al bijna een kwart eeuw voor

Een sociale vaardigheid als samenwerken leert een kind al op school

foto: André Ruigrok

meer maatschappelijke participatie van kinderen en jongeren. Luister naar jeugd, geef ze een stem, geef ze ruimte voor zelfstandig handelen en eigen verantwoordelijkheid. Op dit moment blijkt er zowaar in bredere kringen en met name ook onder beleidsmakers een opmerkelijke golf van belangstelling te zijn voor jeugdparticipatie. Raadpleging van jeugdpanels is in de mode, een aantal gemeentes experimenteert met jeugdinspraak, scholen met leerlingparticipatie blijken interessante objecten voor de pers. Een modegril, windowdressing, of steekt er meer achter?

In het advies **Sociaal talent in zicht** beschrijft de raad hoe de toegenomen aandacht voor jeugdparticipatie samenhangt met het toenemende beroep op de zelfstandigheid van individuen

om zichzelf in de huidige samenleving staande te kunnen houden. Er wordt van individuen van jongs af aan gevraagd om een heel scala aan sociale competenties te ontwikkelen: communicatievermogen, samenwerkingsvermogen in verschillende sociale verbanden, zelfsturend vermogen, kunnen kiezen en plannen, inventief omgaan met steeds veranderende situaties en daar een eigen rol in kunnen vinden. Dat vraagt, in dezelfde adem, om een actief-participerende opstelling van mensen: eigenlijk op alle denkbare levensterreinen.

Tegelijkertijd wordt van instellingen en organisaties gevraagd om 'vraaggericht' te gaan werken. Dit vergt echter ook een cliëntèle die in staat is zijn behoeften, vragen en wensen goed aan die instellingen over te brengen.

In het advies worden nog veel meer voorbeelden gegeven van maatschappelijke ontwikkelingen, die het begrijpelijk maken waarom participatie van jeugdigen 'in de lift' lijkt te zitten. Maar op dezelfde gronden leeft terecht de vrees, dat er een maatschappelijke achterhoede ontstaat van jeugdigen (en volwassenen) die er niet in slagen om op deze manier mee te komen. Een steeds hoger opgeschroefde norm van sociale competentie dreigt de nieuwe norm voor maatschappelijke tweedeling te worden.

Participatie van jeugdigen uit alle sociale en culturele groepen staat hoog op de politieke agenda, uit vrees dat de sociale cohesie tezeer onder druk komt te staan als bepaalde bevolkingscategorieën systematisch uit de boot vallen. De Raad voor het Jeugdbeleid is het van harte eens met die aandacht voor participatie. Alleen wordt er meestal nog veel te vaag over gepraat en geschreven - of het wordt opgevat in de beperkte zin van deelname aan officiële beleidsprocedures, commissies of raden.

SOORTEN EN MATEN

Participatie betekent uiteindelijk niet meer of minder dan dat mensen, jongeren, een actieve rol nemen ten aanzien van hun eigen omstandigheden, hun omgeving - op kleinere of grotere schaal. Participatiemogelijkheden heb je in alle levenssferen, die de raad voor het gemak in drieën onderscheidt: de thuisfeer, arbeid en onderwijs, en de vrije tijd. Die drie levenssferen spelen op elkaar in, zoals iedereen ook uit eigen ervaring weet. Wie thuis gewend is aan een actieve rol, doet dat ook makkelijker op school, de club, of onder vrienden. Met een beetje geluk bezorgen je bezigheden c.q. contacten in de vrije tijd je een baan, of een partner voor het thuisfront.

En wat is trouwens een actieve rol? Participatie is een gradueel iets. Je kunt louter consumptief meedoen: naar school gaan (in plaats van spijbelen), naar een club, de straat of het buurthuis gebruiken. Je kunt dat meer of minder intensief doen, mee-uitvoerend, mee-bedenkend, organiserend, beslissend. Dat strekt van helpen thuis of in de kantine, tot het opereren in raden of besturen. Met een wereld van participatiemogelijkheden ertussenin. Wie dat graduele aspect niet onderkent, zal nooit feeling krijgen voor de voorwaarden waaronder participatie groeit.

Even belangrijk is het dat men zich realiseert dat alle drie genoemde levenssferen (thuismilieu, onderwijs en arbeid, en vrije tijd) een rol spelen in de participatiemogelijkheden van kinderen

en jongeren. Maar dat betekent ook: de mate waarin jeugdigen (nu, en later als volwassenen) activiteiten in die drie levenssferen kunnen combineren. Hier komt het 'driedig toekomstperspectief' terug dat de raad al jaren geleden heeft geïntroduceerd als leidraad voor emancipatiebeleid: het kunnen combineren van werkzaamheden op het thuisfront en betaalde arbeid, maar ook maatschappelijke ontplooiingsmogelijkheden in de vrije tijd daarnaast. Dit 'kunnen combineren' is in belangrijke mate een kwestie van maatschappelijke randvoorwaarden (zoals arbeidsvoorwaarden, beschikbaarheid van kinderopvang). Maar tegelijk is 'kunnen combineren' van participatie in verschillende levenssferen ook een competentie die mensen zelf onder de knie moeten krijgen. Het heeft te maken met tijdsindeling, planning, keuzes maken, maar ook afstemmen van je eigen activiteiten op die van anderen om je heen.

Voor participatie heb je sociale competenties nodig, én omgekeerd. Dat is lastig, want daarom ontstaat er gemakkelijk een spiraalwerking 'omhoog' voor de een, en een neerwaartse spiraal voor de ander. Het hoeft geen betoog dat we hier een correspondentie vinden met de bekende sociale scheidslijnen: sociaal-economische status, etniciteit, sekse. In het geval van sekse doet zich hier echter de bijzonderheid voor, dat meisjes (door de bank genomen) allerlei sociale vaardigheden beter lijken te ontwikkelen dan jongens: samenwerken, dialoog, verantwoordelijkheid dragen voor zichzelf en anderen - terwijl het toch overwegend de jongens zijn die in hun latere leven de banen met verantwoordelijkheid krijgen. We weten dan ook allemaal dat het bestijgen van de participatieladder niet alleen samenhangt met individuele competenties, maar evenzeer met maatschappelijke patronen. Aan de andere kant zijn individuen ook weer geen totaal passieve slachtoffers van die patronen. Dat is ook de filosofie achter het tegenwoordige veelgebruikte begrip empowerment.

LEREN DOOR DOEN

De cruciale relatie tussen participatie en sociale competenties is een belangrijk aspect in het advies. Participatie, het groeien in een actieve rol met al zijn gradaties, vereist bepaalde sociale competenties. Hierboven zijn er illustratief een aantal aangestipt. We kunnen ze met gemak uitbreiden: doorzettingsvermogen, creativiteit, humor, loyaliteit. Of op weer een ander niveau: met je ui-

terlijk kunnen omgaan, je aan afspraken houden, niet te brutaal zijn maar ook niet over je laten lopen. Of: weerbaarheid tegen discriminatie, kunnen omgaan met de vaak stereotype verwachtingen van anderen om je heen.

Allemaal sociale competenties die je nodig hebt op school en in je werk, maar ook thuis en met vrienden. Om je staande te kunnen houden en verder te komen, als het even kan ook graag met plezier. Maar juist zulke sociale competenties kunnen kinderen en jongeren verreweg het beste ontwikkelen vanuit de participatie zelf: het bekende 'leren door doen' is hier onontbeerlijk. Sociale competenties leer je niet 'apart' aan. Het zit vervlochten in je bezigheden thuis, op school en in arbeid, in de vrije tijd. De vraag is echter: hoe gaat dat in zijn werk, en hoe valt het beter te stimuleren in elk van die drie leefsfere? Vooral voor die groepen jeugdigen die het maatschappelijk gezien minder meezit?

Dat zijn vragen die vooral inspelen op de praktijk van het werken met jeugd, op school, in de jeugdzorg, in welzijnswerk enzovoort. In het advies heeft de raad voorbeeldpraktijken uit al deze werksoorten opgenomen, die op verschillende manier uitdrukking geven aan het stimuleren van participatie en sociale competenties. Het hulpverleningsproject 'Families first: een alternatief voor uithuisplaatsing' staat zo bijvoorbeeld tussen 'Robin Doet' (Eindhovens samenwerkingsproject van buurtwerk en school over omgang en agressie, pesten en weerbaarheid) en 'De Heftige Tienerkrant: geeft informatie en zelfvertrouwen', gemaakt door jongeren uit Amsterdam-oost, waaronder veel niet-nederlandstaligen.

Naast de uiteenlopende stimulerende voorbeelden uit de praktijk, stelt de raad echter vast (mede door literatuuronderzoek en gesprekken met sleutelfiguren uit alle werksoorten) dat er anderszins nog maar heel weinig systematisch gewerkt wordt aan bevordering van participatie en sociale competenties. Dat geldt voor professionals in school, evengoed als in jeugdzorg en welzijnswerk. De ontwikkeling van programma's of methodiek staat over het algemeen in de kinderschoenen, en van bredere verspreiding is nog helemaal geen sprake.

CRITERIA

Echter, ontwikkelen en verspreiden van zulke programma's en methodiek is iets dat langdurige inspanning vraagt. Daar zijn de omstandigheden nu allerminst bevorderlijk voor. Instellingen

kampen met gebrek aan middelen, fusies, bestuurlijke reorganisaties en wat dies meer zij. Maar wil dit ooit beter worden, dan zal er niet alleen bij professionals, maar ook bij beleidsmakers en bestuurders een werkelijk inhoudelijke visie op het belang van dit werk moeten postvatten.

Dat is lastig, want de diverse overheden hebben zich juist vrij expliciet teruggetrokken uit inhoudelijke discussies. De rijksoverheid heeft allang de pretentie laten varen dat zij zou kunnen of moeten voorschrijven hoe het op de werkvloer moet. Het is aan de instellingen in kwestie om hun eigen 'kwaliteitsbeleid' te voeren. De overheid regeert op afstand met globale criteria voor het verwachte rendement. Het is wel duidelijk dat het geen enkele zin heeft om met streefdoelen te gaan werken als 'u moet zoveel procent participatie halen' of 'uw jeugdigen worden geacht in tijdspanne x de sociale competentie y te beheersen op niveau z'. Daarvoor is de materie veel te veelomvattend. Ook doet het geen recht aan de essentie: het gaat bij participatie en sociale competentie om ontwikkelingsprocessen van kinderen en jongeren, in interactie met hun omgeving.

Wanneer men echter serieus aan deze doelen hecht, zullen ze toch op een of andere manier leidraad voor beleid moeten zijn, zowel voor rijks- als lokale overheid, als voor instellingen en professionals. Daarom stelt de Raad voor het Jeugdbeleid voor het beleid op al deze niveaus hoe dan ook te toetsen aan twee criteria:

- a) een aanwijsbaar streven naar evenredige participatie van verschillende maatschappelijke groepen (met aandacht voor verschillende gradaties van participatie);
- b) het verband tussen bevordering van participatie en sociale competenties wordt onderkend en gerealiseerd in alle beleidstrajecten respectievelijk werkvelden, en is leidraad voor onderlinge afstemming van het aanbod.

Dat laatste, de onderlinge afstemming, is van vitaal belang. Want de professional in de jeugdzorg heeft andere mogelijkheden en beperkingen dan die in buurtwerk of op school. De roep om samenwerking dreigt inmiddels een beetje een refrein bij elk beleidsstuk te worden. Daarom is in het advies zo zorgvuldig mogelijk aangegeven wat de inhoudelijke redenen zijn: kort samengevat, de ontwikkeling van participatie en sociale competenties vindt nu eenmaal niet in geïsoleerde hokjes plaats.

Die hokjesgeest wordt echter in sterke mate doorgedreven door de hokjes waarin de overheid zijn subsidiestromen ordent, meent de raad. Helaas wordt ook de maatschappelijke tweede-

ling, waarvoor men vreest, al ingebouwd door de vrij rigoureuze onderscheiding tussen 'risicojeugdbeleid' en 'algemeen/preventief beleid'. In de grootste jeugdvoorziening, het onderwijs, loopt men nu keihard tegen de grenzen van zo'n scheiding aan: het heeft geleid tot een dubbelstelsel van reguliere en speciale scholen (voor 'probleem'kinderen), terwijl die laatste tegen alle bedoelingen in explosief blijven groeien. En voor een belangrijk deel liggen de problemen van de kinderen op speciale scholen op het gebied van sociale competenties: want daar is het reguliere onderwijs niet genoeg op ingesteld.

DE VERWAARLOSDE VRIJE TIJD

Voor de sectoren onderwijs en jeugdhulpverlening zijn de bovengenoemde criteria mee te nemen in bestaande of reeds voorgenomen landelijke beleidslijnen en evaluatieprocessen. VWS heeft 'Regie in de jeugdzorg', OC&W heeft de wettelijke kerndoelen en kwalificatiestructuren voor het onderwijs (begeleid door procesmanagement). Zowel OC&W als VWS dragen al een tijd de gedachte uit dat scholen ook meer moeten samenwerken met buitenschoolse partners zoals jeugdzorg en welzijnswerk, en de raad heeft hieromtrent ook al diverse adviezen uitgebracht. Theorie en praktijk liggen vaak nog ver uiteen, en dat komt zoals gezegd niet in de laatste plaats door gebrek aan middelen.

Wat in dit geheel echter het hardst verwaarloosd wordt, is het werk dat zich afspeelt rond de vrijetijdsbesteding van jeugdigen: jeugd- en jongerenwerk, club- en buurtwerk. Daar is ook geen globale landelijke beleidsregie voor, want het beleid in dezen is naar de gemeenten gedecentraliseerd (of het is geprivatiseerd). Gemeenten worden geacht tegenwoordig inhoudelijke plannen te maken voor hun jeugdbeleid, liefst met daarin het educatieve beleid geïntegreerd. Als zo'n beleid ontbreekt, kunnen instellingen ook geen lange-termijnbeleid voeren (of volhouden) voor inhoudelijke ontwikkeling en samenwerking.

Daarom probeert de raad in zijn advies ook voor gemeenten duidelijk te maken, waarom aandacht voor de vrijetijdssfeer voor hen uiterst relevant is. Het gaat hier immers over een grensgebied tussen privé en openbaar, bij uitstek een actieradius voor de burgerparticipatie, die tegenwoordig zo in de belangstelling staat. Door voorbeelden laat de raad zien dat allerlei vormen van vrijetijdsbesteding gradueel kunnen overlopen in acties voor het

algemeen belang. Dit is al heel duidelijk zichtbaar als het gaat om gebruik en inrichting van openbare ruimte. Iedereen zou zo langzamerhand toch kunnen weten, dat de beste beveiligingsdienst voor straatmeubilair bestaat uit jeugdige vandalen, als men eerst hun hulp heeft ingeroepen bij de constructie of het aanbrengen ervan. Maar waar men tracht om systematischer ook dit soort vormen van jeugdparticipatie toe te passen (wat neerkomt op: jeugd actief betrekken bij vormgeving en gebruik van de gemeenschappelijke openbare ruimte), daar blijkt alras de behoefte aan een netwerk van professionele jeugdwerkers uit de diverse sectoren.

Er zit echt maar een ding op: letterlijk samen aan tafel gaan praten (met praktijkmensen en beleidsmensen) om reëel uitvoerbare plannen op te stellen en die dan ook uitvoeren. Je stuit dan uiteraard opnieuw op verkokering hoog en laag. Maar als deze te doorbreken is, dan is dat door confrontatie met de realiteit van kinderen en jongeren. Vandaar dat praktische jeugdparticipatie in zo'n gesprek werkelijk een goed breekijzer kan zijn tegen de verkokering. Face tot face met jeugdige gesprekspartners, over hun behoeften en wensen, vallen de bureaucratische schotjes veel sneller dan tussen professionele onderhandelaars onder elkaar. Vandaar dat de raad zijn advies eindigt met een voorbeeld van experimenten met lokale jeugdraden in Frankrijk (gekozen via scholen), die een budget in handen krijgen voor eigen activiteiten. Niet als klaarliggende blauwdruk die hier gekopieerd en ingevoerd zou moeten worden. Wel vanwege de triggerfunctie van een oproep aan gemeenten om een budget te reserveren voor jeugdparticipatie: de werkelijkheid leert immers dat inhoudelijk nadenken toch pas meestal op gang komt als er geld mee gemeoid is.

(Saskia van Oenen is beleidsmedewerkster bij de Raad voor het Jeugdbeleid)

Het advies Sociaal talent in zicht van de Raad voor het Jeugdbeleid is uitgegeven bij uitgeverij SWP te Utrecht en is verkrijgbaar via de boekhandel (ISBN 90-6665-169-5) Prijs: f 27,50.

Jeugdparticipatie, meer dan een nieuwtje

Klariet Bolle

Bij jeugdparticipatie worden kinderen en jongeren noch als onmondig, noch als kleine volwassenen gezien. Dat daartussenin nogal wat varianten liggen blijkt uit de grote verscheidenheid in projecten, die als vormen van jeugdparticipatie worden beschouwd. Zo zijn er participatieprojecten die door kinderen zelf zijn bedacht en projecten die gestart zijn op initiatief van volwassenen. Daarnaast is er een verschil in jeugdparticipatie als spel en jeugdparticipatie als structureel middel om kinderen bij bestuur te betrekken. Klariet Bolle gaat nader in op deze verscheidenheid en beschrijft een aantal praktijkvoorbeelden.

Volwassenen kijken op verschillende manieren naar kinderen. Er zijn er die kinderen zien als hulpeloos, onvolwassen, klein, nog niet groot genoeg voor iets. Deze mensen gunnen kinderen een onbezorgde jeugd. Ze nemen beslissingen voor hen, kinderen mogen geen echte keuzes maken, hoeven ook nog niet veel.

Er zijn er ook die een kind zien als een (groot) mens in ontwikkeling. Een mens dat weliswaar nog veel kan leren, maar al de kiem in zich heeft van begrip, inzicht en vaardigheden. Zij laten kinderen meedoen, meedenken, meewerken, participeren.

Dan is er nog een derde categorie die - vaak uit nood - kinderen ziet als volwassenen in zakformaat. Deze mensen zetten kinderen maximaal in bij werk en houden geen rekening met het feit dat een kind lichamelijk en geestelijk nog niet volgroeid is: kinderarbeid is het gevolg.

JEUGDPARTICIPATIE OF KINDERARBEID

Kinderarbeid in Nederland is meestal niet te vergelijken met de

schrijnende gevallen elders in de wereld. Toch zullen zich ook hier situaties voordoen, waarbij er sprake is van een bepaalde mate van kinderarbeid. Veel kinderen moeten voor hun ouders werk verrichten, wat eigenlijk door een volwassene gedaan moet worden of ze groeien op in een sfeer, waarin ze regelmatig het dringend verzoek krijgen niet te zeuren en de handen uit de mouwen te steken.

Jeugdparticipatie heeft overeenkomsten met kinderarbeid. Ook hier hebben kinderen een aandeel in werk, beslissingen en beleid. Bij jeugdparticipatie wordt echter te allen tijde uitgegaan van de capaciteiten van het kind. Een kind kan fysiek minder aan, is nog in de groei, heeft tijd nodig om te spelen, mag wel aan zijn afspraken gehouden worden, maar nooit de last van arbeidsplicht ervaren. Een kind mag ook kiezen of hij of zij wil blijven participeren. Op niet meer mee willen doen staan geen sancties, wel andere consequenties (geen lid meer zijn van de raad bijvoorbeeld). Jeugdparticipatie moet altijd spelen en leren blijven, ook al wordt het resultaat wel degelijk serieus genomen.

KLEURPLATEN EN BALLONNEN

Veel volwassenen die kinderen willen betrekken bij een onderwerp spreken hen aan op typisch kinderlijke vaardigheden. Kleurplaten als programma-onderdeel om scholen te betrekken of het massaal oplaten van ballonnen zijn geliefde voorbeelden. Kinderen hebben niets tegen kleuren, als het maar niet het enige is wat volwassenen van hen verwachten. Kinderen worden steeds mondiger en leren steeds vroeger hun mening te geven in het kringgesprek. Het is leuk om met z'n allen in één klap een zee van kleuren de lucht in te laten gaan, maar het zegt weinig over de mening die kinderen hebben. En als dit het enige is wat men jaar in jaar uit voor schoolkinderen kan bedenken, wordt het een beetje eentonig.

Wat is het alternatief voor kleurplaten en ballonnen? Vraag het ze zelf. Kinderen kunnen in principe heel goed een alternatief bedenken. Maar als ze nooit in de gelegenheid zijn gesteld om mee te denken en met suggesties te komen, zullen ze wel de kans moeten krijgen hieraan te wennen. Kinderen moeten van jongs af aan kunnen leren en ervaren wat participatie is. Op school krijgen ze in het kringgesprek al de nodige ervaring. Toch gaat het niet alleen maar om het uiten van een eigen mening. Het is ook belangrijk dat een kind leert meedenken en zich verant-

woordelijk gaat voelen voor een goede sfeer in de klas, de lopende gang van zaken etcetera.

WIE NEEMT HET INITIATIEF?

Bij jeugdparticipatie worden kinderen en jongeren noch als onmondig, noch als kleine volwassenen gezien. Dat daartussenin nogal wat varianten liggen blijkt uit de grote verscheidenheid in projecten, die als vormen van jeugdparticipatie worden beschouwd.

Om een idee te krijgen van de vele vormen kan in de eerste plaats een onderscheid gemaakt worden naar de personen die het initiatief nemen. Zijn het de kinderen zelf of hebben de volwassenen het bedacht?

Als kinderen het initiatief nemen is veel afhankelijk van de reactie en begeleiding van volwassenen. Er zijn een aantal varianten:

1. Volwassenen nemen het initiatief over, kinderen hebben geen plek meer en verliezen hun interesse.
2. Volwassenen zien het als een spelletje, zetten hun handtekening, nemen een petitie in ontvangst maar doen er verder weinig mee.
3. Volwassenen begeleiden de kinderen daar waar nodig is en proberen een goed evenwicht te vinden tussen de inbreng van volwassenen en kinderen.

Een voorbeeld van jeugdparticipatie waarbij kinderen het initiatief nemen is WESP, dat staat voor Wij Eisen SpeelPlek.

In 1992 namen een paar kinderen in Hilversum het initiatief om zelf hun speelplek te realiseren. Ondanks ontmoedigende reacties van de buurt zetten ze door en kregen hulp van het buurthuis. Helaas was de inbreng van de volwassenen nogal overheersend. Anderzijds werden de kinderen wel betrokken bij het verdere verloop.

Een ander voorbeeld is Kinderen voor Vrede. In 1993 richtten kinderen in de leeftijd van 6 tot 12 jaar in Haarlem een comité op tegen racisme en discriminatie. Om het luchtig te houden zijn ze een kindercafé gestart. Nieuwe deelnemers voelen zich vooral aangetrokken tot het feit dat ze hun eigen 'café' mogen runnen en leren spelenderwijs omgaan met verschillen in achtergrond, aanleg en geaardheid. De begeleider heeft tot taak daar waar nodig te assisteren of een probleem aan de orde te stellen. De oplossingen komen van de kinderen zelf. Er is een jongeren-

Een veel voorkomende manier om kinderen te betrekken bij een onderwerp is het massaal oplaten van ballonnen

groep (12 tot 18 jaar) ontstaan, die zelfstandiger functioneert en bewuster met het onderwerp bezig is dan de kindergroep.

Als het initiatief bij de volwassenen ligt kan het resultaat soms net zo goed zijn als wanneer kinderen op het idee zijn gekomen. Dit hangt echter van af hoe snel en intensief de kinderen bij het idee betrokken worden.

Ook hier kunnen verschillende situaties ontstaan:

1. Volwassenen houden het initiatief in handen. Kinderen doen slechts marginaal mee in de besluitvorming.
2. Volwassenen betrekken kinderen erbij, maar houden zelf de belangrijkste touwtjes in handen: de interesse is vaak tijdelijk.
3. Volwassenen organiseren een werkelijke participatie en laten

de kinderen en/of jongeren zelf de taken verdelen en fungeren daarbij als begeleider daar waar nodig is en om algemeen toezicht te houden. De laatste vorm is zwaar, vergt een behoorlijke inbreng zowel van de begeleiders als de kinderen en kan eigenlijk niet zonder een duidelijke structuur.

Een voorbeeld is het Rotterdamse Duimdropproject, dat loopt sinds 1994. Een duimdrop is een verplaatsbare container met straatspeelgoed, die beheerd wordt door volwassenen. Dit speelgoed kan geleend worden door bijvoorbeeld het plein te vegen. Duimdropgeld (duimen) is het betaalmiddel. Een duimdrop wordt in principe geadviseerd door een kinderraad, gekozen door en uit de deelnemers van de Duimdrop in de wijk. De kin-

derraad komt echter moeilijk van de grond.

Ook de stad Utrecht kent een vorm van jeugdparticipatie waar bij volwassenen het initiatief nemen. Daar heeft de gemeente in 1992 een Kinderparagraaf, Kind en Openbare ruimte, opgenomen in het beleid. Kinderen zullen worden betrokken bij de inrichting van de speelomgeving. Als gevolg daarvan werden er in alle wijken kinderconferenties gehouden. Kinderen worden gestimuleerd voortaan hun wensen actief kenbaar te maken. In 1994 is dit initiatief beloofd met het predikaat Jeugdstad. Het is nog onduidelijk of de kinderparticipatie een structureel onderdeel zal blijven.

Nog een voorbeeld is de Schiedamse kindergemeenteraad. Na twee succesvolle initiatieven met een eenmalige gemeenteraad, heeft deze stad sinds 1994 een permanente kindergemeenteraad. Er zijn zes kinderpartijen gevormd uit kinderen die in groep 8 van de basisschool zitten. Daaruit is een gemeenteraad van 35 kinderen gekozen, die in principe vier jaar zitting hebben. De kinderraad kan gevraagd en ongevraagd adviezen aan de politiek geven. De volwassenraad is in principe gebonden om hun plannen uit te voeren. De raad werkt goed, al duurt het soms wat lang voor projecten door de gemeente uitgewerkt worden.

SPEL OF WERKELIJKHEID

In de tweede plaats bestaat er een belangrijk verschil in jeugdparticipatie als spel en leerform en jeugdparticipatie als structureel middel om kinderen bij het bestuur te betrekken. Wat is de betekenis van beide vormen. Hebben we alleen wat aan 'werkelijke participatie' of heeft ook 'participatie als spel' een functie?

Kinderen hebben altijd spelenderwijs geleerd. Alle volwassen handelingen worden door kinderen op hun eigen manier nagespeeld: vadertje en moedertje; schooltje; winkeltje; oorlogje etcetera. Spelen moet en door spelen raakt het kind ergens aan gewend. Behalve dat kinderen deze spelen altijd heel goed zonder adviezen van ouders hebben kunnen uitvoeren, is daarnaast door de commercie op handige wijze ingespeeld op de behoefte om

volwassenen na te bootsen. Speelgoed, gefabriceerd in kant en klare vormen vindt zijn aftrek, omdat het (even) voorziet in een behoefte.

Ook in het onderwijs wordt gebruik gemaakt van het spelenderwijs leren. Feiten blijven beter hangen als die in spelvorm worden aangeboden. Participatie als spelmodel kan men in het verlengde zien van deze onderwijservaringen. Het is een prima methode om kinderen te leren wat participatie is, om hen te laten oefenen en om hen te motiveren tot werkelijke participatie. Daarnaast is het ook een aardige manier om meningen te peilen. Participatie als spel is dus een leermodel, dat nuttig materiaal kan opleveren, maar het is geen echte participatie.

Een voorbeeld hiervan is het spel *Een dagje Statenlid*. Middelbare scholieren in Haarlem kregen naar aanleiding van de Provinciale Statenverkiezingen van 1995 de gelegenheid zich te verdiepen in een aantal projectmogelijkheden variërend van een bulderbosproject (terwijl dit in strijd is met het bestemmingsplan) tot een voorlichtingscampagne rond de Wet Gelijke Behandeling, gericht op instellingen. Ook werden er schaduwverkiezingen gehouden.

Een veel voorkomende vorm van jeugdparticipatie als structureel middel om kinderen bij het bestuur te betrekken is kinderen betrekken bij de inrichting van hun speelomgeving.

Een andere bekende vorm is de instelling van een jeugdraad.

Zo is er in Aalsmeer een jeugd- en jongerenraad opgericht met als doelstelling het gemeentelijk beleid aan het belang van jeugd en jongeren te toetsen en initiatieven te nemen,

PARTICIPATIE IS MEER DAN PLATEN KLEUREN EN BALLONNEN OPLATEN

die dat doel kunnen dienen. De gemeenteraad is niet gebonden aan de adviezen van de raad. De jongeren worden wel op de hoogte gehouden wat er speelt in de gemeente.

In Boxtel is tegelijk met de gemeenteraadsverkiezingen in 1994 een jeugdgemeenteraad gekozen, op initiatief van een basisschoolier. De burgemeester is voorzitter van de raad geworden, maar opvallend is dat de opzet en de spelregels geheel door kinderen zijn opgesteld en uitgevoerd. Zij houden zich ondermeer bezig met verkeer, milieu en jeugdvoorzieningen en hebben goede contacten met gemeente en pers.

STRIJKELBLOKKEN

Jeugdparticipatie in de praktijk en als structureel onderdeel van het beleid zijn beide onmisbare voorwaarden voor het welslagen ervan. Zonder een goede onderlinge afstemming is de kans een stuk kleiner dat er daadwerkelijk iets van terecht komt.

Is er alleen sprake van jeugdparticipatie in het beleid, bijvoorbeeld een jeugdparagraaf, dan blijft het een loze structuur, waar men in de praktijk niets van merkt. Is er echter een fantastische actie geweest, die gedragen werd door een paar enthousiaste mensen, dan is de jeugdparticipatie van de baan, zodra die mensen van het toneel verdwenen zijn.

Zo is er in 1985 in het Drentse Beilen in overleg met de bewoners een leefbaarheidsplan opgesteld. Dit gebeurde in het kader van de dorpsvernieuwing. Kinderparticipatie was daar een logisch gevolg van. Al jaren bestond er trouwens een jeugdclub, waarin vakantieactiviteiten en evenementen door kinderen uit groep zeven en acht georganiseerd werden. De wethouder van ruimtelijke ordening onderhoudt sinds die tijd de link naar de gemeente. Beilen kent echter geen specifiek jeugdbeleid. Het is dan ook de vraag of de kinderparticipatie ook onder een andere wethouder zo belangrijk blijft.

Soms wordt een plan gerealiseerd, maar dan is het eigenlijk net niet wat men bedoelt. Kinderen doen mee, geven een keer hun mening, maar daar blijft het bij. Ze mogen meepraten, maar volwassenen houden de touwtjes in handen, waardoor de betrokkenheid van de jeugd en het verantwoordelijkheidsgevoel beperkt blijven.

In het geval van een speeltuin, die nadrukkelijk samen met kinderen is bedacht en soms zelfs uitgevoerd, is het minstens zo belangrijk, dat die kinderen er ook voor zorgen, dat het mooi blijft. Als een andere doelgroep (bijvoorbeeld jongeren) vernielingen aanbrengt uit jaloezie op die mooie speeltuin, is het zaak te kijken wat men met hen kan doen.

In een wijk in Almelo werd in 1991 in opdracht van de gemeente een skateboardbaan gebouwd. Dit was het resultaat van een overleg tussen een groep jongens uit de wijk, het wijkteam

en de gemeente. De jongens bouwden al enige tijd zelf skateboardbanen maar de politie brak ze keer op keer af omdat ze te gevaarlijk waren. In 1993 is de baan, waarschijnlijk door jongens uit een andere wijk, in brand gestoken. Geld voor een nieuwe was er niet. Inmiddels zijn er meerdere jeugdvoorzieningen gebouwd die door de jongeren zelf onderhouden worden en er wordt beter toezicht gehouden.

REALISATIE

Voor alle projecten, maar zeker voor die projecten waar kinderen mee te maken hebben, is het van wezenlijk belang dat er ook werkelijk gebeurt wat beloofd is. Kinderen moeten leren te onderhandelen, goed doordachte voorstellen in te dienen, maar volwassenen moeten leren dat ze de kinderen dan niet met een kluitje in het riet kunnen sturen. Volwassen gedrag verdient een volwassen antwoord.

Hoe komt het dat de koppeling naar de praktijk dikwijls zo moeizaam verloopt? De praktische realisatie van een op zich zelf prima plan kan een probleem zijn, omdat men onvoldoende contact met de achterban heeft. Het opzetten van een netwerk is erg tijdrovend. Soms heeft men onvoldoende ruimte om te onderhandelen en om de mogelijkheden te onderzoeken die er zijn. Om een plan te realiseren is optimale samenwerking tussen alle be-

trokken partijen een absolute vereiste. Op alle terreinen wordt er tegenwoordig gestreefd naar een integrale aanpak: samenwerking tussen professionals, die vanuit verschillende hoeken aan

PARTICIPATIE ALS SPEL IS GEEN ECHTE PARTICIPATIE

hetzelfde probleem werken (buurthuizen, scholen, naschoolse opvang etcetera). Daarnaast moeten beroepskrachten - niet alleen vanuit bezuinigingsoogpunt, maar ook om hen meer te betrekken bij iets wat hen aangaat - samenwerken met vrijwilligers en particuliere initiatieven. Dit loopt niet altijd zo soepel: iedereen heeft zijn eigen stijl. Men moet aan elkaar wennen. Helaas speelt ook het statusverschil nogal eens een rol. Professionals hebben vaak moeite vrijwilligers, ouders, buurtbewoners als gelijkwaardige partners te zien. Jammer, want ieder heeft door zijn specifieke deskundigheid een belangrijke inbreng, mits de ander er open voor staat.

DOEL OF MIDDEL

Jeugdparticipatie is in. Iedere gemeente heeft er inmiddels wel iets aan gedaan of op zijn minst wat plannen in die richting liggen. In de praktijk staan we nog maar aan het begin als het om werkelijke structurele jeugdparticipatie gaat. Participatie is een onderdeel van een democratisch stelsel. Participeren moet je leren. Zoals kinderen leren lezen, schrijven en rekenen, moeten ze ook leren meedenken, meebeslissen, zich verantwoordelijk voelen etcetera.

Eigenlijk zouden participatiewaarden gekoppeld moeten zijn aan schoolkennis. Wat een kind leert op school zou het in de praktijk moeten kunnen toepassen in een participatieproject. Dit project zou dan van beide kanten begeleid kunnen worden.

Zo is er in Haarlem in samenwerking met het buurthuiswerk een kinderrestaurant gestart. Dit initiatief is voortgekomen uit het kindercafé. Bij de voorbereiding zijn de participanten (kinderen en jongeren) nadrukkelijk betrokken. Het doel van deze fase is dus niet alleen concreet het kinderrestaurant van de grond zien te krijgen, maar ook de participanten leren dat er bij die realisatie van alles komt kijken: een locatie, financiën, inventaris, werving van deelnemers en begeleiders, vergunningen, publiciteit, blijvende motivatie en niet te vergeten kookvaardigheden, bedienen, de verzorging van het interieur, dienstroosters etcetera. De opzet is zodanig dat zelfs arbeidservaring wordt opgedaan.

Als na een proefperiode de officiële opening georganiseerd wordt, is de jeugdparticipatie al in volle gang. Uit het oogpunt van participatie gaat het eigenlijk niet zozeer om het van de grond krijgen van dit restaurant, maar om het proces dat in werking wordt gesteld. Aangezien het project zich op den duur zelf moet gaan bedruipen, is het toch wel prettig, als het wel lukt. Als volwassenen, - hoe begrijpelijk ook - de realisatie van zo'n project een handje willen helpen, ontnemen ze de deelnemers de ervaring van een dreigende mislukking en de uitdaging hoe ze dat gevaar kunnen keren.

ONDERZOEK

De verschillende projecten en ook het aantal rapporten en studiedagen op dit gebied laten zien dat jeugdparticipatie door een toenemend aantal volwassenen serieus genomen wordt. In

Noord-Holland doet het Noordhollands Participatie Instituut momenteel onderzoek naar wat er op dit moment in de praktijk van jeugdparticipatie terecht komt. Aan de hand van de situatie in een middelgrote gemeente is er een rapport gemaakt. De reacties daarop, onder andere van de jeugd, zullen in een brochure over jeugdparticipatie in de praktijk aan de orde komen. Daarnaast zal de jeugd ook op praktische wijze in de gelegenheid gesteld worden een bijdrage te leveren aan de meningsvorming over jeugdparticipatie.

Een goed jeugdbeleid kan niet zonder kennis van wat er onder de jeugd leeft. Door kinderen actief te betrekken bij het bedenken en uitvoeren van projecten wordt het produkt echt van hen. Bovendien heb je zo een redelijke kans van slagen, dat je iets maakt, waar de jeugd ook werkelijk op zit te wachten. Vooral de leeftijdsgroep tussen 12 en 18 jaar zit te springen om eigentijdse produkten.

Met participatie van de jeugd snijdt het mes aan twee kanten: enerzijds een goed produkt, een zinvol jeugdbeleid, anderzijds betrokkenheid en medeverantwoordelijkheid van de jeugd.

(Klariet Bolle is werkzaam bij het Noordhollands Participatie Instituut en begeleidster van Kinderen voor Vrede)

Participatie allochtonen in het jeugd- en jongerenwerk

Ihsan Temur

Uit een onderzoek van het jeugdwerkadviesburo Janzeuven onder zes Zuidhollandse gemeenten (Schiedam, Maassluis, Dordrecht, Delft, Gouda en Leiden) blijkt dat buurtvoorzieningen slechts in beperkte mate toegankelijk zijn voor allochtone jeugd. Om hier verandering in te brengen is Janzeuven een project gestart om de toegankelijkheid te vergroten. Ihsan Temur beschrijft hoe een en ander in zijn werk gaat.

Nederland is een multi-etnische en multiculturele samenleving geworden omdat diverse etnische groepen met uiteenlopende culturen en verschillende gebruiken zich hier permanent hebben gevestigd. Deze ontwikkeling heeft vele en ingrijpende gevolgen voor de individuen en instellingen die hiermee te maken krijgen. Zo gaan de gevolgen zeker niet ongemerkt voorbij aan het sociaal-cultureel werk.

In sommige wijken hebben meer dan vijftig procent van de kinderen een allochtone afkomst. Tegenover deze situatie doet de vraag zich voor in hoeverre het sociaal-cultureel werk en met name het jeugd- en jongerenwerk voorbereid en ingesteld zijn op de aanwezigheid van allochtone kinderen. In dit artikel wil ik deze vraag aan de orde stellen en heb hierin een driedeling aangebracht: In hoeverre behouden de instellingen voor het sociaal-cultureel werk en met name het jeugd- en jongerenwerk hun oude, monoculturele structuur, ondanks het feit dat hun omgeving en de doelgroepen multicultureel zijn geworden?

In hoeverre zijn deze instellingen en hun activiteiten ook toegankelijk voor de nieuwe (allochtone) doelgroepen?

En ten slotte wat doen deze instellingen concreet om op deze ontwikkeling te kunnen inspelen? Zoals het creëren van de nodige voorwaarden, interculturalisering van de eigen organisatie, ontwikkelen van een methodische aanpak om deze doelgroepen te bereiken en behouden?

Uit een onderzoek dat het jeugdwerkadviesburo Janzeuven maakte onder zes Zuidhollandse gemeenten (Schiedam, Maassluis, Dordrecht, Delft, Gouda en Leiden) blijkt dat er op lokaal niveau geen sprake is van een beleidsmatige of methodische aanpak als het gaat om het toegankelijk maken van het sociaal-cultureel werk en het jeugd- en jongerenwerk ten behoeve van allochtone jeugdigen. Het belang van van de activiteiten van het sociaal-cultureel werk voor de algemene ontwikkeling en zelfontplooiing van allochtone jeugdigen krijgt geen evenredige aandacht in het gemeentelijke beleid en komt in de schaduw te staan van al de be-

foto: Theo van Hal

leidsprioriteiten op het gebied van arbeidsmarkt en onderwijs. Het gevolg hiervan is dat er geen duidelijk plan op lokaal niveau ontwikkeld en uitgevoerd wordt voor allochtone jeugdigen en daarmee wordt het overgelaten aan algemene buurtvoorzieningen. In hoeverre deze voorzieningen zich inspinnen om allochtone doelgroepen te bereiken, hangt in grote mate af van de persoonlijke motivatie en inzet van beroepskrachten en vrijwilligers. Als die motivatie en inzet wel aanwezig zijn, dan ontbreekt het veelal nog aan methodiek en deskundigheid. Er wordt weinig aandacht en tijd besteed aan het ontwikkelen van een methodische aanpak, deskundigheidsbevordering en gerichte informatie over het werken met allochtonen. Op deze manier krijgt het werken met allochtonen meer een ad hoc-karakter en blijft steken in een bepaal-

de fase en op een bepaald niveau. Dit alles maakt dat bestaande buurtvoorzieningen slechts in beperkte mate toegankelijk zijn voor allochtone doelgroepen.

PROJECT PARTICIPATIE ALLOCHTONEN

Als provinciale steunfunctie probeert jeugdwerkadviesburo Janzeuven met het project Participatie allochtonen een methodische aanpak te ontwikkelen die een effectief hulpmiddel kan zijn om het werk met allochtonen verder te ontwikkelen.

Het project richt zich op het vergroten van de toegankelijkheid van welzijnsinstellingen zodat participatie van allochtonen en so-

ciaal- cultureel werkactiviteiten voor deze doelgroep mogelijk gemaakt kunnen worden binnen de algemene buurtvoorzieningen. Uitgangspunten van een bepaalde aanpak hangen altijd samen met wat men als probleem ziet. Wanneer geconstateerd wordt dat er sprake is van een onevenredige deelname van allochtonen aan het sociaal-cultureel werk en het jeugd- en jongerenwerk kunnen er twee uitgangspunten worden genomen:

1. De doelgroep problematiseren en van daaruit kijken met wat voor maatregelen de doelgroep gemobiliseerd kan worden om actiever deel te nemen aan het sociaal-cultureel werk en het jeugd- en jongerenwerk.
2. De instellingen voor het sociaal-cultureel werk en het jeugd- en jongerenwerk centraal stellen en van daaruit kijken met wat voor maatregelen deze instellingen beter toegankelijk gemaakt kunnen worden voor allochtone doelgroepen.

Bij het eerste uitgangspunt worden allochtonen gezien als 'moeilijk bereikbare doelgroep'. Men probeert (meestal tevergeefs) met in het sociaal-cultureel werk en het jeugd- en jongerenwerk bruikbare methoden deze doelgroep te bereiken. Bijvoorbeeld door het organiseren van een bepaalde activiteit en het maken van publiciteit. Als daarbij problemen ontstaan worden de oorzaken meestal gezocht in de richting van allochtonen. Ze zijn moeilijk bereikbaar, een gesloten groep, niet gemotiveerd, zien het nut van het sociaal-cultureel werk en het jeugd- en jongerenwerk niet in. Zo werkt het mechanisme van 'laten wij iets organiseren voor hen, wij zijn open voor iedereen, maar zij komen niet'. Bij dit uitgangspunt staat het multiculturele karakter van de Nederlandse samenleving niet centraal.

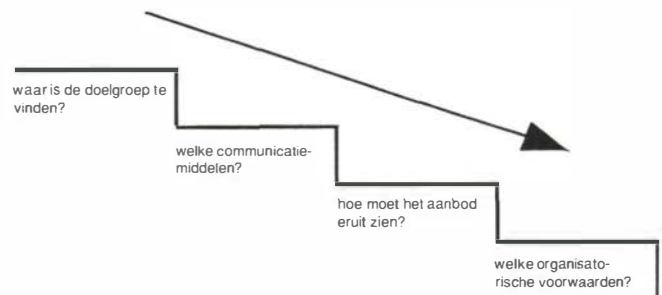
Bij het tweede uitgangspunt kijkt men kritisch naar de eigen organisatie. Relevante organisatorische factoren en inzicht, deskundigheid en houding van de medewerkers worden onder de loep genomen om te kijken in hoeverre zij geschikt zijn om intercultureel te kunnen werken. In plaats van het organiseren van losse programma's of een activiteitenplan, stelt men de eigen organisatie-structuur en houding, deskundigheid, waarden en normen van de betrokken medewerkers ter discussie en probeert men vervolgens daar wat aan te doen. Bij dit uitgangspunt staat centraal dat Nederland een multi-etnische en multiculturele samenleving is geworden en dat deze verandering ook om verandering vraagt van de instellingen die met allochtonen te maken krijgen.

Bij de uitvoering van het project Participatie allochtonen is gekozen voor het tweede uitgangspunt omdat de problemen die

zich voordoen in het werken met verschillende allochtone groeperingen niet effectief op te lossen zijn als de oorzaken van de problemen in de richting van de doelgroep gezocht zou worden, zonder eerst de 'eigen organisatie' ter discussie te stellen.

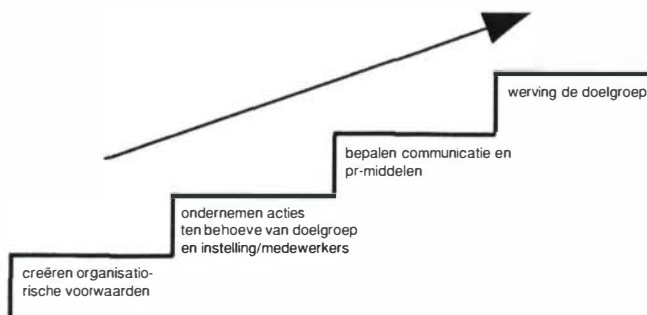
In het licht van deze informatie ga ik terug naar de probleemstelling, namelijk onevenredige deelname van allochtonen aan algemene voorzieningen, en maak een globale analyse van mogelijke oorzaken van problemen wanneer een algemene instelling allochtone groeperingen zou willen werven/bereiken:

- Men kan de doelgroep niet vinden, men weet niet waar de vindplaatsen zijn en wat de juiste ingangen zijn .
- Men kan de doelgroep wel vinden maar gebruikt verkeerde communicatie- en pr-middelen met als gevolg geen resultaat.
- Men kan de doelgroep vinden, gebruikt ook de juiste communicatie- en pr-middelen, maar het aanbod is niet aantrekkelijk of er wordt geen rekening gehouden met de beïnvloeders (ouders, man, sociale omgeving).
- Men kan de doelgroep vinden, gebruikt juiste communicatiemiddelen, het aanbod is aantrekkelijk en er wordt ook rekening gehouden met beïnvloeders, maar er worden onvoldoende organisatorische voorwaarden gerealiseerd: weinig draagvlak vanuit de organisatie; superieure houding van witte medewerkers en bezoekers; medewerkers zijn niet deskundig in het omgaan met andere culturen; image van de instelling is 'te wit' zodat het geen herkenning geeft aan allochtone doelgroepen; allochtonen zijn alleen als bezoekers aanwezig en niet vertegenwoordigd als bestuurslid, beroepskracht of vrijwilliger; instelling heeft geen duidelijk beleid over het werken met allochtonen en intercultureel werk. Met andere woorden, het intercultureel werken is niet geïntegreerd in de organisatie, het heeft meer een ad-hoc karakter. Deze manier van aanpak kan als volgt worden afgebeeld:

Bij deze aanpak is de kans in hoge mate aanwezig dat pogingen voor de werving van allochtonen al bij één van de eerste drie stappen blijven steken. Als men er uiteindelijk toch in slaagt de doelgroep binnen te halen, is de kans op de continuïteit daarvan erg klein wanneer het in de instelling ontbreekt aan diverse voorwaarden die van vitaal belang zijn bij het werken met allochtone groepen. Uit deze analyse kan geconcludeerd worden dat als er geen voldoende organisatorische voorwaarden worden gerealiseerd, de kans op het bereiken en behouden van allochtone doelgroepen ook minimaal zullen zijn.

Met het project Participatie allochtonen wordt eigenlijk bepleit voor een aanpak in de omgekeerde richting, namelijk het creëren van organisatorische voorwaarden als eerste stap en het zoeken naar de doelgroep voor het activiteitenaanbod als laatste stap. Dit kan als volgt worden afgebeeld:

INHOUD

Het project Participatie allochtonen pleit voor een systematische aanpak om de eigen instelling en/of voorzieningen toegankelijk te maken voor de allochtone doelgroepen in het algemeen en voor allochtone jeugd en jongeren in het bijzonder. Alhoewel er sprake is van een systematische aanpak en een methodische benadering streeft het project niet naar het introduceren van een bepaalde methodiek die een kant en klaar recept aanbiedt voor het toegankelijk maken van algemene instellingen en voorzieningen ten behoeve van allochtonen.

Het gaat er om dat door het uitvoeren van dit project de opdrachtgevende instantie enerzijds een duidelijk inzicht krijgt in de situatie van zijn doelgroep en anderzijds in de eigen organisatie en medewerkers. Aan de hand van dit inzicht en afhanke-

lijk van de plaatselijke situatie wordt er een strategie bepaald over de te nemen initiatieven.

Refererend aan afbeelding 2 kan de inhoud van het project als volgt omschreven worden:

Organisatorische voorwaarden

Eerste voorwaarde is het verkrijgen van relevante informatie en inzicht. Dit wordt gerealiseerd door een onderzoek/veldoriëntatie te (laten) doen naar de problemen, behoeften en wensen van de doelgroep zelf en naar de kansen en belemmeringen die samenhangen met de eigen organisatorische factoren zoals onder andere instellingsbeleid, vertegenwoordiging van allochtonen binnen de instelling, het beeld wat men heeft over allochtonen, image van de instelling, motivatie, bereidheid en deskundigheid van de beroepskrachten en vrijwilligers. De bevindingen en resultaten van dit onderzoek/deze veldoriëntatie worden als rapportage opgesteld.

Tweede voorwaarde is de samenwerking met allochtonen. Allochtonen worden niet alleen als doelgroep, maar ook als samenwerkingspartner benaderd. Het is van belang dat ze invloed uitoefenen, medezeggenschap hebben en meebeslissen wanneer het gaat om het nemen van initiatieven ten behoeve van allochtonen. Tijdens bovengenoemd onderzoek/veldoriëntatie wordt aandacht besteed aan verschillende samenwerkingsmogelijkheden. Alhoewel de manier waarop zo'n samenwerking plaats kan vinden per lokale situatie anders kan zijn. Het gaat in grote lijnen om het instellen van een *structureel overleg* waarin de verschillende initiatieven en plannen ten behoeve van allochtonen besproken kunnen worden met de vertegenwoordigers van de betrokken instelling en allochtonen.

Acties

Met acties wordt aan de ene kant bedoeld een activiteitenplan voor allochtone doelgroepen en aan de andere kant concrete initiatieven ter bevordering van het intercultureel werk in de betrokken instelling. Zowel op het niveau van medewerkers (training en cursussen) als op het niveau van de organisatie (beleidsvoorwaarden, bestuursparticipatie, image van de instelling enzovoort).

Bij het ontwikkelen van een activiteitenplan voor allochtonen wordt gebruik gemaakt van de resultaten van het hierboven genoemde onderzoek/de veldoriëntatie. Het spreekt vanzelf dat de allochtonen hierbij ook actief betrokken zijn door middel van een overlegorgaan.

Communicatie en pr

Voor de werving van een brede doelgroep en het ontwikkelen van een publiciteitsplan wordt gebruik gemaakt van de deskundigheid en ingangen van het allochtone kader (vertegenwoordigd in het overlegorgaan). Ook Nederlandse medewerkers kunnen een bijdrage hieraan hebben omdat zij hierover in de loop van het project ook toegerust zullen zijn met relevante informatie.

Werving

De laatste stap is de werving van de doelgroep aan de hand van het gemaakte publiciteitsplan. Deze werving zal zowel gericht moeten zijn op deelname aan de activiteiten die voortvloeien uit het activiteitenplan als op de participatie, dat wil zeggen op het verhogen van de participatiegraad van allochtonen.

FASEN

Het project wordt in de praktijk uitgevoerd in samenwerking met een lokale partner. Dit kan een gemeente zijn of een koepelorganisatie die een algemene instelling in een bepaalde wijk (meer) toegankelijk wil maken voor allochtone doelgroepen.

In de voorfase worden in een overleg met de lokale partner de volgende punten vastgesteld: interne organisatie en verantwoordelijkheden, concrete probleem- en doelstelling en doelgroepafbakening.

Hierna begint de onderzoeksfase. In deze fase wordt een onderzoek gedaan naar problemen, behoeften en wensen van de doelgroep en naar de kansen en belemmeringen die samenhangen met de eigen organisatorische factoren. Ook de samenwerkingsmogelijkheden met de doelgroep krijgt aandacht in het onderzoek. Het produkt van deze fase is de rapportage van het onderzoek. Deze rapportage dient belangrijke handvatten aan te reiken over de wijze waarop de participatie van de doelgroep gerealiseerd kan worden. En aan de hand van deze rapportage wordt de verdere strategie bepaald.

De volgende fase is de voorbereidingsfase. In deze fase wordt de instelling als het ware voorbereid om met allochtone groepen op

een effectieve manier te gaan werken. Belangrijke activiteiten van deze fase zijn ten eerste het instellen van een overlegorgaan dat bestaat uit de vertegenwoordigers/kaderleden van de doelgroep en van de instelling. De hoofdtaak van het overlegorgaan is een structurele dialoog tussen de instelling en de doelgroep tot stand te brengen en in stand te houden. Bovendien moet in deze fase de deskundigheidsbevordering plaatsvinden van autochtone en allochtone vrijwilligers over het organiseren en uitvoeren van activiteiten ten behoeve van allochtone groepen. Tenslotte ontwikkelt het overlegorgaan een activiteitenplan aan de hand van de

onderzoeksrapportage.

Na de voorbereidingsfase komt de pr en wervingsfase. In deze fase wordt door het overlegorgaan een publiciteitsplan opgesteld en vervolgens begonnen met

de werving van de doelgroep. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de deskundigheid, contacten en ingangen van de allochtone leden van de overleggroep.

De laatste fase is de uitvoeringsfase. Hierbij gaat het om de uitvoering van het opgestelde activiteitenplan.

Schematisch weergegeven loopt de praktijk van het project als volgt:

VOORFASE

In overleg met de lokale partner wordt bepaald:

- lokale organisatie van het project en verantwoordelijkheden
- doelstelling/probleemstelling
- doelgroepafbakening

ONDERZOEK

Er wordt een onderzoek gedaan naar :

- problemen, behoeften en wensen van de doelgroep
- kansen en belemmeringen die samenhangen met de eigen organisatorische factoren (intern en extern)
- samenwerkingsmogelijkheden met de allochtone doelgroepen

VOORBEREIDING

- instellen van een overlegorgaan
- ontwikkelen van een activiteitenplan aan de hand van het onderzoeksrapport

DE EERSTE STAP IS KRITISCH KIJKEN NAAR DE EIGEN ORGANISATIE

- deskundigheidsbevordering voor allochtone en autochtone vrijwilligers over het organiseren en uitvoeren van activiteiten t.b.v. allochtonen

PR EN WERVING

- opstellen publiciteitsplan
- werving doelgroep

UITVOERING

- uitvoeren activiteitenplan

ERVARINGEN

Als laatste wil ik enkele kritische succesfactoren noemen, gebaseerd op de praktijkervaringen.

Om te beginnen is het erg belangrijk om in de voorfase duidelijke afspraken te maken met de lokale partner en de doelstelling en doelgroep helder te formuleren. Als het gaat om de afbakening van de doelgroep is het belangrijk duidelijk te krijgen welke etnische groepen men wil bereiken. De kans is erg groot dat niet alle etnische groepen of een paar daarvan tegelijk bereikt kunnen worden. Zo zien wij dat men etnische groepen van Turkse en Marokkaanse afkomst meestal als één doelgroep beschouwt en als zodanig wil benaderen. Het is heel goed mogelijk dat deze groepen, gezien hun lokale problemen meer verschillen vertonen dan overeenkomsten. In zo'n geval zou het effectiever zijn één etnische groep als doelgroep te kiezen. Wanneer men overweegt meer dan één etnische groep te bereiken, is het ook van belang na te gaan in hoeverre deze groepen vooroordelen en conflicten hebben ten opzichte van elkaar. Wanneer dit inderdaad het geval blijkt te zijn kan het een belemmering vormen voor de uitvoering van het project.

In de onderzoeksfase is het vooral van belang om problemen, behoeften en wensen van de doelgroep op een objectieve wijze in kaart te brengen. De voorwaarde hiervoor is dat het een representatief onderzoek moet zijn. In de praktijk betekent dat, dat men gesprekken moet houden met verschillende leden van de doelgroep: (georganiseerde) vertegenwoordigers/kaderleden, doorsnee leden, leden van verschillende leeftijden.

Objectiviteit is ook belangrijk wanneer blijkt dat er sprake is van een conflict of een belangenstrijd binnen dezelfde etnische groep. Dan is het raadzaam een dialoog op gang te brengen en te proberen beide partijen bij het project te betrekken.

Als tijdens de voorbereidingsfase het overlegorgaan wordt inge-

steld moet men vooral alert zijn op de volgende punten:

Wat is de draagkracht van het overlegorgaan zowel binnen de organisatie als binnen de doelgroep?

Heeft de doelgroep vertrouwen in de personen die in het overlegorgaan zitting nemen?

Wat is de status van het overlegorgaan binnen de bestaande organisatiestructuur?

In hoeverre hebben de allochtone leden van het overlegorgaan vertrouwen in de vertegenwoordigers van de instelling?

Er moet een duidelijke taakomschrijving worden vastgelegd.

Voor het effectief functioneren van het overlegorgaan is het erg belangrijk dat allochtone leden het gevoel krijgen dat ze door de instelling serieus genomen worden. Wanneer hun voorstellen en inbreng, zonder grondige redenen, binnen de organisatie verwerpen kan dit het einde betekenen van het overlegorgaan en de dialoog met de doelgroep.

Als het gaat om het ontwikkelen van een activiteitenplan, zijn de voorstellen en de inbreng van de doelgroep (via het overlegorgaan) zeer essentieel. Op deze manier wordt het mobiliseren van de doelgroep voor de deelname aan activiteiten ook mogelijk.

Ten slotte wil ik opmerken dat de uitvoering van dit project voor de organisatie een bepaalde intensivering betekent in de richting van haar allochtone doelgroepen. Wanneer deze intensivering en inspanningen van de organisatie van tijdelijke aard zijn en na de afronding van dit project niet gehandhaafd worden, zullen de bereikte resultaten van korte duur zijn.

(Ihsan Temur is werkzaam bij jeugdwerkadviesburo Janzeuwen)

Hoe kinderachtig is kinderinspraak?

Max van der Vaart

Kinderinspraak is een manier om kinderen zoveel mogelijk te betrekken bij zaken waar zij belang in hebben. Vooral de directe woon- en leefomgeving is voor kinderen van belang. Of het nu gaat om het inrichten van goede en veilige speelplekken, het verbeteren van verkeerssituaties of het tot stand komen van een buurtcentrum. Kinderen kunnen vrij goed duidelijk maken waar het om gaat: bijvoorbeeld meer en betere speelmogelijkheden in de buurt, een gevaarlijke oversteekplaats, een eigen knutselruimte in het buurthuis. Max van der Vaart, opbouwwerker in de gemeente Emmen, beschrijft hoe inspraak van kinderen in de praktijk verloopt en geeft zijn collega's een aantal praktische aanwijzingen.

Als opbouwwerker heb je bij het analyseren van probleemsituaties in de woon- en leefomgeving te maken met verschillende groepen. Ook kinderen maken daar deel van uit. Kinderen maken intensief gebruik van de woon- en leefomgeving. Zij kunnen daarom een belangrijke rol spelen bij de oplossingen van de problemen in de wijk,

buurt of het dorp. De laatste jaren worden kinderen steeds meer betrokken bij projecten ter verbetering van de directe woon- en leefomgeving. Inspraak voor volwassenen bestaat al veel langer. En vanuit het opbouwwerk gaat daar ook nog steeds sterk de aandacht naar uit.

Ik ben betrokken geweest bij een project speelvoorzieningen in

Nieuw Amsterdam/Veenoord, een dorp in Drenthe, en heb hierdoor te maken gehad met kinderinspraak. Alvorens ik in dit artikel deze situatie uit de praktijk beschrijf, ga ik eerst in op de motieven die er zijn om kinderinspraak te organiseren, de uitgangspunten en de verschillende fasen waarin kinderinspraak plaatsvindt. Bovendien stel ik de overeenkomsten en verschillen tussen inspraak van volwassenen en kinderinspraak aan de orde en beschrijf ik de consequenties voor de werkwijze van de opbouwwerker, wanneer kinderen worden betrokken bij de verbetering van hun woon- en leefomgeving.

MOTIEVEN

Inspraak bij zaken die de directe woonomgeving van volwassenen aangaan is een verworven recht in Nederland. Voor kinderen geldt dit (nog) niet. Dit is onterecht. Kinderen zijn ook buurtbewoners en vaak kennen zij de buurt en haar (on)mogelijkheden uit eigen ervaring heel goed. Kinderinspraak geeft ze een spreekbuis voor hun wensen ten aanzien van de voorzieningen in de buurt waarvan ook zij gebruik van maken. Zo komen hun wensen ter ore van ouders, leerkrachten, buurtbewoners en gemeente-ambtenaren. Voor volwassenen kan het een eye-opener zijn, vooral voor hen die alleen vanuit hun belangen naar de woonomgeving kijken.

Het organiseren van kinderinspraak kan in het belang van de kinderen zelf zijn. Het vergroot hun ontwikkelingskansen. Tevens kan kinderinspraak in het belang van de samenleving georganiseerd worden.

Kinderinspraak is een vormingsproces. Kinderen krijgen een hoop informatie, verwerven inzicht in besluitvormingsprocessen en ze leren de problemen ook eens door andermans bril te zien. Ze leren samen te werken, met elkaar en met volwassenen. Ze krijgen inzicht in de wensen van anderen en leren dat hun eigen ideeën niet zaligmakend zijn. Door te onderhandelen moet er een compromis gezocht worden. Kinderen denken zo mee over problemen en aspecten van de samenleving. Het zelf doen geeft kinderen een hogere zelfwaardering dan wanneer zij afhankelijk zouden zijn van anderen.

Als je kinderen betreft bij het tot stand komen van voorzieningen, vergroot je de kans dat die voorzieningen beter aansluiten op hun wensen en daardoor in kwaliteit toenemen. Een voorziening waarbij kinderen hun inbreng hebben kunnen geven,

wordt gegarandeerd beter gebruikt. Kinderen gaan het ook als hun voorziening zien en zich er medeverantwoordelijk voor voelen. Dat betekent in de regel dat ze er meer zorg voor hebben. Kinderinspraak is daardoor een middel om vernieling en verwaarlozing tegen te gaan. Kinderen leren op deze wijze verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen woonomgeving.

UITGANGSPUNTEN

Elk initiatief tot kinderinspraak kan pas slagen als de inbreng van de kinderen wordt beschouwd als gelijkwaardig aan die van volwassenen. Kinderen hebben echter wel de steun en samenwerking van volwassenen nodig. Fundamentele voorwaarde voor inspraak van kinderen is dat men bereid is kinderen serieus te nemen en kinderen in de gelegenheid stelt invloed uit te oefenen op het eigen bestaan.

Het zwaartepunt van het kinderinspraakproces ligt bij de kinderen; hun wensen en behoeften staan steeds centraal. Daarnaast moet er veel worden samengewerkt met volwassenen, als het gaat om zaken met betrekking tot de randvoorwaarden: begroting, subsidies aanvragen, uitvoering, enzovoort.

Voor een goed verloop van de kinderinspraak in de praktijk zijn er een aantal uitgangspunten waar men rekening mee moet houden.

1. Men dient er voldoende tijd voor uit te trekken. In een kinderinspraakproject moet kinderen geleerd worden om mondig te zijn en medeverantwoordelijkheid te dragen voor het vinden van oplossingen voor de problemen die zich voordoen in hun eigen omgeving. Dat gaat niet in één middag. Kinderinspraak is een proces.
2. De tijd moet voor kinderen te overzien zijn. Kinderinspraak mag niet eindeloos gaan duren. Daarom is het belangrijk dat de noodzakelijke randvoorwaarden geregeld zijn, zodat uitvoerders kunnen overzien wanneer kinderinspraak plaats kan vinden. Er moeten werkvormen bedacht worden om de aandacht van de kinderen vast te houden, mocht de uitvoering van het project op zich laten wachten (kinderkrant, via school, enzovoort).
3. Wanneer men de kinderen naar leeftijdsgroep indeelt, moet rekening gehouden worden met de actieradius en de cognitieve vaardigheden van de verschillende leeftijdsgroepen. Wil men inzicht hebben in de leeftijdsopbouw in de buurt of het dorp, dan kan een bevolkingsuitdraai van de gemeente daar inzicht in geven.

In plannen voor nieuwbouw of stadsvernieuwing wordt nauwelijks rekening gehouden met de belangen van spelende kinderen

foto: Joost Grol

siemiddelen. Kinderen drukken zich makkelijker kunstzinnig uit via tekeningen, maquettes, kijkdozen, enzovoort. Samen met hun uitleg levert dit veel informatie op. Kinderen zijn erg verschillend: ze hebben verschillende capaciteiten en houden er verschillende voorkeuren op na. Wanneer er gekozen wordt voor meer dan één werkvorm, wordt de aandacht van kinderen langer en beter vastgehouden.

8. Wanneer kinderen gevraagd worden hun wensen en behoeften over een bepaalde voorziening aan te geven, moet er uiteindelijk ook iets gerealiseerd worden. Wanneer dit niet gebeurt, kan dit maatschappelijke consequenties hebben voor het participeren van die kinderen in allerlei zaken op latere leeftijd. De kans bestaat dat ze als volwassene veel minder hun eigen belangen zullen gaan behartigen, omdat ze als kind al niet serieus genomen zijn.

4. Het heeft de voorkeur om projectmatig te werken. Het ondersteunt het feit dat kinderinspraak een proces is, en dat het tot een produkt moet leiden. Kinderen hebben steeds informatie nodig die zij verwerken en waarover zij zich vervolgens een mening kunnen vormen. In fasen wordt samen met de kinderen het project opgebouwd. Stapsgewijs wordt naar een eindresultaat gewerkt.

5. De ruimte waarbinnen kinderen kunnen denken en fantaseren moet duidelijk worden aangegeven, wat kan wel en wat kan niet en waar kan nog over gepraat worden. Zo kunnen teleurstellingen worden voorkomen en behoudt de inspraak de realiteit.

6. Bij kinderinspraak gaat het meestal om een samenwerking tussen volwassenen en kinderen. In onderling overleg komt iets tot stand. Voorkomen moet worden dat kinderinspraak geïsoleerd wordt. Volwassenen mogen de mening van kinderen beïnvloeden, maar andersom ook. Door zo'n uitwisseling van opvattingen worden ideeën van kinderen realistisch en volwassenen leren kindvriendelijk te denken.

7. Bij kinderinspraak is het het beste om meerdere werkvormen te gebruiken en verschillende communicatie- en expres-

FASERING

Voorzieningen realiseren voor en met kinderen in de buurt is vaak een proces bestaande uit een aantal fasen. Het begint met het eerste initiatief en loopt door tot het uiteindelijke resultaat is bereikt. De verschillende fasen staan niet los van elkaar. In de praktijk lopen de stappen vloeiend in elkaar over en soms is men vanwege de situatie gedwongen om naar fasen terug te gaan die al eerder doorlopen zijn omdat zich nieuwe ontwikkelingen voordoen.

De fasen die men doorloopt zijn:

1. *Initiatief en coördinatie*

Vaak zijn er in een buurt volwassenen (vaak met kinderen) die een probleem signaleren en bereid zijn daar een oplossing voor te vinden. Hier ontstaat het eerste initiatief. Door middel van het zoeken van medestanders en medewerkers, kan er een coördinatiegroep gevormd worden die vervolgspraken maakt.

2. *Informatie verzamelen en oriëntatie*

Als duidelijk is wat de aanleiding en wat het probleem precies is, is het belangrijk informatie te hebben over de situatie in de

buurt en over de voorzieningen die er zijn en die er moeten komen. Daarnaast is het belangrijk informatie te verschaffen over kinderen. Bijvoorbeeld over achtergronden van kinderspel als het gaat om speelvoorzieningen.

3. Inventarisatie van wensen

Het gaat om het opstellen van een voorlopige wensenlijst. Er zijn veel betrokkenen bij het tot stand komen van voorzieningen. Het is van belang dat deze betrokkenen hun wensen naar voren kunnen brengen. Zo ook die van kinderen. In deze fase is de inspraak van kinderen van groot belang. Het heeft de voorkeur om vanaf het begin een deskundige bij het proces te betrekken die een juiste interpretatie kan geven aan de wensen en bedoelingen van kinderen.

4. Overleg

In deze fase moet er gekeken worden naar de haalbaarheid van de wensen. Daarvoor is in het algemeen overleg nodig met de eigenaar van de ruimte die gaat worden ingericht. Bij speelvoorzieningen of verkeerssituaties bijvoorbeeld is dat de gemeente. Ook kinderen kunnen in dit overleg een belangrijke rol spelen. Zij kunnen hun wensen en behoeften uitleggen.

5. Programma van eisen

De aanzet tot het echte plan kan gemaakt worden. Met een programma van eisen over de voorzieningen wordt aangegeven wat men precies verwacht. Het moet zo opgesteld worden dat de ontwerper eruit kan lezen wat men wil. Alvorens een definitief plan te maken moet er via een concept een terugkoppeling plaatsvinden van de ontwerper naar de volwassenen en de kinderen.

6. Opstellen definitief plan, begroting, financiering en exploitatie

In het definitieve plan worden alle aspecten van de voorzieningen in kaart gebracht. In de begroting wordt een zo nauw mogelijke schatting gemaakt van de kosten van voorbereiding en aanleg. In een financieringsopzet wordt aangegeven hoe het eindbedrag van de begroting bij elkaar gebracht gaat worden. In de exploitatiebegroting wordt een schatting gemaakt van de jaarlijkse kosten van het in stand houden en op peil houden van de voorziening. In deze fase kunnen kinderen geïnformeerd worden over het definitieve plan. Zo krijgen zij inzicht in wat het geworden is.

7. De uitvoering

Wanneer (een deel van) de financiën rond is, kan een start gemaakt worden met de uitvoering door deskundigen en/of vrijwilligers. In de uitvoering gaat het voornamelijk om een efficiënte, zakelijke en taakgerichte samenwerking. Maar ook kinderen kunnen, daar waar mogelijk, een bijdrage leveren aan de uitvoering van de plannen.

8. Beheer van de voorziening

Tot slot zullen in deze fase afspraken gemaakt moeten worden tussen bewoners en gemeente en/of woningcorporatie over het beheer en onderhoud van de voorziening. De uiteindelijke vorm hangt af van de plaatselijke omstandigheden en (on)mogelijkheden. Ook hier kunnen kinderen een bijdrage leveren, zoals het signaleren van kapotte onderdelen.

PRAKTIJK

Hier volgt een praktijkbeschrijving waarin kinderinspraak een rol heeft gespeeld. Het gaat over het project speelvoorzieningen in Nieuw Amsterdam/Veenoord, in zuid-oost Drenthe.

De Vereniging van Plaatselijk Belang verzoekt in het najaar van 1989 de buurtverenigingen in het dorp hun wensen met betrekking tot speelvoorzieningen op papier te zetten. Na deze inventarisatie vraagt Plaatselijk Belang aan het opbouwwerk dit verder uit te werken. Uit de inventarisatie blijkt dat de buurtverenigingen behoefte hebben aan speelvoorzieningen voor met name kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 jaar. De opbouwwerker organiseert een eerste bijeenkomst met alle buurtverenigingen om afspraken te maken. Van zowel de gemeente Emmen als gemeente Sleen zijn ambtenaren van de afdeling Groen en Recreatie/Openbare Werken aanwezig. Er worden de volgende afspraken gemaakt:

- Samen met de gemeenteamttenaren wordt per buurt gekeken naar (een) geschikte locatie(s).
- Er wordt een excursie gehouden naar speelplaatsen in andere dorpen in de provincie.
- Kinderen moeten betrokken worden in het project. In Beilen zijn daar goede ervaringen mee opgedaan.
- Er wordt een coördinatiegroep samengesteld, bestaande uit drie vertegenwoordigers van elke buurtvereniging, twee ambtenaren van beide gemeenten en de opbouwwerker. De coördinatiegroep zorgt voor de voortgang van het project en onderhoudt contacten met de andere buurtverenigingen.

Voordat de buurtverenigingen zelf aan de slag gaan, gaat men op excursie naar twee andere dorpen in de provincie waar al speelvoorzieningen zijn gerealiseerd. De leden van de buurtverenigingen kunnen op deze wijze een indruk krijgen van diverse speellocaties, welke op verschillende manieren zijn ingericht.

Ook krijgt men informatie over hoe de kinderen erbij zijn betrokken.

Voor wat betreft de kinderinspraak besluit de coördinatiegroep om de Nuso consulent bij het STIP in Borger uit te nodigen. Hij vertelt op een bijeenkomst met de deelnemende buurtverenigingen over het belang van de kinderinspraak en legt uit hoe de verschillende buurten dit zouden kunnen organiseren.

Alle buurtverenigingen organiseren de kinderinspraak op hun eigen wijze. De inhoud is gericht op welke speelattributen er moeten komen. Veelal kunstzinnige werkvormen worden gebruikt: tekeningen, kijkdozen, top tien van speeltoestellen, enzovoort. Twee buurten werken nauw samen met twee scholen, waar een aantal werkvormen binnen de lessen aan de orde komen. De lesprogramma's worden in samenwerking met het opbouwwerk samengesteld. De uitkomsten van de kinderinspraak verwerken de buurtverenigingen in hun eigen wensenlijsten. Alle wensenlijsten en inventarisaties van de verkeerssituaties worden gebundeld tot een boekwerk dat wordt aangeboden aan de verantwoordelijke wethouders van beide gemeenten.

Een ontwerper van de gemeente Emmen vertaalt vervolgens de wensenlijsten van de buurtverenigingen in tekeningen van de speellocaties. Er vindt regelmatig overleg plaats tussen de ontwerper en leden van de buurtverenigingen, omdat de eerste resultaten niet overeenkomen met de wensen en ideeën van de bewoners. Uiteindelijk komen er geschikte tekeningen ter tafel en kan het totale project begroot worden.

De coördinatiegroep maakt de begroting voor het project en vraagt vervolgens subsidies aan bij de beide gemeenten, de woningbouwcorporaties en diverse fondsen. Deze werkzaamheden vergen de nodige tijd. Evenals het oriënteren bij welke firma de speelattributen besteld moeten worden, in verband met de duurzaamheid, de veiligheid en de prijs van de speelattributen. In het voorjaar van 1992 wordt een start gemaakt met de grondwerkzaamheden. Enkele maanden later worden bij twee firma's de speeltoestellen besteld. In de herfst van 1992 worden de eerste speeltoestellen door de buurtverenigingen geplaatst.

KANTTEKENINGEN

Uit het voorbeeld blijkt dat de kinderen, voor wat betreft speelvoorzieningen, door middel van allerlei verschillende werkvormen kunnen aangeven wat hun wensen en behoeften zijn. Toch

zijn er wel een aantal kanttekeningen te maken bij de wijze waarop de kinderinspraak in dit project heeft plaatsgevonden.

In het voorbeeld is de verwerking gebaseerd op de locaties die de buurtverenigingen samen met de ambtenaren van de gemeente hebben aangewezen. Het is de vraag of ook de kinderen aan deze locaties de voorkeur geven. Vaak gebruiken kinderen de hele omgeving om te spelen, en niet alleen de plek waar speeltoestellen staan. Het werkt dus niet om kinderen alleen als leverancier van ideeën te laten optreden, over welke speeltoestellen er moeten komen. Ook de speelaanleidingen (paden naar of op de locatie, de groenvoorzieningen, verhogingen, enzovoort) moeten in de kinderinspraak worden meegenomen. Men kan zich anders vergissen in wat kinderen bedoelen. Door de kinderen meer de rol van gesprekspartner te geven kan dit worden ondervangen.

In het project is niet voldoende nagedacht over de fase van interpretatie en realisatie. Wat betreft de interpretatie is het de vraag of de vrijwilligers van de buurtverenigingen voldoende kinderdeskundig zijn. Kunnen ze goed luisteren en aanvoelen wat kinderen bedoelen en wensen als het gaat om spelen in de directe omgeving?

Het is belangrijk er vanaf het begin een deskundige bij te betrekken die signalen van kinderen serieus neemt, en die daar een vertaling van kan maken naar het spelen van kinderen. Dit kan bijvoorbeeld de ontwerper, de opbouwwerker of een leerkracht van de school zijn. Het is ook belangrijk dat zij met de kinderen praten. In het voorbeeld in Nieuw Amsterdam/Veenoord is dit niet gebeurd. De ontwerper van de gemeente heeft teveel gebruik gemaakt van zijn eigen deskundigheid en niet van de wensenlijsten van de buurtverenigingen. Hij miste hierdoor aansluiting bij wat de bewoners voorstelden en hij heeft met de kinderen geen enkel contact gehad. De volwassenen konden op dat moment voor de belangen van de kinderen opkomen en gingen niet mee in de deskundigheid van de ontwerper. Beter was geweest wanneer de ontwerper er vanaf het begin van het project bij betrokken was en meer contact had gehad met de kinderen. Hij had meer signalen van de kinderen kunnen opvangen en de wensen van de kinderen waren dan waarschijnlijk meer terug te vinden in de tekeningen van de locaties. De deskundigheid (het kunnen luisteren en aanvoelen wat kinderen bedoelen) van de ontwerper speelt daarbij een grote rol.

Uit de uitkomsten van de kinderinspraak is gebleken dat de bedoelingen van de kinderinspraak voor de kinderen niet altijd

Komt deze op de top tien van speeltoestellen?

foto: Marcel Mimmé

duidelijk zijn geweest. Inspraak is een proces met veel stappen, waar per definitie beperkingen aan zijn verbonden, zoals de financiering, de veiligheid en de eigenaardigheid van het terrein. Deze beperkingen zijn vooraf niet aan de kinderen duidelijk gemaakt. Daardoor hebben de kinderen te veel vrijheid gekregen om hun wensen kenbaar te maken, zonder daarbij het kader aangereikt te krijgen waarbinnen dit kan. Zo hebben de kinderen wensen naar voren gebracht van speelvoorzieningen waarvan vooraf al duidelijk was dat die, in verband met de kosten, niet te realiseren zijn: bijvoorbeeld een roller-skate baan en crossbanen voor fietsen.

In Nieuw Amsterdam/Veenoord hebben de buurtverenigingen

kinderinspraak gehouden met kinderen in de leeftijd van 4 t/m 12 jaar. De jeugd van 13 tot 18 jaar is in sommige buurten sterk vertegenwoordigd maar zij hebben geen inbrengmogelijkheid gehad. Het is een gemiste kans om hun positieve betrokkenheid bij het project te bewerkstelligen. Men loopt daardoor het risico dat als er niets is afgestemd op hun behoefte en interesse, dat ze dingen van de jongere kinderen vernielen en hen bang maken.

De kans van slagen van de kinderinspraak is groter wanneer scholen erbij betrokken zijn. In het project in Nieuw Amsterdam/Veenoord had nog meer gebruik gemaakt kunnen worden van de scholen.

Ondanks de kanttekeningen zijn de kinderen en bewoners van de buurtverenigingen enorm betrokken geraakt bij hun speelplekken en het spelen in de buurt. Met name volwassenen hebben met andere ogen leren kijken naar hun woonomgeving. Zij zijn zich meer bewust geworden van wat de woonomgeving betekent voor kinderen.

HETZELFDE ANDERS

Tijdens de periode dat ik betrokken was bij het project speelvoorzieningen in Nieuw Amsterdam/Veenoord heb ik gemerkt dat inspraak met kinderen niet hetzelfde is als inspraak met volwassenen. Er bestaan overeenkomsten maar ook wezenlijke verschillen tussen inspraak met beide groepen.

De overeenkomsten:

1. Zowel bij kinderinspraak als bij inspraak met volwassenen geldt dat een voorziening of activiteit beter tot zijn recht komt wanneer direct belanghebbenden direct betrokken zijn bij alle fasen van de totstandkoming ervan.
2. Om de inspraak meer inhoud te geven is het nodig bij inspraak met volwassenen en kinderen dit in een georganiseerd verband te doen. Individueel heeft een volwassene of een kind te weinig macht of middelen om enige invloed uit te kunnen oefenen op beleidsvoornemens van een gemeente of woningcorporatie. Een organisatie van bewoners kan dit wel. Ook bij de kinderinspraak geldt, hoe meer kinderen aan kunnen geven wat hun wensen en behoeften zijn, des te groter is de invloed.
3. Het is belangrijk dat de volwassenen of de kinderen de mogelijkheid wordt geboden om in gesprek te komen met ontwerpers en waar mogelijk ook met bestuurders. Ontwerpers en bestuurders kunnen namelijk aangeven wat de wensen van alle betrok-

kenen zijn en wat vanuit financieel oogpunt mogelijk is, wat verantwoord is wat betreft de veiligheid en wat de beperkingen zijn gezien de eigenaardigheid van het terrein. Dus men moet volwassenen en kinderen niet alleen ideeën laten produceren maar hen ook de rol van gesprekspartner geven. In aansluiting hierop is het voor beide groepen belangrijk te weten welke ruimte de inspraak biedt: wat kan wel en wat kan niet, wat staat vast en waar kan nog over gepraat worden?

4. Van wat in de inspraak naar voren komt, mogen zowel de volwassenen als kinderen verwachten, dat dit ook binnen redelijke grenzen van invloed zal zijn op de uiteindelijke beslissing die genomen wordt door de beslissende instantie. Er moet dus iets van de naar voren gebrachte ideeën terecht komen.

5. Ook de tijd tussen de inspraak- en realisatiefase (spanningsboog) is belangrijk, zowel bij volwassenen als bij kinderen. De spanningsboog zal vanzelfsprekend bij kinderen korter zijn dan bij volwassenen. Er moet wel genoeg tijd overblijven voor voldoende diepgang. Als het om het realiseren van speelvoorzieningen gaat, moeten ook de groenvoorzieningen aan de orde gesteld worden. De tijd tussen de inspraak- en realisatiefase kan met de kinderen opgevuld worden met verschillende andere activiteiten die een relatie hebben met het project.

De verschillen:

1. Het belangrijkste verschil is het leeftijdsverschil tussen volwassenen en kinderen, maar ook het leeftijdsverschil tussen kinderen onderling. Kinderen van 12 jaar zijn lichamelijk en geestelijk verder ontwikkeld dan kinderen van 4 jaar. Deze geestelijke- en lichamelijke ontwikkeling van een kind speelt een rol bij de kinderspraak, vooral als het gaat om het kunnen aangeven van wensen en behoeften. Dit is veel minder het geval bij volwassenen, hoewel hier levenservaring en kennis ook verschillen met zich mee kunnen brengen.

2. Kinderspraak heeft weinig te maken met vergaderen, hoewel aan een overleg met bijvoorbeeld een ontwerper soms niet te ontkomen valt. Kinderen kunnen hun ideeën soms niet zo helder formuleren. Ze zeggen iets anders dan ze bedoelen, of weten niet goed wat de volwassenen bedoelen als ze vragen stellen over bijvoorbeeld een speelplein. Dit is een groot verschil met inspraak met volwassenen. Volwassenen kunnen vaak wel goed verwoorden wat zij wensen, en daar wordt in het algemeen veel over vergaderd. Vooral over zaken die hen zelf aangaan, maar ook te vaak nog over zaken die kinderen aangaan.

3. Voor volwassenen zijn er wettelijke vastgestelde inspraakprocedures. Zij hebben via de gemeenteraad en inspraakprocedures de mogelijkheid een mening te geven over hun eigen woonomgeving. Deze mogelijkheid is voor kinderen nauwelijks uitgewerkt. Voor hen is er geen (wettelijk) georganiseerde gelegenheid om meningen en gedachten te uiten. Voor de meeste gemeenten is het niet gewoon om te onderzoeken wat de wensen en (speel)gewoontes van kinderen zijn, hoewel zij de uiteindelijke gebruikers van een groot deel van de openbare ruimte zijn. Bij het inrichten van verkeers(circulatie)plannen, nieuwbouwplannen, en bij stadsvernieuwing wordt in de praktijk nauwelijks rekening gehouden met de belangen van de (spelende) kinderen.

4. Volwassenen zijn vaak betrokken bij alle fasen als het gaat om de realisering of verbetering van een voorziening. Volwassenen nemen ook vaak het eerste initiatief. Kinderen daarentegen zijn niet in alle fasen betrokken. Van met name jonge kinderen (6/7 jaar) is bijvoorbeeld niet te verwachten dat zij zich bezighouden met begrotingen en financiën. De school kan, als onderdeel van de kinderspraak, de oudere kinderen (11/12 jaar) leren hoe begrotingen gemaakt worden. Mijns inziens blijft het financiële aspect een zaak van de volwassen overlegpartners. Kinderen moeten wel inzicht krijgen in welke ruimte het budget biedt.

Uit bovenstaande blijkt hoe belangrijk het is dat het bij kinderspraak gaat om een samenwerking tussen kinderen en volwassenen. Volwassenen kunnen zichzelf organiseren en alle fasen zelfstandig doorlopen, eventueel met ondersteuning van het opbouwwerk. Met veel zaken hebben kinderen nog nauwelijks te maken gehad. Zij hebben dus deskundige hulp nodig. Volwassenen kunnen kinderen helpen goede beslissingen te nemen. Met hulp van volwassenen hebben kinderen de mogelijkheid om te oefenen voordat ze zelf de volwassenenwereld gaan vormen.

5. Een ander verschil is het organiseren van volwassenen of kinderen. Volwassenen nemen het initiatief als gevolg van een bepaalde mate van ontevredenheid over een bepaalde situatie: rommel, overlast, vernieling of het gemis van een voorziening. Bewoners kunnen bij het opbouwwerk terecht voor ondersteuning van hun belangen naar bijvoorbeeld de gemeente. De gemeente geeft de bewoners de mogelijkheid voor inspraak op de plannen ter verbetering van die situatie. Het opbouwwerk kan van diverse kanten signalen over een bepaalde situatie opvangen, en bewoners bijvoorbeeld schriftelijk of via de pers uitnodigen om die situatie te bespreken. De organisatie van bewoners kan

beginnen bij twee personen, en vervolgens de steun krijgen van andere bewoners. Zo kan de organisatie uitgroeien tot een groep van tien tot vijftien leden. Kinderen organiseren zich niet op deze manier. Zij spelen overal en kennen andere waarden toe aan elementen in de omgeving (bijvoorbeeld de lantaarnpaal). Dat maakt dat zij zich minder bewust zijn van het ontbreken van een bepaalde voorziening of ontevreden zijn over een bepaalde situatie. Kinderen zien het opbouwwerk of de gemeente niet als een instantie of organisatie waar zij terecht kunnen met hun klachten, wensen of behoeften. Pas als kinderen daar gericht naar gevraagd wordt, kunnen zij aangeven hoe zij het anders zouden willen hebben of wat zij missen.

WERKWIJZE

Het betrekken van kinderen bij de verbetering van de woon- en leefomgeving heeft een aantal consequenties wat betreft de werkwijze en de te gebruiken middelen van de opbouwwerker. Elke situatie waarin men kinderen wil betrekken is uniek. Dat maakt het moeilijk om algemene richtlijnen te geven voor de werkwijze van de opbouwwerker. Toch kan de aanpak van de opbouwwerker op een aantal specifieke onderdelen nader omschreven worden.

Bij het maken van een analyse van de probleemsituatie met betrekking tot de woon- en leefomgeving moet de opbouwwerker kinderen zien als object/subject, en als potentiële doelgroep van het opbouwwerk. Andersom zou het opbouwwerk voor kinderen een instituut moeten zijn waar zij hun vragen en wensen neer kunnen leggen. Dit laatste kan bijvoorbeeld door middel van een goede samenwerking tussen het sociaal-cultureel werk, de plaatselijke school en het opbouwwerk. Kinderen gebruiken de woonomgeving intensief en zijn daarmee belangrijke betrokkenen bij problemen of veranderingen in de woon- en leefomgeving. Al bij het eerste initiatief, de inventarisatie en de definiëring van het probleem moet hier rekening mee worden gehouden. Het is bepalend voor het verdere verloop van het proces.

In veel gevallen is het niet vanzelfsprekend dat kinderen gehoord worden. Hoewel kinderen nadrukkelijk belanghebbenden zijn, zijn ze onvoldoende in staat zelf hun belangen te behartigen. Er moet dus iemand als belangenbehartiger van de kinderen optreden. Afhankelijk van de situatie kunnen dat de opbouwwerker,

de kinder/cultureel werker, de leraar van de school of een organisatie (bijvoorbeeld Stichting Stop de Kindermoord) zijn. In de analyse van de opbouwwerker moet duidelijk zijn wie deze rol vervult. De opbouwwerker moet in zijn aanpak dit punt meenemen en oog hebben voor mogelijke belangentegenstellingen tussen kinderen en volwassenen in een woongebied (bijvoorbeeld het parkeren van de auto's van volwassenen en de speelruimte van de kinderen).

Signalen van gedrag, wensen en situaties van kinderen moeten kunnen worden opgevangen en vertaald naar anderen. Dit vraagt van de opbouwwerker kwalitatieve pedagogische kennis over het ontwikkelingsniveau van kinderen (geestelijk en lichamelijk) en het bijbehorende spelgedrag. Naar bewoners, ambtenaren, besturen en scholen betekent het een actieve opstelling om het belang van kinderinspraak onder de aandacht te brengen. Dit houdt in: inzicht geven in signalen en gedrag van kinderen, in de betekenis die de woon- en leefomgeving heeft voor de kinderen, in de betekenis die de kinderinspraak heeft voor de ontwikkeling van de kinderen, en in de gevolgen van kinderinspraak voor kwaliteit en het gebruik van de voorziening.

Het is belangrijk dat het effect van de aandacht voor de inbreng van kinderen structureel wordt, bijvoorbeeld door middel van het vastleggen van schriftelijke afspraken over kinderinspraak met bewonersorganisaties, of door aanpassing van het beleid op het niveau van de gemeente of de eigen instelling. Het resultaat hiervan is dat in andere of volgende projecten kinderen vanzelfsprekend hun wensen en behoeften naar voren kunnen brengen. De opbouwwerker moet er zorg voor dragen dat in de werkwijze van de kinderinspraak op het juiste moment de juiste mensen worden ingeschakeld.

Wanneer eenmaal het belang van kinderinspraak door betrokkenen wordt onderkend, is het belangrijk de aanpak van kinderinspraak nader te omschrijven en dit op te nemen in het proces. Ook hier heeft het opbouwwerk een belangrijke functie in. De opbouwwerker moet de inhoud van de inspraak samen met betrokkenen afstemmen op de kinderen. Voor kinderinspraak wordt gebruik gemaakt van specifieke middelen en technieken: kunstzinnige/beeldende werkvormen als het maken van tekeningen, een maquette, kijkdozen. Hiervoor moet men enige creatieve vaardigheden bezitten. Er zijn twee vuistregels die men bij de uitvoering van de werkvormen dient te weten: ten eerste moeten de werkvormen die gebruikt gaan worden aansluiten bij de kinderen (onder andere leeftijd en ontwikkelingsniveau).

Tevens is het belangrijk om meerdere werkvormen te gebruiken. Dit houdt de aandacht van de kinderen langer vast en het levert meer informatie op. Er zijn werkvormen die de kinderen opwarmen, in de stemming brengen om mee te denken (bijvoorbeeld excursie, verhaal, film of video). Werkvormen die algemene of specifieke informatie geven aan de kinderen over de mogelijkheden (bijvoorbeeld dia's, gesprek met de ontwerper of de voorzitter van de buurtvereniging). Werkvormen die de kinderen ruimte laten om informatie te verwerken (opstellen schrijven, geleide fantasie, foto top tien, kijkdozen of maquettes). En werkvormen die informatie opleveren over hun wensen en behoeften (wensenlijsten, tekeningen, rondwandeling in kleine groepjes).

Informatie geven kan ook als opwarmer dienen. Beide vormen moeten vooral aan het begin van de kinderinspraak aan bod komen. Werkvormen die informatie opleveren over de wensen en behoeften van kinderen zijn zowel in het begin, het midden als aan het eind van toepassing.

In deze activiteiten verloopt de informatieverwerking tussen volwassenen en kinderen over en weer: kinderen krijgen informatie, verwerken deze door middel van de verschillende werkvormen en geven zo de informatie aan de volwassenen. Volwassenen daarentegen geven aan de kinderen informatie. De kinderen verwerken de informatie en vervolgens ontvangen de volwassenen deze informatie.

Volwassenen kunnen kinderen bijvoorbeeld laten spelen op een speellocatie vol met speelattributen (volwassenen geven en kinderen krijgen informatie). Vervolgens moeten de kinderen in kleine groepjes, met een polaroid camera het leukste speelattribuut fotograferen (kinderen verwerken deze informatie). Dan worden de kinderen gedwongen te kiezen en met elkaar te overleggen. Gezamenlijk moeten ze uitleggen waarom ze die keuze hebben gemaakt (kinderen geven en volwassenen krijgen informatie). Wanneer meerdere groepjes deze opdracht uitvoeren, ontstaat er door middel van de foto's een beeld van voorkeuren van de kinderen. Voor het opbouwwerk is het van belang om toezicht te houden op het procesverloop en of de informatie is toegesneden op de kinderen.

In het inspraakproces met kinderen is het niet vanzelfsprekend dat de opbouwwerker ook de kinderinspraak uitvoert. Zoals eerder al is vermeld kan de opbouwwerker in eerste instantie wel als belangenbehartiger van de kinderen optreden. Andere betrokkenen als vrijwilligers in het buurt-, club-, en speeltuinwerk, buurtbewoners en ouders kunnen ook als belangenbehartiger

optreden maar bezitten niet altijd de kennis en vaardigheden om te kunnen overleggen met kinderen en activiteiten te organiseren. In de aanpak van de opbouwwerker moet hier rekening mee worden gehouden. Wanneer vrijwilligers, ouders en buurtbewoners zorg dragen voor de voorbereiding en de uitvoering van de kinderinspraak, moeten er mogelijkheden voor ondersteuning en begeleiding aanwezig zijn. Een korte training door deskundigen kan hier een bijdrage aan leveren. Leerkrachten op de basisschool kunnen wanneer zij het belang van kinderinspraak onderkennen, dit prima inpassen binnen hun lessen en zo een bijdrage leveren. In samenspraak met de opbouwwerker kunnen hiervoor speciale lesprogramma's ontwikkeld worden, toegepast op de specifieke situatie in het dorp, de wijk of de buurt. Lesprogramma's kunnen leerinhoudelijke elementen bevatten die betrekking hebben op de speelbaarheid van de buurt, de verkeerssituatie en de groenvoorziening.

Voor alle betrokkenen die zorg dragen voor de uitvoering van de kinderinspraak zijn de genoemde uitgangspunten van essentieel belang. Het opbouwwerk heeft de taak deze uitgangspunten te bewaken. Uitvoering van de kinderinspraak vraagt een goede afstemming, een vloeiende aanpak en aansluiting tussen het opbouwwerk en scholen, buurtbewoners en andere kaders. Dit levert een niet te onderschatten meerwaarde op voor het functioneren van de tot stand te brengen voorzieningen en de sociale samenhang in de woonomgeving.

(Max van der Vaart is opbouwwerker bij de Stichting Opmaat te Emmen)

Overleggen past niet bij stoer image: de lastige rol van een bewonersraadslid

Lida van de Voorde

De ervaring leert dat veel jongeren ervoor terugschrikken om een functie te bekleden. Dit is niet verwonderlijk gezien het feit dat leden van de bewonersraad soms tussen twee vuren zitten. In hun functie moeten ze overleggen en voor rede vatbaar zijn en kunnen ze niet altijd gelijk krijgen. Hun achterban verwacht echter wel dat ze op elk onderwerp scoren. Aldus omschrijft Lida van de Voorde, directeur van een justitiële behandelingsrichting, de lastige positie die het lidmaatschap van een bewonersraad met zich meebrengt. Maar gelukkig laten niet alle jongeren zich afschrikken. Er zijn er die zich voor honderd procent willen inzetten. Zoals Dries. Zijn statement luidt: "Natuurlijk is het moeilijk onder sommige omstandigheden, maar het zal moeten. Het is een verplichting."

Sinds een aantal jaren draait op de justitiële behandelingsrichting Ottho Gerhard Heldring (OGH) een bewonersraad. Het (doen) functioneren van een bewonersraad is een kwestie van vallen en opstaan. Soms loopt

de raad uitstekend, met name ook wanneer er successen te boeken zijn en soms verzandt het in gebrek aan motivatie, goede onderwerpen of in een negatieve sfeer. Toch blijven wij het proberen: bewoners en medewerkers, omdat we ervan overtuigd zijn

dat een bewonersraad, zeker in zo'n grote inrichting (94 jongeren), een goede zaak is.

In dit artikel zal ik als directeur van de OGH mijn visie geven op het functioneren van de bewonersraad. Het verhaal is natuurlijk niet compleet zonder de inbreng van de overige betrokkenen. Bewoner en ex-lid Dries Peters vertelt hoe hij denkt over het functioneren van de raad. De raad wordt begeleid door een paar personeelsleden. Een van hen, de onderwijzer van de aan de inrichting verbonden school, geeft tenslotte nog een kort commentaar.

LEDEN

De bewonersraad van de OGH bestaat uit vertegenwoordigers van alle tien units. De units zijn gedeeltelijk leefgroepen, gedeeltelijk wooneenheden voor individuele behandeling.

Per unit wordt een 'verkiezing' gehouden, die echter niet altijd even duidelijk uit de verf komt. In de praktijk komen eigenlijk vooral jongeren in de bewonersraad, die dat zelf leuk vinden of die regelmatig te kennen geven dat er in de OGH nogal iets te veranderen valt.

De ervaring leert dat veel jongeren ervoor terugschrikken om een functie te bekleden. Dit is niet verwonderlijk gezien het feit dat leden van de bewonersraad soms tussen twee vuren zitten. In hun functie moeten ze overleggen en voor rede vatbaar zijn en kunnen ze niet altijd gelijk krijgen. Hun achterban verwacht echter wel dat ze op elk onderwerp scoren. Zo is het voorgekomen dat de leden, in een poging iets te doen aan de negatieve sfeer binnen de inrichting, in een moeilijke rol kwamen doordat ze de afspraak maakten de medebewoners aan te spreken op hun verantwoordelijkheid. Een rol, die ook helemaal niet past bij hun stoere image en hun onvrijwillig verblijf in de inrichting. Bovendien heeft een aantal leden van de bewonersraad helemaal niet een positie in hun eigen groep, waarin ze invloed kunnen en mogen uitoefenen.

Het wordt gekozen jongeren nooit belet om in de bewonersraad zitting te nemen. Soms worden jongeren weleens gestimuleerd om zich beschikbaar te stellen voor de raad, bijvoorbeeld door een groepsleider, die hen duidelijk maakt, dat het goed in hun ontwikkeling zou passen om dit te proberen. Het feit dat de inrichting een justitiële jeugdinrichting is met jongeren, die in principe onder dwang opgenomen zijn, maakt het extra moeilijk

een constructieve bewonersraad te vormen. Van een scheldpartij van een jongere op de OGH valt moeilijk een onderwerp te maken. Ook komt het voor dat iemand, die niet tevreden is over zijn eigen behandeling, het nodig heeft om tegen elk voorstel te zijn of demonstratief niet mee te praten.

ONDERWERPEN VAN OVERLEG

Formeel heeft de bewonersraad geen rechten. Zijn instemming wordt eigenlijk nooit gevraagd, wel zijn advies. Ook kunnen bewoners via de bewonersraad goed geïnformeerd worden en vragen stellen over beleidsontwikkelingen die de bewoners rechtstreeks raken. Het grootste deel van de agenda wordt echter door de bewoners zelf gevuld met wensen en problemen.

Op de agenda van een bewonersraad komen steeds dezelfde onderwerpen terug. Zakgeld, feestavonden, bedtijden en faciliteiten voor activiteiten zijn geijkte onderwerpen. Dikwijls hebben die zaken budgettaire consequenties waardoor ze soms wel maar vaak ook niet geheel naar wens opgelost kunnen worden. Zo kon bijvoorbeeld de wens om individueel shampoo aan te schaffen in plaats van een standaardsoort uit de voorraad wel gehonoreerd worden. Ook kunnen bewoners goed meepraten over besteding van het beschikbare budget. Ze komen soms met goede bezuinigingsvoorstellen, bijvoorbeeld economischer omgaan met eten bestellen, zodat er minder overblijft of weggegooid wordt.

Regelmatig protesteert de raad ook tegen zaken die buiten het bereik van de inrichting vallen of haaks staan op het beleid. Dan gaat het bijvoorbeeld over plaatsingen door kinderrechtters, over vrijheden en over het altijd weer gewenste 'blow-uurtje'. Dit levert nogal eens een maatschappijkritische discussie op.

Een voorbeeld van een onderwerp van overleg met een positief resultaat: de bewoners vonden dat er bij het bereiden van de maaltijden te weinig rekening werd gehouden met de vele allochtonen. Hun uitleg over wat zijzelf van huis uit gewend waren en wat hen met name het gevoel gaf niet verzadigd te raken was zeer leerzaam. Dit vormde een mooie aanleiding om de menucommissie (kok en medewerkers) een keer uit te breiden met een groepje allochtone bewoners, die allerlei eigen suggesties inbrachten. De toch al enthousiaste kok volgt inmiddels een cursus voor het bereiden van voedsel, zoals dat in verschillende andere culturen gebeurt.

De huidige bewonersraad van de OGH

CONTINUÏTEIT

De continuïteit van de bewonersraad is moeilijk vast te houden, omdat de gemiddelde verblijfsduur in de OGH slechts vijftien maanden bedraagt. Een nieuwe moeilijkheid vormt de recent geopende (strikt) gesloten unit, van waaruit de meisjes dus de bewonersraad niet kunnen bezoeken. De bedoeling is dat via de groeps- of bewonersgesprekken, die op elke unit wekelijks gehouden worden, de bewonersraadsleden hun achterban benutten.

De directie streeft ernaar de bewonersraad zeer serieus te nemen, analoog aan bijvoorbeeld een ondernemingsraad. Het gaat per

slot van rekening om medezeggenschap over de plaats waar op dat moment het gehele dagelijkse leven van de jongeren zich afspeelt. De raad krijgt dan ook ondersteuning in de vorm van een vergaderruimte, het gebruik van een computer om de notulen te maken en regelmatig overleg met de directeur. Inmiddels is gebleken dat de raad ook rechtstreekse ondersteuning behoeft bij het vergaderen en bij het plannen van de werkzaamheden. Met name voor het voorzitterschap blijkt nog sterker dan voor het 'gewone' lidmaatschap te gelden, dat het niet 'gepikt' wordt als een bewoner een ander in functie tot de (vergader) orde moet roepen.

Ondersteuning wordt tot op heden geboden door twee mensen die buiten de hiërarchie van de woonafdelingen vallen: een onderwijzer en een activiteitenbegeleider.

Project Jongerenraden

Het ministerie van VWS en van Justitie bereiden op dit moment een wetsvoorstel voor dat de medezeggenschap van cliënten in de jeugdhulpverlening formeel regelt. Medezeggenschap en cliëntenparticipatie zijn brede begrippen die meerdere aspecten omvatten. Het gaat om klachtrecht, jongerenraden, vertrouwenspersonen, inspraak bij plaatsing en rapportage en opstellen en bijstellen van behandelingsplannen. In bijna alle gevallen gaat het om zaken die individuele jongeren betreffen. Behalve als het gaat om een jongerenraad. De functie van een jongerenraad is het betrekken van alle jongeren van de instelling bij het beleid van de instelling. Het gaat om onderwerpen waar alle jongeren belang bij hebben.

Een jongerenraad kan wel een initiërende en verwijzende functie hebben naar andere aspecten van cliëntenparticipatie. Het algemeen belang van jongeren om betrokken te zijn en mede verantwoordelijkheid te dragen voor het (te ontwikkelen) beleid van de instelling is hier het uitgangspunt.

Projectplan

In een projectplan, dat ter financiering is aangeboden aan de ministeries van VWS en van Justitie, doen de stichting Het Projectenburo Jeugdhulpverlening, het managementbureau van de Stichting IVIO en Stichting Alexander een gezamenlijk voorstel voor de opzet en uitvoering van een project jongerenraden in de residentiële jeugdhulpverlening. Doel van het project is te komen tot een model voor jongerenraden. Onderzocht wordt wat de randvoorwaarden zijn voor het slagen van een jongerenraad.

Het instellen van een jongerenraad heeft gevolgen voor de organisatie. Jongeren betrekken bij het beleid vereist een andere communicatie. In dit plan is gekozen voor een kwaliteitsmanagementmodel om een vorm van jongerenparticipatie binnen instellingen te realiseren. In het kader van het project wordt binnen zes instellingen een jongerenraad opgezet, volgens het model Total Quality Management.

Hopelijk krijgt het fenomeen bewonersraad op de OGH in de nabije toekomst een stabielere vorm door het 'pilot project jongerenraden'. Via dit project zou de training van jongeren extern en structureel opgezet kunnen worden. Wij onderschrijven dat een bewonersraad moet passen in het beleid en de structuur van een inrichting en dat een en ander dus consequenties kan hebben. Als een zorgpunt zien wij dat bewonersraadsleden hun status zo zouden kunnen benutten, dat ze daarmee de groepsleiding ondergraven ("Ik heb een rechtstreeks lijntje naar de directeur en jij niet, dus kijk maar uit!"). Een andere zorg is dat de medezeggenschap goed moet aansluiten bij de bestemming van de inrichting. Als jongeren de illusie zouden krijgen dat medezeggenschap zou kunnen betekenen, dat ze de wet of de interne regelgeving kunnen 'aanpakken', dan zouden zij blij worden gemaakt met de bekende dode mus. De brede aanpak zoals het project bewonersraden dat voorstaat zou echter juist ook kunnen bewerkstelligen, dat algemeen beleid, personeelsbelang en de kwaliteit van het verblijf voor de jongeren beter op elkaar worden afgestemd en dat is natuurlijk pure winst.

ALGEMEEN BELANG

Dries Peters is de langst-op-de-OGH-wonende jongere, te weten 1194 dagen. Hij is inmiddels 18 jaar en in de laatste fase van zijn verblijf. Dries heeft, toen hij in de open leefgroep woonde, deel uitgemaakt van de bewonersraad. Sindsdien volgt hij belangstellend wat de huidige raad doet en, aangezien deze op dit moment (zoals meestal rond de zomervakantie) niet functioneert, heeft hij de nodige opbouwende kritiek.

Voor Dries staat het als een paal boven water: een bewonersraad is bedoeld om samen iets van de grond te krijgen en de bewoners van de inrichting goed te vertegenwoordigen. Persoonlijke problemen horen daar niet thuis, daar moet je zelf iets mee doen. Pas als meerderen hetzelfde probleem hebben, bijvoorbeeld een onterechte bejegening door een bepaalde medewerker, kan een eigen probleem interessant blijken voor een hele groep jongeren en wel een programmapunt worden. Successen uit het verleden vindt Dries bijvoorbeeld het vergroten van het activiteiten aanbod en het signaleren en doen stoppen van intimidatie van jongeren door dealers van buiten. Een hekel heeft hij aan de chronisch terugkerende onderwerpen zoals medische dienst en klachtencommissie.

Naar de smaak van Dries is de huidige bewonersraad te extern gericht: ze steken veel energie in de relatie van de jongeren met het dorp en spelen in op incidenten, bijvoorbeeld door met een winnelier te gaan praten. Dries vindt dat de taak van de raad op het terrein ligt, bij interne vraagstukken. Het moet over een **algemeen** belang gaan. En dan moet je discussiëren om te weten, wat het gezamenlijk standpunt is. Dries geeft een voorbeeld, waarbij door lang tegen één partij aan te praten een gezamenlijk besluit werd genomen over de plaats van de voetbalgoals. Resultaat is wel, merkt hij met gevoel voor humor op, dat nu de jongeren van twee leefgroepen het hele terrein over moeten om te voetballen.

AANBEVELINGEN

Volgens Dries staat of valt een bewonersraad met een goede begeleiding, maar ook met een degelijke voorlichting aan de bewoners. Het bestaan en de zin van een bewonersraad moet al in de folder staan, die jongeren voor opname krijgen uitgereikt. Verder kan elke jongere betrokken worden en blijven door middel van een goede verspreiding van de notulen van de raad over alle units. Ook raadt Dries aan om de groepsgesprekken voor elke unit op hetzelfde moment te houden, afgestemd op het moment waarop de raad vergadert, zodat overleg, raadpleging en de inbreng van agendapunten goed kan gebeuren. Dries: "Als het jongeren goed duidelijk is wat de bewonersraad is, weten ze ook beter wie ze er in moeten kiezen. Het moet bijvoorbeeld een groepsgenoot zijn, waarvan je weet dat hij niet binnen een paar dagen weggaat, maar bij wijze van spreken nog een half jaar voor zijn unit beschikbaar is. Het weggaan van jongeren en het overgaan naar een andere fase is één van de redenen voor het uiteenvallen van een bewonersraad. Ook moet je iemand kiezen, die de verplichting aankan. Het mag bijvoorbeeld nooit afhangen van je persoonlijke omstandigheden of je je afspraken voor vergaderingen nakomt. Als iemand zelf weet, dat die verplichting hem te zwaar is, dan moet hij dat gelijk bij de verkiezing tegen de anderen zeggen, in plaats van dat ze het na enkele weken merken, doordat hij of zij verstek laat gaan. Zo'n duidelijkheid bespaart een hele hoop ellende. En als het achteraf niet blijkt te lukken, dan moet en kan iemand ook alsnog zijn plaats overgeven aan een ander. Anders kan de raad niet van je op aan en draait het teveel om een vaste kern trouwe leden."

Wat Dries soms zorgen baart is de invloed die groepsleiders kun-

nen hebben op wat er in het groepsgesprek over de bewonersraad wordt besproken: "Of het nu goed bedoeld is of niet: de bewonersraad moet er voor de jongeren zijn."

ZELFDISCIPLINE

Volgens Dries kunnen jongeren heel goed functioneren in een bewonersraad, maar blijkt steeds opnieuw, dat ze het voorzitterschap **niet** aankunnen. "Het leuke van het lid-zijn is dat het je toch enige vrijheid geeft buiten de groep en dat het heel gezellig kan zijn." Waarbij Dries gelijk aantekent dat het niet moet ontvallen in een theebransje. Hij vindt dat de werksfeer het beste is als er zowel meisjes als jongens in de raad zitten en liefst niet te scheef verdeeld.

Verder vereist het lidmaatschap de nodige zelfdiscipline: "Naar elkaar luisteren en niet samen zitten te kletsen terwijl een ander iets aan het vertellen is. De boel niet opfokken en vooral ook je persoonlijke ruzietjes of sub-groepjes geen rol laten spelen. Bijvoorbeeld nee zeggen tegen een voorstel omdat een ander, die je niet ziet zitten het voorstelt. En ruzies, die vecht je maar buiten uit en niet in de raad!"

In dit soort zaken is Dries rechtlijnig en principieel: "Natuurlijk is het moeilijk onder sommige omstandigheden, maar het zal moeten. Het is een verplichting die je draagt als je door de groep wordt aangewezen."

BEGELEIDER

Frans Naber is onderwijzer op de aan de inrichting verbonden school en begeleider van de bewonersraad. Hij vindt het fantastisch om te horen hoe de bewonersraad voor een ex-lid heeft gewerkt en nu werkt. "Het geeft de burger moed om door te gaan voor de jongeren. Een proces dat genoemd wordt door Dries is die van het voorzitterschap. Dries concludeert terecht dat jongeren dat niet aankunnen. Dit komt op het moment dat wij het voorzitterschap willen terughalen om zo meer uit een bewonersraad te kunnen halen. Wat verder belangrijk is, is dat een bewonersraad gedragen moet worden door alle medewerkers op het terrein. Jongeren willen mijns inziens serieus genomen worden." *(Lida van de Voorde is algemeen directeur van de OGH te Zetten)*

Actie is leuk, maar je moet niet overdrijven

Klariet Bolle

In Haarlem bestaat sinds twee jaar de groep Kinderen voor Vrede. Opggericht door kinderen die iets tegen racisme wilden doen. Nadat de activiteiten van de groep door de Janusz Korczak Stichting werden gewaardeerd met een prijs, raakten de kinderen geïnspireerd door de ideeën van deze Poolse kinderrechtenactivist. Ze bedachten eigentijdse varianten, zoals een kindercafé. Inmiddels zijn daar een jongerencafé en een kinderrestaurant bijgekomen. En er liggen plannen voor een zakgeldbanenbureau, een jongerenkrant en een kinderkoeriersdienst. Klariet Bolle schetst de ontwikkelingen die deze groep heeft doorgevoerd en beschrijft hoe ze als begeleidster veel heeft geleerd van de kinderen. Ze weet nu dat discussie taboe is en dat actie leuk is maar dat je niet moet overdrijven.

In de Haarlemse wijk Schalkwijk hebben een paar kinderen twee jaar geleden de groep Kinderen voor Vrede opgericht. De kinderen wilden op hun manier iets tegen racisme doen. Racisme was voor hen een concreet voor-

beeld van 'oorlog'. Het was voor de initiatiefnemers onverteerbaar dat zij geen vrienden zouden mogen zijn, omdat de een Hollands was en de ander Turks. De kinderen maakten een nieuwsbrief. Een prijsvraag leverde

een logo op. De actiezanger Jos Linnebank componeerde een lied voor hen, gebaseerd op hun verhalen. En natuurlijk werd er enthousiast meegedaan aan de landelijke manifestatie van Nederland Bekent Kleur. Het hoogtepunt van deze actieperiode was de aanbieding van het Europees Paspoort tegen Racisme door twee leden van Kinderen voor Vrede aan mevrouw Mitterrand.

Na deze woelige tijd werd het karakter van de groep wat speelser. De kinderen probeerden allerlei creatieve vormen uit. Ze maakten buttons en kaarten en aan het eind van het schooljaar organiseerden ze een feest met zang, toneel en lekkere hapjes.

PRINS

Als klap op de vuurpijl kreeg Kinderen voor Vrede te horen dat zij de wisselprijs van de Janusz Korczak Stichting zou krijgen. Janusz Korczak was onbekend bij de groep. Maar zijn ideeën bleken wonderwel te passen bij zowel het doel als het karakter van de groep: een groep zonder racisme en pesterijen, met een hoop plezier en creativiteit en een grote behoefte aan eigen initiatieven. Kinderen speelden de hoofdrol, al was er wel begeleiding aanwezig. Wederzijds respect tussen kinderen en volwassenen, allemaal zaken die Korczak aan zouden spreken.

KINDEREN ZIJN KLEURRIJK

HET ZIJN DE OUDERS DIE EEN LIKKIE VERF KUNNEN GEBRUIKEN

Loesje

POSTBUS 1045 6801 BA ARNHEM

Het grappige was dat de prijs zelf een stroomversnelling teweegbracht. De kinderinitiatieven in het weeshuis van Korczak inspireerden de groep tot soortgelijke, maar ook eigen varianten. Zo ontstond allereerst het kindercafé. Dit werd de plek waar de kinderen zich veilig voelden. Daarnaast werd het de broedplaats voor nieuwe plannen en initiatieven. Naast de nieuwsbrief werd er bij vlagen een cafékrant gemaakt. De eerste plannen voor een kinderrestaurant werden gelanceerd, maar voorlopig bleef het bij het 'kinderen-voor-vrede-koekje'. Dit koekje, (een blank en een bruin koekemantje of vrouwtje aan elkaar) bleek een goede bron van inkomsten ter financiering van nieuwe activiteiten.

GELD

Geld was als onderwerp nadrukkelijk aanwezig in het café. Het werd gebruikt om consumptiekaarten te kopen, maar ook om 'salaris' in uit te drukken. Dit salaris werd niet uitbetaald maar bijgeschreven op de 'spaarbank'. De cafébezoekers konden met een actieve inbreng in het café (achter de bar staan, tosti's maken, de spaarbank bijhouden etcetera) sparen voor bijvoorbeeld consumptiekaarten of het lidmaatschap van Kinderen voor Vrede. Geld had natuurlijk een magische uitwerking. Geld innen en uitbetalen betekende macht, geld tellen helemaal. Rekenen werd plotseling een heel leuk vak.

ZELF DOEN

De kinderen vonden het eindeloos om alles zelf te doen. Het was hun café, hun club. Dat leverde natuurlijk wel eens strubbelingen op en soms zelfs ernstige rivaliteiten. Hoezo Kinderen voor Vrede... De problemen moesten ze zelf oplossen en dat viel niet mee. Natuurlijk werden ze erbij geholpen, maar niet altijd naar tevredenheid. De kinderen waren eigenlijk niet zo gewend dat ze zelf verantwoordelijk gesteld werden voor het welslagen van een initiatief. Als een initiatief mislukt, knappen de volwassenen het meestal op. Dit was wel even anders.

Net als in een café voor volwassenen ontstonden er in het kindercafé behalve strubbelingen ook goede vriendschappen. Kinderen die op school niet of nauwelijks met elkaar omgingen, deden dat in het café wel. Dit gold met name voor jongens en meisjes onderling. Helaas had dit geen effect op de sfeer op

school. De pesterijen gingen daar gewoon door. De zaak aan kaarten op school bleek te riskant. Anderen konden hen uitlachen. Binnen de (beschermd) wereld van het kindercafé durfden de kinderen zich veel meer uit te spreken en lieten ze ook openlijk hun waardering blijken voor kinderen, die ze op school niet zagen staan.

OUDERS

De kinderen die meededen, mochten dat van hun ouders. Daar lag het zwakke punt. Als ouders niet zo voor jeugdparticipatie waren of het onderwerp racisme liever meden, kregen de kinderen geen toestemming. De keuze van de kinderen in deze leeftijdsgroep was dus sterk afhankelijk van de mening van de ouders.

Kinderen die veel op straat rondgingen, hadden wat meer vrijheid. Als ze maar op tijd thuis waren, maakte het de ouders verder niet zo veel uit. Belangstelling van de ouders voor Kinderen voor Vrede was er minimaal. Men vertrouwde zijn kinderen kennelijk aan de begeleidster toe. De rest was minder belangrijk.

HUISELIJK

Een schooljaar lang werd er geëxperimenteerd met de cafévorm. Naast het kindercafé (bedoeld voor kinderen van 8 tot 12 jaar) ontstond het jongerencafé (12 tot 18 jaar) en zelfs het juniorcafé (6 tot 8 jaar).

Dit laatste bleek iets te hoog gegrepen. Veel meer dan een gezellige speelplek werd het niet. Een paar kinderen voegden zich later bij het kindercafé. Het jongerencafé onderscheidde zich door een grotere zelfstandigheid. Er werd iets vaker over racisme gepraat. De jongeren vonden het normaal tegen racisme te zijn, maar twijfels over de problematiek waren er volop.

Aan het eind van het schooljaar werd de balans opgemaakt: gaan we door en zo ja, hoe en waar of is het nu mooi geweest. De groepen kozen massaal voor doorgaan, zij het om verschillende redenen. Het 'café' was een huiselijke plek in de buurt geworden, waar de kinderen altijd terecht konden. Die plek wilden ze niet kwijt.

Er waren echter ook nadelen. Door het intensieve karakter was de belasting op zowel de actieve groep als de begeleidster groot.

Het café was gevestigd in een woonhuis. Naast de voordelen van een huiselijke sfeer zagen de kinderen en jongeren ook de nadelen hiervan. Het bereik is kleiner dan een vestiging in bijvoorbeeld een wijkcentrum.

Het toeval wilde dat rond deze tijd het welzijnswerk belangstelling kreeg voor het initiatief. Zowel het jongerencafé, het kindercafé als het kinderrestaurant konden ondergebracht worden in een jongerencentrum. Een nieuwe fase was aangebroken.

Na het eerste experimentele jaar was het wel even spannend. Zou het lukken om het café in de nieuwe locatie voort te zetten? De kinderen vonden het toch wel heel eng om door te gaan op een onbekende plek. Het jongerencentrum bleek aanmerkelijk minder vertrouwd te zijn dan de initiatiefgroep in eerste instantie dacht. Er kwamen echter ook nieuwe kinderen. De groep van oude en nieuwe leden functioneerde verrassend goed. Het café werd een wijkactiviteit. De fase van het bekende clubje van school of uit de buurt was definitief voorbij. In het centrum kwam de groep van Kinderen voor Vrede een andere participerende groep jongeren tegen. De leeftijd lag daar iets hoger en de organisatie was wat steviger. Contacten tussen beide groepen verliepen vlot. Wederzijdse inspiratie en onderlinge afstemming van activiteiten was het gevolg.

PROJECTEN

Kinderen voor vrede kent inmiddels een aantal projecten. Dit zijn:

Het kinder- en jongerencafé

Het café is momenteel nog steeds de basisplek voor de kinderen en jongeren uit de buurt. In de eerste plaats is dit een ontmoetingsplek. De activiteiten zijn vrij. Aan de sfeer worden wel eisen gesteld: iedereen is welkom maar moet zich ook welkom voelen. Verder worden de deelnemers nadrukkelijk betrokken bij de organisatie. Het is hun café. Zij moeten ervoor zorgen dat het leuk blijft. De participatie wordt geregeld door een combinatie van vaste en losse medewerkers. Een relatief vaste groep regelt de lopende zaken en incidentele bezoekers krijgen desgewenst een ad-hoc rol. Voorkomen moet worden, dat het café het 'eigendom' wordt van een kleine groep.

Tussen het kinder- en jongerencafé zit in de eerste plaats een verschil in leeftijd. Daardoor is er ook een ander programma. Beide

groepen zijn erg op disco gesteld, maar de jongere kinderen vinden een spel of creatief bezig zijn ook leuk. Discussiëren is taboe, ondanks de roep van bovenaf om educatieve activiteiten. Disco staat bij de professionals niet hoog aangeschreven, maar de jongeren beoordelen het als de enige manier om andere jongeren binnen te halen. Muziek is een goede 'warming up'. Als kinderen zich veilig voelen gaat het praten vanzelf.

Eén van de effecten van de café's is de grotere mondigheid. De kinderen en vooral de jongeren merken, dat men (de volwassenen, de beleidmakers, de overheid) geïnteresseerd is naar hun mening. Daar wordt niet altijd onverdeeld gunstig op gereageerd. Er is sprake van voorzichtigheid en zelfs enige achterdocht. Toch heeft dit tot gevolg dat de kinderen en jongeren plannen maken om in hun eigen directe leefomgeving wat te veranderen. Concreet heeft dit een initiatief opgeleverd om een voetbalveldje te creëren. Meer abstract worden er plannen gemaakt voor een jeugdgemeenteraad, om te beginnen in de eigen wijk. De pogingen om een voetbalveld te krijgen hebben de jongeren in aanraking gebracht met een nogal frustrerende standaardprocedure. Met hun plannen voor een jeugdgemeenteraad hebben ze meer succes. Kennelijk past dat beter in de beschikbare ruimte voor jongeren. Toch is ook daarvan de kern dat het om concrete resultaten moet gaan, binnen de leefwereld van de jeugd.

De jeugdgemeenteraad

De jeugdgemeenteraad is niet zomaar een wild idee. Een paar leden van Kinderen en Jongeren voor Vrede hebben om te beginnen deelgenomen aan een studiedag over jeugdparticipatie. Daar kwamen ze in aanraking met verschillende varianten van jeugdgemeenteraden.

Daarna hebben ze hun ideeën over een jeugdgemeenteraad op papier gezet. Kernpunten daarin zijn: de verschillende werkgebieden komen uit de eigen leefwereld van de kinderen en jongeren en behalve wethouders in de raad willen ze ook graag wethouders op straat hebben. Op die manier kunnen ze een groep vormen, die niet alleen uit praters, maar ook uit doeners bestaat. Leerlingen van het VBO moeten zich net zo aangesproken voelen als de leerlingen van het VWO. En natuurlijk moet de verschillende culturen, leeftijden en jongens en meisjes, evenredig vertegenwoordigd zijn. Potentiële leden moeten behalve op scholen ook in jongerencentra gezocht worden. Contactpersonen moeten zorgen voor het contact tussen de 'straat' en de 'raad'. Het moet in ieder geval een praktisch model worden.

Jongeren demonstreren tegen racisme

foto: Marcel Minnée

De initiatiefnemers kwamen in contact met een aantal geïnteresseerde volwassenen. Deze waren afkomstig uit diverse geledingen: de politiek, het middelbaar en basisonderwijs, het bibliotheekwezen en het ambtelijk apparaat dat gaat over speelvoorzieningen. Na een grondige discussie over hun plannen hebben de initiatiefnemers het voordeel van de twijfel gekregen. De suggesties van de volwassenen werden in de plannen verwerkt. Zo ontstond er een comité van aanbeveling, aangevoerd door de burgemeester van Haarlem.

Er werd een enquête gemaakt voor de leerlingen van de groepen zeven en acht van de basisscholen in twee Haarlemse wijken en de leerlingen van alle middelbare scholen in Haarlem, behalve de eindexamenleerlingen. Deze enquête is inmiddels naar de scholen verstuurd, met een verzoek van de burgemeester aan de directies om deze onder de leerlingen te verspreiden. Het ligt in de bedoeling om in november 1995 de eerste raad te installeren en in het voorjaar van 1996 een programma op papier te hebben. Intussen willen de aspirant raadsleden vooral kleine concrete zaken, aangedragen door de 'straatploegen', aanhangig maken en het liefst ook oplossen.

Als er gemeenteraadsverkiezingen gehouden worden wil de jeugdgemeenteraad in spe natuurlijk mee doen. Eigenlijk wordt dan pas de eerste echte raad gekozen.

Het kinderrestaurant

Dit is het eerste bedrijf dat wordt gerund door kinderen. Het principe is eenvoudig:

1. Kinderen maken een produkt.
2. Dat produkt moet verkocht worden.
3. De opbrengst dient om het initiatief te financieren.

Het produkt is een maaltijd. Veel kinderen vinden het leuk om te koken of te bedienen. Er wordt steeds een basis gemaakt met een aantal speciale gerechtes er om heen. De aanwezigheid van verschillende culturen in Schalkwijk maakt het mogelijk om elke maand een andere cultuur centraal te stellen. Gastkoks uit die culturen worden daarbij ingeschakeld. Zo wordt er ook bekendheid gegeven aan de cultuur van een bepaald land. Toevoegingen als muziek maken het extra aantrekkelijk. In Haarlem is gekozen voor één maal oefenen en de week erop restaurant houden.

Er is gekozen voor het koken voor gasten omdat dit aanmerkelijk meer motiveert dan een moeizaam in elkaar geflanste maaltijd ook nog zelf op te moeten eten. Het kinderrestaurant in Amsterdam heeft dit duidelijk aangetoond. In Haarlem is het runnen van een bedrijf echter net zo belangrijk als het koken zelf.

Het moet hun eigen restaurant worden waar ze moeite voor willen doen. De deelnemers wordt geleerd dat ze succes zelf in de hand kunnen hebben. Weliswaar is de steun van volwassenen onmisbaar, maar zonder een actieve inbreng van de deelnemers zijn volwassenen slechts roependen in de woestijn.

De deelnemers worden vertrouwd gemaakt met de kringloop van productie-verkoop-financiering-productie enzovoort. Een startkapitaal is nodig om dit in gang te zetten. In Haarlem hebben de kinderen eerst de kinderen-voor-vrede-koekjes gebakken en verkocht om dat startkapitaal te verkrijgen. De Stichting Welzijn levert ruimte, energie en enige ondersteuning. De rest komt van vrijwilligers en Kinderen voor Vrede.

De verkoop hangt van veel factoren af. Aan kinderen is een zekere elementaire kennis heel goed te leren. Eigenlijk weten ze al een heleboel. Uit wat kinderen presteren in hun eigen handel (knikkers, flippo's, plaatjes) en de gehaaidheid waarmee ze vrijmarkten hanteren blijkt een aangeboren begrip van het economisch handelen. Niet ieder kind is een geboren handelaar, maar in het kinderrestaurant zijn gelukkig ook andere vaardigheden gewenst. Zo wordt de groep in koks en verkopers verdeeld. De

laatsten kunnen buiten goed reclame maken en als kelner met zwier de gerechten aanprijzen. Het spannendste moment is aan gebroken als het geld geteld wordt. Dat hebben ze samen verdiend. Daarmee kunnen ze de volgende keer weer verder gaan. Geld was een van de eerste dingen die de kinderen noemden toen ze een lijstje van alle benodigdheden moesten maken. Geld voor het kopen van het voedsel te kopen, het maken van reclame en het betalen van personeel. De deelnemers hoeven geen cursusgeld te betalen. Hun ouders draaien echter in de praktijk wel op voor een deel van de kosten. Welke ouder wil niet tenminste één keer proeven wat zijn of haar kind gekookt heeft? De volgende keren kunnen andere volwassenen ervaren wat kinderen kunnen. De gasten moeten natuurlijk wel betalen.

Kinderen onder de 15 jaar mogen nog niet werken. Een kinderrestaurant is natuurlijk gewoon leuk: spelen en leren. Toch is de kinderen gevraagd of vonden dat ze salaris moesten verdienen. Ze hebben enerzijds de neiging die noodzaak weg te wuiven, maar blijken anderzijds toch veel met geld te kunnen doen. Bovendien hoort salaris bij een bedrijf. In plaats van geld blijkt betaling in natura een goed alternatief te zijn: de consumptiekaart in het kindercafé, korting op de andere cursussen in het buurthuis etcetera.

Ten slotte valt over het kinderrestaurant te zeggen dat er sprake is van een 'doe maar gewoon'-aanpak. Projecten met veel tam tam trekken natuurlijk meer aandacht, maar hoeven op den duur helemaal niet zo succesvol te zijn. Het gekke is, dat kinderen al die aandacht wel even leuk vinden, maar er op den duur niet meer zo erg op kicken. Er is gekozen voor een rustige start en een weinig spectaculaire uitvoering. Het gaat om het principe en dat kan heel simpel vormgegeven worden.

Het zakgeldbanenbureau

Naast het kinderrestaurant en de café's zijn er nog andere projecten, zoals het zakgeldbanenbureau. Dit is een verdere uitwerking van het salarisprincipe in het kinderrestaurant. Het idee is ontstaan uit de bereidheid van kinderen om te werken, gekoppeld aan de behoefte aan wat liquide middelen. Veel kinderen krijgen zakgeld, hoewel dit volgens een onderzoek van het NIBUD veel minder het geval is dan vroeger. Vaak krijgen kinderen gewoon wat ze willen hebben. "Net zo lang zeuren tot je het krijgt", raden ze elkaar aan. Toch waarderen ze vrij te besteden geld meer. De een zal het direct opspnoepen, de ander spaart liever.

In principe verdient het kind met een zakgeldbaantje eencheiden bedrag. De baantjes zijn eigenlijk gewone klusjes waar volwassenen geen tijd voor hebben, zoals autowassen, tuinonderhoud, papierprikken of sneeuwruimen.

Met zakgeldbanen doen kinderen werkervaring op. Ze leren vaardigheden, ze leren waar ze goed in zijn en wat ze leuk vinden. Maar bovendien leren ze dat er tegenover een inspanning een beloning staat.

Het zakgeldbanenbureau heeft zowel zakgeldbanen als vrijwilligersklusjes. Volwassenen en kinderen kunnen baantjes suggereren en daarbij aangeven of ze dit zien als vrijwilligerswerk of een zakgeldbaan. Kinderen moeten bovendien het begrip 'natura' concreet invullen. Als mogelijkheden worden genoemd: (deel van een) consumptiekaart, korting op cursussen, toegangkaart voor het zwembad of museum.

Voldoening, leuk werk, iets leren, werken met gezellige mensen vormen het 'salaris' als het gaat om een vrijwilligersklus. Het zakgeldbanenbureau is nog in ontwikkeling.

De jongerenkrant

Naast de nieuwsbrief van Kinderen voor Vrede, die vooral een functie hoopt te krijgen in het netwerk van kinderinitiatieven door het hele land, bestaan er plannen voor een wijkgerichte jongerenkrant. Er kan bijvoorbeeld samengewerkt worden met de wijkkrant.

De kinderkoeriersdienst

"Wanneer beginnen we nou eens met een eigen koeriersdienst?", werd er onlangs gevraagd. Krantenwijken en reclamefolders rondbrengen is eigenlijk al heel lang het werk van kinderen. Ook de wijkkrant werkt met jongeren. Een eigen koeriersdienst, waarin kinderen hun eigen berichten kunnen meesturen tegen een zacht tarief is maar een klein stapje verder.

Uit deze plannen in ontwikkeling blijkt dat de kinderen volop mogelijkheden zien. Het opzetten van een nieuw initiatief wordt steeds gemakkelijker naarmate er al een netwerk ligt. Er worden ideeën genoeg geopperd. Het vinden van actieve kinderen, het

ontwikkelen van een goed systeem duurt iets langer. Maar daarmee begint immers het project.

GROEIMODEL

Kinderen voor Vrede is niet opgezet. Het is gegroeid. De kinderen hebben er van het begin af aan een duidelijk stempel op gedrukt. Natuurlijk hebben ze niet alles alleen gedaan. Kinderen moeten tijd hebben om te spelen, huiswerk te maken of gewoon te lummelen. Binnen die ruimte hebben ze echter de inbreng gehad, waardoor Kinderen voor Vrede is geworden, wat het nu is. Het is het resultaat van een samenwerkingsverband tussen kinderen en volwassenen, op basis van wederzijds respect.

Er zijn drie elementen, die in alle Kinderen voor Vrede-projecten te vinden zijn:

- iedereen is welkom maar moet zich ook welkom voelen;
- kinderen hebben een essentiële rol in besluitvorming en uitvoering;
- het project moet, na een aanlooptijd, zichzelf kunnen bedruipen.

"Kinderen voor Vrede, Comité tegen racisme en discriminatie" klinkt heel anders dan "het Kindercafé" of "het Kinderrestaurant". Toch wordt de lading nog steeds door de allereerste doel-

stelling gedekt. Voor de kinderen is het genoeg geweest om een keer te zeggen: "We zijn tegen racisme". Daarna moet je er niet over blijven zeuren, zo vinden ze.

In plaats van de verschillen tussen de culturen te benadrukken door aparte activiteiten voor elke doelgroep te organiseren, zetten ze gezamenlijk iets op. De overeenkomsten tussen de kinderen hebben de weg vrijgemaakt voor het openstaan voor verschillen. Verschillen kunnen een verrijking zijn, als ze niet als een bedreiging worden ervaren.

Kinderen spelen graag de rol van volwassenen. Ze willen serieus genomen worden. De kinderen die in het restaurant 'werken' vinden koken niet alleen leuk, omdat het leuk werk is, ze voelen zich ook ineens een stuk groter en gedragen zich ernaar. Als kin-

KINDEREN VOOR VREDE IS NIET OPGEZET, HET IS GEGROEID

deren een opdracht, een brok zelfstandigheid en verantwoordelijkheid krijgen, kunnen ze enorm veranderen, zo heb ik als begeleider ervaren.

Het principe van naspelen van de rol van volwassenen komt terug in vele jeugdparticipatieprojecten. Soms krijgt het spelelement de overhand. Dan worden kinderen eigenlijk niet meer serieus genomen. Daarom is er bij Kinderen voor Vrede gekozen voor een model, dat zo waarheidsgetrouw mogelijk is. Ook al blijft de eindverantwoordelijkheid uiteindelijk altijd bij een volwassen persoon.

Als volwassene en professional heb ik zo mijn ideeën hoe ik met kinderen om moet gaan en hoe ik ze kan bereiken. Soms werkt dat prima, maar soms ook niet. Kinderen kunnen heel goed alternatieven aangeven, heb ik gemerkt. Teveel tekst is taboe. Discussie, vergeet het maar. Actie is leuk, maar je moet het niet overdrijven. Jongeren, die komen alleen als er disco is. Wie ben ik om dan te beweren dat ik het beter weet?

Natuurlijk, het blijven kinderen en af en toe een geintje heb ik moeten incalculeren. Ook daar kun je afspraken over maken, zo heb ik geleerd. Sommige momenten zijn wel erg ongelukkig, soms is het eigenlijk wel goed, dat de spanning gebroken wordt. Het vermogen tot improvisatie en relativering van kinderen is een hele verademing vergeleken bij de ijzeren draaiboeken van de volwassenen.

Elk project staat en valt met de mogelijkheid om het te financieren. Als dat eenmaal gelukt is, kunnen de kinderen komen. De luilekkerlandgeneratie worden de kinderen van nu wel eens genoemd. Maar zo lekker is het allemaal niet. Het is natuurlijk voor de kinderen veel spannender om er zelf voor te moeten zorgen, dat ze iets leuks kunnen doen. Natuurlijk hebben ze wel een beetje hulp en wat middelen nodig, maar teveel werkt averechts, kan ik inmiddels wel constateren.

Om te voorkomen dat een project door stopzetting van overheidssubsidie moet worden opgeheven, is het zaak het project zoveel mogelijk in eigen hand te houden. Dat klinkt simpeler dan het is. Toch is het interessant eens na te gaan wat de deelnemers op eigen kracht kunnen opbrengen. Het principe van kinderactiviteiten in de vorm van een eigen bedrijf is een goede poging gebleken om het geheel betaalbaar te houden. Dit mag nooit ten koste gaan van kinderen, die niet zoveel financiële mogelijkheden hebben. De projecten van Kinderen voor Vrede zijn immers bedoeld voor alle kinderen. Het principe van een kinderbedrijf is: iets doen of maken wat het geld oplevert dat nodig is om het te kunnen blijven doen.

Dit verhaal over Kinderen voor Vrede is in de eerste plaats een verhaal van een spontaan initiatief, dat zich juist door de inbreng van de kinderen steeds verder ontwikkeld heeft. Wij streven er niet naar om het beste jeugdparticipatieproject van Nederland te ontwikkelen. Elk project heeft zijn waarde. Niemand weet precies hoe het moet. De projecten kunnen veel van elkaars ervaringen leren. In die zin kan dit praktijkverhaal een functie hebben in de discussie over jeugdparticipatie. Essentieel is dat er volop geëxperimenteerd wordt, niet alleen door de volwassenen, maar **vooral** door de kinderen en jongeren zelf.

(Klariet Bolle is begeleider van Kinderen voor Vrede)

Kinderen waren voor één dag gedeputeerde

Ihsan Temur

In het kader van het internationale kinderfeest heeft een delegatie, bestaande uit Nederlandse, Turkse, Marokkaanse en Surinaamse kinderen, deelgenomen aan een vergadering van Gedeputeerde Staten. Voor een dag namen de kinderen de plaats in van de Zuidhollandse gedeputeerde jeugdbeleid en presenteerden hun ideeën en wensen over enkele, voor hun belangrijke onderwerpen. Een zeer opmerkelijk initiatief voor het bevorderen van participatie van kinderen bij provinciaal jeugdbeleid.

Het internationaal kinderfeest op 23 april is van oorsprong een Turkse feestdag voor kinderen. Maar het heeft zich vooral in de laatste tien jaar steeds meer ontwikkeld tot een internationale feestdag. Ook in Nederland besteden basisscholen, club- en buurthuizen en speeltuinen in toenemende mate aandacht aan het vieren van dit feest.

Op of rondom 23 april worden verschillende interculturele activiteiten georganiseerd die in het teken staan van deze feestdag. Op de internationale kinderfeestdag staat de participatie van kinderen centraal, vanuit de opvatting dat de kinderen van vandaag de leiders en bestuurders van morgen zijn. Voor één dag, zo

is de traditie, zijn de kinderen de baas. Ze worden symbolisch gekozen voor verschillende hoge bestuurlijke functies. In deze functies dragen kinderen betekenisvolle boodschappen over aan volwassenen.

ÉÉN DAG GEDEPUTEERDE

Het jeugdwerkadviesburo Janzeuven, dat een steunfunctie vervult voor de provincie Zuid-Holland, heeft naast het ontwikkelen van een feestpakket en adviseren van instellingen over deze feestdag, ook het initiatief genomen om in het kader van deze

Een voor kinderen relevant onderwerp was onder andere betere en veilige speelruimte

foto: André Rui grok

dag meer vorm en inhoud te geven aan de participatie van kinderen bij provinciaal jeugdbeleid.

De Zuidhollandse gedeputeerde Brouwer, die jeugdbeleid in zijn portefeuille heeft, stelde zijn plaats in de wekelijkse vergadering van Gedeputeerde Staten beschikbaar aan een delegatie van vijf kinderen. De provincie gaf de kinderen ambtelijke ondersteuning om goed beslagen ten ijs te komen. Net als echte bestuurders zijn zij per dienstauto van school opgehaald en naar het provinciehuis gebracht. Na een rondleiding was het voor de kinderen tijd om in de vergadering van Gedeputeerde Staten hun ideeën en wensen te presenteren. Die hadden betrekking op voor kinderen relevante onderwerpen: betere en veilige speelruimte in de buurt, het experiment met de verlengde schooldag moet worden uitgebreid, jeugdhulpverlening moet meer bekendheid krijgen onder kinderen, de kindertelefoon moet gratis blijven, meer jeugdprogramma's op Zuid-Holland TV, meer projecten op scholen om discriminatie tegen te gaan en ten slot-

te meer verkeersveiligheid rond scholen en schoolroutes. Rond deze wensen van kinderen namen Gedeputeerde Staten officiële besluiten en zegden toe te onderzoeken in hoeverre deze ideeën van de kinderen uitgevoerd kunnen worden.

Het bezoek van de kinderen is afgesloten met een perslunch waarbij de voorzitter van de delegatie, gedeputeerde Brouwer maar ook de (toenmalige) voorzitter van GS, de heer Pattijn, de pers te woord stonden. Na de persconferentie zijn de kinderen weer met de dienstauto teruggebracht naar hun school in Delft.

In hoeverre deze kinderen iets zullen bereiken met hun aangedragen wensen moet nog blijken. Maar wat wel is gebleken, is dat de kinderen op

deze manier betrokken kunnen worden bij beleid en aan beleidsmakers duidelijk kunnen maken wat hen bezighoudt en wat hun ervaringen, ideeën en wensen zijn over de zaken die een belangrijke invloed hebben voor hun directe leefomgeving.

(Ihsan Temur is projectleider internationaal kinderfeest bij jeugdwerkadviesburo Janzeuwen)

Ervaren, leren en doorgeven

Marian ter Haar

Af en toe traptten ze samen een balletje maar eigenlijk wilden de Marokkaanse jongens die elkaar kenden via het drugspreventieproject, wel wat meer ondernemen. Nadat de woonwagenjongeren uit Breda een weekend met z'n allen op survivaltocht waren geweest, was hun grootste wens een eigen klimwand te bouwen. Met geld van het Nationaal Activiteiten Fonds en de professionele steun van de stichting Bres hebben deze jongeren hun dromen werkelijkheid doen worden.

Een methodiek ontwikkelen met en voor jongeren die niets aan sport of bewegen doen. Dat was de opdracht die Fred Klootwijk in 1992 kreeg. Gestimuleerd door geld van het Nationaal Activiteiten Fonds (NAF) en als sport en spel docent gestationeerd bij Bres (Bewegen recreatie en spel) is hij destijds van start gegaan. Zo werkte Klootwijk in Breda met woonwagenjongeren, in Helmond met Marokkaanse jongens en in Noordwijk met jongens uit een middenstandswijk. In Hilversum en Eindhoven kwamen de plannen niet tot uitvoering omdat hij strandde op de bureaucratie van ambtelijke en welzijnsinstanties. Ik zocht hem op en vroeg hem naar zijn ervaringen.

Wat is er nu zo belangrijk aan sport en bewegen?

“Op zich maakt het mij niet uit wat jongeren doen of ze nu voetballen, housen of een spel doen. Als ze een van die dingen

doen, hebben ze in elk geval een uitlaatklep voor hun teveel aan energie. En dergelijke activiteiten geven jongeren de mogelijkheid anderen te ontmoeten en sociale contacten op te doen. Dat is voor de leeftijdsgroep waar ik het over heb, de jongeren van 12 tot 25 jaar, toch wel de hoofdzaak in hun leven. Daarnaast hebben sport en beweging nog veel extra's te bieden waar jongeren van kunnen profiteren. Je kunt via de sport prima communiceren. Ook al ben je niet geweldig sportief, je kunt je grenzen leren kennen en verleggen, je leert samen te werken en verantwoording te dragen, om maar wat te noemen. Activiteiten met een uitdagend karakter geven een gevoel van zelfrespect en zelfvertrouwen. Bovendien dwingen goede prestaties respect af bij anderen, iets wat bepaalde groepen jongeren weinig tegenkomen. Dat is misschien wel de reden waarom sportactiviteiten zo aanslaan bij randgroepjongeren.”

Waarom is dit NAF-project bij Bres ondergebracht?

“De voorwaarde die het NAF (onderdeel van het Nationaal Jeugd Fonds, beter bekend als Jantje Beton - MtH) stelt aan zijn projecten is dat er een werkwijze wordt gehanteerd die is gericht op jongeren en die door jongeren wordt uitgevoerd. Het NAF heeft Bres pas benaderd nadat het eerst direct geld aan jongerengroepen had verstrekt die een voor en door jongeren aanpak hadden, dat wil zeggen op papier. In de praktijk bleek de subsidie nogal eens een Paard van Troje te zijn, een dekmantel voor andere zaken. Bovendien bleek de voor en door jongeren aanpak niet altijd goed te lopen. Dat bracht het NAF er toe aan Bres te vragen om op het gebied van spel en sport een methodiek te ontwikkelen die wél aan de voorwaarde van het fonds voldoet.

Jongeren die zelf iets wilden ondernemen, kwamen dus voor deelname in aanmerking. Gedurende twee jaar werden ze door Bres gevolgd waarna ze hun zaakjes tijdens een landelijke manifestatie mochten presenteren. Veel methodiekprojecten beschrijven hun bevindingen, dat vonden wij onvoldoende. Wij hebben gekozen voor een actieve presentatie van de projecten. Dat wil zeggen dat de betrokkenen anderen hebben laten ervaren, heel letterlijk door het te doen, waar zij zich mee bezig hebben gehouden. Via boekjes en schriftelijke instructies lukt de overdracht van de methodiek meestal maar gedeeltelijk. Het succes van de actieve aanpak zit in de beleving. Daarnaast is het natuurlijk zeer bevredigend anderen te laten zien wat je gedaan hebt.

Mijn taak was om de rode lijnen uit de aanpak te halen en die weer voor andere jongerengroepen of andere organisaties beschikbaar te hebben.”

Hoe ben je met de opdracht aan de slag gegaan?

“Ik ben niet met de allerlastigste groepen begonnen. Ik heb eigenlijk heel verschillende groepen gezocht. Het is ook niet overal gelukt, maar dat lag dan meestal niet aan de jongeren maar aan het kader of zelfs aan professionals die in plaats van steunden, frustreerden.

Ik heb bijvoorbeeld gewerkt met een groep Marokkaanse jongeren van een drugspreventieproject in Helmond. Ze wilden wel wat meer dan het balletje trappen dat ze zo af en toe deden. Maar ze wisten verder niet zo goed wat en hoe.

Een andere groep kende ik via survival-activiteiten, een groep woonwagenjongeren uit Breda. Zij waren zo enthousiast geworden over klimmen en abseilen dat ze het wel meer wilden doen,

maar ze wisten niet hoe ze dat moesten realiseren. Net zo goed heb ik ook te maken gehad met jongeren uit een middenklasse buurt in Noordwijk. Die groep leerde ik kennen via een student die bij mij de opleiding tot sportleider volgde. Hij was toen 17 jaar en behoorde tot een groep van acht jongens die via de buurtvereniging activiteiten organiseerde voor zo'n tweehonderd jongeren uit de wijk. Ze organiseerden droppings, sportdagen en meerkampen. De situatie was afhankelijk van de inzet van de acht actievelingen en de leiders onder hen. De kunst is eigenlijk op de een of andere manier de leiders bewust te maken dat ze weer voor opvolgers moeten zorgen zodat deze initiatieven door blijven gaan. Dat is bijvoorbeeld in het Noordwijkse geval een doel geweest van mij. De methodiek van voor en door jongeren is enorm kwetsbaar vanwege het feit dat het draait om de initiatiefrijke jongeren die het *door* realiseren. Een van de speerpunten in mijn werk is steeds geweest de jongeren te overtuigen van het belang van continuïteit door overdracht van ervaring en kennis aan een volgende generatie van initiatoren.

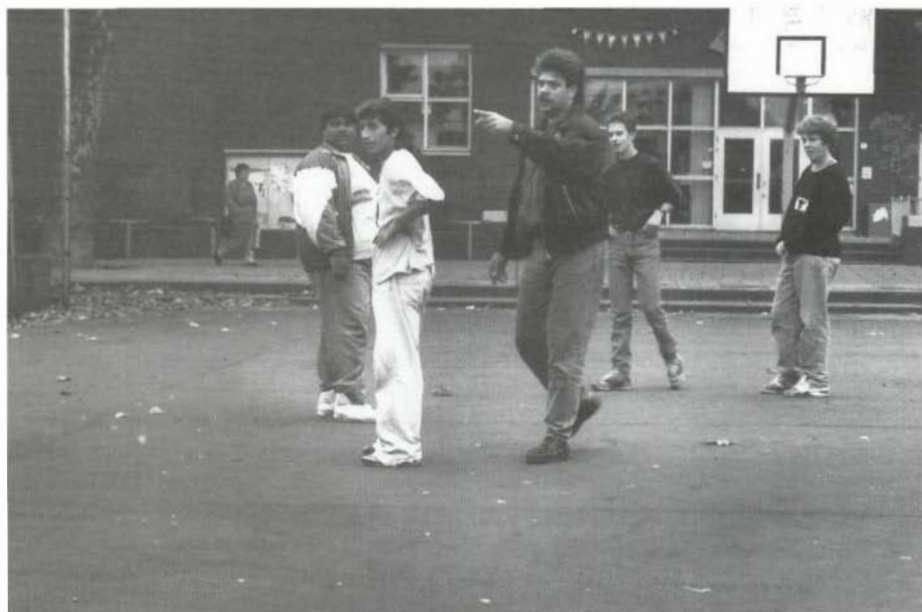
Zo werkt het ook bij jeugdbendes en gangs, er zijn strikte gewoonten en rangordes in dergelijke groepen. Daar is de leider ook verantwoordelijk voor het inwerken van zijn opvolgers. Vaak zijn dat ongeschreven wetten waar je als jongerenwerker gevoelig voor moet worden om er vervolgens in je benadering bij aan te kunnen sluiten. Je moet de informele leiders en hun troonopvolgers herkennen.

Wanneer een groep uit elkaar dreigt te vallen en professionals een initiatief kunstmatig in stand proberen te houden, is het heel moeilijk om het op een gegeven moment weer opnieuw over te laten nemen door de jongeren, zo is mijn ervaring. Het moet echt uit de jongeren zelf komen. Als ik de werkwijze overdroeg aan jongerenwerkers zei ik altijd: ‘Als je niks doet, dan doe je het pas goed’.”

Eigenlijk bemoeide je je toch zelf ook als beroepskracht met deze jongeren. Wat is het verschil?

“Mijn bemoeienis met deze groepen reikte niet verder dan de voorwaardenscheppende sfeer. Het feit dat ze niet veel aan sport en beweging deden was voor een belangrijk deel te wijten aan het feit dat ze niet de wegen kenden die daar naar toe leidden. Of niet wisten hoe ze zelf vorm zouden kunnen geven aan hun vage idee of wens iets te willen doen.

Mijn taak was vooral hen te stimuleren zelf te ondernemen en zelf de wegen te ontdekken. Ik was een soort verbindingsfiguur.

Actieve recreatie heeft in tegenstelling tot georganiseerde sport nauwelijks erkenning

foto: Willem Mes

Ik kende de wegen en de kanalen en wist wat de mogelijkheden waren en hoe ik die kon benutten. Door goed naar de jongeren te luisteren kon ik hun vage behoeften kanaliseren en helpen concretiseren. Tegelijkertijd kon ik door hun groepsstructuur te analyseren en daarbij aan te sluiten hen helpen de continuïteit in de initiatieven te brengen. Ik hielp ze een stukje op weg, daarna zochten ze het zelf uit en had ik weer de handen vrij voor een andere situatie. Eigenlijk deed ik niet veel meer dan 'coaching on the job'. Die Noordwijkse student bijvoorbeeld wist van de mogelijkheden van sportieve recreatie en hoe hij dat kon organiseren, maar hij wilde meer met zijn groep. Zo kenden ook de Bredase jongens de spanning en de lol van survival maar ze hadden geen idee wat ze er verder mee wilden.

Naast stimuleren moet ik zo af en toe ook afremmen, zodat ze de tijd hadden om zich te realiseren wat ze deden. Mijn bedoeling was dat ze zich bewust werden van het feit dat ze konden leren van hun ervaringen.

Als je deze methodische noties vertaald naar de doelen van deze projecten die ook een maatschappelijke betekenis hebben, dan gaat het hier om ervaren dat je zelf bij machte bent om situaties aan te pakken en te beïnvloeden. Deze jongens hebben vaak niet

het idee dat ze wat kunnen bereiken, via dit soort projecten realiseren ze zich dat dit wel tot hun mogelijkheden behoort. Ze ervaren dat het niet alleen bij plannen maken en erover dromen hoeft te blijven. Een van mijn taken is geweest dit proces aan de oppervlakte te laten komen."

Kun je iets meer vertellen over de praktijk. Welke activiteiten organiseerden de jongeren met wie je werkte en wat zijn de ervaringen?

"Neem de groep Marokkaanse jongens van het Helmondse drugspreventieproject die wel wat meer wilden dan af en toe een balletje trappen. We kwamen op het idee een klein kamp te organiseren, heel primitief in de natuur. De meesten waren Helmond nauwelijks uit geweest. Plannen werden gemaakt, tenten geregeld en uitgepro-

beerd, activiteiten geoefend.

Ook hier geldt weer dat je nog zo goed kunt praten over zaken maar dat deze jongens het meeste leren door te doen. Vandaar dat we alles letterlijk uitprobeerden in de voorbereidende fase. Op die manier ervoeren ze wat er allemaal komt kijken bij het organiseren van zo'n activiteit. Bijvoorbeeld een programma maken. Wat ze in het bos moesten gaan doen, daar konden de jongens zich nauwelijks een voorstelling van maken. Toen ik zei dat ze een boskwartet zou kunnen doen, keken ze me aan of ik gek was. Ze zagen zichzelf niet boskwartetten, wat het ook was. Ik heb ze het uitgelegd en we hebben het in Helmond geoefend, dat vonden ze heel vreemd. Later in de bossen is het vol overgave gespeeld. En op de landelijke presentatiedag van de verschillende projecten hebben zij het spel weer met andere jongeren gespeeld. Kijk, dat is ons methodisch principe, ervaren, leren en doorgeven.

Het was een geweldige ervaring voor de jongens. Plannen maken, spullen verzamelen, een programma maken, houtvuren stoken en koken. Het allerbelangrijkste is geweest dat ik als professional hen het gevoel probeerde te geven: bij ons ligt het initiatief. Maar het was ook belangrijk dat ik er zelf bij was en

dat ik suggesties oppakte. Je moet het zo organiseren dat je samen met die jongeren de activiteiten opzet. Je moet vertrouwen opbouwen, dat doe je het beste door samen dingen mee te maken, dezelfde ervaringen op te doen. Dat is de eerste fase, de fase van de activiteiten. Samen dingen beleven, zodat ze ook daadwerkelijk voelen dat het leuk is.

De Helmondse jongens uitten de wens om 's nachts in het bos dingen te gaan doen met elkaar. Eén groep nam het initiatief en zette een touw uit in het bos, vliegertouw, met onderweg allerlei hindernissen en geluiden, onverwachte bergen en stront waarin ze wegzakten. De rest volgde het touw. De bedenkers vonden het natuurlijk prachtig om de anderen bang te maken en daarvoor een beetje macht te hebben.

Tegelijkertijd moest ik er voor zorgen dat ze er van leerden. Ik stelde vragen als: 'Zie je nu wat je doet en wat er gebeurt, jij bent verantwoordelijk, jij hebt de leiding, jij moet zorgen dat er geen echte ongelukken gebeuren.'

Voor degenen die het touw spanden is er de bewondering van een mooie tocht. Ze kregen complimenten van de anderen die dat natuurlijk ook deden omdat ze dachten: de volgende keer organiseer ik en dan moeten zij het ook goed vinden. De waardering is tweehonderd procent hoger als de eigen mensen het doen. Wanneer er een beroepskracht voor staat stellen ze zich veel consumptiever op. Wanneer ze zelf of hun groepsleden een activiteit organiseren, zijn ze coöperatiever.

Kern van de zaak is: geef ze zo snel mogelijk verantwoordelijkheid. Wacht je, dan ben je ze kwijt. Ga je eindeloos plannen op papier zetten of overleggen, dan gaat het mis. Ze willen actie.

In Breda was eigenlijk hetzelfde aan de hand. Ook daar ging het om doeners. Deze groep woonwagenjongeren die zich 'de Rolleman' noemde, ging om het klimmen te oefenen regelmatig naar Antwerpen. Eigenlijk wilde de groep het liefst een eigen klimwand. De jongerenwerker die hen ondersteunde, zou op korte termijn verdwijnen. Waar voorheen jongerenwerk voor woonwagenbewoners mogelijk was, zou voortaan een geïntegreerde werkvorm toegepast worden. Het einde van de ondersteuning gaf de jongeren een gevoel van malaise en dat droeg er toe bij dat de Rolleman-groep zich wilde opheffen. Zo was de toestand toen ik hen einde 1992 betrok bij dit project.

We zijn meteen weer aan de slag gegaan en de Rolleman werd nieuw leven ingeblazen door het organiseren van een meiden-survival. Voor de deelnemers is een touwbrug over de Dommel gespannen en een vlot gebouwd en verder hebben de

meiden van de Rolleman de survival begeleid, het was een succes. Na die ervaring waarbij ze leerden verantwoordelijkheid te dragen, leiding te geven en veiligheid te bieden, wilden ze wel voor zichzelf weer iets gaan organiseren.

De leden van de Rolleman hebben hun droom gerealiseerd. Tegen de muur van buurthuis De Driesprong in Breda hebben ze een klimwand gebouwd die feestelijk is gepresenteerd op een Doedag. Door deze dag werd ook bij andere buurthuizen de belangstelling gewekt voor het gebruik van de klimwand door hun eigen jongeren.

Bij de bouwphase, begin 1993, was ik vooral druk met de jongeren te scholen in het klimmen, het zorgdragen voor de veiligheid en het begeleiden van anderen op de wand. Zeker het abseilen vraagt om een houding van de jongeren die vertrouwen wekt. Met dat soort zaken heb ik hen doorlopend geconfronteerd.

Er kwamen steeds meer aanvragen van groepen om instructies. Daaruit werd het idee geboren om een mobiele klimwand te maken. Ook dat idee is gerealiseerd en op dit moment heeft de wand al op verschillende plaatsen gestaan. En natuurlijk ook op de landelijke manifestatie waar de Bredase jongeren hebben laten zien wat klimmen en abseilen is en waar ze natuurlijk velen hebben overtuigd van de lol.

Het project komt op dit moment in een ander vaarwater nu hen gevraagd is in de gevangenis in Haarlem zo'n wand te gaan bouwen en de eerste instructie te verzorgen. Het lijkt er op dat het mogelijk is een betaalde baan uit deze sportieve onderneming te genereren. Voorlopig is de Rolleman geheel op eigen kracht uit de malaise geraakt. De jongeren maken zich nu vooral druk over de vraag hoe ze zo snel mogelijk aan een officieel instructeursdocument komen."

De activiteiten vallen onder de noemer 'actieve of sportieve recreatie'. Is er een onderscheid tussen actieve recreatie en georganiseerde sport?

"Actieve recreatie heeft maatschappelijk gezien nauwelijks erkenning. Dat heeft de georganiseerde sport wel. Een kind mag spelen tot zijn achtste en daarna gaat het op voetbal. Lang niet alle kinderen die lid worden van een sportvereniging, blijven enthousiaste beoefenaars. De uitvallers vinden bijvoorbeeld het competitie-element niet leuk of ze voelen zich niet thuis in zo'n soort vereniging of het biedt niet dat wat ze verwachten. Juist deze groep zou veel plezier kunnen beleven aan actieve recreatie, omdat het niet puur prestatiegericht is. Het is heel gevarieerd

van spelletjes tot en met survivals, van apekooi tot meerkampen. Het sociale aspect, het samen dingen doen en plezier maken, dat staat voorop. Bovendien is het, in tegenstelling tot vele vormen van georganiseerde sport, vaak gemengd.

Het zijn vooral de uitdagende vormen van actieve recreatie die jongeren aanspreken, tochten, survivals, nachtspelen, weekends weg. Dat sluit aan bij hun leeftijdsfase en interesses. Experimenteren en leeftijdgenoten ontmoeten, contacten leggen, ergens bij horen en interessante, spannende dingen doen waarmee je bij andere jongeren indruk maakt, respect afdwingt. Ik haak daar in mijn werkwijze bij aan, ik zoek naar die figuren die wel wat willen ondernemen, die in zijn voor een uitdaging, die verantwoordelijkheid willen nemen. Overigens zijn dat vaak jongens. Ik vond het moeilijk meisjes te betrekken bij de aanpak voor jongeren en door jongeren. Dat is mij niet helemaal gelukt. Er waren wel meiden die meededen, zoals bij de Rolleman en ook bij de Helmondse groep, maar echte gangmakers, informele leiders, waren er niet bij. In Hilversum is bijvoorbeeld gepoogd een meidenvoetbalteam op te zetten maar dat is gestrand op eindeloos gepraat en papiergedoe. De organisatie eromheen vrut zoveel tijd en energie dat de meiden gefrustreerd aftaaiden.

Desalniettemin denk ik dat actieve recreatie in de vorm van spel en bewegen voor meiden wel een heel goede ingang is. Het is minder competitief en het vraagt dikwijls om teamwork. Dat is een sterke kant van meiden die ze graag exploreren."

Je hebt nu vooral de successtories beschreven. In het begin zei je al dat niet overal de voor en door jongeren aanpak is geslaagd.

"Juist op het moment dat er in de Hilversumse Meent van alles speelde naar aanleiding van de dood van de Marokkaanse jongen leek mij het opzetten van concrete activiteiten een stap op de goede weg. In het Hilversumse hield men mij en de jongeren af na aanvankelijke toezeggingen, en zag men meer heil in het loslaten van de hulpverlening op de jongeren, terwijl ik dacht laten we maar eens wat gaan doen. In een jaar tijd waren drie jongerenwerkers gefrustreerd uit de wijk vertrokken. Een bredere aanpak die ik suggereerde in meer wijken kreeg eerst bijval maar later heb ik niets meer vernomen.

In Eindhoven bleven initiatieven jammerlijk steken in ambtelijke procedures en oeverloos overleg met de steunfunctieorganisatie."

Wat zijn volgens jou nu de factoren die deze aanpak laten slagen?

"Snel leidsters en leiders mobiliseren en gevoelig maken voor

hun opvolging en de continuïteit van hun goede initiatieven.

De jongeren het initiatief laten.

Veiligheid en zekerheid bieden omtrent jouw aanwezigheid en inzet. Zo'n steun op de achtergrond is bijna altijd onontbeerlijk. Suggesties en ideeën laten realiseren zodra je het hoort, geen tijd laten zitten tussen ideevorming en realiseren.

Inzien dat samen doen en samen beleven meer voldoening geeft dan een honderd procent mooi resultaat.

Samen verantwoordelijk zijn betekent ook samen succes ervaren en dat geeft continuïteit.

Leren en overdragen door doen."

Hoe kijk je terug op de twee jaar dat je dit werk deed?

"Pas op de landelijke presentatie, die ik bewust breder had laten zijn dan enkel spel en bewegen, zag ik hoe belangrijk de projecten voor de jongeren waren. Niet alleen de groepen uit Breda en Helmond presenteerden hun activiteiten die varieerden van bosspelen en survivalactiviteiten tot rolerskaten en skateboards, maar ook andere jongereninitiatieven zoals een Desktop Music workshop, een buurttuinproject en een jeugdtheater dat zelf schrijft, speelt en regisseert, waren naar Brabant gekomen om hun kunnen te laten zien.

Het presenteren op deze manier was een geweldige stimulans voor de jongeren. Het was een dag die ze zelf hebben vorm gegeven en waar ze niet alleen actief van alles hebben geprobeerd maar ook hebben begeleid en gestuurd."

De landelijke presentatie betekende het einde van het project. Betekende het ook het einde van een toch redelijk succesvolle methode?

"Nee. Bres heeft de methodische insteek uit het project als uitgangspunt overgenomen in haar aanpak. De methode jongeren inspireren jongeren rechtstreeks door activiteiten te laten zien en samen te doen is nu een principe dat Bres in haar advisering en ondersteuning van het jeugd- en jongerenwerk hanteert. Bovendien is zij van plan de jaarlijkse presentatie van initiatieven tot een traditie te laten worden."

(Marian ter Haar is docent organisatiekunde aan de Hogeschool Arnhem en bestuurslid van Bres)

Jongeren praten mee in Hilversum

Marjan Adema

Zo'n tien jaar geleden was er in Hilversum weinig te beleven voor jongeren. In de wijk De Hilversumse Meent was het jeugdhonk zelfs gesloten en gesloopt. Het gevolg: jongeren die rondhingen op straat en overlast bezorgden. Maar ook op andere plekken in Hilversum liep het tussen de jongeren en de buurt dikwijls uit de hand. Door tussenkomst van het plaatselijke jongerenopbouwwerk is de situatie inmiddels aanzienlijk verbeterd. Samen met de jongeren zijn diverse activiteiten opgezet, zoals een skate-baan, een meidenkrant, een jonge moedersproject en een jongerenraad. De jongeren in De Meent hebben inmiddels hun eigen centrum. Coördinator Marjan Adema beschrijft hoe dit succes vooral te danken is aan jongerenparticipatie.

In Hilversum worden vanaf de start van de Stichting Jongerenopbouwwerk jongeren actief betrokken bij het voorbereiden en uitvoeren van projecten. Dit artikel laat door de beschrijving van diverse concrete projecten zien hoe deze jongerenparticipatie is ontstaan en hoe dit steeds nieuwe vorm en inhoud krijgt.

EIGEN HONK

Het is winter 1986. De Hilversumse Meent, een ingeslapen nieuwbouwwijk op tien kilometer afstand van het centrum van

Hilversum, is een van de nieuwe werkterreinen van het Jongerenopbouwwerk (JOB). Er wonen veel jongeren, er is weinig te beleven. Het jeugdhonk is gesloten en daarna in opdracht van de wijkraad door de gemeente gesloopt. Daar waar jongeren elkaar ontmoeten worden ze weggejaagd. Het jongerenwerk is mislukt en de vooruitzichten dat er weer iets nieuws gestart gaat worden, zijn zeer slecht. De wijkraad eist het beschikbare budget en de vacature voor het jongerenwerk op voor ander sociaal-cultureel werk. De gemeente wil niets van een nieuwe jongerenruimte weten. Rond de jongeren heerst een vijandige sfeer en er is weinig ruimte voor overleg. De jongeren brengen hun tijd op straat door en vervelen zich.

We leggen contact met de jongens en meiden, iets wat hen verbaast, want ze zijn gewend dat volwassenen hen op straat op een negatieve manier benaderen. We nemen de tijd voor een praatje, laten ons veel zien en raken via via met steeds meer jongeren bekend. Al snel wordt duidelijk dat ze een eigen jongerenruimte willen. Als tussenoplossing regelen we een vrachtwagen, waar de jongeren elkaar achterin de laadbak kunnen ontmoeten. Het is immers winter en andere locaties om elkaar te treffen en te vergaderen zijn er niet. We gaan geregeld bij ze langs en brengen de jongeren in contact met personen en instanties die misschien kunnen helpen een nieuwe ruimte te realiseren.

Dit voorbeeld maakt duidelijk hoe het JOB te werk gaat. We werpen ons op als intermediair tussen jongens en meiden en diverse organisaties. We leggen op straat en in winkelcentra contact met jongeren en proberen te achterhalen waarom ze nauwelijks van Hilversumse voorzieningen gebruik maken. Vervolgens zetten we samen met de jongeren stappen - 'klussen' noemen we dit - om oplossingen te zoeken en zaken te veranderen. Dit kan variëren van het verkrijgen van een eigen ontmoetingsruimte, samen met jongens en meiden voor wat vertier zorgen tijdens een lange zomer, tot het organiseren van een skateplek.

WIJZE VAN WERKEN

Het verkrijgen van een eigen ruimte voor jongeren is vaak een kwestie van hollen of stilstaan. Je weet nooit hoe lang het duurt voordat er resultaten geboekt worden. Je weet niet of ambtenaren, instellingen, volwassen buurtbewoners en politiek bereid zijn mee te werken. Dit proces moet gestuurd worden, tegenwerking en vertragingmechanismen moeten overwonnen worden. Van de jongeren vergt dit veel geduld, tact en incasseringsvermogen. Tegelijkertijd wordt hun kracht en inzet nogal eens ondermijnd door onderlinge strijd en ruzie. Dit groepsproces vraagt ook onze begeleiding.

Bij diverse participatieprojecten is ondersteuning van jongeren door jongerenwerkers erg belangrijk. Om jongeren bij ontwikkelingen te betrekken, moeten we de gemeentelijke stukken uitleggen, vergaderingen beleggen en de groepsvorming stimuleren. Werkzaamheden worden in mootjes gehakt, er worden taakgroepen gevormd. Op deze manier kunnen jongeren actief zijn in overzichtelijke deeltaken, waarmee sneller resultaat geboekt kan worden. Dat werkt stimulerend.

In De Hilversumse Meent zitten de jongeren intussen niet stil. Samen met de jongens en meiden wordt een sportwerkgroep ingesteld, een enquête gehouden, geld bij elkaar versierd, en een sportleraar aangetrokken. Er is met medewerking van de ouders contact gelegd met de wethouder om de eis van de jongeren voor een nieuwe jongerenwerker kracht bij te zetten. De jongens en meiden hebben zelf in de sollicitatiecommissie gezeten. De ouders hebben een ondersteunende rol gespeeld.

Resultaat van het project in De Meent is dat de positie van jongeren op diverse fronten is versterkt en er een nieuw jongeren-centrum is gebouwd.

STRAATGROEPEN

In de zomer van 1990 doet zich in de Bloemenbuurt een bijna identieke situatie voor als in De Meent. Een actieve jongeren-groep wordt weggejaagd van een schoolplein en gecriminaliseerd door de buurt.

Maar ook op tal van andere plekken en in andere buurten loopt het tussen jongens en meisjes en de buurt uit de hand. We worden dikwijls gebeld door politie, collega-instellingen of buurtbewoners of we kunnen bemiddelen. Maar vaker - en liever - stappen we zelf op jongeren af tijdens onze regelmatige zwerftochten door Hilversum.

Een paar jaar later komen we steeds vaker rolschaatsende jongens en meiden in het Hilversumse straatbeeld tegen. Een praatje met een paar van deze 'skeelers' leidt tot een concrete vraag om ondersteuning. Het gaat om veertig jongens en meiden die overall waar ze bij elkaar komen om te skaten weggejaagd worden. Momenteel zitten ze met de gemeente en buurtbewoners om de tafel voor het plaatsen van een half-pipe, een grote half-ronde skate-baan, die er zeker komt. Ook maken ze hun eigen krantje en hebben ze gelukkig nog steeds veel lol in het skeelen. Iedere stad of dorp kent het fenomeen van jongeren op straat. In veel gemeentes leidt dit rondhangen tot confrontaties met buurtbewoners en politie. In de loop van enkele jaren ontstaat in Hilversum het idee om straatgroepen samen te brengen, zodat ze met elkaar hun positie kunnen versterken. Informele leiders worden gepolst en met enige ondersteuning van het jongerenopbouwwerk zien ze er wel brood in.

Daarnaast werken we het idee van een lokale jongerenraad uit.

Rondhangende jongeren komen dikwijls in conflict met buurtbewoners en politie

foto: André Ruijgrok

Een raad die gevraagd en ongevraagd haar neus steekt in plannen die instanties en gemeente met de Hilversumse jeugd voorheeft. Naast vertegenwoordigers van straatgroepen benaderen we een aantal meiden van projecten, die door ons ondersteund worden, zoals de meidenkrant en het jonge moederproject. Zij denken met ons mee over hoe jongeren op straat voor hun belangen kunnen opkomen en hoe ze betrokken kunnen worden bij beleid. Deze adviesgroep van jongens en meisjes van de Hilversumse straat zal de basis vormen voor wat later de 'Young Ones' zal gaan heten.

MEISJES- EN JONGENSBELEID

Het tij hebben we mee. In het kader van sociale vernieuwing zet de gemeente Hilversum in 1991 stappen om een samenhangend jongerenbeleid te formuleren. De gemeente vraagt het Jongerenopbouwwerk een advies uit te brengen aan de hand van een opbouwproces. Deze kans grijpen we met beide handen aan. Allereerst wordt besloten om van het begin af aan te praten over een samenhangend beleid voor meisjes en jongens en niet over een beleid voor jongeren. Ook vinden we betrokkenheid van

meiden en jongens bij dit advies absoluut noodzakelijk. Het advies zal immers over hen gaan en moet daarom ook in samenwerking met hen tot stand gebracht worden. Aan de hand van ruim honderd vragen wordt aan jongeren gevraagd hoe ze denken over hun werksituatie, wat hun ervaringen zijn met de hulpverlening en de politie, wat ze verwachten van hun toekomstige woonomgeving. Daarnaast gaan we in op de verkeersonveilige plekken in Hilversum, op het door hen gesignaleerde gebruik van alcohol en drugs onder Hilversumse jongens en meisjes, op het voorkomen van seksueel geweld, het aanbod van jongerencentra en hun behoefte aan participatie en medezeggenschap.

Algemeen wordt verondersteld dat jongens en meisjes niet bijzonder geïnteresseerd zijn in de politiek. Ook deze vraag is meegenomen in de interviews. We willen weten of zij zich betrokken voelen bij de door de gemeente genomen beleidsbeslissingen die hen zelf betreffen. Ook zijn we nieuwsgierig naar eventuele suggesties op dit gebied.

De resultaten van de interviews zijn opvallend. Tweederde van de honderd geïnterviewde jongens en meiden vindt dat er onvoldoende rekening wordt gehouden met hun mening.

Blijkbaar is het heel wat anders of je wordt gevraagd naar je interesse in landelijke (partij)politiek of naar de mate waarin in *jouw* dorp naar *jouw* mening wordt gevraagd. Dit blijkt ook uit de antwoorden op de vraag of jongeren een actieve bijdrage willen leveren aan het beleid van de lokale overheid. Wel 25 jongens en meiden willen desgevraagd zitting nemen in een soort jongerenplatform, een platform dat zich later de Young Ones noemt. Andere jongeren willen eerst wat meer informatie en enkelen geven aan bij bepaalde onderwerpen een gerichte bijdrage te willen leveren.

MENTALITEITSKWESTIE

De Hilversumse jongeren willen graag meer betrokken worden bij gemeentelijk beleid. Maar de vraag is hoe betrokkenheid vorm te geven en welke barrières de concrete participatie van jongens en meiden in de weg staan.

De gemeente beraadt zich in het kader van sociale vernieuwing op een andere relatie met burgers en particulier initiatief. Dat jongerenparticipatie mogelijk is, blijkt uit onze ervaringen. Wij betrekken al jarenlang jongeren bij nieuwe initiatieven en projecten, of het nu gaat om een eigen ontmoetingsruimte, een aanbod aan jonge moeders of een scholingstraject voor allochtone meiden. Als meiden en jongens inspraakmogelijkheden krijgen bij zaken die hen direct aangaan, dan is hun inzet meestal groot.

In feite gaat het bij jongerenparticipatie primair om een mentaliteitskwestie: het komt er op aan dat volwassenen en instanties uitgaan van de mogelijkheden van jongeren en hen consequent betrekken bij zaken die hen aangaan.

Een van de meest duidelijke vormen waarin het organiseren van betrokkenheid bij jongeren bij gemeentelijk beleid kan plaatsvinden, is door middel van projectparticipatie. Hierbij gaat het om kortlopende projecten rond concrete thema's en doelstellingen. Enkele voorbeelden heb ik al genoemd, zoals het samen met jongeren organiseren van ontmoetingsplekken in buurten, betrekken van jongens en meiden bij de nota over meisjes- en jongensbeleid die we in opdracht van de gemeente hebben geschreven. Recentelijk is een informatieboekje voor Hilversumse jongeren samen met jongeren tot stand gekomen.

Jongerenhuisvesting is één van de volgende projecten waarbij een gemêleerde groep jongeren betrokken zal zijn.

Bij de voorbereiding van projecten en het organiseren van jongerenparticipatie benaderen we meisjes en jongens persoonlijk. Daarbij letten we op een evenredige vertegenwoordiging van meisjes en op deelname van jongeren uit verschillende onderwijsstypen en culturen. We leggen uit wat volgens ons de mogelijkheden en grenzen van invloed en inspraak zijn, om te voorkomen dat er valse verwachtingen geschapen worden. Als concreet startpunt organiseren we een informatie- en kennismakingsavond. En tenslotte zorgen we dat tegenover hun deelname en inzet een kleine vergoeding staat. Hiermee wordt duidelijk gemaakt dat hun bijdrage als waardevol en het betalen waard wordt beoordeeld.

PARTICIPATIE IN LOKAAL BELEID

Het is belangrijk dat de gemeente de betrokkenheid van meisjes en jongens en de resultaten van hun participatie serieus neemt. Ook op gemeentelijk niveau is jongerenparticipatie primair een mentaliteitskwestie. Zo is een veel voorkomend vooroordeel binnen de ambtenarij dat jongeren geen vaardigheden hebben om te functioneren in gemeentelijk beleid en dat ze slechts korte termijn interesses hebben. Niet alleen gaat zo'n houding uit van de onbetwiste noodzaak om primair op een ambtelijke manier met jongeren te werken aan jeugdbeleid. Het gaat ook voorbij aan de kwaliteiten van jongeren, aan eigenschappen en vaardigheden die een goede invloed kunnen hebben op het ontwerpen en realiseren van gemeentelijk beleid. Originaliteit, eerlijkheid, onverwachte invallen, enthousiasme, ambachtelijke bewaardheden, contacten met andere jongeren(groepen) vormen een uitstekende aanvulling op de vaardigheden en deskundigheden van volwassenen.

Verder is bij de totstandkoming van de Hilversumse nota over meisjes- en jongensbeleid gebleken dat ambtenaren en particulier initiatief in eerste instantie naar instellingsgerichte oplossingen zoeken, met voorbijgaan aan de oplossingen waar jongeren zelf iets aan hebben.

Jan Hazekamp adviseert de overheid hoe zij dient om te gaan met de participatie van burgers: "Het is essentieel dat ambtenaren en politiek proberen eigen competenties te verbeteren en niet bij voorbaat de incompetenties van jongeren accentueren. Dit betekent vormgeven aan *new citizenship*. De ambtenaar zal niet langer het accent moeten leggen op de incompetentie van de burger maar op het wegnemen van belemmeringen voor participatie van burgers."¹

Nog een voorbeeld uit de praktijk. Een groep jongens en meiden in Hilversum-Noord vormen al jaren voor de buurt een grote bron van overlast. Samen met het Jongerenopbouwwerk zijn de jongeren rond de tafel gaan zitten om voor een braakliggend hondepoepleveldje een plan te verzinnen. Ze werken een plan uit waar jong en oud wat aan zou kunnen hebben en nodigen een ambtenaar uit om mee te denken. Een bedenkelijke ambtenaar die alleen maar aangeeft dat er geen geld is, wordt snel buitenspel gezet. Een ambtenaar die meedenkt, kostenbesparende tips geeft en jongeren informeert hoe de snelste weg binnen het gemeente-apparaat te doorlopen, wordt met open armen ontvangen.

YOUNG ONES

Diverse gemeenten hebben inmiddels gekozen voor jongerenparticipatie in de vorm van een jongerenraad. Hilversum kent het fenomeen Young Ones, voortgekomen uit een adviesgroep van het Jongerenopbouwwerk. De Young Ones behartigen de belangen van Hilversumse jongens en meisjes en adviseren de gemeente gevraagd en ongevraagd in jongerenkwesties. Gedurende een experimenteerperiode van twee jaar heeft de gemeente een forse subsidie beschikbaar gesteld.

De Young Ones zijn tussen de 14 en 24 jaar oud, hun opleiding varieert van onafgemaakt lager beroepsonderwijs tot universiteit, ze hebben diverse culturele achtergronden. De onderlinge verschillen zijn groot. Terwijl ze allemaal graag willen dat jongeren meer invloed krijgen, zijn de motieven voor deelname uiteenlopend. De één doet primair mee om iets te leren, een ander zoekt gezelligheid en voor weer een ander is de raad op dit moment de belangrijkste activiteit in het leven.

Tijdens een werkweekend op Texel komen de onderlinge verschillen in motivatie en verwachtingen op heftige wijze naar voren. Zo geven enkele jongens en meiden in een discussie over wat ze verwachten van het jongerenwerk aan dat er weinig te doen is in jongerencentra. De aanschaf van een snooker-biljart en een paar flipperkasten zou het een stuk aantrekkelijker maken. Een ander groepje waaronder een Turks meisje en een Marokkaanse jongen is het daar grondig mee oneens. Huiswerkbegeleiding en computercursussen organiseren, dat is de toekomst van het jongerenwerk, zo stellen zij.

Dat de wensen en belangen van jongeren niet altijd overeenkomen is een belangrijke conclusie die de meisjes en jongens hebben moeten trekken. Nog belangrijker - maar ook moeilijker - is het om vervolgens met elkaar in discussie te blijven en keuzes te maken.

Een groep als de Young Ones opzetten en continueren is meer dan alleen een groep jongens en meiden bij elkaar zetten en ze van informatie voorzien. Naast het zorgen voor voorwaarden als geld, ruimte en tijd, is het absoluut noodzakelijk begeleiding te bieden bij het maken van plannen en uitzetten van strategieën. Dit betekent dat jongens en meiden leren naar elkaar te luisteren, op tijd te komen op afspraken, zich gedurende langere tijd te concentreren, verslagen te schrijven, instanties te bellen, subsidies aan te vragen, hun mond open te doen in de groep, onderbouwde kritiek te geven en te incasseren. Het leren van so-

ciale vaardigheden is een wezenlijk onderdeel van het functioneren van de Young Ones. De resultaten variëren van een eigen radio-programma, het mede-organiseren van een gemeentelijke wegwijsdag, het doen van buurtonderzoekjes tot het volgen van trainingen en cursussen.²

De begeleiding van zo'n groep komt neer op een dag in de week. Dit aanbod moet structureel zijn, want steeds moet nieuw kader geworven en gekweekt worden. Op deze manier doet een brede groep ervaring op met jongerenparticipatie, vindt voortdurend verjonging plaats en worden instanties en gemeente geïnformeerd over zaken die bij jongeren van nu leven. Actueel en levendig jeugdbeleid dus.

"Participatie is geen incidentele activiteit. Daadwerkelijke participatie betekent dat jeugdigen hun eigen wensen en behoeften aangeven, dat ze meedenken en mee beslissen over mogelijke oplossingen. Het uitgaan van de eigen behoeften en initiatieven houdt automatisch in dat de participatie zich niet beperkt tot bepaalde aspecten van hun leefsituatie (speelruimte, recreatie), maar alle terreinen kan beslaan."³

UITGANGSPUNTEN

Het zal inmiddels duidelijk zijn dat naar onze ervaring meepraten en meedoen van jongeren in lokaal beleid diverse vormen kan aannemen. Afhankelijk van de situatie en de thematiek kan bepaald worden voor welke vorm van participatie het beste gekozen kan worden.

Wat ons betreft omvat jongerenparticipatie primair een stijl van werken, waarbij voor een aantal uitgangspunten gekozen is.

1. Belangrijk is dat informatie over jongeren ook voor jongeren toegankelijk is. Of het nu gaat om standpunten en plannen van de gemeente, een instelling of individuele werker: wees eerlijk, gebruik helder taalgebruik en houd er geen verborgen agenda's op na.

2. De doelgroep wordt zoveel mogelijk bij projecten en initiatieven betrokken. Als jongerenopbouwwerkers betrekken we jongens en meiden onvoorwaardelijk bij ons werk zonder alles automatisch goed te vinden. Dit betekent bijvoorbeeld dat projectverslagen-in-concept door de jongeren gelezen en commentarieerd worden. Een verslag van een jonge-moedersproject heeft er toe geleid dat het commentaar van enkele deelnemers tot een aantal essentiële wijzigingen in het verslag heeft gezorgd.

3. Jongens en meiden worden zichtbaar gemaakt. Dikwijls worden jongeren negatief besproken bij de groenteboer, in de krant of door collega-instellingen. Jongeren een gezicht geven, hun leuke kanten naar voren brengen, maakt dat volwassenen hun mening herzien.

4. Jongeren voeren zelf het woord in contacten met de gemeente, bij presentaties en overleggen. Jongeren kunnen profiteren van de ervaringen en netwerken die je zelf als volwassen werker en instantie hebt opgebouwd.

In onze optiek bestaan er dan ook geen 'echte' vormen van jongerenparticipatie of één recept om jongeren een eigen stem en gezicht te geven.

(Marjan Adema is coördinator Jongeropbouwwerk Hilversum)

Met dank aan Pauline Naber werkzaam bij Stichting Alexander (jongeren actief in onderzoek en beleid) voor haar commentaar en suggesties bij de opbouw van het artikel.

Noten

1. J.L. Hazekamp, *De toekomst van het gemeentelijk beleid. Project leefwereld, participatie van jongeren*. VNG-uitgeverij, 's Gravenhage 1991.

2. Diverse publikaties over de Young Ones en andere projecten zijn opvraagbaar bij het Jongerenopbouwwerk, Havenstraat 77 A, 1211 KH Hilversum, 035 - 23 22 05.

3. Ministerie van WVC, *Jeugd Betrekken*. Een notitie over jeugdparticipatie, Rijswijk 1993.

“Directeuren zouden zichzelf wérkelijk eens serieus moeten nemen”

EEN GESPREK OVER
DIRECTEUREN EN DE INHOUD
VAN HET WERK

René Clarijs

VEDIVO, VOG en VDJ komen gezamenlijk met het voorstel om het voortbestaan van de VDJ in een ronde tafel gesprek te bediscussiëren. Plaats van handeling: de directiekamer van het Rotterdamse Kinderhuis, waar Irene Smit de directeursrol vervult. Zij neemt aan het gesprek deel als voorzitter van de VDJ. De VOG wordt gerepresenteerd door bestuurslid Loe Koppejan, directeur van de Lindenhof te Schiedam. Op het laatst laat Bert van de Tol, voorzitter van VEDIVO, verstek gaan.

De gesprekspartners verklaren nadrukkelijk op persoonlijke titel te spreken. Eerst maar de plaatsbepaling. Loe Koppejan neemt de aftrap. “De VOG heeft tot hoofdzaak belangenbehartiging voor de hele sector jeugdhulpverle-

ning. Dat betekent overleg met overheden, bemoeienis met de totstandkoming van de CAO en ondersteuning van algemeen beleid dat voortkomt uit dat overleg met die overheden dat je inhoudelijk wat verder probeert vorm te geven. Denk maar aan kwaliteitsbeleid en Regie in de

jeugdzorg, wat uiteindelijk naar aanleiding van belangenbehartiging vertaald moet worden in nieuw of aangepast beleid. Organisaties zijn lid van de VOG, en de vertegenwoordiging vanuit de meeste stichtingen is inmiddels de directeur, maar er zijn ook nog stichtingen die zich

laten vertegenwoordigen door hun bestuur. Want formeel als rechtspersoon is een bestuur naar buiten toe de aanspreekbare, dus als het gaat om belangenbehartiging voor je hele organisatie kun je in een bestuursmodel nog steeds een bestuurslid afvaardigen. Dat wordt trouwens hoe langer hoe minder; naarmate je de professionalisering ziet van directeuren, zie je dat veranderen. Er zijn ook organisaties die een Raad van toezicht-model hebben, waar de directeur automatisch bestuurder is; daar is dat probleem opgelost.”

Irene Smit formuleert, vooral vanuit het gevoel een relatieve nieuwkomer in de sector te zijn, behoedzaam: “De VDJ is denk ik een platform voor informatie en uitwisseling. Ik denk dat de ambities ook niet zo vreselijk veel verder gaan dan een club waarin directeuren van instellingen voor jeugdhulpverlening met elkaar informatie kunnen uitwisselen. Als ik het allemaal goed begrijp kan er informatie uitgewisseld worden over van alles en nog wat, dus over het persoonlijk beleven van de baan tot hoe geef je sturing aan je organisatie, hoe bewaak je kwaliteit, hoe ga je om met de media, enzovoorts.”

◆ AANDACHT VOOR INHOUD

Loe Koppejan: “Impliciet is de VOG natuurlijk altijd bezig met inhoud. De onderhandelingen doe je immers vanuit de inhoud. Maar er ligt een scheidsvlak daar waar het gaat om de implementatie van inhoudelijke zaken. Op dat moment is het niet meer aan de VOG. Dan kan de VOG het uitbesteden aan een andere organisatie als het een heel algemeen belang betreft, of kunnen leden van de VOG dat zelf organiseren. Maar ook de VDJ zou daar een rol in kunnen spelen.

Je zit al snel op het scheidsvlak van het persoonlijk invullen als eindverantwoordelijke voor het rijksbeleid en invloed naar dat rijksbeleid. Het is van belang dat eens te toetsen aan anderen, om wat persoonlijke ondersteuning te krijgen. Ik vergelijk het toch maar met een soort beroepsgroep; de functie van directeur in de jeugdhulpverlening is de laatste tijd een échte functie geworden. Vroeger was het iemand die leiding moest geven aan het dagelijks reilen en zeilen, maar het is nu een beleidsfunctie geworden. Het is de laatste 20 jaar echt een beroep geworden. Dus als beroepsgroep zou ik wel iets zien in een VDJ, die nou net dat belang losmaakt van belangenbehartiging in zijn algemeenheid naar die overheid. Een plaats waar je zelf bij kunt tanken, zelf je ideeën kunt toetsen, te kunnen kijken wat leeft er nou onder ons, zonder dat we dat meteen moeten vertalen in beleid of ter discussie moeten stellen met de overheid of naar collega's, in een wat 'vrijblijvende sfeer'. Op dat grensvlak zou de VDJ als beroepsvereniging een rol kunnen spelen. En dan zou je dat ook moeten uitbreiden naar andere directeuren in de jeugdsector, dan zie ik de sector als één algemene club.

In een later stadium zou je de mensen uit de Riagg's en de kinderpsychiatrie er bij kunnen betrekken, omdat je toch voor het zelfde probleem staat, in het managen, maar ook naar de inhoud toe. Dat zijn toch twee dingen die met elkaar te maken hebben, maar hoe jij zelf dat beleefd en hoe dat door jou weer de organisatie in gaat of weer terug, dat zou een belangrijk gegeven zijn voor een beroepsvereniging.”

Irene Smit: “Waarbij de vraag natuurlijk is hoe je dat gaat inpassen in de ontwikkelingen waar wij nu mee te maken hebben.

Mijn indruk is dat die ontwikkelingen zich nogal concentreren op regionaal vlak. Daar gebeurt op dit moment heel veel, en daar heeft men over het algemeen natuurlijk de handjes vol aan. De vraag is wat er blijft voor dat landelijke geheel. Ik meen dat in een volgende fase als de zaak op regionaal gebied iets tot rust gekomen is, het interessant is voor ons om vanuit andere regio's eens te horen hoe ze zaken aangepakt hebben. En wat heeft dat nu met die directeuren zelf gedaan, want dat is ook een reuze interessant punt. Daarin kan het heel handig zijn het landelijk te organiseren, want je collega's in de regio die ken je wel. Dus op termijn kan ik me daar een heleboel bij voorstellen, of je dat nú allemaal tot je ambitie zou moeten maken, dat vraag ik me ernstig af. Het is natuurlijk reuze gevaarlijk om te overvragen. Je moet wel goed kunnen inschatten wat aan de orde is, wat haalbaar is, wat tot wenselijk resultaat leidt.

Het is nu de kunst om te kijken wat je voor deze tussenfase zinnig vindt, en hoe je de VDJ die platform-functie kunt geven.”

◆ ACTIEF

Loe Koppejan: “Ik vind het nogal volgend wat je zegt, Irene. Ik loop nu een aantal jaartjes mee, ik verwacht niet dat we rust krijgen in onze sector. Het zou ook slecht zijn als we rust kregen, want het heeft toch altijd met jongeren en met maatschappelijke ontwikkelingen te maken. Ik zou een vergelijking willen maken met de beroepsvereniging van maatschappelijk werkers, waar een stukje belangenbehartiging aan vast zit, maar die ook iets inhoudelijks heeft. Wat betekent het nou om maatschappelijk werker te zijn? En

Het Rotterdams kinderkhuis

naar ons vertaald: wat betekent het nou om directeur te zijn van zo'n organisatie? Wat is je visie, wat is je identiteit, wie ben je nou?

Ik merk dat in overleg met de overheden de één wat serieuzer genomen wordt dan de ander; dat merk je overigens ook bij collega's. Dat heeft soms te maken met een simpele machtsstrijd, maar het heeft soms ook te maken met de vraag of jij als directeur wel voldoende geëquipeerd bent om je functie te vervullen. We hebben nog nergens in Nederland een opleiding voor directeur in de jeugdhulpverlening, of voor directeuren in zijn algemeenheid, alle cursussen voor bedrijfskunde en management ten spijt. Ons beroep als directeur van een jeugdhulpverleningsinstelling, is naar mijn idee te weinig ter discussie geweest. We worden soms wel, en soms niet serieus genomen. Ons versterken in een beroepsgroep, dat zou ik de kracht van een VDJ vinden, of hoe het ook zou moeten heten. En als jij zegt: we volgen wel, dan maak je het afhankelijk van de ontwikkelingen. Ik zou liever een actievere opstelling zien om ons wat krachtiger te profileren."

◆ **IN OF UIT DE REGIO?**

In alle reacties op mijn stukje (TJJ, juni/juli 1995), waarvan een aantal te lezen is in de vorige en in deze TJJ, zijn grofweg twee typen te onderscheiden. De ene groep directeuren stelt dat zij het zeer druk heeft met de eigen regio; daar moet het (gaan) gebeuren, en er is daarom ook geen behoefte om het spectrum te verbreden naar daarbuiten. Andere directeuren zeggen dat zij, juist omdat zij het zo druk hebben in die eigen regio, contacten buiten die eigen regio waarderen.

Irene Smit: "Dat van die laatste groep kan ik me heel goed voorstellen. Maar bij die eventuele ontwikkeling in de richting van een beroepsvereniging doen zich nog heel andere problemen voor. Ik denk dat je je moet realiseren dat dat nu een extra belasting is voor het huidige bestuur van de VDJ, een drietal mensen, die hun beperkingen zich uitermate goed realiseren. Uitbreiding van een bestuur is lastig. Mensen vinden soms de VDJ wel aardig, maar dan toch vooral om te consumeren. Daar spreek ik geen waardeoordeel over uit, dat is een constatering. Je moet principiële keuzes maken, in welke kant je op wil, maar ook in de vormgeving. Dan is de vraag: moet je zelf een bureautje beginnen, of moet je ergens aanhaken.

Een ander punt is dat ik ruime ervaring heb met een beroepsvereniging van logopedisten. Dat je iets in dat gemeenschappelijke kader van dat directeur zijn in de jeugdhulpverlening moet gaan ontwikkelen, lijkt mij zeer aantrekkelijk, maar dat heeft ook zijn beperkingen met deze groep. Een probleem is dat er niet zo vreselijk veel uniformiteit is tussen die directeurs in de jeugdhulpverlening qua profiel, werkachtergrond en opleiding.

Ik ben ook een beetje thuis in de beroepsverenigingen in de gezondheidszorg, en je ziet dat daar wel degelijk een onderscheid gemaakt wordt in poten van meer vakinhoudelijke ondersteuning en de belangbehartiging."

Loe Koppejan: "Datzelfde heb je in feite met VOG-Advies en VOG, en je kunt het een beetje vergelijken met onze oude WJ - WIJN.

Ik weet ook dat in de zwakzinnigenzorg provinciaal maar ook landelijk beroeps-groepen zijn, die met elkaar van gedach-

ten wisselen over verschillende onderwerpen."

Irene Smit: "Ik denk dat je op het terrein van de jeugdhulpverlening terughoudend zou moeten zijn met te grote verwachtingen van loskoppeling van vorm en inhoud. Ik geloof heilig in het voortdurend confronteren van vorm en inhoud als het gaat om zoiets ingewikkelds als de jeugdhulpverlening, waar we vooral nog met heel veel vragen zitten en weinig antwoorden hebben. Het is in dit opzicht risicovol om te zeggen: zó moeten we dat probleem definiëren, zó moeten we dat gaan aanpakken, zó moeten we dat gaan evalueren en zó moeten we naar een nieuwe situatie toe. Dat is veel te simplistisch. Ik ben er best huiverig voor om te zeggen: je hebt een inhoud en een vormgeving van die inhoud, en je laat die maar een eind hun eigen weg gaan. Naar mijn gevoel loop je dan teveel risico's omdat je dan onvoldoende een echte basis hebt. Hoe je die confrontatie vorm geeft, weet ik ook niet precies."

Loe Koppejan: "Maar zit je nu niet op de kern van wat de VDJ zou kunnen betekenen? Dat is toch een stukje visie-ontwikkeling voor directeurs, waar iedereen nu in z'n oppie opereert (ondanks mogelijke goede collegiale contacten in de regio), waar je ook landelijk zou kunnen kijken of je je visie, gebaseerd op vorm en inhoud, wat meer zou kunnen ontwikkelen? Want nu worden we vaak geconfronteerd met beleid dat al gemaakt is.

Irene Smit: "Als ideaalbeeld kan ik me daar iets bij voorstellen. Als je dan heel concreet gaat vragen: hoe bereik je als de VDJ in de huidige vorm dat ideaalbeeld?, dan sta ik toch weer even met de mond vol tanden."

◆ ZELFBEWUST

Loe Koppejan: "Wat betreft de inhoud zou de regisseursrol veel nadrukkelijker bij ons, de directeurs, moeten komen te liggen. Bij Regie in de jeugdzorg vind ik dat de overheid mag meedenken, en ik vind ook dat we een maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben af te leggen, maar ik vind dat wij in feite de regie moeten verzorgen. Dat geldt ook voor Bron en Beleid, onze hele registratie, en noem maar op. Wij zijn daar de verantwoordelijken voor, we hebben een professionele organisatie, we hebben een beroep. We moeten dingen kunnen bieden. Meneer Philips kan dat ook, de Landelijke Huisartsen Vereniging kan het ook. Maar directeurs jeugdhulpverlening kunnen het nauwelijks. En wat Irene zegt: het is een heleboel gerommel, dat roept bij mij de volgende vraag op. Moet je nou je collega's warm maken om te zeggen: mensen je bent iets, maar dat zal je moeten uitdragen, en dat kun je het beste doen door een beroepsvereniging, of zeg je: laten we maar zien wat er komt? Ik denk overigens dat we dan tegen elkaar uitgespeeld zullen worden.

Neem nu als voorbeeld zo'n discussie over je positie als directeur naar je bestuur. Dat vind ik nou typisch een discussie die niet binnen de VOG thuishoort. Die mag daar best een visie op hebben, maar het heeft wel te maken met jouw persoonlijke relatie als directeur naar jouw bestuur. Het bestuursmodel waarbinnen je moet werken, heeft alles met jouw beroep te maken."

Irene Smit: "Zeker. Maar als ik een dergelijk onderwerp voorstel in het bestuur om verder uit te werken voor een conferentie, merk ik bij collega's een enorme terug-

houdendheid. Ik kan ernaast zitten, maar ik denk dat de directeur in de jeugdhulpverlening iemand is die weinig status heeft. Maar dat is natuurlijk niet voor niks! Ik denk dat je je eerst heel goed moet realiseren hoe dat in elkaar zit voordat je de omslag bijvoorbeeld kunt maken naar de zelfbewuste directeur jeugdhulpverlening, die zegt: ik ben met iets onge-looflijk belangrijks bezig, en ik zal eens even laten zien hoe belangrijk dat is, in mijn eigen organisatie, maar ook naar buiten toe. Voordat je die omslag maakt hebt, ben je natuurlijk wel iets verder."

Ik opper of je voor die omslag de VDJ niet zou moeten gebruiken. Irene Smit: "Dat zou hartstikke mooi zijn. Maar ik merk dat, als ik bijvoorbeeld kom met een voorstel rondom de relatie instelling en bestuur, het moeilijk is de presentatie zo te organiseren dat je ontkomt aan: ja maar zij, en ja maar wij. Het beleven van: wij overlappen voldoende en hebben voldoende vertrouwen in onszelf om ons te concentreren op een gemeenschappelijk doel, dat zal nog wat inspanning vergen, denk ik."

◆ **EXPLICITEREN**

Loe Koppejan: "Bij het bepalen van het VOG-beleid gaan we uit van de inhoud, maar die gaat uit van teveel algemeenheden en veronderstellingen. En daarvan denk ik: daar hebben we nog een inhaal-slag te maken. Die inhoud is er wel, die visie is er wel, maar die wordt nooit uitgesproken, die is veel te impliciet, die zou je meer moeten expliciteren. Dat is iets voor een beroepsgroep. Nu zitten we in de situatie dat er allerlei ontwikkelingen zijn waar je constant op in moet steken. Ik

denk dat het van belang is dat we meer strategisch, ook vanuit een explicietere visie opereren."

Irene Smit: "Maar het expliciteren is natuurlijk toch vaak heel lastig binnen de eigen club. Het is veel handiger om een geïnteresseerde buitenstaander je te laten bevragen dan dat je dat zelf even allemaal organiseert."

Loe Koppejan: "Rond kwaliteit is nu een model bedacht binnen de VOG om intercollegiale toetsing te gaan houden. Op zich is dat een eerste stap. Nou gaat dat wel weer aan de hand van vaste vragenlijsten, die meer op de organisatie gericht zijn dan op de persoon van directeur, maar op zich zullen daar wel interpersoonlijke contacten uitkomen waarin je kritisch kijkt naar je eigen functie. Uit die intervisie kun je toch een soort visie halen; anders blijven die rode draadjes toch heel kort."

◆ **LEDENVERGADERING**

Irene Smit: "Wij proberen in de ledenvergadering van de VDJ in november een vorm te vinden om over het wel of niet voortbestaan van de VDJ een goede beslissing te nemen.

We hebben wel wat ideeën hoe het met de VDJ anders zou kunnen. Het risico is natuurlijk dat je door wat je zelf bedacht hebt, je teveel de creativiteit die bij al die andere leden aanwezig zou kunnen zijn, doodt of een bepaalde kant opstuurt.

We moeten natuurlijk niet dingen in stand gaan houden waarvan niemand nou echt helder heeft wat er de bedoeling van is. Ik vind het prachtig hoor, die oude tradities waarbij iedereen vreselijk zijn best moet doen om nog te bedenken waar het ooit allemaal nog eens vandaan kwam,

maar nee, daarvoor is het werk van de directeur in de jeugdhulpverlening gewoon veel te belangrijk, die heeft wel wat beters te doen."

◆ **RELATIE VOG - VDJ?**

Loe Koppejan: "Ik zie wel een relatie met de VOG. Die dingen kun je toch niet scheiden. Maar ik denk dat er wel goed overleg moet zijn. Op het moment dat de belangenbehartiging aan de orde komt, moet helder zijn hoe je strategie dan wordt. Dat moet je goed afspreken. Ik vind dat het ondersteunend moet zijn naar elkaar.

Een aardig voorbeeld is momenteel die discussie over directiesalarissen: moeten die - dat is een belangenbehartigingspunt - nou wel of niet in de CAO opgenomen worden. De een zegt: het moet wél, want we zijn ook gewoon werknemers (dat zegt trouwens ook iets over je visie op besturen). Maar mogelijk moet er een aparte salarisregeling komen, dat kan in het belang zijn van die directeuren. Maar inhoudelijk kun je daar ook nog eens een keer als beroepsgroep over praten. Want wie praten er nu over? Soms een afgevaardigde van een stichting die geen eindverantwoordelijkheid heeft, of een bestuurslid bijvoorbeeld, en ook die zit daar toch met een andere belang. Zo'n discussie zou je nou eens in zo'n groep kunnen voeren, en die zou dan advies uit kunnen brengen aan het sectiebestuur, die dat dan weer verder mee kan nemen. Dat klinkt heel zakelijk, maar toch zit achter deze discussie ook weer een inhoudelijke visie. Op dat raakvlak zullen de VOG en VDJ wat met elkaar moeten."

Irene Smit: "Maar ik denk dat je in de dialoog er prima uit gaat komen als je je

afvraagt: wat hoort nou bij de een, en wat hoort nou bij de ander, waar zitten de raakvlakken. Daar moet je uit kunnen komen. Dit voorbeeld is een prachtig voorbeeld dat je ook eens van de andere kant kunt benaderen. Hoe zie je jezelf als directeur in het geheel.”

◆ **OVERGANG**

Loe Koppejan: “Maar ook als je het over een begrip als kwaliteit hebt, hoe voel je als directeur daar nu in? Wat is je visie op kwaliteit, want met z'n allen lopen we wel achter dat begrip aan, en binnen de VOG worden er mooie dingen ontwikkeld, maar wat is jouw visie nou als directeur om dat uit te kunnen dragen in je organisatie? Dat vind ik nou typisch iets voor VDJ-nieuwe stijl, om dat te discussieren met elkaar, en dan meer de diepte in te gaan dan te zeggen wat we onder kwaliteit verstaan, wat we nastreven en waarin dat alles moet resulteren. Maar geloven wij nou echt in kwaliteit, of zeggen we: opvoeden zal nooit te omschrijven zijn, en daar zal je nooit een produkt- en een resultaatbeschrijving van krijgen.”

Irene Smit: “Dat is nou het probleem in de overgangssituatie. Je bent aan het zoeken met die VDJ naar een vormgeving die iets meer recht doet aan de diepte in gaan. We weten hoeveel leden het prettig vinden om elkaar te ontmoeten, de informele contacten te hebben en dat op prijs stellen. Het is toch een spannende ontwikkeling dat vanaf het moment dat we wat meer de diepte zijn ingegaan met verschillende onderwerpen, de belangstelling voor onze conferenties afnam. De goede formule vinden is dan best wel even lastig.”

◆ **VDJ - NIEUWE STIJL?**

Loe Koppejan: “De VDJ-nieuwe stijl moet ook een verbreding inhouden van de jeugdhulpverlening met een sterk residentieel bepaald karakter naar jeugdzorg. De jeugdbescherming moet daar natuurlijk heel nadrukkelijk bij. Laten we daar niet al te ingewikkeld over doen. Het is toevallig dat er een andere systematiek en een ander rechtsartikel geldt, maar het gaat wel om de opvoeding en bescherming van die kinderen. In de jeugdhulpverlening streven we geen ander doel na, zowel residentieel als ambulante. Er zijn wat hokjes gezet omdat we toevallig teveel ministeries hebben in dit land.

Ik vind dat we ons daarin niet teveel moeten gaan onderscheiden. Ik vind een samenwerking VEDIVO - VOG ook prima, waarbij je best een deel (omdat ze te onderscheiden zijn) zelfstandig kunt ontwikkelen, maar ga alsjeblieft daarna gezamenlijk weer verder.”

Irene Smit: “Ik merk dat, als ik kijk naar die VDJ, ik dat toch minder als directeur in de jeugdhulpverlening doe, maar vooral die groep bekijk als een groep mensen met groepskenmerken, en dan ben ik het met die verbreding als persoon volledig eens. Maar als ik kijk naar hoe die directeurs al jarenlang in zo'n vereniging hebben gezeten, dan denk ik ook dat je moet kijken hoe je die mensen erbij kunt houden. Op het moment dat je het verbreedt en die mensen zich niet meer kunnen identificeren, dan moet je het zo niet aanpakken. De andere poot is: uitgaan van de beleving van die individuele leden, die directeurs. Dat is net weer een iets andere invalshoek. Op zich moet je natuurlijk gewoon verbreden, maar je moet ook kijken hoe dat zo tot stand gekomen

is. Het ontkennen van een ontstaansgeschiedenis heeft nooit enige zin.”

◆ **PROFESSIONELE OPZET**

Loe Koppejan: “De vraag is of je zo'n VDJ-nieuwe stijl niet wat professioneler moet opzetten. Als je jezelf serieus neemt, moet je dat voor elkaar krijgen, maar dan moet je het wel in gemeenschappelijkheid doen. Dat betekent dat bijna iedereen er achter moet staan, je moet dat toch minstens met 80 % van de directeurs doen. Dan is het verantwoord, dan heb je een stem.

Als je jezelf serieus neemt, als je ergens voor wilt staan, mag dat ook geld kosten. Ik vind het geen goede manier van denken dat het allemaal op z'n janboerefluitjes moet. Ik vind dat een vereniging als de VDJ, als die zich wat meer zou profileren, ook geld mag kosten. En of dat dan over die duizend gulden gaat uit jouw voorstel, daar wil ik het niet eens over hebben. Waarom betalen we het voor de VOG wel, en zijn we er soms kritisch over, maar soms ook helemaal niet?”

Irene Smit: “Maar bij de omslag moet dan natuurlijk wel de kwestie aan de orde komen: hoeveel vertrouwen heb je in een dergelijke opzet, en dat mag je wat mij betreft meteen doorvertalen in: hoeveel vertrouwen heb je in jezelf als directeur jeugdhulpverlening? En dat is natuurlijk een heel pijnlijke vraag. Bij de VOG kun je dat nog loskoppelen, maar hier heeft dat alles met elkaar te maken, daar ben ik van overtuigd. Wat men aan de VDJ zou kunnen hebben, is in ieder geval een constructie waarbij je als directeur per definitie ter discussie staat of jezelf ter discussie stelt: doe je er wel toe of doe je er niet toe? Dat komt wel even heel wat dichterbij je

dan onderhandelingen over een CAO. Dat is echt een ander verhaal. Dus die psychologische noot blijft wat mij betreft er wel inzitten.

Maar om iets stevigs neer te zetten, dat heb je zomaar niet even gedaan. Dat is steeds mijn punt: een heleboel stappen overslaan, dat vind ik ook heel prettig en leuk, maar ik heb nu gemerkt hoe lastig het is om die kleine stapjes te zetten. Als vereniging moet je het wel eens worden, daar moet je wel iets met elkaar in kunnen doen. Dat vraagt zo'n vorm ook, anders is het geen vereniging. En misschien moet het wel geen vereniging zijn, maar het is op dit moment niet zo vreselijk interessant. Er moet natuurlijk toch een opstap zijn: ga je onderweg naar zo'n mooi ideaal, of zeg je dat dat er gewoon niet inzit. Dan moet je dat ideaal niet opgeven, alleen zou je daar dan een andere weg voor moeten vinden."

◆ OPEN VERGADERING

Irene Smit: "Of ook niet-leden op deze vergadering welkom zijn? Ik denk dat het wel in de lijn van de ontwikkelingen van de afgelopen tijd ligt dat zo'n open deur geen enkele probleem vormt. Maar je moet er natuurlijk wel erop letten, wanneer je denkt een andere kant op te moeten gaan, de leden van de VDJ in de gelegenheid te stellen ook hun mening te geven. Wat mij betreft doen ze dat in confrontatie met mensen die in het onderwerp geïnteresseerd zijn, en die de mening van directeurs kunnen aanscherpen."

Op mijn vraag of ze de ledenlijst van de VOG zal gebruiken om uitnodigingen breed te verspreiden, antwoordt ze: "Dat vind ik een stap te ver. Dan kan ik onvol-

doende duidelijk maken aan die groep wat de bedoeling is."

Loe Koppejan: "Het dilemma is: ga je met de VDJ verder, ja of nee, of wil je VDJ ombouwen naar. Op het moment dat je discussieert over wel of niet verder met de VDJ, dat is aan je leden. Maar ga je haar ombouwen naar, de breedte in, dan zou je die anderen er wel bij nodig hebben."

◆ TOCH EINDE VDJ?

Loe Koppejan: "Het is van belang dat er een beroepsgroep komt, waarin wij in gezamenlijkheid ons beroep echt uit kunnen dragen en kunnen zeggen: hier staan we voor. We hebben al de belangenbehartiging naar de overheden toe, maar we hebben ook een belang naar onszelf en onze organisatie. Ik denk dat we dat ook moeten organiseren. In die zin hoop ik dat de VDJ-nieuwe stijl tot stand komt, en in goede samenwerking met de VOG zal opereren.

Als je dat alleen organiseert met alleen de leden, zou dat wel eens kunnen betekenen dat je te weinig mensen hebt om je draagvlak te kunnen sonderen. Misschien moet je dan maar besluiten om de VDJ op te heffen, en moet een aantal andere mensen opstaan om de nieuwe club, met een aantal bereidwilligen uit de VDJ, een nieuw gezicht te geven. Dan maak je het ook helder. Het heeft ook als voordeel dat je de historie, die altijd weer belastend is ook voor je toekomstig functioneren, afbouwt. En als je het nu alleen met deze leden bespreekt, heb je te weinig draagvlak. Je zult dus een nieuw draagvlak moeten creëren, en dat krijg je naar mijn idee niet door op die geschiedenis terug te vallen, dat lijkt me heel lastig. En dan zeg ik: dan maar iets nieuws, waarom niet? Dan moet

de VDJ er niet naast blijven bestaan, dan moet je gewoon zeggen einde VDJ, en VDJ is mede-initiatiefneemster om dat nieuwe te organiseren.

Het is niet zo dat de VDJ waardeloos is geweest de afgelopen jaren. Ik denk dat ze voor een heleboel directeurs het nodige betekend heeft, in die zin moet je dat ook maar niet zomaar verloochenen."

(René Clarijs is hoofdredacteur van TJJ)

Waar toe bestaat de VDJ?

DRIE BIJDRAGEN AAN DE LANDELIJKE DISCUSSIE

Heeft het voor ons nog wel zin om door te gaan? Dit is de vraag die de Vereniging van Directeuren in de Jeugdhulpverlening momenteel bezighoudt. René Clarijs is van mening dat we het bestuur en de honderd leden van de VDJ niet alleen moeten laten worstelen met deze existentiële kwestie en deed daarom in het hoofdredactioneel commentaar van het juni/julinummer een eerste poging om een landelijke discussie hierover te krijgen. In het augustus/septembernummer publiceerde TJJ een aantal reacties op de voorstellen van Clarijs en in dit nummer volgen nog drie bijdragen.

Dag René,

Jouw schrijven aan de waarnemend voorzitter van onze vereniging riep bij mij reacties op van misplaatste moederlijke overbezorgdheid over een gezonde faseontwikkeling van onze vereniging tot weer zo'n uiting van rondborstige Zuid-Nederlandse borreltafel-polemiek. Reageren vanuit dergelijke emoties wordt veelal afgedaan met oppositioneel en puberaal gedrag.

Alvorens mijn denkbeelden over huidige, overigens erg vroege, (pubertijds) faseproblematiek en de komende adolescentiefase van de VDJ aan jou toe te vertrouwen wil ik eerst jouw zienswijze op de sector

jeugdhulpverlening en de MFO-vorming met je doornemen.

De constatering dat de inhoudelijke vernieuwing binnen de sector begin jaren negentig stil is komen te staan vanwege obsessie met beleid, structuren, efficiency en effectiviteit is eenzijdig.

Ik zal je uitleggen waarom.

– de vaak beperkte werking van nieuwe methodieken, waardoor wij niet goed in staat zijn een aantal jongeren op adequate wijze te helpen;

– het ingewikkelder worden van problematiek van jongeren en gezinnen;

– het zichtbaar worden van de negatieve gevolgen van onze complexe multi culturele samenleving, met name in de grote

steden (criminaliteit, prostitutie, agressie, werkeloosheid, somber toekomstperspectief en dergelijke);

– de constatering dat binnen de jeugdhulpverlening, zowel inhoudelijk als organisatorisch, kwalitatieve en kwantitatieve verschillen zijn;

– het feit dat de jeugdhulpverlening versnipperd georganiseerd is, waardoor cliënten niet weten waar zij met welk probleem terecht kunnen en anderzijds shop-gedrag vertonen;

– het gegeven dat plaatsers cliënten op vele plaatsen tegelijk aanmelden, waardoor cliënten hun verhaal vaak vele malen moeten vertellen en opnemende instellingen, achteraf onnodige arbeidsuren inzetten;

- cliënten worden opgenomen waar het eerst plaats is, ongeacht of dat wel de juiste plek is gezien de problematiek;
- jeugdhulpverleningsinstellingen gebruiken verschillende screenings- en diagnostische instrumenten waardoor inhoudelijke spraakverwarringen aan de orde van de dag zijn;
- de ervaring dat over het algemeen grote organisaties beter in staat zijn know-how vrij te spelen voor inhoudelijke ontwikkelingen, waar nodig in samenwerking met wetenschappelijke instituten.

Al dit soort noties hebben er mijns inziens toe geleid dat het idee van grote jeugdhulpverleningsorganisaties werd omarmd. Organisaties waar het uitvoerende hulpverleningswerk gedecentraliseerd plaatsvindt. En waar sprake is van centrale planning, coördinatie en afstemming.

Ik weet niet waar jij zat René toen wij begin jaren negentig enthousiast plannen maakten over de inrichting en structuur van zo'n organisatie.

Verschillende hulpvarianten onder een centrale regie:

- Een centrale intake, waar cliënten hun verhaal dus maar eenmaal zouden vertellen.
- Gelijke werksystemen en -processen binnen de organisatie.
- Uniforme diagnostiek, centrale invoering van screeningsinstrumenten.
- Inhoudelijke uitwisseling tussen gedragswetenschappers.
- Een inservicetraining voor nieuwe medewerkers.
- Een deskundigheidbevorderingsprogramma.
- Een groepsgewijs begeleidingsprogramma voor alle stagiaires die binnen de organisatie stage lopen.

- De mogelijkheid van interne mobiliteit voor pedagogisch medewerkers.

- Een loopbaanbegeleidingsaanbod.
- Interne uitwisseling van ontwikkelde methodieken aan de hand van casussen.
- Het flexibeler dan voorheen kunnen inspelen op hulpvragen.
- Soepele overgang van de ene naar de andere hulpverleningsvariant in plaats van een hernieuwde intakeprocedure bij een andere instelling, al of niet met inhoudelijke gesteggel.
- Bij dreigende uitval van jongeren uit een hulpverleningsproject bestaat de mogelijkheid de jongere tijdelijk in een andere hulpvorm te plaatsen.

Na clustering, niveau bepaling en prioriteitsstelling is begonnen met dit werk.

Dus René, hoezo geen zorg voor de inhoud van het werk en verbetering van de kwaliteit.

En al kan ik je dan niet zo één twee drie een anarchistische vernieuwer leveren, vernieuwingen zie ik wel. Waarbij ik besteding en verdieping van hulpverleningsprogramma's en -methodieken minstens even waardevol vind.

De ontwikkeling van flexibele intensieve ambulante hulpverleningsprogramma's zoals de T-teams die leveren, noemde je zelf al. Maar wat te denken van de landelijke ontwikkeling Daghulp niet-schoolgaande jeugd. De te verwachten resultaten van de landelijk uitgezette pilotprojecten. Het CBCL onderzoek bij een aantal Boddaert-centra. De op vele plaatsen waarneembare samenwerking tussen jeugdhulpverlening en het onderwijs.

Over de wijze waarop managers de mfo's georganiseerd hebben ga ik hier niet met je praten.

Laten we nu naar de VDJ kijken. Dat de

VDJ een gezellige, informatieve, waardevolle wat vrijblijvende borrelclub is, ben ik met je eens. Dat wordt tevens onderstreept in de verschillende reacties in het augustus/septembernummer van TJJ. En dat moeten we vooral zo houden.

Ook onderschrijf ik je gedachte dat er meer uit te halen zou zijn. Met dat 'meer' bedoel ik dat de vereniging kan besluiten voornemens, plannen en dergelijke gezamenlijk ten uitvoer te brengen. Dat die voornemens en plannen betrekking hebben op de inhoud, cq het management van de hulpverlening ligt voor de hand.

Dat mensen onderwerpen gedegen dienen voor te bereiden in werkgroepjes met ondersteuning van een bureautje, en er snel een lijst te maken valt met onderwerpen, zijn uitwerkingsaangelegenheden waar we de handen wel voor op elkaar krijgen.

Interessant is ook met wat voor soort inhoudelijke onderwerpen van welk niveau de vereniging zich in gezamenlijkheid wil gaan bezighouden.

Onderwerpen als aan welke eisen vindt de vereniging dat een MFO moet voldoen. Moeten daar alle basistypen (pleegzorg, semi-, residentieel, daghulp, ambulante hulp) in opgenomen zijn. Is er verschil van inrichting per regio's nodig. Moet zo'n organisatie zich richten op jongere en oudere kinderen en hun gezin of is een verdeling 0 - 12 jaar, 12 - 23 jaar beter. Welke hulpvarianten moeten minimaal in een mfo aanwezig zijn. Welk diagnostisch instrumentarium wordt voor welke variant toegepast vind ik belangrijk.

Goed René, nog een laatste gedachte. Ik zou in verenigingsverband willen investeren in wat ik het 'Accountantsbureau van de inhoud' wil noemen.

Analoog aan het jaarlijkse accountantsbe-

zoek waar de financiële situatie en administratieve organisatieprocessen beoordeeld worden, wil ik wel een jaarlijkse inhoudelijke, door terzake onafhankelijke deskundigen, beoordeling van de hulpverleningsmethoden, -processen en -organisatie krijgen.

Hoe dat organisatorisch moet, wat beoordeeld moet worden, welke wegings-/beoordelings criteria aangelegd worden is onderwerp van gesprek binnen de vereniging. Het audit systeem dat Bijzonder Jeugdwerk ontwikkeld heeft kan in deze ook een waardevolle bijdrage leveren.

Met het voorgaande heb ik je voldoende duidelijk gemaakt dat er wel degelijk structurele zorg voor de inhoud van ons vak is en dat de VDJ, onder leiding van Irene een intelligente, waardevolle en gezellige adolescentieperiode tegemoet gaat teneinde uit te groeien tot gezonde volwassenheid.

Met vriendelijke groeten,

Eric van Daal,
*adjunct-directeur Regionale Instelling
Jeugdhulpverlening te Den Haag*

PS. René, gelukkig ben ik nog nooit van een dak gevallen.

♦ **DE PRAGMATISCHE BENADERING**

Sinds 1987 ben ik werkzaam als directeur in de jeugdhulpverlening. In deze tijd zijn er achttien conferenties geweest in Lunteren, waarvan ik er zo'n zes heb meegemaakt. De keuze om te gaan is in de loop van de jaren veranderd. In het begin was het ontmoeten van collega's de belangrijkste reden. Als jonge, beginnende directeur was het plezierig om in een on-

gedwongen omgeving contacten te leggen en ervaringen uit te wisselen. Later leverde dit minder op: ik zag veel directeuren op allerlei overleggen in de regio, binnen de provincie of in het land. De inhoud van de bijeenkomst werd steeds belangrijker: had het bestuur een actueel thema gekozen en waren de inleiders aansprekend? Indien ik deze vragen niet positief kon beantwoorden, besloot ik de dag niet te bezoeken. Maar bij een positief antwoord was er altijd nog de concurrentie van de drukte van alledag, de fusieprocessen, de reorganisaties en dergelijke. Een aantal keren heeft dat alsnog geleid tot het niet naar Lunteren gaan.

Een zeer vrijblijvende opstelling dus, moet ik bekennen. Hoewel ik me op de valreep had aangemeld voor de conferentie over het voortbestaan van de VDJ en er dus over mee wil denken en praten, zie ik de dreigende opheffing niet als een ernstige kwestie. In de regionale en provinciale overleggen worden in het kader van Regie in de Jeugdzorg keuzes gemaakt en fundamenten gelegd voor de vernieuwing van de sector. Daar groeit samenwerking met instellingen binnen en buiten de jeugdhulpverlening. Ik ben niet zo bang dat de inhoud te weinig aan bod komt. In mijn beleving wordt er nu meer en systematischer aan kwaliteitsverbetering gewerkt dan enkele jaren geleden. Het opgaan van verschillende werksorten in één organisatie heeft daar onmiskenbaar aan bijgedragen.

Mijns inziens zijn er twee mogelijkheden. Of de VDJ gaat met nieuw elan voort met het organiseren van studiedagen of -middagen over actuele thema's. Een aantal wijzigingen in de organisatie (lokatie, verbreding doelgroep, structurele samenwerking met bijvoorbeeld STAT) is dan noodzakelijk.

Bij onvoldoende animo moet de vereniging het bijltje er bij neerleggen. Ik heb er vertrouwen in dat nieuwe initiatieven op zullen bloeien om het gat op te vullen.

Overigens ben ik van mening dat TJJ behouden moet blijven.

Joep Aarts, algemeen directeur Stichting De Mare te Leiden

♦ **DE STRATEGISCHE ALLIANTIE VAN EEN LAMME EN EEN BLINDE**

“Kritiekloos, zonder enige basale discussie, met een beangstigend gebrek aan inhoudelijke onderbouwing slijmen alle directeuren hun weg voort naar een bijzondere vorm van grootschaligheid: wel multifunctioneel georganiseerd, echter zonder multifunctionele hulpverlening”. In deze ‘van grof hout zaagt men planken’-stijl verwijt René Clarijs de directeuren in de jeugdhulpverlening een gebrek aan bevoegdheid.

Nu voel ik me zelf wel bevoegd. Maar ik zal vast niet aan de ‘bevoegdheidseisen’ van Clarijs voldoen. Want zonder daartoe uitgenodigd te zijn, had ik waarschijnlijk niet op zijn provocerende stukje gereageerd.

Het artikel van Clarijs gaat over het kwijnende bestaan van de Vereniging van Directeuren in de Jeugdhulpverlening (VDJ). Na een uitgebreid historisch overzicht van de antecedenten van de VDJ boort Clarijs de VDJ en vooral haar leden, die kritiekloos de multifunctionele organisatie (mfo) vereren, danig de grond in.

Tot mijn verbazing trekt hij zich desondanks het lot van de VDJ aan en verklaart dat de discussie over het voortbestaan van de VDJ breder gevoerd moet worden dan alleen het bestuur en de mfo-minnende leden van de VDJ.

Verbazing vertaalt zich bij mij meestal in nieuwsgierigheid. Waarom windt Clarijs zich op over problemen van een ander? Waarom besteedt hij eigenlijk zo veel aandacht aan een inderdaad niet erg flitsende vereniging? Waarom wil hij in vredesnaam een landelijke discussie over de VDJ?

Of in termen van Gordons 'effectief luisteren': waarom maakt hij het probleem van een ander tot zijn probleem?

Aan het eind van het artikel valt de puzzel in elkaar. Clarijs zit met een eigen probleem (het voortbestaan van TJJ) en heeft als oplossing dat een Strategische Alliantie van TJJ en VDJ beiden uit het slop zou kunnen helpen.

Laat ik vooropstellen dat TJJ absoluut moet blijven bestaan, ook al is de kritische stijl van Clarijs niet de mijne. Maar het komt mij voor dat Clarijs' Strategische Alliantie meer een verbond van de lamme en de blinde is. En het is nog maar de vraag of deze lamme en deze blinde elkaar wel effectief kunnen helpen.

Vooralsnog overheersen bij mij vooral twijfels of de lamme (TJJ zonder VWS-subsidie) en de blinde (de dolende mforidders van de VDJ) elkaar kunnen helpen. Ik zal uiteen proberen te zetten op grond waarvan ik die twijfels heb.

Wat betreft de ontwikkelingsgeschiedenis van de VDJ zie ik een aantal redenen die een revival bij de VDJ op dit moment bemoeilijken.

Om mij heen zie ik in de regio en de provincie veel bevlogenheid. In de regio West-Brabant werken de instellingen steeds beter samen. Er zijn nieuwe hulpvormen opgezet, zoals een Residentieel Gedragstherapeutisch Behandelprogramma, Marokkaans Opvanghuis KARAM, Pleeggezin-pools, het Pedagogisch Ondersteunings Centrum Oosterhout, er wordt

meer in de regio geplaatst etcetera etcetera. In de provincie Noord-Brabant werken de directies van jeugdhulpinstellingen uiterst zinvol samen in de 'Groep van Achttien', een soort provinciale VDJ, die ondermeer een Provinciale Klachtenregeling en een Kwaliteitsdocument heeft ontwikkeld. Er is een goede relatie met de provincie opgebouwd. En in de instelling waar ik werk, zie ik nog steeds veel medewerkers die zich met veel inzet en bevlogenheid en soms ook wel eens anarchistisch inzetten voor de jeugdigen die wij in zorg hebben.

Dat Clarijs dit alles niet signaleert, is hem niet echt kwalijk te nemen: het is een logisch gevolg van de Wet op de jeugdhulpverlening, die regionale en provinciale ontwikkelingen op gang heeft gebracht, en daarmee de aandacht vooral daarop heeft gericht. Die ontwikkelingen hebben echter ook een verminderde belangstelling voor landelijke zaken tot gevolg gehad. Dit is in tegenstelling tot Clarijs' beoogde belangrijkste reden waarom de VDJ een moeilijke tijd beleeft.

Op grond van deze analyse zie ik twee opties voor de toekomst van de VDJ. Als eerste mogelijkheid zie ik, dat de VDJ zich even gedeisd houdt en wacht tot er in de geesten en agenda's van de managers meer tijd komt voor andere zaken als regio en provincie. Die tijd zal beslist komen; vroeg of laat wil men niet vijftien keer het wiel behoeven uit te vinden.

De tweede optie is, dat de VDJ de regionale en provinciale pre-occupatie van nood tot deugd verheft. Het zou naar mijn mening mogelijk moeten zijn de succesvolle formule van de Brabantse "Groep van Achttien" uit te werken tot een stelsel van directie-overleggen in iedere provincie, die waar nodig landelijk samenwerken.

TJJ kan in mijn ogen een geweldige bij-

drage leveren om de aandacht van instellingen en directies enigszins te verleggen van regionale en provinciale ontwikkelingen naar landelijke ontwikkelingen.

Maar dan moet Clarijs ook respect leren krijgen voor de kleine bevlogenheid in instellingen, regio's en provincies, die hem nu vanuit zijn macro-positie kennelijk ontgaat. Want als Clarijs wil dat TJJ kan bijdragen aan het gezicht van jeugdzorg, dient hij ook te beseffen dat zijn kritische houding, die ik in dit geval als ongefundeerd ervaar, niets bijdraagt aan het imago van de sector.

Als Clarijs dan toch vergelijkt met de gezondheidszorg: neem een voorbeeld aan MGTV, beslist ook een kritisch vakblad, maar respectvol naar werkers (dat zijn directeuren ook) in hun sector.

Ik zei al: TJJ moet mijns inziens blijven bestaan. Maar de opties die ik voor de toekomst van de VDJ heb geschetst, zijn niet krachtig genoeg om een toekomst voor TJJ te realiseren. Wat dan wel? Als leek in de tijdschriftenwereld zou ik zeggen: kwaliteit en marketing. Maak de invalshoek iets smaller en richt je op jeugdbeleid en jeugdzorg. Zorg voor goede artikelen (desnoods minder) die redactioneel beoordeeld worden. Schrijf ook dingen die de doelgroep graag leest: bijvoorbeeld regionale en provinciale thema's, kleine annonces. Biedt provincies kwantum-abonnementen aan voor alle leden van Provinciale Staten. Voor een tijdschrift dat bijdraagt aan het profiel van de sector hebben de lezers en de sector heus wel iets over.

Coen Dresen, psycholoog/psychotherapeut en directeur Stichting Jeugdhulp West-Brabant

Eerst de inhoudelijke visie, dan de organisatorische vernieuwingen

AANBEVELINGEN VOOR DE REORGANISATIE VAN DE JEUGDHULPVERLENING

Joke A. van Harten-Oudijk

Welke functies moet het Bureau Jeugdzorg uitoefenen? Welke maatregelen moeten worden getroffen voor een goede diagnostiek en zorgtoewijzing? Hoe moet een onafhankelijke plaatsingsfunctie worden gecreëerd? Dit zijn enkele van de vele vragen die naar voren komen in de discussie omtrent de ontwikkeling van de Bureaus Jeugdzorg. De auteur vindt dat de discussie met name rond de organisatorische vormgeving gevoerd wordt en dat een werkinhoudelijke visie op deze vraagstukken vaak ontbreekt.

De discussie die in het land op verschillende plaatsen over de ontwikkeling van Bureaus Jeugdzorg wordt gevoerd, spitst zich toe op de organisatorische vormgeving. Wie moeten er participeren in het Bureau Jeugdzorg? Welke functies

moet het bureau uitoefenen? Welke maatregelen moeten worden getroffen voor een goede diagnostiek en zorgtoewijzing? Hoe moet een onafhankelijke plaatsingsfunctie worden gecreëerd? Hebben de opnemende voorzieningen een acceptatieplicht? Moet er sprake zijn van een

inkopen van diensten?, van cliëntgebonden budgetten?

Opvallend is dat een werkinhoudelijke doordenking van deze vraagstukken nog vaak ontbreekt. Toch gaat het hier om een wezenlijk onderdeel van het reorganisatieproces: de wijze waarop de jeugd-

Ouders en kinderen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden

foto: Willem Mes

hulpverlening is georganiseerd bepaalt mede de wijze waarop hulp verleend wordt en/of kan worden. Van een nieuwe organisatievorm mag verwacht worden dat deze een goede uitvoering van het werk van de jeugdzorg bevordert. Conform het principe 'vorm volgt inhoud' ben ik van mening dat voorafgaand aan de uitvoering van de reorganisatie in de jeugdhulpverlening, eerst de belangrijkste inhoudelijke voorwaarden moeten worden vastgesteld waaraan de nieuwe or-

ganisatie moet voldoen. Op grond daarvan kan de reorganisatie verder worden vormgegeven en uitgewerkt. Kortom: welke methodische principes moeten in het belang van de cliënt en de hulpverlening ook na de reorganisatie gehanteerd worden? Een aantal van deze principes is omschreven in het Pilot Project Twente, onder andere in de *Maatmethode*.^{1,2} Enkele inhoudelijke principes zal ik in dit artikel nader toelichten.

◆ **UITGANGSPUNTEN**

1. Preventie en hulpverlening is kind- en oudergericht.

De jeugdhulpverlener behartigt in de eerste plaats de belangen van de jeugdige: de jeugdige is zijn 'morele opdrachtgever'. De handelingen van hulpverleners en gebeurtenissen in het hulpverleningsproces worden getoetst aan de belangen van de jeugdige.

Ook bij de preventieve activiteiten

(buurtnetwerken, opvoedtelefoon, opvoedingsvoorlichting en dergelijke) wordt vorm en inhoud zodanig ontwikkeld dat de belangen van jeugdigen worden gediend. Het centraal stellen van dit belang betekent dat de hulpverlener zich in elke hulpverlening steeds afvraagt wat het belang van de jeugdige is en hoe dat het best behartigd kan worden.

In de meeste gevallen is het belang van de jeugdige gediend bij een verbetering van de opvoedings situatie in het gezin en/of van de ouder-kind relatie. De benadering in de jeugdhulpverlening is dan ook in eerste instantie -naast een eventuele individuele begeleiding of behandeling van de jeugdige- mede gericht op toerusting van ouders, op vergroting van de draagkracht van het gezin ten opzichte van de draaglast, op het creëren van een positieve relatie van ouders en kind en op het scheppen van een situatie voor de jeugdige waarin het zich (verder) kan ontplooiën.

Preventie en jeugdhulpverlening is dus kind- en oudergericht.³ Dat betekent ook het handhaven van rechten van jeugdigen en ouders,⁴ zoals:

- ouders en jeugdigen hebben bij vragen en/of problemen recht op voorlichting, advies, ondersteuning en hulpverlening. Het 'recht op hulp' kan worden verfijnd tot 'recht op juiste, bereikbare en tijdige hulp'. Dit geldt in het bijzonder voor jonge kinderen omdat zij een relatief snelle ontwikkeling meemaken. Problematische situaties kunnen een ernstige verstoring of een belemmering van de ontwikkeling betekenen, die soms op latere momenten slecht of niet herstelbaar is. Tijdig en effectief beïnvloeden van een dergelijke situatie kan van essentieel belang zijn voor de jeugdige;
- de jeugdige heeft recht op opvoeding,

die afgestemd is op zijn ontwikkeling, mogelijkheden en beperkingen. Adviesring, ondersteuning en hulpverlening is daarop gericht;

- ouders en jeugdigen worden betrokken bij iedere stap in het hulpverleningsproces. Dat betekent dat zij worden betrokken bij het vaststellen van de hulpvraag, de diagnose, de vaststelling van de gewenste hulp, de keuze van de hulpvorm, de evaluatie en bijstelling van de hulp en bij de afsluiting van de hulp. Ouders maken deel uit van het zogenaamd 'Team rond de Jeugdige' (zie punt 6).

De jeugdige wordt steeds minder afhankelijk van verzorgers/opvoeders. Hij heeft in toenemende mate een zelfbeschikingsrecht en -vermogen. De jeugdige wordt daarom in ieder geval gehoord bij de beslissingen in het hulpverleningsproces die hem zelf betreffen;

- ouders en jongeren hebben de vrijheid de gewenste hulpverlening/hulpverlener te kiezen;

- zij hebben recht op een 'second opinion' bij ingrijpende beslissingen;

- de hulpverlening is klant-(kind-)vriendelijk: snel, deskundig en zo min mogelijk belastend. De hulpverlening is voor ouders en, afhankelijk van de leeftijd, voor de jeugdige inzichtelijk en begrijpelijk;

- ouders en jeugdige worden geactiveerd (met ondersteuning) zelf gestalte te geven aan de gewenste veranderingen.

2. *Het hulpverleningsproces bestaat uit stappen, clusters van beslissingen in het hulpverleningsproces.*

Het proces van hulpverlening is te onderscheiden in verschillende stappen, bestaande uit clusters van onderling samenhangende beslissingen en handelingen.

Aanbevelingen voor reorganisatie van de jeugdzorg:

- organiseren van **één centrale laagdrempelige voorziening** per regio, stad, wijk of dorp die duidelijk herkenbaar is voor ouders, jeugdige en anderen, waar zij terecht kunnen met hun vragen op het gebied van opvoeding en ontwikkeling en waar zij 'geholpen' of 'verder geholpen worden';⁵

- ontwikkelen en hanteren van **kwali-teitsnormen** voor deze 'voordeuren' en de vervolgetrajecten waarin het bovengenoemde cliëntenbeleid is opgenomen;

- organiseren van **voldoende capaciteit** voor hulp aan ouders en jeugdigen;

- voor ouders en jongeren de mogelijkheid scheppen zich te wenden tot de hulpverlener van hun **keuze** en hen de gelegenheid bieden tot een **second opinion**.

- het organiseren van **verbindingen** van de (plaatselijke) jeugdzorg met hulpverlening aan gehandicapten, de jeugdgezondheidszorg, de verslavingszorg, het onderwijs, het sociaal-cultureel werk en dergelijke.

Naarmate de problematiek complexer of moeilijker oplosbaar is, wordt het proces ingewikkelder. Meestal worden ook andere hulpverleners ingeschakeld voor de uitvoering van een hulppakket. Een systematische, planmatige op elkaar afgestemde aanpak is dan vereist.

Aanbevelingen voor de reorganisatie van de jeugdzorg:

- wijs aan iedere casus die via de plaatselijke voorziening voor jeugdzorg binnenkomt en die eventueel in aanmerking komt voor een procesmatige hulp een **case-manager** toe;

- ontwikkel en hanteer op grond van methodische principes **protocolen** of **gedragscodes** voor hulpverleners bij de verschillende stappen in het proces;

- ontwikkel en hanteer een **toetsings-systeem** voor de verschillende clusters van beslissingen voor interne en externe toetsing.

3. Verwevenheid van diagnostiek en hulpverlening.

Diagnostiek is een proces, een activiteit gedurende het gehele proces van hulpverlening. In alle fasen van het proces vinden beslissingen en handelingen van hulpverleners plaats die gebaseerd zijn op een doorgroning van de problematiek.

Het hulpverleningsproces start bij de diagnostiek. De wijze waarop de diagnostiek aanvangt en verloopt beïnvloedt de hulpverlening. Zo heeft bijvoorbeeld de diagnostische methode waarbij de problematiek op gesystematiseerde wijze door jeugdige/ouders zelf wordt benoemd, effect op de hulpverleningssituatie. Ouders/jeugdige kunnen zich zo bewust worden van de aard van de problematiek. Er is dan al sprake van een doelgerichte beïnvloeding.

De hulpverlener is de belangrijkste algemene diagnosticus. Voor specifieke vragen worden specialisten ingeschakeld. De

hulpverlener signaleert op welk moment welk specialisme nodig is voor aanvulling van het beeld van de problematiek. Dit inschakelen van specialisten gebeurt op concrete vraagstellingen van de hulpverlener (case-manager) hetzij voor raadpleging, advies of voor uitvoering van een deel van de behandeling.

Binnen het proces van hulpverlening zijn momenten te onderkennen waar diagnostiek op de voorgrond staat, bijvoorbeeld in geval van complexe problematiek: voorafgaand aan de samenstelling van het hulppakket en ten behoeve van de vaststelling van de gewenste hulp. Bij de aanvang van een specifieke behandeling of begeleiding kan een daarop gerichte diagnostiek nodig zijn. Gedurende het verloop van de hulpverlening is voor de vaststelling van de effecten en voor eventuele verandering of beëindiging van de hulp opnieuw een onderzoek van de problematiek aan de orde.

Diagnostiek heeft dus verschillende functies op verschillende momenten in het proces van hulpverlening. De betrokken hulpverleners formuleren per situatie de specifieke vraagstelling en de functie van de diagnostiek.

4. De hulpverlening is vraaggericht.

Ervaringen en belevingen van ouders en jeugdige vormen het vertrekpunt voor diagnostiek en hulpverlening. Het hulpaanbod wordt in principe aangepast aan de vragen, klachten, signalen van ouders en jeugdige, de specifieke omstandigheden en het referentiekader van de cliënt(en) (tezamen de 'hulpbehoefte').

De hulpverlener zal samen met jeugdige en ouders (en eventueel andere betrokkenen) nagaan in hoeverre tegemoetkoming aan de vragen van ouders en jeugdigen 'in

Aanbevelingen voor de reorganisatie van de jeugdzorg:

- **toerusting** van case-managers en andere uitvoerders van het Plan van Aanpak met vaardigheden en instrumenten voor:

- diagnostiek; het signaleren wanneer specialistisch onderzoek vereist is;

- het vaststellen van de vraagstelling en functie van de eigen en aanvullende diagnostiek.

Deze toerusting organiseren in de vorm van **bedrijfsopleidingen** en coachingsprojecten (met onder andere het begeleiden van werkzaamheden) voor jeugdhulpverleners.

- organiseren van de beschikbaarheid van specialisten voor aanvullende diagnostiek en consultatie bij verschillende momenten in het hulpverleningsproces ter ondersteuning van de case-manager en de andere uitvoerders, bijvoorbeeld in de vorm van een **pool van specialisten**.

- voor complexe casus: organiseren van een (bij voorkeur **multi-disciplinair**) **begeleidingsteam per casus** ter ondersteuning van case-manager en andere leden van het 'Team rond de Jeugdige' en voor toetsing van de stappen in het hulpverleningsproces.

het belang van de jeugdige' is. De oorspronkelijke vraag van ouders en/of jeugdige kan dus in samenspraak - gedurende het proces van hulpverlening - op initiatief van ouders, jeugdige of hulpverlener opnieuw gedefinieerd worden.

Geen enkele jeugdige of gezin, geen enkele

Aanbevelingen voor de reorganisatie van de jeugdzorg:

- organiseer een groot **scala** van verschillende **hulpvarianten**;
- schep voor instellingen de voorwaarden voor een flexibel aanbod in financieel opzicht (**budgetsysteem**);
- ontwikkel en realiseer zorgprogramma's die **ruime variatiemogelijkheden** kennen;
- **registreer** nauwkeurig de vragen van ouders, jeugdige en anderen en het daarbij verstrekte hulpaanbod, de eventuele aanpassing daarvan en de effecten;
- ontwikkel en hanteer een **informatiesysteem** voor management en een **verantwoordingsysteem** voor subsidiegever;
- realiseer een passende toerusting van medewerkers (zie punt 2).

le situatie is hetzelfde. Gezocht wordt naar dát advies of die aanpak die het beste aanslaat. Jeugdhulpverlening is maatwerk. Hulpverleners zullen regelmatig nagaan of de hulp nog past bij het probleem van de cliënten en zullen desgewenst een ander aanbod doen.

5. De hulpvorm wordt afgeleid van de gewenste concrete hulp.

Bij de indicatiestelling staat niet de vraag centraal of de jeugdige en het gezin in aanmerking komen voor bijvoorbeeld ambulante hulp, (intensieve) thuisbehandeling of plaatsing elders maar de vraag welke concrete, inhoudelijke hulp gewenst is. Allereerst is daarbij aan de orde welke concrete veranderingen er plaats moeten vinden in bijvoorbeeld gedrag, omgangswijze, situatie en dergelijke van de betrokkenen.

De hulpverlener maakt daarbij onder andere een inschatting van de aangrijpingspunten voor verandering, van de mogelijkheden en onmogelijkheden en van de risico's voor de jeugdige van voortdurend van de huidige (opvoedings)situatie.

Op grond van de concrete wensen wordt bepaald welke middelen, methoden en aanpak daarvoor gewenst zijn. Met andere woorden: hoe moeten hulpverleners handelen en/of welke situatie moet worden gecreëerd om het gewenste resultaat te bereiken?

Pas dan komt de vraag aan de orde welke vorm het meest geschikt is om die concrete hulp te (kunnen) bieden.

Over de invulling en mogelijke uitvoering van die gewenste concrete hulp wordt door de case-manager (plaatsers), als hij niet zelf de benodigde hulp kan bieden, overleg gevoerd met één of meerdere eventuele uitvoerende instelling(en).

Aan de hand van de gedetailleerde wensen wordt nagegaan of de instelling de hulp kan bieden of creëren. Hierbij kan sprake zijn van aanpassing van het huidige aanbod of van het bieden van elementen uit de gebruikelijke begeleiding/behandeling (de zogenaamde flexibilisering van het aanbod). Ook hier is sprake van maatwerk. In geval van voorzieningen voor dagbehandeling, pleegzorg en residentiële hulp kan dat zelfs betekenen dat de jeugdige en/of eventueel zijn ouders specialistische hulp wordt geboden zonder dat er sprake is van een (full-time) opname van de jeugdige.

Schematische voorstelling van het proces van indicatiestelling

Deze flexibilisering van het aanbod is gebaseerd op het principe dat de (opnemende) instelling verantwoordelijk is voor die cliënten die behoren tot hun algemene doelgroep. De instelling zal zich op grond daarvan inspannen de best mogelijke hulp te bieden voor ieder kind dat behoort tot die algemene doelgroep.

6. Gezamenlijke verantwoordelijkheid van uitvoerders van hulpaanbod voor het effectueren van de noodzakelijke hulp.

Bij de cliënten van de jeugdhulpverlening is er veelal sprake van problemen op meerdere terreinen. Het cliënt(systeem) krijgt dan ook een individueel op hen toegesneden pakket aan hulp geboden.

Aanbevelingen voor de reorganisatie van de jeugdzorg:

- organiseer de **beslissingsbevoegdheid** ten aanzien van het hulpbeleid **zo dicht mogelijk bij de uitvoering**;
- organiseer een begeleidingsteam waarvan eerst de case-manager en later het 'Team rond de Jeugdige' deel uitmaakt (zie punt 3);
- organiseer een consultatiemogelijkheid in de vorm van een pool van specialisten (zie punt 3);
- organiseer per casus een **overleg van case-manager met verschillende potentiële uitvoerders** van het plan aanpak.

Daarbij is sprake van een meersporige, op elkaar afgestemde hulpverlening. Voor realisering van het hulppakket wordt een Plan van Aanpak gemaakt, bestaande uit een over-all plan en deelplannen voor de verschillende onderdelen. Meerdere hulpverleners/instellingen kunnen de deeltaken voor hun rekening nemen (bijvoorbeeld een combinatie van intensieve thuishulp en plaatsingen). De verschillende uitvoerders (en in principe de ouders) vormen een zogenaamd 'Team rond de Jeugdige'. Teamleden hebben een gemeenschappelijk doel en een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het bereiken van de hulpverleningsdoelen in onderlinge samenhang. Daarnaast hebben zij te onderscheiden verantwoordelijkheden en taken, die nauwkeurig worden omschreven in het Plan van Aanpak. De case-manager (in geval van plaatsing in

dagbehandeling, pleegzorg of internaat is deze tevens plaatser) coördineert het teamoverleg. Teamleden dragen zorg voor onderlinge afstemming en voor de voortgang van de hulpverlening, zij gaan na in hoeverre de gehanteerde methoden en middelen nog passen bij de doelstellingen, stellen wijzigingen van het Plan van Aanpak voor en nemen daaromtrent besluiten. De uitvoerders zullen omtrent invulling en uitvoering van hun specifieke taak overleg voeren met de medewerkers van de eigen instelling. Teamleden verzorgen de afstemming van deze deelopoverleggen met het proces-coördinerend overleg van het Team.

7. Niet alle cliënten melden zichzelf.

Een groot deel van de 'cliënten' van de jeugdhulpverlening benadert niet zelf een instelling voor jeugdhulpverlening. Andere personen constateren of vermoeden dat de betreffende jeugdigen en/of hun ouders problemen hebben of het risico lopen die te krijgen, waardoor een goede ontwikkeling van de jeugdige wordt bedreigd. De benadering vanuit de jeugdhulpverlening kan dan verschillend zijn:

- opzoekend, motiverend, gericht op het aanvaarden van ondersteuning of hulp (bijvoorbeeld bij het zogenaamde vindplaatsgericht werken en vaak ook bij gedwongen hulpverlening);
- signalerend, volgend in goed overleg met anderen (zoals met politie, huisartsen, sociaal-cultureel werkers, leerkrachten bijvoorbeeld in het kader van buurtnetwerken);
- versterken van de sociale omgeving van de jeugdige en het gezin (bijvoorbeeld in samenwerking met het sociaal cultureel werk, de scholen, de school -en arbeids- toeleiding);

Aanbevelingen voor de reorganisatie van de jeugdzorg:

- Organiseer bij een meervoudig hulpaanbod een **Team rond de Jeugdige** dat het hulpaanbod bepaalt, uitvoert en op elkaar afstemt. Wijzig ten gevolge daarvan de huidige gebruikelijke procedures voor intake door opnemende voorziening, voor behandelplanvaststelling en -bespreking en dergelijke;
- Ontwikkel en hanteer **gelijke methodische principes en taal**;
- Organiseer een **nauwe verbondenheid** van instellingen die de hulp gezamenlijk uitvoeren.

Aanbevelingen voor de reorganisatie van de jeugdzorg:

- Organiseer vanuit de centrale plaatselijk jeugdzorgvoorziening voor zogenaamde **intermediairs** de mogelijkheid van **toerusting** door middel van materiaal, cursussen en consultatie;
- Organiseer en ondersteun vanuit die voorziening **collectieve preventieprojecten** gericht op ouders en jeugdigen;
- Organiseer een **nauwe verbinding** tussen buurtnetwerkers, vindplaatsgerichte werkers en de rest van de jeugdhulpverlening;
- Ontwikkel en hanteer een goede **methodiek voor verwijzing**.

Aanbevelingen voor de reorganisatie van de jeugdzorg:

- **integreer** de uitvoering van de justitiële en vrijwillige jeugdhulpverlening met behoud van de specifieke kennis en positie van de (gezins)voogd; toerusting van hulpverleners voor specifieke jeugdbeschermingstaken;

- neem de spreekuren van de **Raad voor de Kinderbescherming**, voorzover het hier gaat om hulpvragende ouders en jongeren, op in de plaatselijke voorziening voor jeugdzorg;

- **betrek**, indien vanuit het cliëntstelsel gezien gewenst bij een melding bij de Raad of de BVA, **direct een hulpverlener** die na het onderzoek en na het eventueel uitspreken van een OTS of een voogdijmaatregel de hulp kan voortzetten;

- **behoud** de middelen die vrijkomen door inkrimping van het aantal maatregelen voor de kindbescherming **voor de vrijwillige jeugdhulpverlening**.

- het adviseren en toerusten van ouders, jeugdigen en zogenaamde intermediairs (bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van voorlichtingsmateriaal, cursussen en consultatie).

8. *Jeugdbescherming is een vorm van jeugdhulpverlening met een aantal eigen karakteristieken.*

Er is een grote verwantschap tussen de vrijwillige en justitiële jeugdhulpverle-

ning. Voor het merendeel gelden in de gehele ambulante hulpverlening dezelfde methodische principes.⁶

Er zijn echter verschillen: in de jeugdbescherming melden ouders en/of jeugdige zich vaak niet zelf bij een instelling voor jeugdhulpverlening. Bij een maatregel voor de kindbescherming kunnen ouders en jeugdige zich wettelijk niet onttrekken aan de (opgelegde) hulp.

Beide kenmerken vereisen specifieke deskundigheid van de hulpverleners op het terrein van probleembewustwording en motivatie van ouders en jeugdige tot het accepteren van hulp.

De cliënt in de jeugdbescherming heeft vaak een hulpverlenings-'carrière' achter de rug met veelal veel wisselingen van hulpverlener. Zo snel mogelijk realiseren van continuïteit in de hulpverlening is een voorwaarde voor een effectieve jeugdhulpverlening. Continuïteit in de hulpverlening is ook van belang bij opheffing van de OTS of de voogdijmaatregel. Als in de hulpverlening blijkt dat voor ouders 'opgelegde' hulp niet meer nodig is, dan dient de justitiële maatregel te worden opgeheven. Opheffing betekent nu vaak discontinuïteit van de hulpverlener.

Voorkomen en beperken van de duur van maatregelen voor de kindbescherming is in het belang van ouders en jeugdigen. Te verwachten valt dat vroegtijdig inschakelen van de definitieve hulpverlener die ook vervolghulp geeft het aantal maatregelen voor de kindbescherming zal afnemen na afloop van een OTS of voogdijmaatregel. Vervanging van justitiële door vrijwillige jeugdhulpverlening stuit in het huidige systeem op financiële bezwaren: in de vrijwillige hulpverlening ontbreken daarvoor de financiële midde-

(Joke van Harten - Oudijk is manager van het Pilot Project Twente)

Noten

1. Het Pilot Project Twente is een inhoudelijk en organisatorisch innovatieproject op het terrein van de jeugdhulpverlening. Deelnemers zijn: BJ Twente, Jeugd en Gezin Twente, MKD Tesinkweide en Spel- en Opvoedingsvoorlichting.

2. Zie: Van Harten - Oudijk, J.A.: *Maatmethode: Methodiek voor de Begeleiding van Plaatsingsprocessen*, Pilot Project Twente, Enschede, 1995.

3. Daarnaast is de jeugdhulpverlening gericht op het versterken van de sociale (steun)structuur rond jeugdige en/of gezin.

4. Zelfs als deze niet wettelijk zijn geregeld.

5. Anderen kunnen personen zijn die beroepsmatig te maken hebben met jeugdigen en ouders (in preventie intermediairs genoemd) en eventueel verwijzers.

6. Zoals bijvoorbeeld de *Maatmethode*.

Het kinderwerk timmert aan de weg

EEN WERKSOORT IN VERANDERING

Ria Schouten

Tijdens een conferentie in mei van dit jaar werden maar liefst vier nieuwe produkten op het gebied van het kinderwerk gepresenteerd. De werksort is vooral, onder invloed van de forse bezuinigingen op het sociaal-cultureel werk, bezig de eigen positie te versterken. Gewoon leuke dingen doen voor kinderen lijkt niet meer voldoende te zijn. Steeds meer profileert het kinderwerk zich als de belangenbeharter van het kansarme kind uit het maatschappelijk achtergestelde milieu. Er is zelfs al een naam aan deze ontwikkeling gegeven: probleemgericht werken. Niet iedereen is even optimistisch over deze nieuwe trend en sommigen achten de nadelige effecten zelfs zeer groot. Maar de werkers die in de praktijk al probleemgericht werken, zijn heel positief over de resultaten.

“Sociaal ondernemers zijn we geworden. We moeten steeds meer managen, wat inhoudt dat we werkplannen, budgetten en afwegingen dienen te maken en produkten en kwaliteit moeten leveren”, aldus Carla Vleeschhouwer, kinderwerkster te

Utrecht. Ze is blij met deze ontwikkeling in haar vak: “Het wordt professioneler. Weliswaar beschik ik over steeds minder geld, maar de positieve uitwerking is dat ik daar inventiever door word. Je leert goed na te denken over je werk: waarom en voor wie je het doet.”

Ook Ria Nijhof, kinderwerkster in Oldenzaal, hanteert een bedrijfsmatige aanpak. Naast een goede kwaliteit dient het produkt volgens haar goedkoop te zijn en een goede uitstraling te hebben. In de onlangs uitgebrachte video *Liefde voor je vak* worden Carla Vleeschhouwer en Ria

Nijhof samen met hun Amsterdamse collega Willy Thissen gevolgd in hun dagelijkse werk. Een uitstapje naar het bos, een middagje knutselen en schminken, een evaluatie-gesprek met de stagiaires en een training van vrijwilligers laten de verschillende kanten van het werk zien. Werk dat zich langzamerhand ontwikkelt naar het managementniveau. Het uitvoerend werk wordt als gevolg van flinke bezuinigingen op het sociaal-cultureel werk hoofdzakelijk gedaan door stagiaires en vrijwilligers.

“Zonder vrijwilligers is er geen sociaal-cultureel werk”, meent Ria Nijhof. Om kwaliteit te kunnen leveren zorgt zij ervoor dat de groep medewerkers zo is opgebouwd dat er altijd een paar ervaren mensen bij zitten. Bovendien let ze erop dat de vrijwilligers creatief kunnen omgaan met materialen en met kinderen, een sfeer kunnen scheppen, aandacht hebben voor kinderen, kortom liefde voor hun vak hebben. Training van de vrijwilligers is tevens een voorwaarde voor het leveren van een kwalitatief goed produkt. “Omdat ik zelf niet altijd bij de uitvoering kan zijn, geef ik de vrijwilligers in de training handvatten voor het hanteren van moeilijke situaties,” legt Willy Thissen uit. Zo laat ze hen een situatie spelen waarin twee kinderen ruzie hebben om een speelgoedje en de vrijwilligster tussenbeide moet komen. Thissen: “Als de sfeer al agressief is, merk ik soms dat de vrijwilligers daarin meegaan en daardoor nog meer agressie opwekken. Ik leer ze om zich bewust te worden van hun reactie op de kinderen.” Inherent aan de managementfunctie is de taak om contacten buiten de instelling (het buurthuis) op te bouwen en te onderhouden. Participeren in buurtnetwerken jeugdhulpverlening, het opzetten van

samenwerkingsprojecten met het onderwijs (de Verlengde Schooldag-experimenten), overleg met de dienst Ruimtelijke Ordening over speelplekken in de buurt, contact met ouders, het beïnvloeden van beleidsmakers, het hoort tegenwoordig allemaal bij het takenpakket van de kinderwerker. Froukje Hajer, voorzitter van het Landelijk Kinderwerk Overleg, adviseert kinderwerkers om vooral de samenhang te ontdekken tussen alle voorzieningen voor kinderen in de buurt en daarvan te profiteren. “Werk niet vanuit instellingsbelang, maar vanuit het belang van de kinderen”, zegt zij in de video *Die duim laten we achter in het bos* die gelijktijdig verscheen met *Liefde voor je vak*.

◆ PROFILEREN

Onder invloed van de bezuinigingen op het sociaal-cultureel werk zijn de kinderwerkers gedwongen om de subsidiegevers het belang van hun werk aan te tonen. Kinderwerkster Carla Vleeschhouwer zei het al: “Als sociaal ondernemer moet je afwegingen maken.” Deze opvatting werpt zijn vruchten af. Het kinderwerk werkt aan zijn profiel en probeert de eigen positie te versterken. In *Die duim laten we achter in het bos* wordt het kinderwerk gepromoot als zinvol en onmisbaar, speciaal voor die kinderen die aan de onderkant van de samenleving bungelen. “Deze kinderen komen uit arme gezinnen en groeien op in buurten waar weinig of slechte voorzieningen voor hen zijn. Het is logisch dat zij het gevoel krijgen dat de maatschappij zich niets aan hen gelegen laat liggen. Als jullie niks voor mij doen, waarom zou ik me dan iets van jullie aantrekken, is de reactie van deze kinderen,” redeneert Mischa de Winter, hoogleraar

Ouder- en kindercare aan de Universiteit van Utrecht. In zijn visie kan het kinderwerk, dat als werksoort dichtbij de kinderen in de buurt staat, veel betekenen om de binding aan de samenleving op gang te brengen. Sommige kinderen doen geen concrete maatschappelijke ervaring op, ze participeren niet, leren bijvoorbeeld niet hoe democratische besluitvorming werkt. Het kinderwerk kan deze lacune opvullen, zo stelt De Winter. Op deze manier kan volgens hem worden voorkomen dat de kinderen van nu over tien jaar als volkomen losgeslagen jongeren de buurten onveilig maken.

Froukje Hajer: “In het kinderwerk ontwikkelen kinderen sociale vaardigheden als wilskracht, incasseringsvermogen en zelfvertrouwen. Ze leren respect voor elkaar te hebben en zich verantwoordelijk te voelen voor anderen. Allemaal vaardigheden die je nodig hebt om in de maatschappij goed te kunnen functioneren.” Deze taakstelling sluit naadloos aan bij de hoofddoelen van het intersectoraal jeugdbeleid, zoals verwoord in de regeringsnota *Jeugd verdient de toekomst*. Dit beleid is erop gericht jeugdigen de hand te reiken bij het ontwikkelen en benutten van kansen in de samenleving door middel van gerichte stimulering van participatie. Daarnaast wil het kabinet uitval van jeugdigen uit het gezin, uit school en uit arbeid voorkomen en aanpakken.

◆ PROBLEEMGERICHT WERKEN

Het kinderwerk dat zich profileert als behangenbehartiger van het kansarme kind uit het maatschappelijk achtergestelde milieu. Het kinderwerk dat inhaakt in op de groeiende aandacht voor de problemen in de leefsituatie van kinderen: weinig

foto: Theo van Hal

openbare speelruimte, steeds instabieleres situaties in de gezinnen en een vroege achterstand in onderwijs en vrije tijd. Er is zelfs al een naam aan deze ontwikkeling gegeven: probleemgericht werken.

Preventie van problemen: ligt daar de kracht van het kinderwerk? José Rijnen, auteur van het boek ***Sterk Kinderwerk***, erkent dat het gevaarlijk is om kinderen op grond van ogenschijnlijke risicofactoren tot probleemgroep te verklaren. In de strijd om de aandacht en de gelden van het gemeentelijk beleid ligt het gevaar op

de loer dat het kinderwerk zich verloochent en zich profileert als preventieve jeugdhulpverlening. Dit is niet nodig, meent Rijnen, omdat de preventieve waarde van het kinderwerk juist zit besloten in haar 'eigenaardigheid'. Volgens haar hoeft het kinderwerk zich niet te laten bepalen door de jeugdhulpverleningspraktijk. "De jeugdhulpverlening zou juist het een en ander kunnen opsteken van het kinderwerk. Het kinderwerk heeft zorg voor kinderen, neemt kinderen serieus en wil met en voor kinderen leuke

dingen doen. Daarmee draagt het in belangrijke mate bij aan de herwaardering van kinderen," schrijft Rijnen.

Ook Henriëtte Gelinck ziet gevaren in de keuze voor een probleemgerichte aanpak en acht in tegenstelling tot José Rijnen de kans op werkelijk nadelige effecten zeer groot. Tijdens de conferentie Sterk Kinderwerk op 29 mei dit jaar, voorspelt Gelinck, die jaren jeugdofficier van justitie was en zich tegenwoordig als consultant voor rechtsverandering onder andere bezighoudt met de rechten van het kind,

dat de nadruk op de problemen de kracht van het kinderwerk onderuit zal halen. "Achter kinderwerk zit een filosofie, een kijk op kinderen en hun ontwikkeling. Op grond van die filosofie is een methodiek ontwikkeld," doceert Gelinck. Zij vindt dat probleemgericht werken in strijd is met deze filosofie. "Een kind dat niet zonder meer als kind wordt benaderd maar als een probleemgeval, sluit zich af voor de geboden 'behandeling,'" waarschuwt Gelinck. Daarnaast is er volgens haar ook nog het gevaar van de aanzuigende werking. Probleemgericht werken kan bedoeld en onbedoeld bij jongeren de indruk achterlaten dat ze door een probleem te creëren of te presenteren in aanmerking komen voor beloningen. Gelinck heeft het meegemaakt in haar praktijk. Een jongen had zich op vijftienjarige leeftijd schuldig gemaakt aan aanranding en kreeg als gevolg daarvan een 'aardige gezinsvoogd' aangewezen. Drie jaar later werd zijn ondertoezichtstelling opgeheven. De jongen had echter nog steeds behoefte aan hulpverlening. Om die te krijgen, randde hij enkele meisjes aan.

Laat het kinderwerk in haar poging de eigen positie te versterken haar oren te veel hangen naar het beleid van de geldschieter? Henriëtte Gelinck vindt van wel. Zij begrijpt dat de verleiding van het financiële voordeel dat probleemgericht werken met zich meebrengt, groot is. Gezien de risico's die eraan kleven, is het echter verstandiger een poging te wagen om op grond van heel andere afwegingen subsidies binnen te halen. Gelinck ziet bijvoorbeeld veel mogelijkheden in een beroep op het verdrag

inzake de rechten van het kind. Op artikel 31 bijvoorbeeld: "De staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op bezigheden passend bij de leeftijd van het kind en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven." Dit verdrag is door Nederland ondertekend en derhalve van kracht sinds eind 1994.

Naast het verkrijgen van overheidsgeld zou het kinderwerk meer energie moeten steken in het aanboren van andere geldstromen, luidt het advies van Gelinck. Haar idee: een commerciële poot oprichten die een aanbod verzorgt voor bedrijven die een aanbod verzorgt voor personeel activiteiten willen organiseren. Een idee dat in ieder geval prima past bij het nieuwe image van de kinderwerker als sociaal ondernemer.

◆ ROBIN DOET

"Als ik een project doe over pesten, vertel ik de kinderen dat we een video-film gaan maken," zegt Maria Spijkers, sociaal-cul-

toreel werker bij Buurtwerk Eindhoven. Zij toont begrip voor Gelincks bezwaar tegen de benadering van het kind als probleemgeval maar heeft in de praktijk ervaren dat het probleemgericht kinderwerk zich naar de kinderen toe niet als zodanig hoeft te presenteren. Spijkers is een van de medewerkers van het project Robin Doet in de Eindhovense wijk Tongelre. Het project is onderwerp van discussie tij-

dens de conferentie Sterk Kinderwerk en ook José Rijnen geeft in haar boek uitgebreid aandacht aan dit praktijkvoorbeeld van probleemgericht werken. Rijnen beschrijft hoe het project is geboren uit een buurtanalyse en een doelgroepbeschrijving van de wijk. Het doel van een buurtanalyse is het opsporen van trends in de leefbaarheid van een buurt. Daarnaast geeft een gedetailleerde doelgroepbeschrijving aanknopingspunten voor een inventarisatie van de problemen van kinderen in een buurt. Wanneer de problemen in kaart zijn gebracht moet de kinderwerker keuzes gaan maken en doelen stellen waarvan hij of zij inschat dat ze uitvoerbaar zijn. Uit de doelgroepbeschrijving en de buurtanalyse van de wijk Tongelre is gebleken dat veel kinderen en tieners weinig vaardigheden hebben ontwikkeld in het omgaan met elkaar. Grofweg is er een groep die vastloopt in problemen als faalangst, alleen zijn, gepest worden en een groep die steeds de stoere bink uithangt, een grote mond heeft en steeds minder aanspreekbaar wordt. Beide soorten gedrag zijn problematisch en terug te voeren op een gebrek aan sociale vaardigheid. In het project Robin

Doet werken kinderwerk en onderwijs samen in een integrale aanpak van deze problematiek.

"Op drie basisscholen in de wijk nemen alle kinderen uit de groepen vijf tot en met acht, en dus niet alleen de kinderen met problemen deel aan het project", legt Maria Spijkers uit. Ook hietuit blijkt volgens haar dat een project als Robin Doet zich niet als probleemgericht presenteert.

HET KINDERWERK WORDT GEPROMOOT ALS ZINVOL EN ONMISBAAR VOOR KINDEREN UIT KANSARME MILIEUS

tureel werker bij Buurtwerk Eindhoven. Zij toont begrip voor Gelincks bezwaar tegen de benadering van het kind als probleemgeval maar heeft in de praktijk ervaren dat het probleemgericht kinderwerk zich naar de kinderen toe niet als zodanig hoeft te presenteren. Spijkers is een van de medewerkers van het project Robin Doet in de Eindhovense wijk Tongelre. Het project is onderwerp van discussie tij-

De kinderen krijgen wekelijks een programma aangeboden dat bestaat uit vier thema's: zelfbeeld, hulp vragen, pesten en bang zijn. Analoot aan dit aanbod besteedt ook het kinderwerk aandacht aan deze thema's. Zo heeft het kinderwerk cursussen voor kinderen georganiseerd die op een speelse manier dieper ingaan op de thema's. Een groep kinderen heeft een videofilm gemaakt over vrienden en vriendinnen. Een ander groepje maakte een 'rap' waarin zij zichzelf voorstellen. Voor de activiteiten in het buurthuis zoekt Spijkers kinderen uit. "Als het om pesten gaat, zorg ik dat er niet alleen slachtoffers, maar ook pestkoppen in de groep zitten. Maar vooral ook kinderen die daar tussenin hangen. Daar richt ik me juist op. Het gaat er om hoe zij reageren als andere kinderen gepest worden." Heeft een dergelijk project effect? Worden de problemen van de kinderen minder? De medewerkers vinden van wel. Zij baseren hun oordeel op de uitkomsten van de lijsten die door de leerkrachten worden ingevuld. Op deze lijsten wordt per leerling het sociaal gedrag beoordeeld. Wanneer leerlingen twee jaar in het project participeren, blijken ze in hun sociale vaardigheden een verbetering van 25 procent te bereiken.

◆ PRAGMATISCH

Ongetwijfeld zullen de positieve resultaten die Robin Doet in Eindhoven bereikt, hun uitwerking niet missen. Het zal ook kinderwerkers in andere delen van het land stimuleren. Tel daarbij op een hogere status en een grotere kans op toewijzing van subsidies en de keuze voor probleemgericht werken is snel gemaakt. Is dit een juiste keuze? Of moet veel meer het ac-

cent worden gelegd op de kracht van reguliere kinderwerk. Want, tenslotte gaat het - als we de inleidende tekst bij de video *Die duim laten we achter in het bos* moeten geloven - toch om zo'n tienduizend kinderen die dagelijks genieten van de talloze activiteiten die door vrijwilligers en beroepskrachten in het kinderwerk worden georganiseerd. Tienduizend kinderen die gewoon leuke dingen willen blijven doen.

Leo Bisschops, plaatsvervangend directeur van de Directie Jeugdbeleid van het ministerie van VWS en als zodanig in belangrijke mate verantwoordelijk voor de verstrekking van de subsidies, gelooft meer in een betere profilering van het reguliere kinderwerk dan in een positieversterking waarbij geput wordt uit allerlei andere disciplines, zoals de jeugdhulpverlening. Dit standpunt lijkt op het eerste gezicht niet te rijmen met zijn advies aan de instellingen om niet te aarzelen hun projecten als probleemgericht te omschrijven wanneer ze inschatten dat ze hiermee een grotere kans op subsidie maken. "Zo werkt de praktijk nu eenmaal. Waar het in de eerste plaats om gaat is de inspiratiebron. Als het om de financiering gaat, moet je pragmatisch zijn", verklaart Bisschops de tegenstelling in zijn uitspraken.

Voor de deelnemers aan de conferentie Sterk Kinderwerk betekenen de ontwikkelingen in hun werksoort geen keuze voor het een of het ander. Er bestaat geen onoverbrugbare tegenstelling tussen probleemgericht en regulier kinderwerk. Niemand vindt dat 'leuke dingen' niet meer mogen of dat het kinderwerk zich uitsluitend moet richten op problemen of kinderen met problemen. Duidelijk is dat Bisschops met zijn pragmatische instel-

ling niet alleen staat. "Als de gemeente wil horen dat we aan probleemgericht kinderwerk doen, schrijven we daar toch gewoon een A4'tje over?", aldus een Overijsselse kinderwerker.

(Ria Schouten is eindredacteur van TJJ)

De videofilms en het boek *Sterk Kinderwerk* zijn te bestellen bij het NIZW, Afdeling Verkoop, Postbus 19152, 3501 DD Utrecht, 030 - 230 66 07.

Die duim laten we achter in het bos: bestelnummer E 453.1. Kosten f 75,-.

Liefde voor je vak, inclusief handleiding: bestelnummer E 453.2. Kosten: f 75,-.

Sterk Kinderwerk: bestelnummer E 453. Kosten f 15,-.

Vrijwilligheid moet niet ontaarden in vrijblijvendheid

JEUGD PREVENTIE PROJECT 'LAND VAN CUIJK'

Tiny Delisse

Door de verontrustende stijging van de criminaliteit is in de gemeente Cuijk een Jeugd Preventie Project opgezet. Het project is ondergebracht bij een regionale hulpverleningsinstelling met het voordeel dat een jongere bij meerdere hulpverleningsinstanties terecht kan waardoor hem verschillende hulpverleningstrajecten aangeboden kunnen worden. Tiny Delisse, directeur van het Regionaal Maatschappelijk Centrum, maakt na anderhalf jaar de balans op.

De regio Land van Cuijk heeft 84.817 inwoners (1/1/95) en bestaat na de herindeling in 1994 uit 6 gemeenten. De gemeenten Cuyk met 23.000 en Boxmeer met 20.000 inwoners vormen de twee kerngemeenten, naast Grave, Mill, St. Anthonis en Vierlingsbeek die tussen de 7.500 en 12.000 inwoners tellen. Jongeren in de leeftijd van 12 tot 25 jaar vertegenwoordigen ongeveer 20 % (16.700) van de bevolking. Het Land van Cuyk heeft alle kenmerken van een plattelands-

regio: een relatief groot gebied in oppervlakte, dun bevolkt en verspreid over 6 gemeenten die een groot aantal kerkdorpen vertegenwoordigen. Zo'n 15 % werkt hiervan in of voor de agrarische sector (landelijk 3,5 %) met name geconcentreerd in de vier kleinere gemeenten. De gemeenten Cuijk en Boxmeer fungeren na de herindeling steeds meer als kerngemeenten binnen de regio, met de infrastructuur die daarbij past; winkelcentra, bioscoop, bibliotheek, schouwburg, middelbare scholen, diverse zorgvoorzienin-

gen, uitgaanscentra en dergelijke. De twee kerngemeenten kennen verhoudingsgewijs een groter aantal woon- en leefvormen dan de aanliggende kleinere dorpen. De leeftijdsopbouw kent mede als gevolg van de eerder geschetste kenmerken tamelijk grote verschillen per gemeenten. Ruim 11 % van de inwoners van Cuijk is allochtoon. Het werkloosheidspercentage in deze gemeente ligt boven het landelijke gemiddelde. Het verenigingsleven en de betrokkenheid van de bevolking bij de diverse ontwikkelingen is

Criminele activiteiten door groepen jongeren kennen een groepsgewijze lokale aanpak

foto: André Ruigrok

groot. De lokale politiek maar ook de organisaties die daarvan afhankelijk zijn, zijn hiervan zeer goed doordrongen. Het opkomstpercentage bij de gemeentelijke verkiezingen ligt zeer hoog. De lokale media (weekbladen, omroepen, kabelkrant), die makkelijk toegang hebben tot politici, publiceren dan ook met veel plezier, grote regelmaat en kennis van zaken over de di-

verse ontwikkelingen in het Land van Cuijk. De regionale media hebben een grote lees- en kijk- en luisterdichtheid.

◆ **ONTSTAAN**

In 1989 is in de gemeente Cuijk het project *Jeugd en Criminaliteit* van start gegaan met als doel de criminaliteit onder

jongeren terug te dringen of op zijn minst te stabiliseren. De directe aanleiding van het ontstaan van deze werkgroep was de verontrustende stijging van de criminaliteit in het Land van Cuijk. Het JPP (Jeugd Preventie Project) heeft de volgende zes doelstellingen:

1. het in een zo vroeg mogelijk stadium signaleren van probleemgedrag bij alle

jongeren van 12 tot 25 jaar, die in contact komen met de politie en het bieden van passende hulp, teneinde delictgedrag of recidive te voorkomen;

2. het creëren van de mogelijkheid voor (jeugd-)reclassering om op onderdelen van het hulpverleningsplan gebruik te maken van een bestaand netwerk van plaatselijke voorzieningen, gecoördineerd door Bureau Jeugdhulpverlening;

3. het creëren van de mogelijkheid voor jongeren, die uit detentie ontslagen worden, om gebruik te maken van een passend hulpaanbod;

4. het opzetten van een structurele samenwerking (netwerkvorming) tussen politie, bureau HALT, justitie en hulpverleningsinstellingen met als doel om tot een voor elke jongere op maat gesneden hulpaanbod te komen op basis van elkaars expertise;

5. het verbeteren van de bereikbaarheid van de hulpverlening;

6. het bieden van hulp vanuit een outreachende houding.

Het uitgangspunt van het project is de hulpverlening te richten op gedragsverandering van de deelnemers.

Het succes van het project wordt gemeten door na te gaan of bovengenoemde 6 criteria verbeterd zijn in vergelijking met de situatie die er was voordat het JPP opereerde en door de mate waarin de aanpak en opzet toepasbaar is na afronding van het experiment, in andere vergelijkbare plattelandsregio's.

◆ **DOELGROEP**

Het project richt zich op alle jongeren tussen de 12 en 25 jaar uit het Land van Cuijk, die wegens (licht) delictgedrag of probleemgedrag met de politie in aanra-

king komen of zijn gekomen. De jongeren worden ingedeeld in de volgende categorieën:

1. jongeren met probleemgedrag, maar geen delictgedrag;

2. 'First offenders', bij deze jongeren wordt delictgedrag als incident beschouwd en volgt doorgaans verwijzing naar HALT;

3. jongeren met licht delictgedrag. Na het opmaken van een proces verbaal worden deze jongeren heengezonden;

4. jongeren die ernstige of veelvuldige delicten plegen. Deze jongeren worden bezocht in het kader van vroeghulp of reclassering;

5. gedetineerde jongeren, die terugkeren in de samenleving (afgestraften).

Deelname aan het project geschiedt op vrijwillige basis. Alleen bij jongeren uit categorie 4 is het mogelijk dat er sprake is van een via justitie opgelegd contact.

De aandacht is in het begin van het project uitgegaan naar jongeren uit de categorieën 2 tot en met 4. Sinds januari 1995 worden ook jongeren uit de eerste categorie toegelaten. De instroom van jongeren uit categorie 5 gaat tot op heden moeizaam, omdat meestal niet bekend is wanneer deze jongeren vrij komen uit detentie (dit probleem is projectoverstijgend en dus nauwelijks beïnvloedbaar).

De omvang van de potentiële groep instromers voor het project per jaar is als volgt (cijfers politieregistratie van juli t/m december 1992):

categorie 1 (geen delictgedrag):	onbekend
categorie 2 (HALT-melding):	100
categorie 3 (enkel P.V.):	180
categorie 4 (in verzekering):	30
categorie 5 (gedetineerden):	in onderzoek

De inschatting is dat er in totaal jaarlijks ongeveer 300 jongeren tussen de 12 en 25

jaar met de politie in aanraking komen in verband met een gepleegd delict.

◆ **ORGANISATIE**

Het JPP is ondergebracht bij het Regionaal Maatschappelijk Centrum Land van Cuyk (RMC). Het RMC is een regionale hulpverleningsinstelling, waarbij naast het JPP onder andere het Algemeen Maatschappelijk Werk (A.M.W.), het bureau Jeugdhulpverlening (voorheen JAC), Schoolmaatschappelijk werk, het HALT-bureau en Begeleid Wonen (B.W.) is ondergebracht.

Middels structureel regionaal overleg tussen het RMC en de portefeuillehouders van de 6 gemeenten zijn beide partijen goed op de hoogte van ieders werkzaamheden. Het RMC stelt met de afdeling Welzijn van de 6 gemeenten jaarlijks lokale werkplannen op. Deze werkplannen worden op basis van de demografische opbouw van de bevolking, de registratiegegevens van het RMC en de prioriteitsstelling in het gemeentebestuur opgesteld.

De aanwezige lokale A.M.W. bureaus en de twee regionale bureaus Jeugdhulpverlening (Cuijk en Boxmeer) zijn door deze aanpak meer dan gemiddeld op de hoogte van de lokale ontwikkeling en kunnen snel inspelen op veranderingen. Van deze aanwezige infrastructuur maakt ook het JPP gebruik.

Gebruik makend van deze opzet, de aanwezige know-how en na overleg met de lokale politiek en de participerende instellingen, lag het dan ook voor de hand dat het JPP na ruime voorbereiding is aangehaakt bij het Regionaal Maatschappelijk Centrum.

Onderhoud en aanpassing van dit netwerk is daarbij een voorwaarde. Dat dit

gebeurt, is verankerd in het structureel (3 maal per jaar) overleg tussen de 6 gemeenten en het RMC.

Het RMC wordt voor een belangrijk deel gefinancierd door de 6 gemeenten. De financiering kent een meerjarig karakter.

Het JPP heeft een organisatiestructuur met een zogenaamde centrale regie. De centrale regie bestaat uit een coördinator, een 'intaker' en enkele uren administratieve ondersteuning alsmede een actieve steun vanuit het management. Binnen het project is sprake van werkoverleg op uitvoeringsniveau en een beleidscommissie op bestuurlijk/managementniveau. Het maandelijks werkoverleg, waarin alle uitvoerende organisaties en instellingen zijn vertegenwoordigd, dient om het uitvoerend werk te stroomlijnen.

De beleidscommissie moet de doelstellingen van het project bewaken. Deze commissie, die drie maal per jaar bijeenkomt bestaat uit vertegenwoordigers van het ministerie van Justitie en de provincie Noord-Brabant, een afgevaardigde van gemeenten binnen het Land van Cuijk, het management van de deelnemende instellingen en de coördinator centrale regie van het JPP.

◆ **BETROKKENEN**

Het project betrokken organisaties en hun belangrijkste taken zijn:

Politie regio Noord-Brabant 'Land van Cuijk'.

De politie signaleert jongeren met probleemgedrag en heeft voor de overige categorieën jongeren een opsporingstaak. De politie levert wekelijks aan de centrale

regie een lijst met jongeren, die in principe voor het project in aanmerking komen.

Bureau HALT 'Land van Cuijk'.

Het bureau doet de intake en verzorgt de alternatieve afdoening bij jongeren uit categorie 2 en handelt de schaderegeling af (mits in de leeftijdscategorie 12 tot 18 jaar).

Bureau Jeugdhulpverlening.

Het bureau verzorgt de intensieve kortdurende psycho-sociale hulpverlening aan jongeren (en hun ouders) uit alle 5 de categorieën voor maximaal 3 maanden.

Consultatiebureau Alcohol en Drugs.

Het CAD verzorgt specialistische hulp aan jongeren uit alle categorieën.

St. reclassering Nederland (voorheen Oost-Brabant).

Verzorgt specialistische hulp aan jongeren uit de categorieën 3 tot en met 5.

Raad voor de Kinderbescherming.

De raad verzorgt een deel van de intake bij jongeren uit categorie 4 en doet onderzoek bij de jongere thuis indien nodig.

HET PROJECT IS VERZEKERD VAN EEN BREED DRAAGVLAK BINNEN DE GEMEENTEN

Openbaar Ministerie arrondissement 's-Hertogenbosch.

Het OM heeft met betrekking tot de jongeren uit de categorieën 3 en 4 vooroverleg met politie en centrale regie over mogelijke consequenties van deelname aan het project voor de te nemen (straf-)vervolgbeslissing en neemt met inachtneming van de slotrapportage de (straf-)vervolgbeslissing.

Bureau Jeugdreclassering.

Verzorgt specialistische hulp aan jongeren uit de categorieën 3 en 4.

Stichting Jeugdzorg (voorheen St. Jeugd en Gezin).

De stichting verzorgt specialistische hulp aan jongeren uit alle categorieën.

Het JPP zorgt voor de regie en verzorgt de meerderheid van de intakes. Verder bewaakt het JPP de doelstelling en initieert wijzigingen en aanpassingen binnen het project.

Met betrekking tot de taken en gemaakte afspraken is een samenwerkingsconvenant opgesteld, dat is ondertekend door alle genoemde organisaties.

Naast bovengenoemde organisaties zijn er binnen het project ook goede contacten met derden, zoals woningbouwcorporaties, jongerenwerk, gemeentelijke sociale dienst, arbeidsbureau, bureau slachtofferhulp en het onderwijsveld.

◆ **WERKWIJZE**

De politie fungeert als vindplaats voor jongeren uit de categorieën 1 tot en met 4 en meldt deze jongeren aan bij de centrale regie van het JPP. Bij al deze jongeren wordt vervolgens nagegaan in hoeverre er sprake is van

een achterliggende problematiek. Hiertoe vindt een intake plaats met de meerderheid van de jongeren door de centrale intaker van het JPP. Bij de jongeren uit categorie 4 wordt de intake verzorgd door de Raad van de Kinderbescherming, de reclassering, het CAD of het JPP. De resultaten van de intake worden besproken in de centrale regie. Belangrijk hierbij is of de jongere heeft aangegeven deel te wil-

len nemen aan het project omdat de hulpverlening min of meer op 'vrijwillige basis' geboden wordt. Om de motivatie voor deelname aan het project te vergroten, wordt voor elke jongere aangegeven welke voordelen -in de zin van strafvermindering c.q. -wijziging- het project voor de jongere biedt. Deze strategie wordt gevolgd om te voorkomen dat vrijwilligheid niet onttaard in vrijblijvendheid. Vervolgens wordt de deelnemende jongere verwezen naar de kortdurende hulpverlening en/of naar specialistische hulp. Een jongere kan bij meerdere hulpverleningsinstanties terecht. Doorgaans heeft de hulp echter het karakter van intensieve kortdurende hulpverlening gericht op de jongere en zijn directe omgeving (gezin, school, werk, vrije tijdsbesteding, etcetera). Voor iedere jongere wordt door de aangewezen hulpverleningsinstantie een (kort) hulpverleningsplan opgesteld, met daarin opgenomen de stappen die de jongere moet doorlopen. In principe wordt zoveel mogelijk uitgegaan van hulp op maat, wat zoveel wil zeggen als hulp, die de jongere zelf aangeeft te willen hebben. De deelname van een jongere aan het project eindigt wanneer de stappen uit het hulpverleningsplan met succes zijn doorlopen en de jongere daadwerkelijk een gedragsverandering heeft laten zien. Dit wordt bepaald aan de hand van een scoringslijst op een aantal leefgebieden, die voor aanvang en na afloop van het project door de betreffende hulpverleningsinstelling (in casu zijn vaste begeleider) wordt ingevuld. Wanneer een jongere zich niet aan de afspraken houdt, bijvoorbeeld doordat hij gedurende de JPP-rit in aanraking komt met de politie, dan kan uitsluiting van het project volgen of indien van toepassing, strafvervolgning.

◆ INSTROOM

Bij de start van het project is uitgegaan van de verwachting, dat niet alle circa 300 potentiële deelnemers bereid zouden zijn om deel te nemen aan het project. De volgende inschatting van de instroom is toen gemaakt:

- categorie 1 (bij aanvang project nog niet van toepassing) -
 - categorie 2 (HALT, ongeveer 10 % van 100) 10
 - categorie 3 (enkel P.V., ongeveer 130 % van 180) 60
 - categorie 4 (in verzekering, 100 % van 30) 30
 - categorie 5 (afgestraften) in onderzoek
- In totaal komt het aantal geschatte hulpverleningen daarmee op (minimaal) 100 per jaar.

Sinds de start van het project (april 1994) zijn in een jaar tijd ongeveer 60 jongeren ingestroomd. Daarmee is de werkelijke instroom achtergebleven bij de verwachtingen. Voornaamste redenen hiervoor zijn dat er in een jaar tijd minder jongeren in aanraking met de politie zijn gekomen dan verwacht (250 in plaats van 300); jongeren uit categorie 2 stromen nauwelijks in, omdat deze HALT-matig worden afgedaan en de instroom van jongeren uit categorie 3 is het eerste half jaar onvoldoende geweest. Dit kwam, doordat de intake toen nog door de Raad van de Kinderbescherming, de reclassering en het CAD werd gedaan met als gevolg dat jongeren nogal eens buiten het project om hulp werd aangeboden. Mede op basis van ervaring in de eerste maanden is in goed overleg besloten de meerderheid van de intakes door het JPP te laten doen. De instroom is vanaf dat moment flink toegenomen.

De uitstroom van de deelnemende jongere-

ren was over het eerste jaar ongeveer 35. Het invoeren van een goed registratiesysteem heeft nogal wat aanloopproblemen gekend het eerste half jaar en heeft er toe geleid dat de regie weinig zicht had op de uitstroom. Middels een aangepaste aanpak is er op dit moment goed zicht op de in- en uitstroom. Het aantal jongeren dat voortijdig afvalt is gering. Hierbij ging het om enkele jongeren die een groepsaankpak zouden krijgen, maar niet voldoende gemotiveerd bleken te zijn.

De samenwerking tussen de instanties die de convenant hebben, verloopt bijzonder goed. Een organisatie onttrekt zich aan de vergaderverplichtingen, maar draagt voor het overige wel aan het totaal van het project bij. De samenwerking tussen de centrale regie van het JPP en de Raad van de Kinderbescherming was het eerste half jaar niet probleemloos. De intake van jongeren uit categorie 3 door de raad bleek te stagneren. Met het -op basis van goede afspraken- overnemen van de intake door de centrale regie zijn de problemen daarmee van de baan.

Over de samenwerking met derden (woningcorporaties, scholen, werkgelegenheidsprojecten etcetera) valt op dit moment niet zoveel te zeggen, aangezien nog weinig inzet van dergelijke organisaties is gevraagd. Wel blijkt uit gesprekken met werkers dat wanneer werk krijgen een onderdeel is van het hulpverleningstraject, dit voor deze categorie jongeren moeilijk te realiseren is. De bereidheid om bij te dragen aan het project is overigens bij deze groep in voldoende mate aanwezig.

◆ ONDERZOEK

Het JPP wordt gedurende de eerste twee jaar geëvalueerd door het Instituut voor

Toegepaste Sociale Wetenschappen (ITS) te Nijmegen. Afhankelijk van de resultaten zal bekeken worden, of het project met twee jaar of langer wordt verlengd. Het onderzoek, bestaat uit een proces-, effect- en produktevaluatie. Het ITS heeft een eerste jaarrapportage gemaakt, waarin met name de samenwerkingsaspecten zijn beschreven. Een tweede rapportage over het effect van deze aanpak op de criminaliteit van de individuele jongere en de totale criminaliteit van de jongeren in het Land van Cuijk en het 'produkt' van de participerende instellingen zal begin volgend jaar verschijnen. Daar de instroom in eerste instantie relatief gering was is het nog te vroeg om nu al gefundeerde conclusies te trekken.

◆ BEVINDINGEN

Sterke punten van het JPP zijn:

- het project behelst een aanpak voor alle jongeren van 12 tot 25 jaar, die met politie/justitie in aanraking zijn gekomen, inclusief jongeren zonder delictgedrag maar met probleemgedrag.

- directe aanwezigheid van de centrale regie van het JPP die is ondergebracht bij een Regionale instelling RMC/bureau Jeugdhulpverlening (Cuijk en Boxmeer), die nauw contacten heeft met de lokale politiek.

- deelnemende jongeren kunnen in het project bij meer dan één instelling ondergebracht worden, die verschillende op maat gesneden hulpverleningstrajecten aanbieden

- samenwerking tussen alle betrokken partijen, en dan met name tussen de justitiële en niet-justitiële hulpverleningsinstellingen is vrij uniek. Het biedt de mogelijkheid om snel en slagvaardig op te treden.

- de vervolgingsbeslissing, die wordt genomen is adequaat en sluit direct aan op de situatie van de betrokkene. Dit komt doordat men binnen het Openbaar Ministerie op de hoogte wordt gehouden van de situatie.

- mede als gevolg van de aanhaking van het project bij een regionale instelling die nauwe structurele en open relaties onderhoudt met de gemeenten, is het project verzekerd van breed draagvlak binnen de gemeenten. De bestuurders zijn zich ervan bewust dat niet alleen politie en justitie verantwoordelijk zijn voor de veiligheid, maar dat dat de verantwoordelijkheid is van de gehele gemeenschap.

- het project kent een lange voorbereidingstijd wat er toe heeft geleid dat de betrokken partijen (instellingen en subsidiënten) goed geïnformeerd zijn en hun beslissing van deelname op basis hiervan hebben genomen. Met name de samenwerking tussen de politie en de hulpverlening is opmerkelijk constructief en effectief te noemen.

Als zwakke punten zijn tot nu toe naar voren gekomen:

- de instroom is onder andere afhankelijk van het aantal delicten en van de opsporingsmogelijkheden c.q. -resultaten bij de politie.

- het blijkt lastig om de jongeren uit categorie 5 (de afgestraften) tijdig (dat wil zeggen aan het eind van de detentie) in beeld te krijgen. Dit gaat nu voornamelijk via de reclassering.

- het is nog niet duidelijk op welke wijze categorie 1 ingesluisd kan worden binnen het project, daar de politie op deze categorie geen zicht en invloed heeft.

- de centrale regie van het JPP heeft geen zicht op de beschikbare capaciteit bij de participerende instanties, waardoor de

maximale capaciteit van het project lastig is te bepalen. Echter vooralsnog is de capaciteit geen probleem.

- door de 'vrijwillige deelname' van jongeren is de kans dat het project alleen de uiteindelijke 'succesgevallen' selecteert aanwezig.

- een probleem ontstaat vaak wanneer (betaald) werk een onderdeel vormt van het hulpverleningstraject.

◆ BIJSTELLINGEN

Belangrijke bijstellingen in het eerste jaar van het project waren dat de meerderheid van intakes van de jongeren nu door het JPP gebeurt en dat de intake plaatsvindt op het politiebureau (Cuijk en Boxmeer) en ligt in tijd gezien, vlak na het opmaken van het proces verbaal. Het registratiesysteem is bijgesteld maar nog zeker niet ideaal en de criminele activiteiten door groepen jongeren kennen een groepsgewijze lokale aanpak. Het JPP, de politie, de lokale politici, en de ouders van de jongeren worden betrokken bij de begeleiding. De hulpverleningscontracten die nu opge maakt worden zijn aantoonbaar concreter dan bij de start van het project, mede als gevolg van de constructieve samenwerking van de werkers op de uitvoerend niveau en de effectmeting van de hulpverlening vormt een essentieel onderdeel bij elk individueel hulpverleningsplan.

(Tiny Delisse is directeur van het RMC)

BINGO of: hoe tref je de juiste hulpvariant?

Daan Wienke

De huidige naamgevingen voor de produkten van de jeugdhulpverlening - de verschillende hulpvarianten - blijken in de praktijk niet altijd goed bruikbaar. Ze zijn nogal leeg, omdat ze inhoudelijk nauwelijks onderbouwd zijn en lenen zich daardoor prima voor allerlei niet-bedoelde invullingen. In Groningen is een methode ontwikkeld om dit lastige vraagstuk op te lossen.

In de voorzieningen voor jeugdhulpverlening die vallen onder de Wet op de jeugdhulpverlening wordt praktisch overal het hulpaanbod gedefinieerd in termen van hulpvarianten. Daarbij worden de summier omschrijvingen gehanteerd die de Stichting Overleg Jeugdvoorzieningen Nederland (SOJN) heeft opgesteld. Deze omschrijvingen zijn op hun beurt weer afgeleid van die van de Commissie Harmonisatie van Normen.

Bij het invoeren van de normharmonisatie jeugdhulpverlening - in de verschillende provincies en grootstedelijke gebieden en bij de landelijk werkende residentiële voorzieningen - bleek echter al snel dat de omschrijvingen van de SOJN te weinig houvast boden om het bestaande aanbod

onder te brengen in de verschillende hulpvarianten.

De wijze waarop de voorzieningen zelf hun aanbod indeelden bleek in veel gevallen te berusten op het legitimeren van de historisch gegroeide budgetten. Zo bleken veel voorzieningen plotsklaps aan veel intensievere hulpverlening te doen dan de financier altijd dacht. Of de jeugdigen waren volgens opgaaf de laatste tijd zo veel moeilijker geworden dat het logisch leek om het hulpaanbod in een zwaardere variant in te delen. En dat bleek dan bij nader onderzoek niet altijd te kloppen. Zo kwam bij een onderzoek naar de populatie van de Landelijk Werkende Residentiële Voorzieningen aan het licht dat tussen de indeling in de variant en de (via de COM-procedure) gemeten ernst

van de psychosociale problematiek geen enkel of zelfs een tegengesteld verband was. En daar was de normharmonisatie niet voor bedoeld. Dat zou immers een instrument zijn dat bij toepassing moet leiden tot gelijke honorering voor gelijke prestaties.

In sommige regio's gingen de subsidiënten dwars liggen en eisten nader onderzoek, ook al omdat het door de voorzieningen opgegeven aanbod in termen van de hulpvarianten, met de aan de varianten gekoppelde prijzen, veel te duur werd.

Het probleem bij een dergelijk onderzoek is dat er geen duidelijke referentiekader is van waaruit het feitelijke hulpaanbod beoordeeld kan worden. De bestaande omschrijvingen van de hulpvarianten zijn nauwelijks inhoudelijk onderbouwd, en

differentiëren niet duidelijk, zodat iedereen maar wat kan roepen en iedereen en niemand gelijk heeft.

◆ **VIER WIJZEN UIT HET (NOORD)OOSTEN**

In de provincie Groningen heeft de gedeputeerde een commissie van vier personen ingesteld die een oordeel moest vellen over de tussen de subsidiënt, opnemende en plaatsende voorzieningen gerezen meningsverschillen omtrent de hulpvarianten van de voorzieningen.

De commissie was zich er van bewust dat er momenteel in Nederland geen werkwijze of instrument voorhanden is dat gebruikt kan worden voor indeling in een hulpvariant. Daarom heeft de commissie zelf een werkwijze en een instrument ontworpen.

De werkwijze hield in dat indeling in een hulpvariant geschiedde aan de hand van de uitkomst van interviewgegevens, aan de hand van dossieronderzoek, en op basis van de score zoals bepaald met het BINGO-meetinstrument.

In het nu volgende worden de drie indelingsbronnen achtereenvolgens toegelicht.

De interviews

Leidinggevend en gedragswetenschappers bij 35 eenheden (voorzieningen, groepen) zijn door één of twee commissieleden bevraagd op het scala aan hulpvragen dat door de betreffende eenheid wordt beantwoord, op de doelen die daarbij worden gesteld, op de inzet van hulpverlenend personeel en op de methoden die worden gebruikt.

De informatie uit de interviews is geordend en heeft beknopte profielen opgele-

verd van de eenheden. Deze profielen vormden voor de commissie het basismateriaal om te komen tot onderlinge vergelijking en nadere beoordeling. Aan de hand van de profielen is een beoordeling 'op het eerste gezicht' gemaakt van de variant.

Dossieronderzoek

In enkele gevallen heeft nader dossieronderzoek plaatsgevonden door de kinderen jeugdpsychiaters in de commissie; aanleiding hiervoor was een door de interviewer aangetroffen discrepantie tussen de inhoud van steekproefgewijze getrokken dossiers en interviewgegevens.

BINGO

De afkorting betreft het Beoordelings Instrument voor Normharmonisatie in Groningen en Ommeland (BINGO).

Het instrument biedt een gestandaardiseerde wijze van verzameling van zowel kwalitatieve gegevens rond enkele variabelen als ook van gegevens van meer kwantitatieve aard.

In het kader van de beperkte opdracht konden de validiteit en betrouwbaarheid van het instrument niet worden onderzocht.

Toch lijkt gebruik van dit instrument, gezien de uitkomsten en het commentaar van de voorzieningen, voldoende verantwoord in het kader van besluitvorming over de indeling van het hulpaanbod in een variant.

Met BINGO wordt een score toegekend aan betekenisvolle kenmerken van het hulpaanbod.

De totaalscore is indicatief voor indeling in een variant; in principe geldt hoe hoger de score, hoe hoger de variant. Eventuele correcties van de BINGO-scores vinden

plaats aan de hand van de interviewgegevens en het nader dossieronderzoek.

Bij de volgende items wordt een score toegekend (de intervallen bij de hoogte van de toegekende score zijn afgeleid van de standaarddeviatie):

1. Feitelijk beschikbare uren per jeugdige. (Spreiding uren per bewoner 1,14 - 5,0; M = 2,6).

Deze vraag is een toespitsing van de in de Commissie Harmonisatie van Normen (CHN) genoemde indicator 'formatie per cap. plaats'; door nauwkeurig na te gaan welke 'overhead' uren van de beschikbare uren afgaan kan worden berekend hoe groot de feitelijke inzet is per jeugdige per dag.

De commissie achtte deze bepaling van belang omdat hiermee de intensiteit van de dagelijkse (ortho-)pedagogische bemoeienis duidelijk wordt.

Een hoog getal staat in principe voor meer bemoeienis en wordt door de commissie gezien als een indicatie voor een zwaardere variant; wanneer de bemoeienis te hoog is in relatie tot de soort hulpvragen wordt dat gecorrigeerd bij item 7.

2. Verhouding direct-hulpgebonden kosten tot overige kosten.

Deze vraag is een variant op de in de CHN genoemde indicator 'verhouding personeel-materieel'. De commissie achtte een nauwkeuriger bepaling van belang van de kosten die gemaakt worden ten behoeve van de hulp in relatie tot de overige kosten. Om anderzijds niet in te grote detailleringen verzeild te raken is gekozen voor het verhoudingsgetal 'direct-hulpgebonden kosten vs. overige kosten'.

Het verhoudingsgetal werd door de commissie gezien als een indicatie voor de in-

tensiteit van bemoeienis; een hoog verhoudingsgetal kan echter ook beïnvloed zijn door teveel pedag. personeel dat niet in relatie staat tot de doelen van de eenheid; correctie vindt in dat geval plaats bij item 5.

3. F.t.e. staf per cap. plaats.

De commissie achtte de berekening van de inzet van stafmedewerkers per cap. plaats van belang omdat dat een aanwijzing geeft voor de intensiteit van controle/bewaking van, en reflexie op het hulpaanbod.

De inhoud van de stafinzet komt in de interviews naar voren.

4. Overige factoren.

Bij dit item ging het om de volgende hypothesen van de commissie:

de aanwezigheid van een gastvrouw

In zijn algemeenheid werd de beschikbaarheid van de gastvrouw als een verhoging van de intensiteit van hulpverlening gewaardeerd; de bemoeienis van de pedag. medewerkers kan immers ten volle worden ingezet voor(ortho-)pedagogische zaken.

de aanwezigheid van maatschappelijk werk

Het door bijna iedere eenheid benadrukte belang van het betrekken van het thuismilieu bij de opvoeding/behandeling komt in dit sub-item tot uitdrukking.

intensieve thuisbegeleiding

De i.t.b.-methode kan thuisplaatsing versnellen en biedt garanties voor geslaagde thuisplaatsing.

slaapdienst

In zijn algemeenheid was de commissie

van mening dat slaapdiensten, uitgevoerd door de pedag. medewerkers iets toevoegen aan de intensiteit van het hulpaanbod. Wanneer andere factoren leiden tot de keuze voor bijv. een nachthoofd, komt dat terug in de interviews en wordt dat verrekend met het feitelijk aantal uren beschikbaarheid per jeugdige per dag.

geëxpliciteerde methoden

De commissie vond dat de mate waarin de gebruikte methoden kunnen worden geëxpliciteerd bijdraagt aan de intensiteit van bemoeienis. Op basis van geleverde stukken en de interviews wordt een 5-punts beoordeling toegepast.

intern therapie-aanbod

Wanneer snel en doeltreffend kan worden voorzien in aanvullende therapeutische hulp draagt dat bij aan de intensiteit van bemoeienis; de hulp kan immers veelal meer 'op maat' geleverd worden en de communicatielijnen zijn korter.

activiteitenaanbod

Wanneer gebruik gemaakt kan worden van een georganiseerd activiteitenaanbod zal dat geïntegreerd in het opvoedings- en/of behandelingsplan kunnen geschieden; daarmee wordt een bijdrage geleverd aan de intensiteit van bemoeienis.

opnamecoördinatie

Eén van de uitgangspunten van de commissie was dat de voorzieningen zich richten op psychosociale hulpverlening. Binnen de psychosociale hulpverlening kunnen bij intake dan gradaties aangebracht worden in de ernst, en de soorten hulpvragen.

Wanneer er in de voorziening een staf-functionaris belast is met het beheersen

van de cliëntenstroom wordt voorkomen dat in 'verkeerd' aangemelde jeugdigen werk wordt geïnvesteerd, of dat 'niet-passende' jeugdigen het verloop van hulpprogramma's verstoren.

Bij de items 5. 6. en 7. is de gedachten-gang gevolgd die hierna wordt toegelicht. In het algemeen kan een waardering aangegeven worden aan de volgende relaties tussen de opvoedings- en/of behandelingsvariabelen:

Hulpvraag-gestelde Doelenh/d
Hulpvraag-Methodenh/m
Hulpvraag-Inzet(pers.)h/i-p
Hulpvraag-Inzet(kosten)h/i-k
Doelen-Methodend/m
Doelen-Inzet(pers.)d/i-p
Doelen-Inzet(kosten)d/i-k
Methoden-Inzet(pers.)m/i-p
Methoden-Inzet(kosten)m/i-k

Bij het componeren van het meest geschikte aanbod zal naar alle waarschijnlijkheid de volgende lijn worden gevolgd:

- eerst worden de hulpvragen geïnventariseerd (meer of minder 'bewerkt' door de hulpaanbieder);
- vervolgens worden doelen gesteld;
- de doelen worden geconcretiseerd in een bepaald aanbod;
- en tenslotte zal het aanbod worden omgezet in een specifiek gekozen inzet van het hulpverlenend personeel.

De volgende drie relaties uit het voornoemde variabelen-overzicht zijn dan met name van belang bij de beoordeling:

5. Hulpvraag-gestelde doelen (h/d)
In deze relatie gaat het om het verband

gelegd tussen de geconstateerde/gesignaleerde hulpvragen en de doelen die aan de hand van de hulpvragen nagestreefd worden. Die relatie moet onderbouwd kunnen worden. Het is daarbij overigens niet vanzelfsprekend dat er een lineair verband is; 'zware' hulpvragen hoeven niet automatisch te leiden tot 'hooggestemde' doelen. Wanneer de hulpvraag bijvoorbeeld wordt omschreven in termen van ernstige psycho-sociale problematiek kan het zijn, om allerlei redenen, dat de doelen toch laag gesteld moeten worden; 'doorsudder maar' is dan een begrijpelijke verzuchting die vaak als afsluiting dient van een cliëntbespreking.

6. Hulpvraag-Methoden (h/m)

De doelen die worden geformuleerd aan de hand van de hulpvragen worden vervolgens vertaald in een aanbod. Het aanbod betreft een of meer nader bepaalde methoden die worden toegepast in de opvoeding. De gekozen methoden maken die opvoeding meer of minder 'specifiek'. Hoe specifiek de methode is, hoe meer de opvoedingssituatie een kunstmatig karakter krijgt. Soms is dat nodig, gelukkig lang niet altijd, en misschien is het wel veel minder nodig dan nu in veel voorzieningen het geval is. Wanneer de doelen niet duidelijk zijn, kunnen moeilijk passende methoden worden gevonden.

7. Methoden-Inzet personeel (m/i-p).

Wanneer er methoden gekozen zijn die passen bij de doelen, moeten die vertaald worden in een bepaalde en haalbare inzet van het hulpverlenend personeel. Een lage score wordt verreikt wanneer er behandelings-technische methodische hoogstandjes worden geformuleerd zonder dat er sprake kan zijn van feitelijke realisering

omdat de menskracht ontbreekt. Evenzo wanneer er sprake is van schieten met een kanon op een mug: teveel menskracht bij relatief licht begeleidingsvormen.

Het mag duidelijk zijn dat wanneer de voorziening alleen beschikt over groepsgerichte methoden dat meestal zal leiden tot een lagere inzet van het personeel dan wanneer er sprake is van meer individugerichte methoden. Hoe kunstmatiger de opvoedingsomgeving moet worden geconstrueerd, hoe meer inzet er nodig is.

De commissie heeft bij elke eenheid deze drie relaties 5. 6. en 7. aan de hand van een vijf-puntsschaal beoordeeld. Gekozen is voor een vijf-puntsschaal omdat daarmee een evenwichtige verhouding ontstaat met de scoring van vraag 1.

Het kan dus zijn dat een eenheid bijvoorbeeld hoog scoort op 1. (veel uren beschikbaar per bewoner), maar laag op m/i-p (onevenwichtige relatie tussen de gekozen methode en de inzet van personeel).

8. COM-HPG score.

De COM is een meetinstrument om de psychosociale situatie van een jeugdige in kaart te brengen; van daaruit kunnen voorspellingen worden gedaan over de plaatsing van de jeugdige. De COM-HPG geeft een gecomprimeerde totaalscore over een aantal items, en is indicatief voor de ernst van de psychosociale problematiek.

Jammer genoeg kon de commissie niet over alle COM-scores beschikken.

Gezien het gegeven dat de gehele beoordeling in feite een meting op ordinaal/intervalniveau betreft heeft de commissie het toch juist gevonden de scores te gebruiken. Tenslotte werkt een pianostem-

mer bij zijn beoordeling van 'zuiverheid' en 'valsheid' ook met het leggen van 'een temperatuur' in het centrale octaaf; de rest van de intervallen wordt van dat octaaf afgeleid.

◆ EENDUIDIGE SYSTEMATIEK

Zolang er nog geen inhoudelijke onderbouwing is per verschillende hulpvariant, voorzien van kwaliteitscriteria, is het lastig voor de partijen (subsidiënt, plaatsende en opnemende voorziening) om tot gedeeld begrip te komen over de status van het hulpaanbod. Dit probleem zal ook gelden voor eventuele toekomstige 'zorgprogramma's'; want die zijn immers te beschouwen als specifieke composities van (combinaties van) hulpvarianten.

De in Groningen gevolgde werkwijze leverde in ieder geval een eenduidige systematiek op, waarmee het hulpaanbod van alle (opnemende) voorzieningen kon worden beoordeeld.

Vast en zeker kan de systematiek op onderdelen worden verbeterd, en is er commentaar te leveren op sommige uitgangspunten en opvattingen van de commissie. Suggesties en opmerkingen zijn welkom bij schrijver dezes.

(Daan Wienke is werkzaam bij VOG-Advies)

Adres VOG-Advies: Postbus 110, 2280 AC Rijswijk, 070 - 394 93 49.

TJJ probeert in zijn informatierubrieken zo volledig mogelijk informatie te geven die van belang is voor alle werkenden en werkgevers in jeugdhulpverlening, jeugdwerk en aangrenzende werkvelden. Materiaal voor deze rubrieken kan opgestuurd worden naar het redactie bureau van TJJ, Postbus 1206, 3800 BE Amersfoort. De rubrieken worden samengesteld door Patrice Clarijs.

ALGEMEEN

Goldstein videobanden

De vernieuwde serie Goldstein videobanden is bestemd voor trainingen in sociale vaardigheden volgens de methode Goldstein. Deze vaardigheden worden gestructureerd aangeleerd via modeling, sociale bekrachtiging, gedragsoefening en transftraining.

Voor informatie en bestellingen: Stichting 'Werken met Goldstein', Postbus 7533, 5601 JM Eindhoven, 040 - 212 44 69.

Zorgvernieuwing

Het doel van zorgvernieuwing binnen de GGZ (Geestelijke Gezondheidszorg) is om hulp te bieden die beter is afgestemd op de behoeften en mogelijkheden van individuele patiënten en die gericht is op een volwaardige terugkeer van de patiënt in de maatschappij. Het gaat om hulp waarin de patiënt een belangrijke stem heeft. Dat vereist een ommezwaai in de GGZ. Het ministerie van WVC stelde vijf jaar geleden subsidie beschikbaar voor achttien vernieuwingsprojecten voor een proefperiode van drie jaar. Het Nederlands centrum Geestelijke volksgezondheid (NcGv) kreeg opdracht om vast te stellen of de projecten inderdaad zorgvernieuwing opleverden. Het NcGv concludeert dat het tegenvalt.

Voor het bereiken van echte vernieuwing is meer tijd nodig. En nog steeds staat de patiënt (meestal) niet centraal.

*Het verslag **Zorgvernieuwing in de GGZ. Evaluatie van achttien zorgvernieuwingprojecten** is te bestellen bij het NcGv, 030 - 297 11 00, reeks 95-16.*

Voor meer informatie: Drs. J. van Weeghel, 030 - 297 11 00.

Sociale kaart

Met de toevoeging van het onderwijs, de kinderopvang en de jeugdgezondheidszorg is een complete sociale kaart tot stand gekomen voor de agglomeratie Amsterdam. De kaart bevatte al adressen van de jeugdhulpverlening, het sociaal-cultureel werk, de verslavingszorg en de geestelijke gezondheidszorg. De sociale kaart geeft behalve adresgegevens ook uitgebreide informatie over de werkwijze van instellingen.

De sociale kaart is bestemd voor alle hulp- en dienstverleners die in hun werk regelmatig met kinderen en jongeren te maken hebben.

Tot 1 januari 1996 zijn de kosten f 50,-. Vanaf volgend jaar verschijnt de sociale kaart drie maal per jaar voor f 170,-. Kosten voor het computerprogramma bedragen ongeveer f 200,-.

Voor bestellingen en/of informatie: Knoop-Punt informatie en advies van het JAC Amsterdam, 020 - 624 90 87.

Jeugdlectuur

Boek en Jeugd 95/96 bevat een keuze uit verkrijgbare boeken voor kinderen en jongeren tot ongeveer 16 jaar. De gids is ingedeeld naar leeftijd en per leeftijdsgroep is, waar nodig, een onderverdeling gemaakt in verhalen, prentenboeken, gedichten en versjes en strips. Verder zijn er rubrieken met boeken voor beginnende lezers, met boeken voor kinderen die lezen moeilijk vinden en met informatieve boeken, ingedeeld naar onderwerp. Een apart hoofdstuk vermeldt boeken die in ruime zin met het lezen van kinderen en jongeren te maken hebben.

De gids is voor f 19,50 te verkrijgen bij de boekhandel of bij het NBLC, afdeling Leesbevordering jeugd, Postbus 43300, 2504 AH Den Haag, 070 - 309 03 29.

(Homoseksuele) relaties en geloof

Bij het Landelijk Centrum voor Gereformeerd Jeugdwerk is zojuist de krant **Je liefste geheim** verschenen. Naast (achtergrond)informatie staan in de krant interviews met jongeren over hoe zij omgaan met relaties, vriendschap, hun seksuele geaardheid en hun geloof en een artikel over homoseksualiteit en de bijbel. Ook bevat de krant vier werkvormen om thema's als verliefdheid, relaties en homoseksualiteit aan de orde te stellen.

De krant is te bestellen door f 6,70,- over te maken op giro 475060 ten name van

Gereformeerd Jeugdwerk, Driebergen onder vermelding van de titel.

Voor meer informatie: LCGJ, Postbus 99, 3970 AB Driebergen, 0340 - 52 32 60.

Klachten gestegen

In vergelijking met 1993 is het aantal klachten dat gemeld is bij het AKJ (Advies- en Klachtenburo Jeugdhulpverlening) met 55 % gestegen: van 448 klachten in 1993 tot 693 in 1994. De meeste klachten gaan over de inhoud van de hulp: de behandeling of de begeleiding door hulpverleners. Het aantal klachten over gezinsvoogdij-instellingen is sterk toegenomen en er zijn relatief veel klachten over de Raden voor de Kinderbescherming. Het aantal klachten over residentiële voorzieningen daalt. Ruim 62 % van de klachten is gegrond verklaard.

Projecten Spel aan huis

Bij het Averroës programma Spel aan Huis staat de ontwikkeling van kinderen via spel centraal. Het spelen gebeurt thuis in het gezin en het betrekken van de ouders bij het spel is een belangrijk element van het programma. Het programma is gericht op gezinnen met meerdere kinderen en op gezinnen die nog weinig of geen gebruik maken van reguliere informatiekanalen, zoals consultatiebureaus of kindercentra. Bij de Averroës stichting zijn twee handleidingen verschenen: **Spel aan Huis, handleiding voor coördinatoren** en **Spel aan huis, handleiding voor spelsters**. De **handleiding voor coördinatoren** is bedoeld als leidraad bij de opzet en de uitvoering van de Spel aan huis-projecten. De **handleiding voor spelsters** bevat richtlijnen voor het methodisch spelen in de gezinnen. De handleidingen kosten

f 25,- per exemplaar. De portokosten bedragen f 12,50 per zending.

De handleidingen kunnen besteld worden bij Buro Extern, Hazenkoog 62, 1822 BT Alkmaar, 072 - 564 48 09.

Activiteiten voor jongeren

In Noord- en Zuid-Holland kunnen begeleiders van jongeren een beroep doen op het activiteiten aanbod van het SCL (Service Centrum voor Levensvorming) ACCENT. Er is een folder uit met activiteiten voor jongeren vanaf 15 jaar, tot eind december 1995. Activiteiten zijn onder andere: zwerfver in een wildvreemde stad zijn voor één dag, een film zien in een kerk, het nachtleven in een grote stad meemaken of een weekend in een klooster doorbrengen.

Uitvoerbaar verklaard is een verzameland met praktische werkvormen voor het jongerenwerk. Het boek bestaat uit twee delen te weten de basisband (124 blz.) en zes katernen (72 blz.) met als thema's feest, korte spelletjes, verhalen, drama, discussie en fantasie. De kosten bedragen f 25,-.

Voor meer informatie: Service Centrum voor Levensvorming, 015 - 257 26 24.

SPH-cahier

Het SPH-cahier is een tijdschrift voor studenten van de opleiding Sociaal pedagogische hulpverlening. De teksten worden geschreven door docenten van de opleiding SPH van de Hogeschool Eindhoven of door mensen uit het werkveld, en behandelen steeds een actueel onderwerp. In de tweejarige experimenteerfase verschijnt het tijdschrift vier maal per jaar en wordt gratis verstrekt aan eigen studenten.

Voor meer informatie: Hogeschool Eind-

hoven, M.J. van Deutekom, SPH, Postbus 347, 5600 AH Eindhoven, 040 - 260 57 29/260 57 39.

Buitenschoolse huiswerkbegeleiding

Buitenschoolse huiswerkbegeleiding is op veel plaatsen in de stad Utrecht een reguliere activiteit van het wijkjongerenwerk geworden. Daarnaast wordt buitenschoolse huiswerkbegeleiding verzorgd door enkele zelforganisaties van allochtonen. Meer dan 700 jongeren maken er jaarlijks gebruik van. Over deze buitenschoolse huiswerkbegeleiding is de videofilm **Huiswerk, blijf er niet mee zitten** verschenen. De video laat zien waarom jongeren naar een huiswerkgroep gaan en wat buitenschoolse huiswerkbegeleiding inhoudt. De video is bedoeld voor gebruik bij voorlichting over de huiswerkgroepen voor jongeren, zowel voor het basisonderwijs (groep 8) als het voortgezet onderwijs. Daarnaast kan de videofilm gebruikt worden om docenten en ouders te informeren over de buitenschoolse opvang. De video is te koop bij Stade voor f 25,-.

Ook is er een handboek verschenen. Dit bestaat uit een handleiding en een serie bijlagen met concrete (voorbeeld) materialen. In de handleiding wordt aandacht besteed aan werving en begeleiding van jongeren, werving en begeleiding van vrijwilligers, taken en ureninzet van de huiswerkcoördinator, samenwerking met anderen en algemene aandachtspunten. Het **handboek buitenschoolse huiswerkbegeleiding** kost f 35,- exclusief porto.

Voor meer informatie: Stade, Albert Veuger, Hoofdgroep Jongeren, 030 - 231 56 88.

Ondertoezichtstelling

Op 1 november a.s. verandert de wet ondertoezichtstelling. De meest in het oog springende wijziging is dat er een scheiding wordt aangebracht tussen rechtspraak en verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de maatregel.

Vluchtelingenkinderen

Vluchtelingenkinderen zijn steeds meer te vinden in het onderwijs, de kinderopvang, het jeugdwerk. Beroepskrachten komen voor veel vragen te staan. Hoe is het gedrag en de cultuur van deze kinderen en hun gezinnen te begrijpen?, hoe is er een bijdrage te leveren aan hun integratie in de Nederlandse samenleving?, kunnen ze gesteund worden bij het verwerken van mogelijke trauma's? De publikatie **Vluchtelingenkinderen. Integratie in de Nederlandse samenleving** geeft een antwoord op deze vragen. Een reeks deskundigen gaat in op de achtergronden en ervaringen van vluchtelingenkinderen en op hun psychische gezondheid. Daarnaast biedt het boek ideeën en handvatten voor de eigen beroepspraktijk, waaronder suggesties voor creatieve expressie en het vertellen van verhalen. De publikatie kost f 27,50 exclusief verzendkosten.

Wat gebeurt er in het onderwijs, de kinderopvang en het sociaal-cultureel werk aan vermeldenswaardige projecten en initiatieven met vluchtelingenkinderen? Veel beroepskrachten zoeken naar de meest geschikte werkwijze en hebben behoefte aan het opdoen van ideeën. **Vluchtelingenkinderen horen erbij! Inventarisatie van projecten** beschrijft 50 projecten en initiatieven die gezien kunnen worden als pioniers op dit terrein. Het is een verzameling van activiteiten die verschillen per

werksoort, in duur en ervaring zoals bijvoorbeeld circusactiviteiten, ontmoetingsactiviteiten tussen Nederlandse- en vluchtelingenkinderen, zelfredzaamheidstrainingen voor jongeren etcetera. De publikatie kost f 17,50 exclusief verzendkosten.

De publikaties zijn uitgegeven door projectbureau MUTANT en zijn te bestellen bij Buro Extern, 072 - 564 48 09.

Nieuwsbrief

Zorgvuldig is een nieuwsbrief over jeugdzorg en biedt informatie over recente ontwikkelingen in de jeugdzorg binnen de agglomeratie Amsterdam. Verder wijst de nieuwsbrief op relevante landelijke ontwikkelingen die met jeugdzorg van doen hebben. **Zorgvuldig** verschijnt tien maal per jaar en is een uitgave van de bestuurscommissie jeugdhulpverlening van het Regionaal Orgaan Amsterdam (ROA).

Voor meer informatie: Zorgvuldig, Bestuurscommissie Jeugdhulpverlening, p/a Hoofdafdeling MGZ, Postbus 202, 1000 AE Amsterdam, 020 - 552 25 47.

Vandalismeproject

Tijnje is een dorp met 1367 inwoners waarvan 150 jongeren tussen de 12 en 19 jaar. Het afgelopen jaar zijn er problemen ontstaan tussen de jongeren en dorpsbewoners. Er werd overlast ondervonden van rondhangende jongeren. Deze overlast uitte zich in groepsvorming, vernielingen en lawaai-overlast. Een groep van 7 jongeren tussen 13 en 18 jaar hebben een plan bedacht om de problemen in een ander daglicht te stellen. Door middel van een foto-project wilden zij laten zien hoe zij zelf over vandalisme denken. Hierdoor willen ze als een volwaardig onderhandelingspartner

(advertentie)

Internationaal vaklexion Welzijns-Engels

*6000 Eng. zins. 2000 Ned.
trefw. (340 p.) voor*

**jeugdwerkers en -
hulpverleners**

*te bestellen door
overmaking van*

f 75,- incl. porto

ABN*AMRO 532760638

t.n.v. Eurydiom o.v.v.

"Welzijns-Engels"

Geerdinksdijk 1,

7271 NC Borculo

Voor meer informatie:

telfax 05457-73558

worden gezien. Het einddoel is de realisatie van een eigen 'praathok'. Het project was gericht op participatie van jongeren op het gebied van leefbaarheid van hun eigen omgeving en preventie/bestrijding van jeugdvandalisme en criminaliteit. Het boekje **Gevecht om de straat** wordt in het kort het verloop van het project weergegeven.

Voor meer informatie: Stichting de Ploeg, Mevr. R. Kootstra, 0512 - 38 17 77.

Allergieën in het kinderkwerk

Het Brabants Steunpunt Jeugdwelzijn heeft een informatieposter over allergieën bij kinderen in het jeugdwerk. Op de infor-

matieposter staan de vier meest voorkomende allergieën bij kinderen: twee vormen van voedselallergie, hooikoorts en astma. Er staat genoemd wat het is, waardoor het komt, alternatieven en tips en waar je verder kunt informeren.

De poster kost f 5,- voor aangeslotenen en f 6,- voor niet aangeslotenen. Ze is te bestellen door overmaking van het bedrag op giro 1193222 ten name van het BSJ te 's-Hertogenbosch, onder vermelding van 'poster allergieën'. Voor meer informatie: BSJ, Pauline Verheule, 073 - 614 17 74.

Scholierenonderzoek

Scholieren van het voortgezet onderwijs hebben gemiddeld f 80,- per maand minder te besteden dan ruim twee jaar geleden. Aan kleding wordt door 42 % van de scholieren geld uitgegeven: gemiddeld f 95,- per maand. Per maand geeft 35 % bijna f 90,- uit aan alcohol en 22 % geeft geld uit aan roken (minstens f 40,- zegt meer dan de helft van de rokers). Allochtone scholieren blijken een ander inkomsten- en uitgavenpatroon te hebben. Dit zijn enkele uitkomsten van het Nationaal Scholierenonderzoek 1994. Het onderzoeksrapport geeft informatie over onderwerpen als inkomsten, uitgaven, omgaan met geld, werken, tijdsbesteding en politieke voorkeur. Ook biedt het opvattingen van scholieren over hun toekomst: wonen, werken en studeren.

Het rapport is te bestellen door overmaking van f 37,50 op postbanknummer 368700, NIBUD, Den Haag onder vermelding van Scholierenonderzoek 1994.

Informatie en advies

Knooppunt geeft informatie en advies aan

hulpverleners, leerkrachten, sociaal-cultureel werkers en andere intermediairen die met vragen van jongeren te maken krijgen.

Knooppunt heeft een consultatielij, geeft voorlichting, scholing en training, advies over het inrichten van informatiebalies, bezit de sociale kaart van Amsterdam, heeft verschillende verwijzingsmappen, folders, brochures en boeken.

Voor meer informatie: Knooppunt/JAC, Amstel 30, 1017 AB Amsterdam, 020 - 624 90 87.

Steunfunctie kindermishandeling

Met ingang van 1 januari 1996 neemt het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW) de steunfuncties over van de Landelijke Stichting Buro's Vertrouwensarts inzake Kindermishandeling (LSBVK). Het NIZW richt daartoe het Landelijk Steunpunt Melden van Kindermishandeling op. Het steunpunt zal zich richten op methodiekontwikkeling, kwaliteits- en deskundigheidsbevordering ten dienste van de Buro's Vertrouwensarts (BVA's), verzameling en publikatie van cijfermatige gegevens omtrent het melden van kindermishandeling bij de BVA's en het geven van informatie aan derden daarover.

Jaarverslag inspectie

De positie van de cliënt is nog zeer zwak en krijgt te weinig aandacht bij de voorzieningen. Klachtrecht, rechtspositie van jeugdigen en bejegening van kinderen en ouders vereisen meer inspanningen van beleid en uitvoerend werk. Dit zijn enkele bevindingen van de inspectie jeugdhulpverlening en jeugdbescherming in het **jaarverslag 94**. Ook beveelt de inspectie de overheden aan om instellingen te vra-

gen jaarlijks verslag te doen van de wijze waarop cliënten worden betrokken bij de hulpverlening. Tevens zou een dergelijke eis aan het werkplan van de instellingen kunnen worden gesteld.

In hoofdstuk 1 van het verslag zijn de aanbevelingen opgenomen op basis van landelijk en regionaal thematisch onderzoek. Hoofdstuk 2 gaat nader in op de bevindingen vanuit algemeen-, thematisch-, reactief- en integraal toezicht. In hoofdstuk 3 wordt verslag gedaan over uitgebrachte adviezen en het door de inspectie gevoerde overleg op verschillende niveaus. Hoofdstuk 4 belicht welke ontwikkelingen zich in het veld voordoen ten aanzien van de vormgeving van de toegang tot het stelsel en tot slot wordt in hoofdstuk 5 ingegaan op ontwikkelingen binnen de inspectie.

Voor meer informatie: Inspectie Jeugdhulpverlening en Jeugdbescherming, Postbus 3007, 2280 MJ Rijswijk, 070 - 340 74 74.

Verlengde schooldag

De brochure **De verlengde schooldag in het voortgezet onderwijs** bevat een weergave van het verloop van het experiment 'verlengde schooldag' aan een school voor VBO en MAVO in Rotterdam. De verlengde schooldag is gericht op een nuttige invulling van de vrije tijd van leerlingen. In de brochure krijgt de activiteit 'video/taal' extra aandacht en komen knelpunten en aanbevelingen aan de orde.

De brochure is voor f 5,- te bestellen bij Stichting de Meeuw, 010 - 486 30 22.

Conferentie IPO

Met de inwerkingtreding van de Wet op de Jeugdhulpverlening in 1989 en het Conve-

nant Decentralisatie Jeugdhulpverlening van december 1991, zijn provincies en grootstedelijke regio's verantwoordelijk geworden voor de planning en financiering van regionale voorzieningen op het terrein van de jeugdhulpverlening. De IPO-conferentie **Naar invulling regietaak jeugdzorg** in februari j.l. was deels bedoeld om een stand van zaken te geven van de manier waarop provincies en grote steden de afgelopen jaren gestalte hebben gegeven aan deze taken. En daarnaast om ideeën en meningen uit te wisselen over de vraag hoe in de toekomst gekomen kan worden tot een nog betere beleidsafstemming, mede in het licht van uitvoering van het regeringsstandpunt 'Regie in de jeugdzorg'. *Het verslag van de conferentie is te bestellen bij het IPO, Postbus 97728, 2509 GC Den Haag, 070 - 314 34 03.*

CONGRESSEN

- 23 - 27 oktober: **Justification of a child**. The conference should prove to be an international meeting focussing on the practical relevance of Korczak's ideas and practice. It's not necessary to be an expert on child-development in general or on the ideas of Korczak specifically. The principal language will be English and the conference shall be held in Vierhouten, the Netherlands. *Voor meer informatie: Janusz Korczak Stichting, Postbus 70048, 1007 KA Amsterdam, 020 - 644 70 18.*

- 26 oktober: **Kijk op participatie in de wijken**. Dit mini-symposium is bedoeld als vitami-

ne voor gemeentebestuurders, beleidsambtenaren, sociaal cultureel werkers, opbouwwerkers en bestuurders in het wijk- en speeltuinwerk met interesse in bijvoorbeeld sociale wijkaanpak, buurtbeheer, veiligheidsbeleid, de inrichting van de woon- en speelomgeving en (jeugdige) bewonersparticipatie. De kosten bedragen f 45,- en het symposium vindt plaats in Rotterdam. *Voor meer informatie: Jeugdwerkadviesbureau Janzeuven, 070 - 346 92 31.*

- 26 oktober: **Verbinding hersteld!** Publieks-interviews, casuïstiek en video-impressies illustreren diverse opmerkelijke projecten in het veld. Maatschappelijk werkers lichten de essentie toe; cliënten, wethouders en managers reageren. Aan bod komen onder andere de volgende thema's: 'straatkinderen in Nederland', 'school drop-outs' en 'fout of ziek'. Het congres vindt plaats in Utrecht en de kosten bedragen f 225,-, voor leden van de NVMW f 175,-. *Voor meer informatie: Silvia Timmer, 030 - 294 86 03. Voor aanmelding: 0495 - 56 35 36 op werkdagen van 9.00 tot 13.00 uur.*

- 28 oktober: **Is er nog ruimte voor het verschijnsel mens in 2000**. Centraal op dit symposium staat de zorg om de mens als uniek individu, die met de structurering en standaardisering van de zorg lijkt te verdwijnen. In lezingen zullen vier wetenschappers ingaan op het thema. Ter afsluiting vindt er een forum-discussie tussen sprekers en belangstellenden plaats. Het symposium vindt plaats in Breda. *Aanmelding geschiedt door overmaking van f 95,- op postbankrekening 2906406 ten name van de Open Hof Federatie in Breda, onder vermelding van symposium. Voor meer informatie: 076 - 521 26 52.*

- 3 november: **Uitdagingen, grenzen en balans**. Werkconferentie over jongens in opvoeding, onderwijs en hulpverlening. Basismateriaal voor deze werkconferentie is de onlangs verschenen publikatie 'Dat maak ik zelf wel uit!? Werken met jongens: ontwerp voor seksespecifieke pedagogiek'. Deelnemers worden aangesproken op hun professionaliteit en vergelijken hun praktijkervaringen met de inhoud van het boek. Verder wil de conferentie een bijdrage leveren aan netwerkvorming om de basis te verbreden voor verdere methodiekontwikkeling. De kosten bedragen f 175,- en de conferentie vindt plaats in Amsterdam.

Voor meer informatie: Hogeschool van Amsterdam, Sociaal Agogische Dienstverlening, Postbus 2241, 1000 CE Amsterdam, 020 - 524 02 13/01 00.

- 3 november: **Adoptiedriehoek Interactief**. De FIOM wil tijdens deze conferentie het startsein geven tot een gemeenschappelijk beleid van instellingen en overheid ten aanzien van het hulpverleningsaanbod aan de Adoptiedriehoek (afstandsmoeders/ouders, geadopteerden en adoptie-ouders). Centraal bij deze conferentie staan daarom de specifieke hulpvragen van elk van de betrokken partijen van de Adoptiedriehoek en het daarbij benodigde hulpverleningsaanbod. De conferentie vindt plaats in Zutphen en de kosten bedragen f 85,-. *Voor meer informatie en/of aanmelding: Liesje de Leeuw, Stichting Ambulante FIOM, 073 - 612 88 21.*

- 9 november: **Voor- en vroegschoolse educatie en integratie**. Dit vijfde nationale Averroës-congres geeft inzicht in recente ontwikkelingen op het terrein van de voor-

en voerschoolse educatie en integratie. In de ochtend komen deskundigen aan het woord om verschillende invalshoeken van voor- en voerschoolse educatie met betrekking tot het integratievraagstuk te belichten. Daarnaast is er een forumdiscussie rond de vraag 'Vanuit welk perspectief dragen de voor- en voerschoolse programma's bij aan integratie?' In de middag vinden er zestien workshops plaats. Het congres vindt plaats in Zwolle en de kosten bedragen f200,-.

Voor meer informatie: *Mevr. L. Graziani of dhr. S.M. Severs, 020 - 592 96 66. Aanmelden kan via Buro Extern, mevr. M. Schwarz, 072 - 566 48 09.*

- 9 november: **Waarom bestaat de VDJ?** Doel van deze najaarsconferentie/ledenvergadering is om van gedachten te wisselen over de positie, rol en functie van de VDJ in de jeugdhulpverlening en te inventariseren welke de wensen, de behoeften en de mogelijkheden zijn ten aanzien van activiteiten die de vereniging ontplooit of zou moeten ontplooiën.

- 11 november: **Traumatische ervaringen.** De studiedag vindt plaats in Ede en de kosten bedragen f 95,-.

Voor meer informatie: *M. de Mooij-Janson, Overburgkade 38, 2275 XV Voorburg, 070 - 399 46 19.*

- 14 november: **Tussen boeman en superman: contextuele hulpverlening aan mannen als vaders en zonen.** In de hulpverlening werken voornamelijk vrouwen. De hulpverlening sluit dan ook steeds meer aan bij de manier waarop vrouwen de wereld bekijken en problemen definiëren. Als een vader zijn kinderen niet kan of wil bieden wat de hulpverlener verwacht, komt de meerzijdige partijdigheid in ge-

vaar. Tijdens deze studiedag wordt gezocht naar handvaten voor de hulpverlener om ook partijdig te zijn naar de vader toe, en naar de weerstanden die deze partijdigheid in de weg staan. De contextuele hulpverlener is ervan overtuigd dat kinderen 'loyaal' zijn aan beide ouders, ook als die weinig of niet bijdragen in hun opvoeding. Respect voor deze loyaliteit vereist van de hulpverlener meerzijdige partijdigheid naar de beide ouders. De studiedag vindt plaats in Vught en de kosten bedragen f 100,-.

Voor meer informatie en of aanmelding: *Leren over leven, Dageraadstraat 5, 2980 Halle-Zoersel, België, 00 32 3 383 41 68.*

- 16 november: **Verhaal mij wat.** De aandacht op deze conferentie wordt gevestigd op de relatie tussen de ontwikkeling van een kwaliteitsbeleid en structurele aandacht voor levensbeschouwelijke- en zingevingsvragen binnen de jeugdhulpverlening. De conferentie vindt plaats in Zwolle en de kosten bedragen f 95,-.

Voor meer informatie: *Samenwerkingsverband Levensbeschouwing Jeugdhulpverlening, Postbus 19095, 3501 DB Utrecht, 030 - 287 02 14.*

- 17 november: **Indicaties, effecten en knelpunten rond sociale vaardigheidstrainingen gericht op kinderen tussen de 4 en 12 jaar.** Problemen rond het sociaal functioneren komen steeds vaker en op steeds jongere leeftijd voor. Een mogelijke oorzaak is het niet aangeleerd hebben van sociale vaardigheden op jeugdige leeftijd. In Nederland is een aantal trainingen en lesprogramma's in gebruik om kinderen deze sociale vaardigheden te leren. Het congres is bedoeld om psychologen, psychotherapeuten en kinderpsychiaters goed te informeren over deze trainingen. Het

ochtendprogramma zal bestaan uit theoretische inleidingen; 's middags zal in vier parallelsessies praktijkgerichte informatie worden uitgewisseld.

Voor meer informatie: *Mw. drs. B. van Beek, Secretaris congrescommissie, NIP-bureau, Postbus 9921, 1006 AP Amsterdam, 020 - 610 95 96.*

- 18 november: **Jeugdaccommodaties.** Voor het minste geld de beste accommodatie krijgen. Op deze studiedag wordt er gewerkt met praktische werkgroepen over bijvoorbeeld het opstellen van een programma van eisen, bouwvoorbereiding, low-budget bouwmethodiek, financiën en fondswerving. De kosten bedragen f 100,- en de studiedag vindt plaats in Veldhoven. Voor meer informatie: *Nationaal Jeugd Fonds, 030 - 244 70 00.*

- 22 november: **Intercultureel samenwerken in vrijwilligersorganisaties.** In het programma worden een aantal succesvolle voorbeelden van vrijwilligersorganisaties gepresenteerd die erin slaagden een multicultureel vrijwilligersbestand op te bouwen. Wat betekende dat voor de bestaande organisatie en voor de al aanwezige vrijwilligers? Wat hebben ze ermee gewonnen? Wat betekent het voor de klanten van deze organisaties? Wat waren de succesfactoren en waar ging het mis? Ook zijn er voorbeelden van samenwerking tussen allochtone en Nederlandse vrijwilligersorganisaties en allochtone organisaties die Nederlandse vrijwilligers opnamen. De kosten voor de studiedag bedragen f 95,-. Voor meer informatie: *NOV, Postbus 2877, 3500 GW Utrecht, 030 - 231 98 44.*

- 23 en 24 november: **Gezin: Welzijn, Gezondheid en Hulpverlening.** Op dit

symposium gezinsonderzoek komen de volgende thema's aan de orde: 'Werk, kinderopvang en opvoedingsondersteuning', 'Gezin en werk: een gezonde combinatie?', 'Gezin, gezondheid en welzijn' en 'Gezin, hulpverlening en pleegzorg'. Doel van het symposium is dat er een uitwisseling plaats zal vinden tussen wetenschap, beleid en praktijk. De kosten bedragen f 200,- voor één dag en f 250,- voor twee dagen. Studenten krijgen korting. De dag vindt plaats in Nijmegen.

Voor meer informatie: *Katholieke Universiteit Nijmegen, Postbus 9102, 6500 HC Nijmegen, 024 - 361 59 68.*

- 24 november: **Werken met open groepen**. Tijdens deze dag zullen ervaringen, vragen en knelpunten met betrekking tot het begeleiden van open groepen aan de orde komen. Er wordt aandacht besteed aan: doelstelling van de groep; indicatiestelling en selectie; organisatorische randvoorwaarden; methodieke keuze; groepsprocessen; het moment waarop cliënten in- en uit de groep gaan; rol en positie van de begeleiders.

Voor meer informatie: *MEDIANT-bureau voor deskundigheidsbevordering, telefoon: 030 - 236 84 72.*

- 30 november: **De Moeite Waard, preventie onderwijsuitval van jongeren tussen 14 en 17 jaar**. De overheid voert al enige jaren een beleid op het voorkomen van onderwijsuitval. LAVAS (Landelijk Adviescentrum Vorming Arbeid en Scholing) wil een impuls geven aan het verder terugdringen van de (dreigende) onderwijsuitval en maakt de balans op van de inspanningen die door diverse instellingen zijn gepleegd. In de ochtend wordt de problematiek van verschillende kanten door deskundigen op verschillende bestuurlijke

niveaus en vanuit verschillende invalshoeken belicht: overheid, lokaal/regionaal en wetenschap. In de middag zal een aantal parallelsessies gehouden worden waarin verschillende praktijkvoorbeelden worden gepresenteerd. De kosten voor deelname bedragen f 245,-.

Voor meer informatie: *LOVWJ/LAVAS, Postbus 9175, 3506 GD Utrecht, 030 - 236 92 28.*

- 30 november: **Intimiteit, vriendschap, seksualiteit**. Tijdens deze themamiddag houden drie deskundigen een voordracht over: de rol die ervaringen van adolescenten spelen bij het contact maken en bij de vormgeving van intimiteit, vriendschap en seksualiteit; de manier waarop begeleiders van adolescenten kunnen inspelen op de wijzen waarop jongeren hun grenzen verkennen en de belevingen van verschillende culturen waarbij het accent ligt op de culturele scheiding tussen islamitische mannen en vrouwen.

De studiemiddag wordt gehouden in Zwollen en de kosten bedragen voor niet-leden f 75,-, voor leden f 50,-.

Voor meer informatie: *Nederlandse Vereniging voor Adolescentenzorg, Marc van Bijsterveldt, Postbus 85339, 3508 AH Utrecht, of 035 - 541 61 54.*

- 1 december: **Rechtsverhouding ouder-kind-derde in het gezondheidsrecht**. Subthema's op dit congres zijn: minderjarigen en euthanasie; de beperking van kunstmatige inseminatie tot bepaalde patiënten; het gebruik van de anti-conceptiepil door en toepassing van abortus bij minderjarigen versus de geheimhoudingsplicht van de arts tegenover de ouders. Het congres vindt plaats in Utrecht en de kosten bedragen f 125,-.

Voor meer informatie: *Nederlandse Gezinsraad, Duinweg 1, 2585 JT Den Haag, 070 - 354 85 00.*

- 8 december: **Onderzoek naar Ontwikkeling en Beloop van Middelvenerslaving**. Centraal in dit symposium staan de mogelijkheden en beperkingen binnen sociaal-epidemiologisch (verslavings)onderzoek om zicht te krijgen op een 'verslavingscarrière'. Gedoeld wordt met name op onderzoekers uit het 'verslavingsveld', maar het symposium is ook voor hulpverleners, beleidsmakers en anderen met interesse voor onderzoek naar de ontwikkeling van middelengebruik en verslaving. De kosten bedragen f 85,-.

Voor meer informatie: *Instituut voor Verslavingsonderzoek (IVO), dr. L.A.M. van de Goor, 010 - 212 16 99.*

- 8 december: **Lichaamswerk**. Tijdens deze studiedag komt de methodische opbouw van lichaamsgerichte hulpverlening aan slachtoffers van seksuele kindermishandeling/seksueel geweld aan de orde. Aan bod komt het oefenen van werkvormen en het eigen maken van thema's als lichaamsbeleving, -waardering en -grenzen. De studiedag vindt plaats in Utrecht en de kosten bedragen f 125,-.

Voor meer informatie: *TransACT, Vinkenburgstraat 2, 3512 AB Utrecht, 030 - 230 40 06.*

- 9 december: **Angst voor Wel-Zijn**. Voor gemeentelijke (welzijns)beleidsmakers, bestuurders en managers van welzijnsinstellingen organiseert Stichting Welzijnswerk Zutphen dit congres. De welzijnskoepel roept de stedelijke welzijnskoepel op tot het aanpakken van sociaal isolement en gevoelens van onveiligheid. De congres-

gangers worden actief betrokken bij lezingen, discussie en ideeënontwikkeling rond dit thema. Het programma moet leiden tot handvatten voor nieuw beleid en concrete wijzen van aanpak.

Voor meer informatie: *Stichting Welzijns-werk Zutphen, 0575 - 51 96 13.*

- 17 januari 1996: **Doodnormaal? Congres over verdriet en rouw bij leerlingen.** Het congres richt zich op alle aspecten die te maken hebben met kinderen en jongeren die in aanraking komen met de dood, met name binnen, maar ook buiten het onderwijs. Naast inleidingen zijn er ook verschillende workshops. Hierbij komen onder andere de volgende thema's aan de orde: verliesverwerking in gezinnen, zelfdoding en omgaan met verdriet en rouw in de klas. Enkele ouders zullen vanuit hun ervaring met het overlijden van hun kind een bijdrage leveren. Het congres vindt plaats in Utrecht en de kosten bedragen f 195,-.

Voor meer informatie: *KPC, Postbus 482, 5201 AL 's-Hertogenbosch, 073 - 624 72 47.*

BOEKEN

J.E. Rink

Pedagogische verwaarlozing en orthopedagogiek

Garant, Apeldoorn, 1995

150 blz., f 28, ISBN 90 5350 386 2

De auteur analyseert het verschijnsel pedagogische verwaarlozing. Hij geeft aan hoe pedagogische verwaarlozing orthopedagogisch kan worden gediagnostiseerd en behandeld, hoe deze behandelaars

kunnen worden gesuperviseerd en welke managementverwachtingen aan een ambulante instelling gesteld moeten worden om deze behandeling en supervisie een kans van slagen te geven.

Liesbeth van Beemen

Ontwikkelingspsychologie

Wolters-Noordhoff, Groningen, 1995

393 blz., f 74,-, ISBN 9001 066704

Dit boek biedt een overzicht van wat wetenschappelijk onderzoek aan kennis over de menselijke ontwikkeling heeft opgeleverd. Daarbij wordt aandacht besteed aan zowel aanleg- als omgevingsfactoren.

Drs. C.R. van Kooij MBA en Drs. J.M. Ravensbergen

Het marketingplan. Een cyclische en interactieve methode voor de non-profit-sector

SWP, Utrecht, 1995

143 blz., f 48,50, ISBN 90 6665 157 1

Dit boek behandelt een methode voor het vervaardigen van een marketingplan in de non-profitsector en de overheidssector. Aan de orde komen onder andere de volgende thema's: wat is marketing, de plaats van marketing in de non-profitsector, de opbouw en de vervaardiging van het marketingplan, het verzamelen van marktinformatie en diverse vormen voor analyse van de eigen organisatie.

Katrien de Klein, Marieke Prinsen Geerligts Het blijft toch onder ons. Opening van zaken over incest

Walburg Pers, Zutphen, 1995

176 blz., ISBN 90 6011 911 8

Aan de hand van gesprekken met betrokkenen schetsen de auteurs een beeld van incest in Nederland. Van de eerste rechtszaak tot de anatomische poppen. Welke

methodes gebruiken therapeuten om incest aan te tonen? Is één op de zes vrouwen op jeugdige leeftijd misbruikt zoals onderzoek uitweest?

Henk Geene

Plannings- en herschikkingsmodel MFO lost problemen op

SWP, Utrecht, 1995

80 blz., f 18,50, ISBN 90 6665 177 6

Thema's die in dit boek worden besproken zijn onder andere de historische achtergrond van de MFO-vorming en MFE-vorming (multifunctionele eenheid) binnen de geestelijke gezondheidszorg; het multifunctionele hulpverleningstraject; de wijze waarop de uithuisplaatsing binnen de MFO kan worden georganiseerd; de specifieke mechaniek van de MFO en de ombouw van stoelen en bedden. Ontwikkelingen die in de jeugdhulpverlening en -bescherming ingang zijn gezet worden beschreven aan de hand van concrete voorbeelden.

E. Brugman, H. Goedhart, T. Vogels en G. van Zessen

Jeugd en seks 95

SWP, Utrecht, 1995

80 blz., f 24,50, ISBN 90 6665 164 4

Zevenduizend middelbare scholieren vulden voor dit onderzoek een uitgebreide vragenlijst in. Zij gaven antwoord op vragen naar hun seksuele ervaring, hun seksuele verlangens en hun opvattingen over seks, hoe zij over de seksuele voorlichting van school en ouders denken en met wie zij over hun gevoelens praten. Naast de prettige kanten van het vrijen zijn ook de minder aangename kanten en de mogelijke risico's aan de orde gekomen: ongewenste zwangerschap, geslachtsziekten, AIDS en onvrijwillige seks.

Martha van Endt

Medische kennis voor hulpverleners

Coutinho, Bussum, 1995

589 blz., f 89,50, ISBN 90 6283 991 6

Hulpverleners worden in het dagelijks contact met hun cliënten steeds vaker geconfronteerd met lichamelijke klachten. Daarom dienen zij te beschikken over basale kennis van de verschillende aspecten van ziekte en gezondheid. Naast puur medische kennis wordt in dit boek veel aandacht besteed aan de persoonlijke en maatschappelijke aspecten die onlosmakelijk met ziekte en gezondheid samenhangen.

Maria Pannebakker, Mieke Vergeer en Heleen Verstegen

Buurtnetwerken in beeld. Landelijke registratie gegevens Buurtnetwerken jeugdhulpverlening schooljaar 1993-1994

NIZW, Utrecht, 1995

129 blz., f 16,50, ISBN 90 5050 282 2

Dit boek geeft een overzicht van de werkzaamheden van buurtnetwerken in het schooljaar 1993-1994. De resultaten zijn zowel landelijk als per provincie geordend en daardoor onderling vergelijkbaar.

Het boek is te bestellen bij het NIZW, Postbus 19152, 3501 DD Utrecht, 030 - 230 66 07, bestelnummer E 479.

Nils Schjander

Had ik maar een andere baas

Thema, Zaltbommel, 1995

204 blz., f 32,-, ISBN 90 70512 33 5

In dit boek worden 31 praktische adviezen voor beter management van de Amerikaan George Kenning besproken. Welke stappen moet je nemen om als leidinggevende alles uit je organisatie te halen? Het gaat erom wat je doet, niet hoe je het doet, is Kennings uitgangspunt.

Nelleke Bakker

Kind en karakter. Nederlandse pedagogogen over opvoeding in het gezin 1845-1925

Het Spinhuis, Amsterdam, 1995

352 blz., f 39,50, ISBN 90 5589 011 1

De auteur heeft alle tussen 1845 en 1925 in Nederland verschenen publikaties met raadgevingen over karaktervorming in het gezin verzameld en geanalyseerd. In deze periode groeide de opvoedings-voorlichting uit van een incidenteel tot een breed verspreid verschijnsel. Iedere zuil kreeg zijn eigen gezinspedagogiek.

Paul Vedder

Antilliaanse kinderen. Taal, opvoeding en onderwijs op de Antillen en in Nederland

Jan van Arkel, Utrecht, 1995

142 blz., f 29,50, ISBN 90 6224 352 5

In dit boek wordt nagegaan hoe de leefsituatie is van de Antilliaanse kinderen op de Antillen en in Nederland. Vanuit welke situatie, met welke ervaringen, gewoontes, kennis en waarden komen ze naar Nederland? En wat gebeurt er met hen als ze in Nederland zijn?

Gerard C. van Loo

'Hallelujah Scouts'. Een terugblik op de Leger des Heils-padvinderij in Nederland

Callenbach, Nijkerk, 1995

80 blz., f 17,95, ISBN 90 266 0469 6

De Wereld-Jamboree van 1937 was de aanzet tot een nauwere samenwerking tussen de Leger-Advinderij en de officiële padvinderversenigingen. Na de oorlog slopen de Leger-Advinders zich bij deze verenigingen aan en gingen met hen op in wat nu 'Scouting Nederland' is. De auteur gaat in op de spanningen die deze samensmel-

ting opriep. Ook besteed hij aandacht aan de geschiedenis van zowel de scouting in het algemeen als de Heilslegerscouts.

Paul Verweel en Kenneth David

De verborgen dimensies. Cultuur en macht in fusies

SWP, Utrecht, 1995

127 blz., f 44,50, ISBN 90 6665 160 1

Bij fusies kan de reden van teleurstellend resultaat liggen in het veronachtzamen van de culturele en machtsaspecten van het fusieproces. De auteurs tonen dit aan de hand van door hen verricht onderzoek naar fusies van welzijnsinstellingen, psychiatrische ziekenhuizen, computerbedrijven en wetenschappelijke afdelingen van de universiteit. Daarnaast geeft het boek praktische aanwijzingen hoe cultuur en macht te herkennen, te lokaliseren en in te zetten voor een gunstig resultaat van de fusie. Een hoofdstuk over de concepten cultuur en macht sluit het boek af.

Elly Singer, Jeannette Doornenbal

'Beste ouders...' - Over het opvoeden van schoolkinderen in deze tijd

Kosmos-Z&K, Utrecht, 1995

160 blz., f 29,90, ISBN 90 215 2553 4

Het vinden van een middenweg tussen je kind alle mogelijkheden voor zelfontplooiing bieden enerzijds en toch duidelijke grenzen stellen anderzijds is een kwestie van voortdurend balanceren. De vele vragen waar ouders mee te maken krijgen worden in dit boek aan de orde gesteld en aan de hand van voorbeelden beantwoord. Dit boek is voor ouders van kinderen van 4 tot 12 jaar.

ONDERZOEK

Marokkaanse meisjes

Tussen djellaba en disco; Marokkaanse meisjes aan het woord is het verslag van een onderzoek naar de leefwereld van Marokkaanse meisjes in Nederland. Aan de hand van de levensloop van 34 meisjes komen ze tot een beschrijving van de eigen plek die de meisjes bevechten in de Nederlandse én in de Marokkaanse samenleving. In deze publikatie hebben de citaten en levensverhalen van de Marokkaanse meisjes een centrale plaats gekregen. De nieuwe identiteit die het leven in twee werelden met zich meebrengt speelt een centrale rol.

Het boekje is voor f 15,- exclusief porto te bestellen bij Stichting Kleur in 't Werk, Weldam 28, 2036 CH Haarlem, 023 - 533 34 72 of ACB, Westermarkt 6, 1016 DK Amsterdam, 020 - 627 94 60.

Dagprogramma voor delinquenten

In maart 1992 is in Rotterdam het project Cashba van start gegaan. Dit project behelst een intensief dagprogramma voor jeugdige en jongvolwassen delinquenten in de leeftijd van 16 tot 25 jaar uit de arrondissementen Rotterdam, Dordrecht en Den Haag. Het wordt toegepast als alternatief voor ten minste zes weken hechtenis. Het programma duurt drie maanden en bestaat onder meer uit onderwijs, training in sociale vaardigheden, arbeidstraining en sport. Overdag zijn de deelnemers in het pand van Cashba of volgen ergens een stage, 's avonds en 's nachts zijn ze thuis. Het

WODC (Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum) heeft dit experiment geëvalueerd. Het accent van de evaluatie lag op de effecten van een dergelijke aanpak in termen van beperken of terugdringen van nieuwe contacten met Justitie vanwege strafbare feiten. In het rapport **Cashba. Een intensief dagprogramma voor jeugdige en jongvolwassen delinquenten** wordt verslag gedaan van de eerste twee jaar van het experiment. In die periode hebben 74 jongeren aan het project deelgenomen. Aan de orde komen persoonlijke achtergronden van de deelnemers, de delicten die ze hebben gepleegd en ook de resultaten na Cashba in termen van recidive en scholing en werk. Ook zijn de evaluatiegegevens opgenomen van twee vergelijkbare projecten.

Het rapport (ISBN 90 387 0407 0) is te bestellen bij Gouda Quint bv., Postbus 1148, 6801 HK Arnhem, 026 - 445 47 62.

Intercultureel management

Intercultureel management vergeleken is een studie naar de theorie en praktijk van intercultureel management binnen de kinderopvang, jeugdhulpverlening en Riagg's. Centraal in de studie staan de interculturalisatie van een organisatie, met name nadat allochtoon personeel is ingestroomd; knelpunten die organisaties ervaren zoals overbelasting van het allochtone personeel, samenwerkingsproblemen, machtsverschillen en de geringe doorstroom van allochtonen naar hogere functies; maatregelen die organisaties nemen om genoemde knelpunten aan te pakken, zoals ondersteuning van allochtoon personeel, communicatie over cultuur- en machtsverschillen en bevorderen van deskundigheid bij het management om het in-

terculturalisatieproces te begeleiden. De studie sluit af met een vergelijking tussen de drie werkterreinen en met aanbevelingen voor de organisaties.

De studie is voor f 22,50 exclusief verzendkosten te bestellen bij Buro Extern, 072 - 564 48 09.

Nieuwe jeugdregelgeving

In 1993-1994 is een rechtsvergelijkend onderzoek verricht naar de Engelse Children Act 1989, de Duitse Kinder- und Jugendhilfegesetz 1991 en de Nederlandse Wet op de jeugdhulpverlening 1989, bijbehorende regelgeving en andere civiel- en publiek-rechtelijke aspecten van de regelgeving met betrekking tot jeugdigen in Engeland, Duitsland en Nederland. De centrale vraag van het onderzoek was in welk opzicht er verschillen en overeenkomsten bestaan tussen de Engelse en Duitse jeugdregelgeving enerzijds en de Nederlandse jeugdregelgeving anderzijds. Het onderzoek heeft geleid tot de volgende 2 publikaties:

- **Nieuwe jeugdregelgeving in Nederland, Engeland en Duitsland** geeft een beschrijving van de nieuwe Engelse en Duitse jeugdregelgeving waarbij de volgende onderwerpen centraal staan: de uitgangspunten en doelstellingen van die regelgeving, de wijze waarop juridisch werd vormgegeven aan het jeugdstelsel in Engeland en Duitsland, de reikwijdte van deze jeugdstelsels, de rechtspositie van ouders en jeugdigen ingevolge deze nieuwe jeugdregelgeving, de kwaliteit en de financiering van de dienstverlening aan jeugdigen.

De prijs bedraagt f 35,-.

- **New legislation on care for children and young people in England, Germany**

OPLEIDING

and the Netherlands benadrukt de belangrijkste overeenkomsten en verschillen tussen de Engelse, Duitse en Nederlandse jeugdregelgeving.

De prijs bedraagt f 32,50 en het verschijnt in november 1995.

Zowel de Nederlandse als de Engelse publicatie bevatten de aanbevelingen ten behoeve van beleid en regelgeving in Nederland, die zijn gedaan naar aanleiding van de conclusies ten aanzien van de verschillen.

De publikaties kunnen besteld worden bij het DCI-NL, Postbus 75297, 1070 AG Amsterdam, 020 - 420 37 71.

Justitiële behandelinrichtingen

In het rapport *Jongeren in justitiële behandelinrichtingen* wordt de populatie in de elf justitiële behandelinrichtingen beschreven en komt de problematiek aan de orde. Daarbij staan drie vragen centraal. Allereerst de vraag in hoeverre jongeren in de justitiële behandelinrichtingen verschillen van jongeren in andere, niet-justitiële inrichtingen.

Bij de tweede vraag gaat het erom of er binnen de justitiële behandelinrichtingen verschillende typen van jongeren te onderscheiden zijn met bijvoorbeeld elk een eigen problematiek.

De derde vraag draait om de verschillen tussen de justitiële behandelinrichtingen onderling. Onderscheiden zij zich van elkaar in het soort van jongeren dat zij opnemen?

Het rapport kan aangevraagd worden bij het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, Postbus 20301, 2500 EH Den Haag, 070 - 370 76 17.

- Buiten schooltijd vinden steeds vaker projecten voor kinderen (in achterstandssituaties) plaats. Deze projecten worden meestal in nauwe samenwerking met scholen ontwikkeld en uitgevoerd. Het begeleiden van deze projecten vraagt veel deskundigheid van de uitvoerders. De scholing *Spelend leren in de vrije tijd* is voor deze uitvoerders bedoeld. De scholing vindt plaats in Utrecht en bestaat uit 6 scholingsbijekomsten (6, 13, 20, 27 november, 4 en 18 december) maar het is ook mogelijk om op losse onderdelen in te schrijven. De kosten bedragen f 500,- voor het totaal, f 125,- voor de losse onderdelen.

Voor meer informatie: Lisette van der Poel, 030 - 258 52 99 of 020 - 671 65 61 (inhoud) of Yvonne Schleyper, 030 - 231 00 41 (organisatie).

- In november verzorgt de Stichting Paedologische Instituten de cursus *Psychopathologie bij kinderen en adolescenten*. In de cursus wordt het volgende programma behandeld: classificatie en behandeling, pervasieve ontwikkelingsstoornissen, angststoornissen, aandachtsstoornissen, adolescentieproblematiek en gedragsstoornissen. De cursus vindt plaats op woensdag 1, 15, 22 en 29 november 1995 van 15.00 tot 17.15 uur en de kosten bedragen f 550,-.

Voor meer informatie en/of aanmelding: Bureau Contractonderwijs FSW, Postbus 9104, 6500 HE Nijmegen, 024 - 361 27 10.

- Op 8,9 en 10 november wordt een trai-

ning gegeven voor mensen die in hun werk te maken hebben met intolerantie en agressie van jongeren. Het doel van de cursus is bewustwording van de eigen visie op het omgaan met intolerantie en agressie binnen een groep en het eigen maken van een methodische werkwijze. Het uitgangspunt is praktisch: de eigen ervaringen en de concrete behoeften van de werkers. Deze worden in een theoretisch kader geplaatst, waardoor ze inzicht krijgen in hun plaats binnen het groter geheel. De training is bedoeld voor werkers uit het Nederlands- en Duitstalige deel van de Euregio Maas-Rijn en beide talen zullen tijdens de training gesproken worden. De training vindt plaats in Eckelrade (bij Maastricht).

Voor meer informatie: Henk Schram Centrum, Denise Maas of Berry van Rijswijk, Klompenstraat 1, 6251 NE Eckelrade, 043 - 408 29 65.

- Op dinsdag 14 november vindt de cursus *Penitentiair recht: interne rechtspositie en beklagrecht voor gedetineerden, T.B.S.-gestelden en jeugdigen in inrichtingen* plaats van 9.30 tot 17.00 uur. De cursus wordt in Utrecht gehouden en de kosten bedragen f 475,-.

Voor meer informatie: Faculteit Rechtsgeleerdheid UU, Bureau Juridisch PAO, Janskerkhof 3, 3512 BK Utrecht, 030 - 253 70 21.

- De vijfdaagse cursus *Intermediaire pedagogische hulpverlening* richt zich tot hulpverleners die ouderbegeleiding, pedagogische advisering en opvoedingsondersteuning in hun pakket hebben. Er komen gerichte methoden aan bod waarmee via ouders en/of andere opvoeders gewerkt kan worden aan moeilijkheden bij kinderen

en jongeren. De cursus is op 16 en 30 november, 7 december, 11 en 25 januari.

Voor meer informatie: *Interactie Akademie, Van Schoonbekestraat 33, 2018 Antwerpen, 00 32 3 2370152.*

- Het Nederlands Instituut voor Alcohol en Drugs (NIAD) organiseert in december de cursus **over genot en verslaving**. Tijdens de cursus wordt op verschillende actuele en tijdloze thema's ingegaan zoals achtergronden en motieven van mensen om te drinken, gokken of drugs te gebruiken, werking van verschillende soorten drugs en gokken, maatschappelijke gevolgen van gebruik, 'vaardigheid' om druggebruik in je omgeving ter sprake te brengen en mogelijkheden voor hulp en het voorkomen van verslaving. De cursus is op 1 december, 11 december (middag) en 18 december (middag) en de kosten bedragen f 150,- voor particulieren en f 250,- voor degenen die bij hun instelling kunnen declareren.

Voor meer informatie: *Annemiek Elling of Nico van Oosten, NIAD, Postbus 725, 3500 AS Utrecht, 030 - 234 13 00.*

- Het centrum voor Vorming en Therapie geeft introductiecursussen om kennis te maken met contextuele hulpverlening. Daarnaast heeft het centrum een jaaropleiding voor hulpverleners om zich verder te bekwamen in de contextuele hulpverlening en te leren werken vanuit de relationeel ethische dimensie.

Ook is er de mogelijkheid om workshops te volgen zoals bijvoorbeeld 'omgaan met emoties in de hulpverleningsrelatie', 'verwennen of verwaarlozen'.

Voor meer informatie: *Leren over leven, Dageraadstraat 5, 2980 Halle-Zoersel, België, 00 32 3 383 41 68.*

TIJDSCHRIFTEN

De Gazet. Maandblad voor de ambulante geestelijke gezondheidszorg, nummer 7, september 1995. Adres: Postbus 8400, 3503 RK Utrecht, 030 - 288 59 59.

O.a.:

- Financiering zorgvernieuwing verdeelt ggz. p. 9-11
- WEP en de taaie strijd om de interculturelisatie van de Riaggs. Door het aanstellen van meer allochtone hulpverleners kunnen Riaggs toegankelijker worden voor allochtone cliënten. Maar hoe doe je dat? p. 20-21

Jeugd en samenleving, nummer 8, september 1995. Adres: Postbus 1206, 3800 BE Amersfoort, 033 - 465 13 04.

O.a.:

- Kinderrecht in ontwikkeling. p. 451-467
- Geweldvideo's voor de jeugd? p. 468-475

Jeugd en samenleving, nummer 9, september 1995.

O.a.:

- Tegengaan van uitval in de jeugdhulpverlening. p. 540-546
- Hulp aan zwangere meisjes en tienermoeders. p. 547-557

Kinderopvang, nummer 9, september 1995. Adres: Postbus 19135, 3501 DC Utrecht, 030 - 258 69 00.

O.a.:

- 'Ik heb nog nooit meegemaakt dat een kind bij ons niet gehandhaafd kon worden.' Geïntegreerde kinderopvang in Nijmegen. p. 10-15
- 'Samen met mensen van buitenaf een

waardevolle aanpak zoeken'. Pedagogen kinderopvang richten Stichting Pedagogiekontwikkeling op. p.16-19

SPH, nummer 5, september 1995. Adres: Uitgeverij SWP, Postbus 578, 3500 AN Utrecht, 030 - 236 80 60.

O.a.:

- Begeleiding en behandeling van pubermeeders en hun kinderen. p. 4-9
- Zorg op maat; de SPH'er te huur? p. 28-31
- Kind tussen leefgroep en thuis. p. 32-33

Zorg en welzijn, nummer 18, 8 september 1995. Adres: Uitgeverij de Tijdstream, Postbus 19135, 3501 DC Utrecht, 030 - 258 69 00.

O.a.:

- Met gebonden handen aan het stuur. Gemeenten worstelen met welzijnsbeleid. p. 10-13

TJJ biedt via zijn servicerubrieken aan landelijke organisaties de mogelijkheid om informatie door te geven die zij van belang achten voor alle werkkenden en werkgevers in de jeugdhulpverlening, het jeugdwerk en aangrenzende werkvelden. Indien organisaties belangstelling hebben voor deze serviceverlening, kunnen zij contact opnemen met het redactie bureau van TJJ, Postbus 1206, 3800 BE Amersfoort, 033 - 465 11 06.

LBVG

- Naar aanleiding van de studiedag 'Macht en onmacht in het werk van groepsleiders' (12 oktober j.l.) verschijnt het Tijdschrift voor Sociaal Pedagogische Hulpverlening met een themanummer over de groepsleider.

Losse nummers van deze uitgave zijn verkrijgbaar bij: Uitgeverij SWP, tel: 030 - 236 80 60.

- De landelijke Beroepsvereniging Groepsleiders roept iedereen op om kandidaten voor te dragen voor 'de Poelmann-prijs'. De Poelmann-prijs wordt toegekend aan degene die zich op bijzondere wijze verdienstelijk maakt voor groepsleiders en/of de professionalisering van hun gebied.

Deze LBVG onderscheiding werd in 1994 voor het eerst verleend aan dhr. Poelmann, als dank voor zijn grote steun bij de totstandkoming van de beroepsvereniging. Onderbouwde voordrachten van kandidaten voor deze prijs kunnen gericht worden aan het secretariaatsadres van de LBVG. *Aanmelding is mogelijk tot eind november bij de Landelijke Beroepsvereniging Groepsleiders, Slagboom 3, 7232 DM Warnsveld, 0575 - 52 86 20.*

NETWERK SCHOOLKINDEROPVANG

Dit is de derde aflevering van de serie over de werksoorten die vertegenwoordigd zijn in het Netwerk Schoolkinderopvang. Doel van deze serie is dat de organisaties die vertegenwoordigd zijn in het netwerk elkaars uitgangspunten en doelstellingen leren kennen zodat er afstemming en samenwerking gaat plaatsvinden in het aanbod voor schoolgaande kinderen in hun vrije tijd.

Deze aflevering gaat over Buitenschoolse Opvang (BSO). Instellingen die BSO verzorgen vormen een groot gedeelte van het ledenaantal van het netwerk. Sommige BSO's zijn aangesloten bij grote stedelijke koepels voor kinderopvang, sommige BSO's vormen aparte organisaties voor buitenschoolse opvang en een aantal BSO's hebben zich aangesloten bij organisaties voor sociaal-cultureel werk.

Onder buitenschoolse opvang wordt opvang voor kinderen in de basisschoolleeftijd verstaan; opvang overdag, voor en na schooltijd, tussen de middag, op de vrije middag(en) en in schoolvakanties, op tijden dat de ouders niet beschikbaar zijn. Buitenschoolse opvang komt in vele vormen voor: er is opvang in groepsverband en individuele opvang, betaalde en onbetaalde opvang. De organisaties voor BSO die aangesloten zijn bij het netwerk verzor-

gen betaalde BSO in groepsverband of via een gastouderbureau. Tot voor kort was het zo dat in de centra of groepen voor BSO zowel opvang vóór, tussen als na schooltijd werd geboden. Toen basisscholen echter steeds meer faciliteiten voor overblijven op school gingen bieden is de 'opvang tussen de middag' op deze centra overbodig geworden.

Kernactiviteit

De voorzieningen die een van de vormen of alle vormen van opvang verzorgen voor 4-12 jarigen hebben hun kerntaak in de opvang van kinderen waarvan de ouders of verzorgers voor deze opvang niet beschikbaar zijn. De buitenschoolse opvang vindt plaats in de vrije tijd van kinderen en in de tijd dat andere kinderen naar huis gaan. De BSO's willen geen verlengstuk van de school zijn maar een vervanging en aanvulling van de thuissituatie. Vandaar dat het omgaan met eigen vrije tijd en maken van eigen keuzes belangrijk is in de BSO. De meeste BSO's zijn aangesloten bij instellingen voor kinderopvang. Werkinhoudelijk vinden de leid(st)ers daar vaak niet voldoende aansluiting bij hun collega's die zich met de verzorging en opvoeding van jonge kinderen bezig houden. Vandaar dat zij vooral op zoek zijn naar uitwisseling met mensen die met dezelfde leeftijdsgroep werken. Doordat ook de organisatievormen nogal uiteen kunnen lopen worden samenwerking en uitwisseling als zinvol

Buitenschoolse opvang vindt plaats in de vrije tijd van kinderen

foto: Marcel Minnée

ervaren. BSO is vaak in eerste instantie gericht op samenwerking en uitwisseling met andere BSO's dan op andere werkvormen binnen het netwerk. Vanuit de praktijk zijn er echter verschillende contacten en samenwerkingsverbanden met andere werksoorten. In de grote steden bestaat er vaak incidenteel samenwerking met club- en buurthuizen. Ook bestaan er sinds kort samenwerkingsverbanden tussen het speeltuinwerk en de buitenschoolse opvang. Het netwerk biedt de gelegenheid deze contacten verder uit te bouwen en verdere samenwerkingsverbanden aan te gaan.

Werkwijze

In de praktijk bieden de meeste BSO's opvang na schooltijd, op de vrije middag(en) en in de vakanties. Voorschoolse opvang

komt vooral voor in wijken waar veel ouders vroeg met hun werk moeten beginnen. De buitenschoolse opvang is vaak organisatorisch gevormd naar de kinderdagverblijven. Dat betekent dat ook in de groepen BSO gewerkt wordt met vaste groepen en twee leid(st)ers per groep. Op de BSO komen kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 12 jaar. Een groep bestaat meestal uit maximaal 18 kinderen in deze leeftijdsgroep. Sommige BSO's werken ook met andere groepssamenstellingen, zoals een groep van 14 kinderen in de leeftijd van 3-6 jaar. Sommige centra stellen de groepen op een wat lossere basis samen. Op verschillende manieren worden kinderen van school naar de BSO vervoerd. Voor welke wijze van vervoer wordt gekozen ligt vaak aan het aantal scholen dat bereikt moet worden, aan de beschikbare financiën, aan de leeftijd van de kin-

deren en aan het wijkgerichte dan wel stedelijk karakter van een BSO. Wanneer de kinderen uit school zijn kunnen zij in de meeste BSO's zelf aangeven wat ze willen doen. Dat kan zijn: buitenspelen, spelletjes doen, knutselen, boekjes lezen, etcetera. Als ze nergens zin in hebben kan dat ook. De kinderen mogen veel en hoeven weinig. Dus een beetje zoals thuis. Tijdens de vakanties en de vrije middagen worden vaak meer georganiseerde activiteiten ondernomen. Ook hierbij kunnen de kinderen vaak zelf aangeven wat ze leuk vinden om te doen.

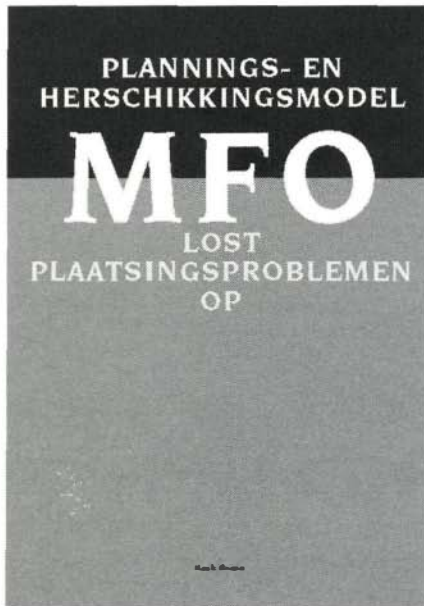
Voor meer informatie over BSO: NIZW, Postbus 19152, 3501 DD Utrecht.

Voor meer informatie over het Netwerk Schoolkinderopvang Nederland: Ria Meijvogel, Postbus 320, 9640 AH Veendam, 0598 - 62 18 43, fax: 0598 - 62 72 37.

Correspondenten

Mevr. Drs. R.M.A.Th. Aalders (hoofdinspecteur Inspectie Jeugdhulpverlening en Jeugdbescherming), Drs. H.J.S. Abbing (algemeen directeur SAST), Prof.Dr. J. Van Acker (hoogleraar Orthopedagogiek KUN), Dr. P.J.A. Adriani (docent RUL en Hogeschool Noord-Holland), Prof.Dr. H. Baartman (bijzonder hoogleraar Preventie en hulpverlening inzake kindermishandeling VU-Amsterdam), M.A.C. de Beer (algemeen directeur Harreveld), Drs. H.B. Bellaart (beleidsmedewerker jeugdzorg NCB), Th.R.W. Binnendijk (algemeen directeur MFO Jeugdzorg Gelderland Zuid/Midden, voorzitter FICÉ-Nederland), Dr. M.G. Boekholdt (organisatie-adviseur, docent RUU), Dr. P.M.M. Bonke (waarnemend secretaris Zorg en Welzijn IPO), Mevr. S.I. Djohani (trainer/adviseur), Drs. D.G. Dirkse (organisatie-adviseur), Prof.Dr. J.E. Doek (hoogleraar Familie- en Jeugdrecht VU-Amsterdam), Drs. H.J. Geene (directeur Ambulant Stichting Jeugdzorg Gelderland Zuid/Midden), Mevr. Mr.Dr. H.W.J. Gelinck (consultant), Drs. C. Goede Dzn. (algemeen directeur Bredervoort), Dr. B.F. Groeneweg (algemeen directeur Stichting Jeugdzorg Den Haag/Zuid-Holland Noord), G.H. Gruppen (algemeen directeur Stichting Afra / Boddaert, voorzitter VOG), G. Haans (stafmedewerker Stichting Jeugdzorg Noord-Brabant, docent Hogeschool Nijmegen), Drs. J.A.R. Heemskerk (voorzitter Raad voor het Jeugdbeleid), Drs. H.G. Helmantel (pedagogisch directeur SaC), A.D.M. Jansen (algemeen directeur RIJ), Dr. M. Klomp (docent RUL), Mevr. Drs. C. Konijn (wetenschappelijk medewerker NCGV), Drs. P.A. Lankhorst (dagelijks bestuurder Bos en Lommer - Amsterdam), F. van der Matten (algemeen directeur De Meeuw), Prof.Dr. W.H.J. Meeus (hoogleraar Jeugd en Adolescentie RUU), Drs. K. Mesman Schultz (hoofd COJ), Mr. C.L.M. Meuwese (directeur DCI), Mevr. Drs. L.J.W.M. Muller (trainer), J.L. Muller (voorzitter Raad van Bestuur Stichting BJ), Ing. J.R. Nieuwerkerke (algemeen directeur Hoenderloo/'t Weezeveld), Mevr. Drs. S.G. Nijon (landelijk voorlichter Federatie Pleegzorg), W.J.R. Palmen (directeur NOVÉ), H.C. Peppinck (algemeen directeur De La Salle), P. van de Pol (directeur ZMOK-school Zetten), Drs. H.M. Pijnenburg (hoofd Onderzoek en ontwikkeling PI - Nijmegen), Dr. B. Rensen(jeugdarts GG&GD Utrecht), Mevr. Drs. I.A.C. Smit (algemeen directeur Kinderhuis, voorzitter VDJ), Drs. A.J. Stoetman (algemeen directeur 't Poortje), Mevr. Dr. V. Tjon-A-Ten (beleidsmedewerker Landelijke Federatie van Welzijnsorganisaties voor Surinamers), Drs. A.F.D. van Veen (algemeen studieleider Algemene Hogeschool Amsterdam), J.W.M. Verbugt (directeur Stichting Jeugdbescherming en Jeugdhulpverlening - Limburg), C.L.W.M. Veringmeier (secretaris Samenwerkingsverband Jeugdhulpverlening Utrecht), Mevr. Drs. I.H. Verwey (directeur Jeugdreclassering SIJA), Mevr. A.M. Vliegthart (lid tweede Kamer PvdA), Drs. P.E. van der Vliet (algemeen directeur Scouting Nederland), Drs. R. de Wilde (sectormanager Jeugdzorg en Drugsbeleid gemeente Amsterdam), Drs. D.J. Willemse (algemeen directeur Lindenhout), C.L. van Winden (algemeen directeur De Schutse), Prof.Dr. M.H. van IJzendoorn (hoogleraar Pedagogiek RUL), Dr. Tj. Zandberg (docent RUG).

Nieuw bij Uitgeverij SWP

Plannings- en herschikkingsmodel MFO

lost plaatsingsproblemen op

Henk Geene

ISBN 90-6665-177-6

Winkelprijs f 18,50

Jeugdhulpverleningsinstellingen mogen er op worden aangesproken dat zij een adequaat aanbod doen aan de hulpvragende ouders en kinderen. Het is daarom van belang dat zoveel mogelijk functies in één organisatorisch verband en één centrale regie worden ondergebracht om de hulp daar aan te bieden waar deze het hardst nodig is. Zo is bijvoorbeeld de versterking van pleegzorg en intensieve thuishulp mogelijk door ombouw van bedden. Zo'n ombouw wordt vergemakkelijkt wanneer sprake is van één centrale regie, waardoor niet meer met geld en menskracht van de ene organisatie naar de andere hoeft te worden geschoven. Een bijkomend voordeel is dat op een zorgvuldige wijze met subsidiegelden wordt omgegaan.

In deze uitgave wordt zo'n centrale regie aangeboden in de vorm van een multifunctionele organisatie: MFO.

De thema's die worden besproken zijn onder andere:

- de historische achtergrond van de MFO-vorming en MFE-vorming (multifunctionele eenheid) binnen de geestelijke gezondheidszorg;
- het multifunctionele hulpverleningstraject;
- de wijze waarop de uithuisplaatsing binnen de MFO kan worden georganiseerd;
- de specifieke mechaniek van de MFO;
- de ombouw van stoelen en bedden.

Met dit boek worden de ontwikkelingen die in het veld van de jeugdhulpverlening en -bescherming ingang zijn gezet op heldere wijze beschreven aan de hand van concrete voorbeelden en is daardoor uitermate geschikt voor hen - beleidsmakers en uitvoerders - die in deze sector betrokken zijn bij de opbouw van een hulpverleningsaanbod dat aansluit bij de hedendaagse hulpvragen. Door de praktijkvoorbeelden is deze uitgave tevens geschikt voor het hoger beroepsonderwijs.

Uitgeverij SWP, Postbus 578, 3500 AN Utrecht
Telefoon (030) 2368060 / fax (030) 2368140

*Boeken van de Uitgeverij SWP zijn verkrijgbaar bij de boekhandel in Nederland en België.
Bij rechtstreekse toezending worden verzendkosten in rekening gebracht.*

KVA GROEP

KVA MANAGEMENT CONSULTANTS,
INTERIM MANAGERS EN TRAINERS BEGELEIDEN
ORGANISATIES IN DE ZORGSECTOR EN
NON-PROFIT BIJ DE ONTWIKKELING EN
DOORVOERING VAN HUN VERANDERINGSSTRATEGIE

OOSTHAVEN 51, 2801 PE GOUDA
TELEFOON 01820-81144, TELEFAX 01820-80707

STERK IN CONTINUÏTEIT